

T.C.
Mersin Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

MERSİN HALK KÜLTÜRÜNDE GEÇİŞ DÖNEMLERİ

Nejla KAYALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mersin, 2010

T.C.
Mersin Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

MERSİN HALK KÜLTÜRÜNDE GEÇİŞ DÖNEMLERİ

Nejla KAYALI

Danışman
Doç. Dr. Nilgün ÇIBLAK COŞKUN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mersin, 2010

T.C.
MERSİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ONAY SAYFASI FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Nejla KAYALI tarafından hazırlanan "Mersin Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri" başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim / Ana Sanat Dalında YÜKSEK LİSANS / SANATTA YETERLİK / DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başarılı	Başarısız		
☒	☐	Başkan	Doç. Dr. Nilgün ÇIBLAK COŞKUN Unvan, Ad Soyadı, İmza (Danışman)
☒	☐	Üye	Prof Dr. Erman ARTUN Unvan, Ad Soyadı, İmza
☒	☐	Üye	Yard. Doç.Dr. Refiye OKUŞLUK ŞENESEN Unvan, Ad Soyadı, İmza
☐	☐	Üye	Unvan, Ad Soyadı, İmza
☐	☐	Üye	Unvan, Ad Soyadı, İmza

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylıyorum.

09 / 07 / 2010

Prof. Dr. M. ...
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Geçiş dönemleri, insan hayatının en önemli evreleridir. Her toplumun geçiş dönemlerine ait kendine özgü inanışları ve uygulamaları vardır. Geçiş dönemlerinin ilki olan doğum insan soyunun devam etmesi ve aile yapısının sağlıklı bir şekilde oluşabilmesi açısından çok önemlidir. Geçiş dönemlerinden ikincisi olan evlenme ise bireylerin bir aile olarak sosyal yaşama katılma sürecinin başladığı önemli bir dönemdir. Doğumda da evlenmede de bireyleri çevresel faktörlerden ve kötülüklerden korumak için çeşitli inanışlar sergilenir ve önlemler alınır. Ölüm döneminde ise uygulanan adet ve inanmalarda amaç, ölenin öte dünyaya gidişini kolaylaştırma, orada mutlu olmasını sağlama ve geride kalanları rahatlatmaktır. Halk kültüründe geçiş dönemleriyle ilgili inanç ve pratiklerin de eski Türk kültürleriyle bağları vardır. Biz de bu çalışmayla Mersin halk kültürü geçiş dönemlerinde uygulanan inanç ve pratiklerdeki zenginliğin kaybolup gitmesini önleyerek kalıcı hale getirilmesine katkıda bulunmak istedik.

Çalışmamızda öncelikle inceleme alanı olarak Mersin merkez ve Mersin merkeze bağlı olan Anamur, Aydıncık, Bozyazı, Çamlıyayla, Erdemli, Gülnar, Mut, Silifke ve Tarsus ilçelerinde geçiş dönemleriyle ilgili inanış ve pratikler araştırılmıştır. Her ilçeden kültürün yoğun olarak yaşatıldığı köyler seçilerek en az 10-15 kişiyle görüşülmüştür. Bu kişilerden 102 tanesi çalışmamızda sözlü kaynak olarak gösterilmiştir.

Çalışmamızda ilk olarak doğum, sünnet, askerlik, hac ve ölüm olaylarından oluşan geçiş dönemleriyle ilgili kaleme alınmış makale, kitap ve tez taraması yapılmıştır. Taramanın sonucunda kaynaklardaki bilgiler fişlenerek çalışmanın ikinci aşamasına geçilmiştir. İkinci aşamada da yazılı ve sözlü kaynaklardan elde edilen bilgiler doğrultusunda Mersin ve çevresinde geçiş dönemleriyle ilgili hazırlıklar yapılmıştır.

İnceleme alanında kültür müdürlükleri ve muhtarlıklarla temasa geçilerek yöreyi ve geçiş dönemleriyle ilgili gelenek ve görenekleri iyi bilen kişilere ulaşılmıştır. Araştırma konusuna ilişkin derleme çalışması yapılarak Mersin ve çevresinde geçiş dönemleriyle ilgili inanış ve pratikler tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmamız önsöz, özet, kısaltmalar ve girişin ardından altı bölümden oluşmaktadır. Bunlar sırasıyla genel bilgiler, Mersin halk kültüründe doğum, askerlik, evlenme, hac ve ölüm olarak yer almaktadır. Ayrıca bölümlerin ardından tez sonuç, sözlü bilgi kaynakları, kaynakça, sözlük, fotoğraflar, araştırma alanın birkaç haritası ve özgeçmişle son bulmaktadır.

Bu çalışmada söz konusu ürünlerin derlenip incelenmesi sırasında zorlukların aşılmasında destek sağlayan ve bilgisiyle, görüşleriyle bana yol gösteren saygıdeğer hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Nilgün ÇIBLAK COŞKUN'a teşekkür ederim. Ayrıca bu çalışma sırasında desteklerini esirgemeyen belediyelere, köy muhtarlıklarına, yöre halkına, benden bilgi ve yardımlarını esirgemeyen kaynak kişilere ve arkadaşlarıma da teşekkürlerimi sunarım.

Nejla KAYALI

Mersin, 2010

ÖZET

“Mersin Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri”

Mersin ve çevresinde oluşan geçiş dönemleriyle ilgili halk kültürü ürünlerini ele alan “Mersin Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri” başlıklı bu çalışma genel bilgiler, doğum, askerlik, evlenme, hac ve ölüm olmak üzere altı bölümden oluşmaktadır.

Bu tezde konuyla ilgili yazılı ve sözlü kaynaklardan elde edilen bilgiler derlenip sınıflandırıldıktan sonra inceleme çalışması yapılmıştır. Tespit edilen inanış ve pratiklerin eski Türk inanç sistemleriyle olan bağlantıları kurulmaya çalışılmıştır. Bütün bu incelemeler ve çalışmalar sonucunda ise metinlerde karşılaştığımız yöreye özgü olan kelimeleri kapsayan bir sözlük, fotoğraflar ve ilçenin haritası yer almaktadır.

Bu çalışmamızın sonucunda Mersin ve çevresindeki geçiş dönemlerine ait inanış ve pratiklerde hem Orta Asya'nın hem de Anadolu'nun inanç ve kültür yapısının izlerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu izler İslamiyet'in kabulüyle beraber eski inançlarla kaynaştırılarak bugünkü Mersin geçiş dönemleri halk kültürü ürünlerini oluşturmuştur.

Anahtar Sözcükler: Mersin, geçiş dönemleri, doğum, askerlik, evlenme, hac, ölüm, inanışlar ve pratikler.

ABSTRACT

“Transition Periods of Mersin Folk Culture”

This thesis, called transition periods deals with in Mersin and around Mersin. It consists of six sections, introductions, birth, military service, matrimony, pilgrimage and death in Mersin.

After gathering knowledge from written and oral sources, data examined. Beliefs and practices determined in the fieldwork. It is tried to relate the belief and practices traced down in the fieldwork to the ancient Turkic belief systems. The work includes a glossary at the end that contains dialectical words, photographs and a few regional maps.

As a result of this thesis, beliefs and practices transition periods in Mersin and around Mersin show traces from of both Central Asia and Anatolia. These traces mixed with Islamic beliefs constitutes the transition periods of Mersin folk culture.

Key words: Mersin, transition periods, birth, military service, matrimony, pilgrimage, death, beliefs and practices.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	
I. ARAŞTIRMA ALANIYLA İLGİLİ GENEL BİLGİLER	5
I.1. Coğrafi Yapı	5
I.2. Tarihî Yapı	9
I.3. Nüfus ve Ekonomik Yapı	11
I.4. Sosyo-Kültürel Yapı	12
II. BÖLÜM	
II. MERSİN HALK KÜLTÜRÜNDE DOĞUM	14
II.1. Doğum Öncesi	14
II.1.1. Kısırlığı Giderme / Gebe Kalma	15
II.1.1.1. Tıbbi Uygulamalar	16
II.1.1.2. Halk Hekimliği Uygulamaları	16
II.1.1.3. Dinsel ve Büyüsel Nitelikteki Uygulamalar	19

II.1.1.4. Çeşitli Otlar ve Köklerle Yapılan Uygulamalar	22
II.1.1.5. Kaçınmalar	23
II.1.2. Gebelikten Korunma	24
II.1.3. Çocuğun Sağlıklı Doğması	25
II.1.4. Aşırme	26
II.1.5. Doğacak Çocuğun Cinsiyetini Belirleme	29
II.1.6. Gebe Kadının Uygulamaları/Kaçınmaları	31
II.2. Doğum Sırası	34
II.2.1. Doğum Hazırlığı / Doğum Olayı	35
II.2.2. Göbek Kesme / Tuzlama / Yıkama	38
II.3. Doğum Sonrası	42
II.3.1. Lohusa Bakımı / Lohusa Ziyareti / Lohusa Şerbeti	42
II.3.2. Lohusanın Sütü / İlk Meme / İlk Giydirme	47
II.3.3. Albasması	50
II.3.4. Kırk Basması	53
II.3.5. Kırklama ve Kırk Gün İçinde Yapılan Diğer İşlemler	57
II.3.6. Ad Koyma	59
II.3.7. İlk Gezme	61
II.3.8. Çocuğun Sağlıklı Doğması	62
II.3.9. Aydaş Çocuk (Hastalıklı, Sıska Çocuk)	65
II.3.10. Yürümeyen Çocuk / Köstek Kesme / Konuşamayan Çocuk / Ağlayan Çocuk	67
II.3.11. Huy Kesme	70
II.3.12. İlk Diş / Tırnak Kesme / Saç Kesme	70

II.3.13. Kız Çocuklarında Kulak Delme	74
II.3.14. Diğer Uygulamalar	74
II.3.15. Sünnet	75

III. BÖLÜM

III. MERSİN HALK KÜLTÜRÜNDE ASKERLİK.....82

III.1. Askere Hazırlık	82
III.2. Askere Uğurlama	83
III.3. Askerden Karşılama	85

IV. BÖLÜM

IV. MERSİN HALK KÜLTÜRÜNDE EVLENME87

IV.1. Evlenme Biçimleri	87
IV.2. Evlilik Çağı-Evlilik Yaşı / Evlenme İsteğini Belli Etme	89
IV.3. Evlilik Öncesi	92
IV.3.1. Gelin-Güvey Seçimi	92
IV.3.2. Kısmet Açma	95
IV.3.3. Görücülük / Kız İsteme	98
IV.3.4. Söz Kesme / Tatlı Yeme / Başlık	103
IV.3.5. Nişan	106
IV.3.6. Nişanlılık	109
IV.3.7. Davet/Okuntu	110
IV.4. Düğün	112
IV.4.1. Düğün Şekilleri	112

IV.4.1.1. Köy Düğünü	112
IV.4.1.2. Salon Düğünü	113
IV.4.1.3. Aldı Kaçtı (Kaçarak Evlenme)	114
IV.4.1.4. Mevritli Düğün	115
IV.4.1.5. Nikâh	115
IV.4.2. Bayrak/Sağdıç	115
IV.4.2.1. Bayrak Dikme	116
IV.4.2.2. Sağdıç/Kız başı	118
IV.4.3. Çeyiz/Elbise Alma	120
IV.4.4. Gelin Hamamı	126
IV.4.5. Kına	127
IV.4.6. Düğün Odunu	132
IV.4.7. Düğün Davulu	134
IV.4.8. Gelin Alma	136
IV.4.9. Gelin Atı	137
IV.4.10. Gelin İndirme	138
IV.4.11. Damat Tıraşı	143
IV.4.12. Fotoğraf çekirme	143
IV.4.13. Nikâh/Gerdeğ	144
IV.5. Düğün Sonrası	147
IV.5.1. Duvak	148
IV.5.2. Diğer Uygulamalar	149

V. BÖLÜM

V. MERSİN HALK KÜLTÜRÜNDE HAC.....152

V.1. Hacca Hazırlık152

V.2. Hacca Uğurlama.....153

V.3. Hacdan Karşılama.....153

VI. BÖLÜM

VI. MERSİN HALK KÜLTÜRÜNDE ÖLÜM.....155

VI.1. Ölüm Öncesi156

VI.1.1. Ölümü Düşündüren Belirtiler157

VI.1.2. Kaçınmalar160

VI.2. Ölüm Sırası162

VI.2.1. Ölüm Sırasında Yapılan İşlemler163

VI.2.2. Ölümünden Sonra Yapılan İşlemler164

VI.2.3. Ölünün Bekletilmesi166

VI.2.4. Ölünün Gömülmeye Hazırlanması167

VI.2.5. Yıkama ve Kefenleme168

VI.2.6. Cenazenin Taşınması172

VI.2.7. Cenaze Namazı174

VI.2.8. Gömme ve Mezarlıkta Yapılan İşlemler176

VI.3. Ölüm Sonrası179

VI.3.1. Cenaze Evi179

VI.3.2. Belirli Günler/Ölü Yemeği182

VI.3.3. Ölünün Eşyaları184

VI.3.4. Devir-Iskat	185
VI.3.5. Yas Tutma-Ağıt Söyleme	187
VI.3.6. Mezar Ziyaretleri / Mezarlıklarla ve Ruhlarla İlgili İnanmalar.....	189
VI.4. Ölümlle İlgili Düğer Uygulamalar	192
SONUÇ.....	195
KAYNAKÇA	203
SÖZLÜK	213
EKLER	
EK 1. FOTOĞRAFLAR	
EK2. İNCELEME ALANININ HARİTASI	
EK3. ÖZGEÇMİŞ	

KISALTMALAR

AB : Ana Britannica

BL : Büyük Larousse

C : Cilt

cm : Santimetre

F : Fotoğraf

HAGEM : Halkbilim Araştırma ve Geliştirme Merkezi

K : Kaynak kişi

KB : Kültür Bakanlığı

km : Kilometre

km² : Kilometre kare

m : Metre

ss : Sayfa

S : Sayı

TDK : Türk Dil Kurumu

TS : Türkçe Sözlük

YA : Yurt Ansiklopedisi

YÖK : Yükseköğretim Kurumu

GİRİŞ

Bir toplumu toplum yapan değerleridir, yani kültürüdür. Kültür, her türlü maddi ve manevi değerleri taşıyarak topluma yön verir. İnsanlar doğdukları kültürün belli kurallarına ve davranış şekillerine göre yetişir ve gelişirler. İnsanın yaratılış özellikleri ve bireyleri arasındaki farklılıklar da toplumu ve kültürü etkiler, şekillendirir. Karşılıklı bu etkileşim halk kültürü açısından oldukça önemlidir. Halk kültürü öğeleri insanları kendi geçmişine bağlar ve geleceğinin şekillenmesinde de etkili olur. Bu şekilde belirli sistemleri, gelenek görenekleri bulunan ve uyum içerisinde yaşayan toplumlar meydana gelir.

Türk toplumunun halk kültürü ürünleri de yerellikten çıkmış, yurt bütününde benimsenmiş ortak değerleri, yaşama biçimlerini ve buna bağlı unsurları içermektedir. Bu unsurlar; doğum, sünnet, askerlik, evlenme, hac ve ölüm olaylarından oluşan geçiş dönemleri, bayram, tören ve kutlamalar, halk inanışları, halk mutfağı, halk bilgisi, halk edebiyatı ürünleri vb. temeline dayanmaktadır.

İnsan hayatının çok önemli dönüm noktalarını doğum, evlenme ve ölüm diye sıralayabileceğimiz geçiş dönemleri oluşturmaktadır. Belli bir yörede ve çok uzun bir zaman içinde meydana gelen bu dönemlerdeki inanışlar ve uygulanan pratikler o kültürün temel yapı taşlarının bir bölümünü oluşturur.

Yaptığımız çalışmalarda Mersin ilinin halk kültürü açısından oldukça zengin olduğunu ve geçiş dönemi ürünlerinin birçok yerleşim birimine göre daha canlı olarak yaşatılmaya çalışıldığını gördük. Böyle bir kültüre sahip olan ve zaman içinde yok olması muhtemel bu zenginliğin değerlendirilmesinin yararlı olacağını düşündük. Ayrıca Mersin

ile ilgili olarak bu tarz bir çalışmanın daha önce yapılmamış olması Mersin ili geçiş dönemlerini araştırma konusu olarak seçmemizde etkili olmuştur.

Tezimizin konusunu da yukarıda açıkladıklarımızın doğrultusunda Mersin halk kültüründeki geçiş dönemleri oluşturmaktadır. Çalışmamızda Mersin ve Mersin'e bağlı ilçelerin, beldelerin, köylerin, yaylaların geçiş dönemlerini kapsamlı olarak doğum, sünnet, askerlik, evlenme, hac ve ölüm başlıklarında ele alıp incelemeye çalıştık. Öncelikle inceleme alanı olarak Mersin merkez ve Mersin merkeze bağlı olan Anamur, Aydıncık, Bozyazı, Çamlıyayla, Erdemli, Gülnar, Mut, Silifke ve Tarsus ilçelerinde geçiş dönemleriyle ilgili inanış ve pratikler araştırılmıştır. Her ilçeden kültürün yoğun olarak yaşatıldığı köylerden kültürü bilen en az 10-15 kişi seçilerek görüşülmüştür. Bu kişilerden 102 tanesi çalışmamızda sözlü kaynak olarak gösterilmiştir.

Mersin ve çevresinde doğum, evlenme ve ölüm dönemlerinde çeşitli pratikler uygulanır. Doğum öncesinden başlayan bu uygulamalarla, çocuğun sağlıklı doğması, doğduktan sonra da yaşamını sağlıklı sürdürmesi amaçlanır. Evlenme döneminde uygulanan âdet ve inanmalarla, bireyin yeni başlayan yaşantısında mutlu olması, kötülüklerden korunması amaçlanır. Eski Türklerden günümüze kadar gelen inanmalarla, aileye yeni katılan bireyi kutsamak için büyüsel pratikler uygulanır. Yeni yaşantısının aydınlık olması için ayna takılır. Gittiği eve bereket getirmesi için başına saçı atılır. Ölüm döneminde uygulanan âdet ve inanmalarda amaç, ölenin de öte dünyaya gidişini kolaylaştırma, orada mutlu olmasını sağlama, geride kalanları rahatlatmaktır. Mersin ve çevresinin halk kültüründe, İslamiyet'in, binlerce yıllık kültüre sahip Çukurova'nın, Batılılaşma ve gelişen teknolojiyle birlikte batı kültürünün etkileri vardır. Mersin halk kültürü geçiş dönemlerinde uygulanan âdet ve inanmalarda, bu kültürlerin çok renkliliği ve

izleri görülür. Biz de bu çalışmayla bu renklerin kaybolup gitmesini önleyerek kalıcı hale getirilmesine katkıda bulunmak istedik.

Amacımız, Mersin merkez ve merkeze bağlı Anamur, Aydincık, Bozyazı, Çamlıyayla, Erdemli, Gülnar, Mut, Silifke ve Tarsus ilçelerinde tespit edebildiğimiz bütün geçiş dönemi ürünlerinin gelenek göreneklerini, dinsel ve büyüsel pratikler açısından uygulamalarını, örf, töre, tören, ayinlerini derleyip yazıya aktarmak, bu ürünler üzerinde inceleme yapmaktır.

Daha önce de belirttiğimiz gibi Mersin ili ile ilgili olarak böyle bir çalışma yapılmamış olmasından dolayı ve asıl önemlisi Mersin ilinde tespit edebildiğimiz zengin fakat yok olması muhtemel bütün geçiş dönemi ürünlerini derleyip yazıya aktararak, bu ürünler üzerinde inceleme çalışması yaparak halkbilimi alanındaki çalışmalara katkı sağlamaktır.

Çalışmamızın kapsamını ve sınırlarını Mersin merkez ve merkeze bağlı Anamur, Aydincık, Bozyazı, Çamlıyayla, Erdemli, Gülnar, Mut, Silifke ve Tarsus ilçelerinde tespit edebildiğimiz bütün geçiş dönemi ürünlerinin derlenip incelenip, yazıya aktarılması oluşturmaktadır.

Çalışmamızda konuyla ilgili malzemelerin sahadan derlenmesi aşamasında halk kültürü ile ilgili çalışmalarda kullanılan alan araştırması, örnek olay ve yazılı kaynaklardan yararlanma yöntemlerinin yanı sıra gözlem, görüşme, kılavuz ve kaynak kişilerden bilgi toplama yöntemleri kullanılmıştır.

Araştırmamız sırasında materyal ve metot açısından ses kayıt cihazı, fotoğraf makinesi ve kamera gibi teknik malzemelerden de yararlanarak konuşma ve görüntüleri en doğru şekilde kaydetmeye özen gösterdik. Ayrıca imkânlarımızın elverdiği ölçülerde yöre

halkıyla birlikte yaşayarak, yöre halkıyla ilgili daha sağlıklı derlemelerde bulunmaya çalıştık.

Saha araştırmasına çıkmadan önce konumuzla ilgili yazılı kaynaklardan bilgi edinip, ilgili süreli ve süresiz yayınlardan, YK Dokümantasyon Merkezi'nden, KB HAGEM Arşivi'nden, Milli Kütüphane'den ve Çukurova niversitesi kütüphanesinden yararlandık.

I. BÖLÜM

I. ARAŞTIRMA ALANIYLA İLGİLİ GENEL BİLGİLER

I.1. Coğrafi Yapı

Mersin eski adıyla İçel, Akdeniz bölgesinin Adana bölümünde bulunan bir ilimizdir. Kuzeyinde Konya-Niğde, doğusunda Adana, batısında Antalya ve güneyinde de Akdeniz bulunur (Çıblak, 2003:5).

Adana ve Hatay illeri ile birlikte Çukurova alt bölgesini oluşturan Mersin ili 15.853 km² alanı ile Ülke alanının % 2'sini oluşturur. Adana'dan sonra bölgenin ikinci önemli ilidir (YA, 1982:3725).

Son verilere göre merkezde 840.000 civarında, il genelinde ise 1.602.908 nüfusa sahiptir (www.mersin.gov.tr, 2009).

İl toprakları genellikle dağlıktır. Dağlar ve platolardan oluşan alanlar, il topraklarının %88'ini kaplar. Ovalar, kıyı ile dağlar arasında en geniş yerinde 15 km, ortalama olarak da 5 km genişliğinde dar bir şerit biçiminde uzanır. İlin doğusunda Çukurova yer alır. İlde, genellikle 1000 m'nin üzerinde yerleşime rastlanmaz (YA, 1982:3725).

Mersin ili 36-37° kuzey enlemleri ve 33-35° doğu boylamları arasında bulunmaktadır. İlin kara sınırı 608 km, deniz sınırı 321 km'dir. Mersin ilinin büyük bir kısmını oldukça yüksek, engebeli ve kayalık Batı ve Orta Toros Dağları oluşturmaktadır. Ovalık ve hafif eğimli alanlar ise bu dağların denize doğru uzandığı il merkezi, Tarsus, Silifke gibi alanlarda gelişmiştir. Bunun dışında kalan düzlük veya hafif eğimli alanlar, kuzeyde dağların arasında veya yüksek kesimlerinde görülmektedir (www.mersin.gov.tr, 2009).

Orta Toros Dağları, Mersin ilini İç Anadolu Bölgesi'nden ayırmaktadır. Mersin il sınırları içinde kalan en yüksek kesim Bolkar Dağları'ndaki Medetsiz Tepesi'dir (3599 m). Mersin'i kuzeydoğudan Gülek Boğazı (1250 m) ile ve kuzeybatıdan Sertavul Geçidi (1990 m) İç Anadolu'ya bağlamaktadır (www.mersin.gov.tr, 2009).

Güneybatı – kuzeydoğu doğrultusunda uzanan Torosların güneyinde Çukurova yer alır. Seyhan ve Ceyhan gibi akarsuların getirdikleri alüvyonların sığ olan deniz alanına birikmesiyle meydana gelmiş bu ovanın büyük kısmı Adana ili sınırları içinde kalır. Çukurova'nın batı ucu, İçel ilinin güney doğusuna sokulur. Çukurova bu ilden batıya doğru gittikçe darlaşır ve dar bir kıyı ovası haline gelir (Çıplak, 2003:6).

Mersin ilinin ilçeleri; Anamur, Aydıncık, Bozyazı, Çamlıyayla, Erdemli, Gülnar, Mut, Silifke, Toroslar, Akdeniz, Yenişehir, Mezitli ve Tarsus'tur (www.mersin.gov.tr, 2009).

Belli başlı yaylalık alanlar ise Mersin'e bağlı Aslanköy, Gözne, Fındıkpinarı, Soğucak, Bekiralanı, Mihrican, Ayvagediği ve Güzelyayla; Tarsus sınırları içerisinde Namrun(Çamlıyayla), Gülek ve Sebil; Erdemli'de Sorgun, Küçük Sorgun, Toros, Küçükfindıklı ve Güzeloluk; Silifke'de Balandız, Uzuncaburç, Gökbelen ve Kırobası; Anamur'da Abanoz, Halkalı, Kaş ve Beşoluk; Bozyazı'da Elmagözü ve Kozağaç; Gülnar'da Bardat, Tersakan ve Bolyaran; Mut'ta Kozlar, Çivi, Dağpazarı, Söğütözü ve Sertavul Yaylası'dır (www.mersin.gov.tr, 2009).

Mersin ve çevresinde, tipik sıcak ve ılıman iklimi hâkimdir. Yaz ayları sıcak ve aşırı nemlidir. Sıcaklık ortalaması yazın 28 °C'dir. Nem oranı ise %88 ler civarındadır. Kış ayları ise ılık ve yağışlıdır. Kışın sıcaklık ortalaması ise 14°C'dir. İlin uzun yıllar sıcaklık ortalaması ise 22 °C dereceye yakındır, bundan dolayı Türkiye'nin en sıcak

kesimidir. İl en fazla yağışı Aralık ve Ocak aylarında alır. Yazın ise hava özellikle kent merkezinde oldukça rutubetlidir. Yıllık yağış ortalaması 1096 mm, kaydedilen en düşük sıcaklık ise 1974 te +2.5 derece en yüksek sıcaklık ise 15 Temmuz 2007 38 °C'dir (www.mersin.gov.tr, 2009).

Bölgenin alçak kısımlarında (600 metreye kadar olan yerlerde) yağışın azlığı ve şiddetli sıcaklar dolayısıyla bu şartlara uymuş 'maki' adı verilen bitki örtülerine rastlanır. Makiler sert yapraklı, bazen dikenli, her mevsimin yeşilliğini muhafaza eder. Çalılıklar da bu bodur ağaçlardan meydana gelmiştir. Defne, mersin, murt, keçiboynuzu, harnup, nane, kekik, lavanta çiçeği makileri meydana getiren başlıca bitkilerdir. Bu arada yer yer yabani zeytin ve kuraklığa uymuş kurak meşelerden meydana gelmiş bazı korular görülür. Yağışın artması ile asıl ormanlar daha ziyade yükseklerde görülür. Bu ormanların bir kısmı daha ziyade baltalıktır. Ağaç türünde genellikle meşe, pırnal, sandal, kesme, defne, gürgen, kayın, kızılçam, karaçam, akçam, katran, ardıç, köknar, palamut türleri görülür. Bataklık bir alan olan Tarsus'un güneyinde eski Regma Gölü yerini kurutmak amacıyla Okaliptus Ormanı meydana getirilmiştir (Çıplak, 2003:8).

Toros Dağları'nın üst kısımlarında akarsuların, derelerin, atmosferik koşulların ve bölgede bulunan fayların etkisiyle çeşitli düzlükler oluşmuştur. Bu düzlüklerin yüksekliği 700-1500 m. arasında değişmektedir. Mersin ve çevresinde yer alan ovaların büyük bir kısmı Toros Dağları'nın güney eteklerinde akarsular tarafından ve yamaç eğimine bağlı olarak taşınan tortularca oluşturulmuştur. Tarıma oldukça elverişli olan bu alanlar, Mersin-Adana sınırından başlayıp Silifke'ye kadar, dağlara paralel, şerit şeklinde uzanmaktadır. Bunlar yerleşim alanlarına bağlı olarak; Yenice, Tarsus Mersin, Erdemli ve Silifke Ovaları olarak adlandırılmaktadır. Ülkemizin verimli ovalarından olan Çukurova'nın batı uzantısı ilde yer alır. Bunların dışında yine dağların eteklerinde

Aydıncık, Anamur ve Bozyazı ovaları gibi birbirinden ayrı küçük düzlüklerde gelişmiştir. Dağların arasında Mut ilçesi çevresinde yer alan düzlük alanlar Göksu Irmağı'nın etkisiyle gelişmiştir (www.mersin.gov.tr, 2009).

Mersin ilinin en büyük iki akarsuyu Göksu Irmağı ve Tarsus (Berdan) Çayı'dır. Bunun dışında Akdeniz'e dökülen çok sayıda irili ufaklı çay ve dere yer almaktadır. Bunlardan bazıları Mersin'de Mezitli Deresi, Tece Deresi, Müftü (Efrenk) Deresi, Deliçay Deresi; Anamur'da Dragos Çayı, Sultan Çayı, Melleç Deresi; Aydıncık'da Menekşe, Gözsüzce Deresi; Bozyazı'da Siniçay Deresi, Aksaz Deresi; Erdemli'de Alata Çayı, Lamos Çayı'dır (www.mersin.gov.tr, 2009).

Mersin ilinde yer alan doğal göller Silifke'de Akgöl, Keklik Gölü, Paradeniz Gölü; Gülnar'da Aygır Göl, Kamışlı Göl, Uzun Göldür. Bunlara ek olarak, yörede Gezende ve Berdan Baraj Gölleri ve çok sayıda sulama amaçlı yapılmış göletler bulunmaktadır (www.mersin.gov.tr, 2009).

Mersin ilinde yerleşim, genelde Mersin Körfezi çevresinde gelişmiştir. Burası doğuda Karataş burnundan başlayarak batıda İncekum burnuna kadar uzanır. Arada kalan kısımlarda, kayaç türlerine ve akarsulara bağlı olarak çok sayıda irili ufaklı koy gelişmiştir. Akdeniz'e 370 km'lik bir kıyısı vardır. Mersin kıyılarının yaklaşık 109 km'lik bölümünü doğal kumsallar oluşturmaktadır. Bu plajlar kumsallarının ince ve temiz oluşu ve sualtı avcılığına uygun oluşundan dolayı tercih edilmektedir. Kızkalesi, Taşucu, Susanoğlu, Ayaş, Yemişkumu, Akkum, Çeşmeli, Ören, Balıkova, İskele, Yenikaş, Ovacık, Tisan, Büyükeceli ve Anamur Plajları bunlardan bazılarıdır (www.mersin.gov.tr, 2009).

I.2. Tarihi Yapı

Mersin ilinin merkez ilçesi Mersin'dir. Mersin'in 3 km kuzeybatısındaki Yumuktepe Höyüğü'nde yapılan kazılarda, yöredeki yerleşmenin Neolitik Dönem ile başlayarak İslam Dönemi'ne kadar kesintisiz sürdüğü saptanmıştır (YA, 1982:3657).

Mersin'in tarih sahnesine çıkışı 19. yüzyılın ortalarına rastlamaktadır. Osmanlı tarihinde küçük bir kumluk kasaba olarak belirtilir. Kıyı köylerinde soyları "Hititler"e kadar dayanan, Osmanlı döneminde Lazkiye'den gelip yerleşen, sadece tarım ve balıkçılık ile uğraşan Arap kökenli halk yaşamaktadır (www.mersin.gov.tr, 2009).

Antik Çağlar'da Kilikya olarak bilinen bölge için gezgin coğrafyacı Strabon: "Coracesion'dan (Alanya) Kilikya-Suriye kapısına kadar uzanan Küçük Asya'nın güneydoğu kıyılarına verilen bir bölgedir" diye sözeder. Yine tanrılar tanrısı Zeus'un burada doğduğuna inanılır. İşte bu yüzden pek çok kaynakta Zeus'tan Olbalı Zeus diye bahsedilir. Herodot ise bölgenin Hypachoea diye adlandırıldığını, Fenikeli Agenor'un oğullarından Cilix'in buraya gelip yerleştiğini ve onun adından dolayı bölgenin Kilikya adını aldığını nakleder. Fakat Kilikya adı ilk kez, "Chilakka" şeklinde Asurca yazıtlar üzerinde görülmüştür. Bu nedenle bugün Kilikya adının Asur kaynaklarında özellikle Dağlık Kilikya için kullanılan "Chilakka" kelimesinden kaynaklandığı kabul edilmektedir. Aynı Asur kaynaklarında Ovalık Kilikya ise Que olarak adlandırılmaktadır (www.mersin.gov.tr, 2009).

Mersin, 1855'ten başlayarak, Çukurova'nın başlıca iskelesi durumuna geldi. 1840'ta Adana Eyaleti'nin Tarsus kazasına bağlı Gökçeli Nahiyesi'nin bir köyü iken, 1851'de aynı kazaya bağlı bir nahiye merkezi oldu. 1864'te, Tarsus bağımsız olarak, Halep

Vilayeti Adana Sancağı'nın, 1877'de de, Adana Vilayeti Adana Sancağı'nın bir kazası durumuna geldi. 1888'de Mersin sancak, Tarsus onun kazası oldu (YA, 1982:3657).

Çukurova 19. yüzyıl ortalarına doğru Osmanlı Devletine karşı ayaklanan Mısır Valisi Kalavallı Mehmet Ali Paşa tarafından ele geçirilmiştir. 1840'ta yapılan Londra Antlaşmasıyla Osmanlılara geri verilmiş, 1867'de idari teşkilat kurularak Osmanlı yönetiminin vilayeti olmuştur. Bu arada Mersin-Adana demiryolunun açılmasıyla kentin ekonomisi canlanmış, nüfusunda artış olmuştur (B L, 1988:89).

Anadolu ile Suriye ve Mezopotamya arasında ulaşımı sağlayan Gülek ve Sertavul (Kilikya kapıları) ile Belen (Suriye kapısı) gibi önemli geçitler nedeniyle stratejik önem taşıyan bölgenin, doğu ve batı kesimleri yeryüzü şekilleri bakımından farklı özellikler gösterir. Bu nedendir ki Hellenler, batı kesimini Cilicia Tracheia (Dağlık Kilikya), doğu kesimini Cilicia Pedias (Ovalık Kilikya) olarak anmışlardır. Romalılar ise Dağlık Kilikya'ya Cilicia Aspera, Ovalık Kilikya'ya Cilicia Campestris adlarını vermişlerdi. Dağlık Kilikya kabaca bugün Alanya ile Mersin arasında kalan, Ovalık Kilikya ise Mersin'den İskenderun Körfezi'ne kadar uzanan kesimlerdir. İki Kilikya'yı ise Lamas nehrinin birbirinden ayırdığı kabul edilir. Günümüzde Dağlık Kilikya Taşeli yarımadası, Ovalık Kilikya ise Çukurova olarak adlandırılır. Uzun yıllar Mersin adı ile tarih sahnesinde yer alan kent daha sonra isim değişikliğine uğramış ve İçel olmuştur. 2002'de merkez ilçesi olan Mersin'in adını tekrar almıştır (www.mersin.gov.tr, 2009).

I.3. Nüfus ve Ekonomik Yapı

Son verilere göre merkezde 840.000 civarında, il genelinde ise 1.602.908 nüfusa sahiptir (www.mersin.gov.tr, 2009).

Mersin ilinde dağlık alanların fazla yer tutmuş olmasından dolayı ekili dikili alanlar il topraklarının ancak %14'ünü örter. Endüstri bitkilerinden en fazla pamuk üretilir. Turunçgiller, portakal, limon, mandalina ile Anamur civarında Anamur muzunu ilin tarım ürünlerindedir. Yazı çok kurak olmasına karşın sulama ile ilin verimli alanlarında turfanda sebzeçilik çok gelişmiştir (Çıplak, 2003:11).

Hayvancılık olarak ilde en çok keçi mevcuttur. Büyük baş hayvanlar daha azdır. Son zamanlarda arıcılığa da önem verilmiştir. Mersin, Mut ve Tarsus dolaylarında ayrıca kümes hayvanları çiftlikleri dikkati çekmektedir (Çıplak, 2003:11).

Çok uzun bir sahil şeridine sahip olan ilde balıklar en çok dökme ağ usulü ile tutulmaktadır. Balık çeşitleri diğer bölgelere nazaran oldukça boldur. Bunlar arasında lüfer, levrek, kefal, kayabalığı, mercan, barbunya, karides ıstakoz ve daha birçok balık türleri mevcuttur (Çıplak, 2003:11).

İlde krom, demir, petrol, manyezit ve bakır madenleri mevcutsa da en önemlileri krom, demir ve Bolgar Dağlarında elde edilen petroldür (Çıplak, 2003:11).

Endüstrinin geliştiği başlıca iki merkez vardır. Bunlar Mersin ve Tarsus'tur. Genellikle pamuklu dokuma ve besi endüstrisi gelişmiştir. BP Shell ve Mobil Oil şirketlerinin ortaklaşa meydana getirmiş buldukları ATAŞ Rafineri tesisleri Mersin merkezindedir. İlin en önemli ticaret merkezi de Mersin'dir. Mersin bugünkü modern

limana sahip olmadan önce de güney kıyılarımızın önemli ve işlek bir iskelesiydi (Çıplak, 2003:12).

I.4. Sosyo-Kültürel Yapı

Mersin,Türkiye'nin en yüksek ikinci gökdeleninin (Mertim Kulesi: 177 metre), ayrıca devlet opera ve balesinin bulunduğu dördüncü kenttir (www.mersin.gov.tr, 2009).

İlde inanç turizmi açısından önemli olan iki merkez vardır. Birincisi İsa'nın Havarilerinden St. Paul'un Tarsus'ta bulunan evi ve kuyusu Vatikan tarafından “Hacıyeri” ilan edilmiştir. Diğeri ise Müslüman ve Hristiyan aleminde önemli olan ve Silifke/Taşucu'nda yer alan erken Hristiyan devrinde “Hacıyeri” olarak kabul edilen Azize Aya Tekla önemli dini ziyaret merkezleridir (Meryemlik – Meryem’in kabrinin de Mersinde olduğu ancak hiç bir zaman bulunamayacağı İncil’de açıkça yazılmıştır (kilikya mektupları paftası)). Ayrıca dini açıdan önemli ziyaret yerlerinden olan Tarsus Ashab-ı Kehf Mağarası da il sınırları içerisinde bulunmaktadır (www.mersin.gov.tr, 2009).

Tarihi ve turistik açıdan görülmesi gereken başlıca yerler; Alahan Manastırı (Mut), Kravga Köprüsü, Kızıkalesi, Yumuktepe, Kanlıdivane (Neapolis), Anamuryum Harabeleri, Viranşehir (Soli), Tarsus - Aziz St.Paul Kilisesi, Silifke-Uzuncaburç, Karaduvar, Ayaş, Namrun Kalesi (Lampron), Alahan (Alacahan) Manastırı, Narlıkuyu, Zeus (Jupiter) tapınağı, Cennet Cehennem mağaraları, Çukurpınar Mağarası, Korikos Kalesi, Mamure Kalesi, Aslanköy Kaya Mezarları, Adam Kayalar, Tarsus-Ulu Cami, Tarsus-Eski Cami, Büyükeceli Kaya mezarları sayılabilir (www.mersin.gov.tr, 2009).

Tabiplerin piri Lokman Hekim Tarsus'ta yaşamıştır. Aynı zamanda yılanların padişahı Şahmeran ile ilgili rivayet de şöyledir: Şahmeran yörenin kralının kızına âşık olur, cadının bir tanesi prensesin hamama geleceğini ve görmek isterse onu hamamda bir odaya

gizlice alacağını söyler. Şahmeran her ne kadar biraz şüphelense de aşk gözünü karartır ve gider. Orada katledilir. Tarsus'ta halen ayakta olan eski hamamın göbek taşındaki kızılığın şahmeranın kanı olduğuna inanılır (www.mersin.gov.tr, 2009).

Kentte kültür düzeyi ve kültürel çalışmalar son derece yoğundur. Türkiye'nin dördüncü devlet opera ve balesi mevcuttur. Mersin Devlet Opera ve Balesi gösterilerini Mersin Kültür Merkezi'nde sergilemektedir. Kentte düzenli olarak Mersin Uluslararası Mersin Müzik Festivali, Mersin Türk Sanat Müziği Festivali ve Mersin Uluslararası Nevit Kodallı Çoksesli Korolar Festivali gibi aktiviteler de düzenlenmektedir. İlçe belediyeleri kurdukları tiyatrolarla değişik zamanlarda halka ücretsiz tiyatro gösterileri sunmaktadır (www.mersin.gov.tr, 2009).

Mersin Fotoğraf Derneği (MFD), Mersin Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatrosu, İçel Sanat Kulübü, Mersin Polifonik Korolar Derneği, Mersin Sinema Derneği (Mersinema) vb. önemli kültür ve sanat kurumlarıdır (www.mersin.gov.tr, 2009).

II. BÖLÜM

II. MERSİN HALK KÜLTÜRÜNDE DOĞUM

Geçiş dönemlerinden ilki olan doğum, şüphesiz insanın hayatta ilk önemli geçiş evresidir. Hem insan soyunun devam etmesi açısından hem de toplumsal olarak aile yapısının sağlıklı bir şekilde oluşması bakımından önemlidir. Dolayısıyla bir toplumun kültüründe doğumla ilgili inanışlara ve pratiklere çok büyük önem verilmektedir.

Çağlar boyu doğuma ve onun kendi bünyesi içindeki evrelerine birtakım geçiş töreleri ve törenleri eşlik eder. İnançlar ve gelenekler insanları gebelik öncesinden başlayarak birtakım âdetlere uymaya ve bu âdetlerin gerektirdiği işlemleri yerine getirmeye zorlamaktadır. Doğumun çevresinin yüzlerce âdet, inanç, dinsel ve büyüsel özlü işlemlerle örülü olduğu görülmektedir (Örnek, 2000:132).

Doğumla ilgili âdet, inanma ve bunlara bağlı pratikler günümüzde de sürmektedir. Yeni kuşak bir yönden âdetlere uyarken diğer yönden de tıbbın sağladığı her türlü imkândan yararlanmaktadır (Artun, 2005:126).

Çalışmamızın bu bölümünde Mersin’de doğumla ilgili inanç ve pratikleri doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası olmak üzere üç ana başlıkta ele alıp incelemeye çalışacağız.

II.1. Doğum Öncesi

Gerek halkın gerekse yeni evli çiftlerin ailelerinin çocuklarından genel anlamda ilk bekledikleri şey çiftlerin evlendikten sonra belli bir zaman içinde çocuk yapmalarıdır. Bu nedenle de gelinin bazı şeylere dikkat etmesi beklenir. Kısırlaşmaması, çocuk yapması için toplumun inandığı şeylere saygı göstererek, alınması gereken önlemler

varsa alınması, yapılması gerekenlerin yapılması istenir. Bunlardan ilki de kısırlığı giderme ile ilgili uygulamalardır.

II.1.1. Kısırlığı Giderme/Gebe Kalma

Ailelerin kendi soylarını devam ettirebilmesi için evli çiftlerde kadının gebe kalması çok önemlidir. Bunun aksi bir durumda aile içi sıkıntılar başlar. Toplumsal olarak da kadınlar baskılar görebilmektedir. Onun için kısırlık Türk toplumlarında büyük önem taşımakta, daha çocukluktan bunun için önlemler alınmaktadır.

Eskiden beri Türklerde gebelik ve kısırlıkla ilgili çeşitli uygulamaların varlığı bilinmektedir. Manas Destanı'nda Yakup Han, hatununun kısırlığından şikâyet ederek "Bu hatun mezarlı yerleri ziyaret etmiyor, elmalı yerlerde yuvarlanmıyor, kutlu pınarlar yanında gecelemiyor" diyerek eski Türklerde kısırlığı giderme ve gebe kalma ile ilgili pratikler hakkında ipuçları vermektedir. Kırgız-Kazaklarda kısır kadınların sahrada tek başına biten bir ağaç ya da bir pınar başında koyun keserek geceyi orada geçirdiklerini; Yakutlarda çocuk isteyen bir kadının kutsal bir ağacın yanında ağlayıp sızlayarak dua ettiğini yazılı kaynaklardan öğrenmek mümkündür (İnan, 1995:167-168).

Kısırlığı giderme ve gebe kalma ile ilgili uygulanan davranışlar düğün töreninden itibaren başlar. Gelin, oğlan evine geldiği ilk günde kucağına hemen bir çocuk verilir; gelin yatağında bir çocuk yuvarlatılır. Kadının gelin gittiği yerde saygınlık kazanabilmesi için doğurması gerekir, aksi halde topluluk içerisinde küçük görülür. Bu nedenle kadın, gebe kalmak, çocuk doğurabilmek için bazı yollara başvurur. Kusur genellikle kadında arandığı için bu tür uygulamalara erkeklerin başvurduğu pek görülmemektedir (Çıblak, 2005:166).

Kısırlığı gidermek için çalışmamızda Mersin’de yapılan uygulamaları tıbbi uygulamalar, halk hekimliği uygulamaları, dinsel-büyüsel nitelikteki uygulamalar ile çeşitli otlar ve köklerle yapılan uygulamalar olmak üzere sınıflandırdık. Ayrıca kaçınmaların da neler olduğunu ayrı bir alt başlıkta topladık.

II.1.1.1. Tıbbi Uygulamalar:

Modern tıbbın gelişmesiyle beraber eski inanışlara ve pratiklere halk tarafından artık eskisi kadar rağbet edilmemektedir. Daha çok modern tıptan istifade edilmekte, günümüzde eski inanış ve pratiklere modern tıbbın yetmediği yerde başvurulmaktadır. Ancak halen şehre ve ilçelere uzak kalan kırsal yerlerde eski inanışlar ve pratikler uygulanmaktadır.

Mersin ve çevresinde kısırlığı gidermeyle ilgili olarak yapılan tıbbi uygulamalar şu şekildedir:

- Hastaneye, doktora veya ebeye başvurulur. Doktor ne yapılması gerektiğini söylemişse ona göre hareket edilir (K1, K2, K12, K17, K21, K29, K31, K36,K38, K56, K59, K62, K66, K69, K73).
- Kadın hap kullanır (K2, K17, K22, K36, K54, K68, K73, K81, K90).
- Sağlık ocaklarından veya aile planlaması verilen yerlerden destek alınır (K2, K17, K22, K36, K54, K68, K73, K81, K90).

II.1.1.2. Halk Hekimliği Uygulamaları:

Halk hekimliğine eskisi kadar talep olmasa da yüzyıllardır halkın deneyimleri ve inanışları çerçevesinde şekillenmiş ve günümüze kadar zengin bir birikimle ulaşmıştır.

Mersin yöresinde de kırsal kesimde doktora gitmeden önce doğumla ilgili bir sıkıntı olduğunda bilinen halk hekimliği uygulamaları yapılıyor.

Mersin ve çevresinde kısırlığı gidermek için yapılan uygulamalar şu şekildedir:

- Gebe kalamayan kadının genç kızken soğuk suda oynadıysa, taş ya da mermerin üzerine basmışsa ya da üstünde uyumuşsa soğukladığı veya üşüttüğü düşünülür. Bu yüzden kadının gebe kalamadığına inanılır. Onun için de ince toprağı sacın üstünde kavurup kadının yatağının üzerine serpilir, kadının göbeği o toprakla belenir, 10-12 saat yatırılır. O toprağa ‘çocuk toprağı’ da denir. Hatta bir gün yatarsa hemen etkisini göstereceğine inanılır (K6, K21, K24, K31, K33, K39, K58, K76, K82).
- Gebe kalamayan kadına ‘göbek çekirme’ denilen bir işlem yapılır. Göbeği düştüğüne inanıldığı için gebe kalamayan kadına ‘göbek çekirme’ işlemi yapılır. Bu işlemi yapan kadınlar vardır. Bu kadınlara özel bir ad verilmiyor. Köyde bu işlemi yapan kadın çağrılır. Gebe kalamayan kadını yatırır. Göbeğini açar. Rahim bölgesinin olduğu yerde bazı damarları çeker. Kasığın olduğu yerden göbeği kendine doğru bir o yana bir bu yana çekerek bu işlem gerçekleştirilir. Bu işlemden sonra kadının gebe kalacağına inanılır (K24, K33, K54, K68, K80, K91).
- Gebe kalamayan kadın gebe kalsın diye süt buğusuna oturtulur. Bunun için bir bakır leğenin içine sıcak süt konur -süt o leğende de ısıtılabilir- , içine de ahşap bir tabure konur. Gebe olamayan kadının pijaması çıkartılıp, iç çamaşırı ile taburenin üstüne oturtulur, sütün buharına tutturulur (K2, K21, K29, K38, K39, K52, K56, K69, K70, K88).
- Köyde ‘ara ebe’ dedikleri kişiye gebe kalmayan kadının beli çektirilir (K11, K33, K54, K73, K85).

- am sakızını ağaçtan kesip bir cam parçasıyla sürterek ezip toz haline getirirler. Süt ile bu am sakızını pişirirler. Bu karışımı gebe kalamayan kadının muayyen gününden sonra bir bezin içine koyup karnına yapıştırırlar. Birkaç gün bekletirler. Bu işlemde sonra kadının gebe kalacağına inanılır (K11, K54, K68, K73).
- Yine kadın muayyen günündeyken süs biberini pişirirler, bir bezin içine koyarak kadının rahminin üzerine sıcak sıcak sararlar (K9, K24).
- Kadının muayyen gününden hemen sonra yapılan bir uygulama ise maydanozu, soğanı zeytinyağında kavurup, üzerine yumurta kırıp kayısı kıvamına gelince de sıcakken bir tülbende sararak kadının cinsel organına sararlar. Böyle yaparak kadın eğer soğuklamışsa ya da rahminde iltihap varsa bu uygulamayla o soğukun çekilmesi ve iltihabın kurutulması hedeflenir. Bu uygulama üç gün yapılır. Yapılırken de kesinlikle kadına soğuk hiçbir şey yedirilip içirilmez. Kadın çok terleyecektir, hararetlenecektir. Bu yüzden de soğuk şeyler isteyecektir. Onun için özellikle dikkat edilmesi gerekir. Kadının bu süre içinde de yatması gerekir. Bir iş yaptırılmaz (K9, K11, K24, K80, K91).
- Genellikle çocuğu olmayan çiftlerde sorun hep kadında aranır. Genelde de bütün pratikler kadın üzerinde uygulanıyor. Ancak, bazen erkeğin de yaptığı pratikler oluyor. Erkeğin çocuğu olsun diye arı sütü, kır balı, çörek otu, zencefil otu, tereyağı, badem, fındık ve cevizden oluşan bir karışım sabahları bir kaşık aç karnına yedirilir. Bu karışımdan bazen kadına da yedirilir (K11, K36, K54, K68, K89).

II.1.1.3. Dinsel ve Büyüsel Nitelikteki Uygulamalar:

Türk boyları arasında en eski ve köklü inançlardan biri atalar kültürüdür. Atalar kültürü, ecdadın takdisine dayanır. Atanın öldükten sonra ruhunun birtakım üstün güçlerle donanacağı ve bu sayede ailesine yardım edebileceği inancı vardır. Korku ve saygı karışık bir duyguyla ataların ruhlarına kurbanlar sunulur, eşyaları ve mezarları kutsal kabul edilirdi. Atalar kültürü daha sonra Türkler arasında veli kültürü olarak yerleşmiş ve bu insan tipi Müslümanlıkla da bağdaşmıştır. Anadolu'da halkın türbe veya ziyaret diye adlandırdığı mezarlara sahip velilerin hepsi de kendilerine göre bir kısım hastalıkların tedavisinde ya da dileklerin gerçekleşmesinde ün kazanmıştır. Çoğu zaman ziyaret sırasında koyun, keçi, horoz gibi hayvanlar kurban edilir. Bazı türbe ve mezarlarda ise, küçük bez parçaları bağlanarak dualar edilir (Ocak, 1992:10-14).

Mersin ve çevresinde dinsel ve büyüsel nitelikteki uygulamalardan bazıları şunlardır:

- Çocuğu olmayan kadın çocuğunun olması için yatır ve ziyaretlere gider. Bu yerler ziyaret edilip, dilekte bulunulur. Dua edilir. Bazen kurban kesilir. Mersin' de sık gidilen ziyaretler şunlardır:
 - Tarsus'ta ve Çamlıyayla'da en çok Eshab-ı Kehf'e gidilir. Tarsus'a bağlı bu ziyarete gidildiğinde genellikle şunlar yapılır. Kurban adanmışsa kurban kesilir. Bu kurban etinden orada da pişirilip gelen ziyaretçilere ikram edilir. Kurban eti fakir fukaraya dağıtılır. Eğer aile erkek çocuğu olmasını istiyorsa koç keser. Ayrıca abdest alınıp nafil namazı kılınır ve Allah'a dua edilir. Dua edilirken istekler Yedi Uyurların yüzü suyu hürmetine istenir. Eshab-ı Kehf'te dilek duvarı dedikleri bir duvar vardır. Bu duvar delik deliktir. Kişi

burada bir taş alır, dilekte bulunur ve bu taşı o duvara atar. Eğer taş duvardaki deliklerden birinin içinde kalırsa ya da duvara yapışırsa kişi dileğinin kabul olacağına inanır (K52, K56, K62, K68, K69, K70).

- Silifke, Gülnar ve Mut çevresinden de Eshab-ı Kehf'e gidildiği gibi çocuğu olmayanlar Eshab-ı Kehf'in yanında daha çok şu ziyaretlere de gider. Silifke'deki Hürüler Tepesine gidilir. Buraya ziyarete gidilirken beşik, bebek ve bez gibi şeyler götürülür. Dua edilir, dilekte bulunulur. Sonra da ziyaretteki ağaç dalına beşik yapılır, bebek asılabilir veya bez bağlanabilir. Bazen de kurban kesilir. Ayrıca Silifke'deki Garip Dede'ye de gidilip dualar edilir. Ağaca bez bağlanır ve yine istenirse kurban kesilebilir (K2, K21, K29, K38, K39).
- Mut'a bağlı Zeyne Köyü'nün girişinde meydana da bir ziyaret vardır. Ev gibi camiye benzetilerek yapılmış bir ziyarettir. İçinde yatırlar vardır. Özellikle Silifke'den Gülnar'dan ve Mut'tan bu köydeki ziyarete çocuk sahibi olmak için gelirler. Ziyaretin içinde yatırların olduğu büyük bir oda vardır. Bu oda da büyük bir tespih vardır. Namaz kılındıktan sonra o tespihin etrafı dolanılır. Bozuk para atılacak bir yer vardır. Oraya para atılır. Dilekte bulunulur, dua edilir. Yatırım etrafı dolanılırken kadın belinde bağlı bulunan kuşağı çıkartır, "Al kuşağımı ver uşağımı" diyerek yatırım önündeki direğin kenarına bağlar ve kuşağı orada bırakır. Yine çocuğu olsun isteyen kadın oradaki topraktan alır, yalar (K21, K22, K31, K38).
- Gidilen bir diğer ziyaret yerlerinden birisi de Mersin'in Gülnar ilçesine yakın olan Yedi Yatırlar Türbesi'dir. Eğer adak adanmışsa giderken

götürülür. Orada kesilir. Kesilen etten orada da yenilebilir. Dualar edilir (K9, K11,K22).

- Eğer kadın çok düşük yapıyorsa bebek kadının karnında yer tutsun diye Durhasan Dede ziyaretine özellikle giderler. Bu ziyarete özellikle Silifke, Mut, Gülnar ve çevre köylerden gidenler olur. Bu yer Silifke'ye 15 km uzaklıktaki Topbaşı dedikleri yerdedir (K21, K22, K39).
- Silifke Kalesinin arkasında şehir mezarlığının zirvesinde Hıdırellez diye bir yer vardır. 6 Mayıs'ta buraya halktan hemen herkes gider ve her çeşit duada bulunur. Burada bir ziyaret ağacı bulunur. Çocuğu olsun isteyenler burada beşik yapıp bırakırlar (K21, K22).

- Ayrıca bu ziyaretlere gitmenin yanında çevrede bu işleri yapan hocalar varsa onlara da gidilir (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Köy aralarında eğer çocuğu olmayan çiftlerden biri tarlada demir ya da mavi boncuk bulursa çocuğu olacağına inanılır(K6, K21, K24, K39).
- Hocaya beline ip bağlatır, üç Cuma giderek o ipi okutur ve çıkarmaz (K2, K17, K22, K36, K54, K68, K73, K81, K90).
- Çocuğu olmayan kadınlara hamaylı(muska) takılır. Gebe kalamayan kadının daha sonra çocuğu olmuşsa çocuğun kırkı çıkana kadar anneye takılan bu muska daha sonra çocuğa takılır. Hamaylı, parmak ya da üçgen şeklindedir ve dışı mavi bez ile sarıdır (K21, K38, K54).
- Erkek çocuk sahibi olmak isteyen kadın denize girer ve üzerinden kırk dalga aşırır (K32).

II.1.1.4. Çeşitli Otlar ve Köklerle Yapılan Uygulamalar:

Mersin halkı genellikle toprak işleriyle uğraştıklarından ve geçimlerini toprak ve hayvan besiciliği üzerine kurduklarından yaşamlarında toprak ve topraktan çıkan şeyler büyük önem taşımaktadır. Bu yüzden sağlıkla ilgili bir sıkıntıları olduğunda başvurdukları yöntemlerden biri çeşitli otlar ve bitkilerle yapılan işlemlerdir.

Mersin'de kısırlığı gidermek için otlar ve köklerle yapılan pratikler genellikle şu şekildedir:

- Her türlü meyve veren ağaçların yaprakları toplanır, kaynatılarak içilir (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Ayçiçeği bütün bir halde kaynatılır, kadın bu suyun buharına oturtulur (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Çocuğu olmayan kadına muayyen günündeyken yedi türlü baharı toplarlar ve kaynatıp suyunu içirirler (K9, K11, K33, K36, K38, K75, K76).
- Yörede yetişen meyveli ağaçların yaprakları toplanıp kaynatılır. Çocuk sahibi olmak isteyen kadın, çıplak bir halde sandalyeye oturtulur. Yaprakların kaynatıldığı su, bu sandalyenin altına yerleştirilir. Kadının üzeri çarşafıla tamamen kapatılarak suyun buharıyla terlemesi sağlanır. Yaklaşık beş dakika sonra kadın sıkıca giydirilerek bir yatağa yatırılır. Bu işlemin yapıldığı günün akşamında eşiyile ilişkiye giren kadının hamile kalması beklenir (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).

II.1.1.5. Kaçınmalar:

Kadının gebe kalmaması riskinin önüne geçmek için kadın daha genç kızken önlemler alınmaya başlanır. Bazı şeyleri yapması ya da yapmaması istenir. Özellikle de aşağıdaki davranışları yapmaması istenir.

- Yeni evlenen veya çocuğu olmayan bir kadın kapı eşiğine ya da süpürge üstüne oturursa çocuğunun olmayacağına inanılır (K21, K23, K24, K39, K54, K68, K81, K93).
- Hamile kalmak isteyen kadın gündüz ilişkiye girmekten kaçınır. Yoksa çocuğu olmayacağına ya da çocuk 'gündüzleme' sonucu olursa hayırsız olacağına veya aydaş olacağına inanılır (K12, K21, K36, K54, K81, K93).
- Hamile kadın halk tarafından suyun ulu olduğuna inanıldığı için deniz, göl, dere gibi yerlere girmez, ulu yollardan (asfaltlı büyük yollar da dâhil) geçmez. Eğer ulu suya girer ya da ulu yoldan geçerse çocuğuna bir şey olacağına inanılır (K8, K21, K39, K58).

Mersin ve çevresinde, toplumun her kesiminde olduğu gibi çocuğa çok büyük önem verilmektedir. Çocuk sahibi olmak isteyip de olamayan çiftler öncelikle tıbbın olanaklarından yararlanıyor. Ancak, aynı zamanda kişilerin dinsel-büyüsel uygulamalara da başvurdukları tespit edilmiştir. Özellikle tedavileri sonuç vermeyen ve maddi durumu tıbbın modern tedavilerinden yararlanmaya yeterli olmayan çiftler çaresizlikten bu uygulamalara başvurabilmektedir. Bunların yanı sıra kişilerin eğitim durumu da tıbbın olanaklarından çok halk hekimliği yöntemlerine başvurmada etkili olmaktadır. Eğitim durumu arttıkça, kişilerin bu uygulamalardan önce tıba başvurmayı tercih ettikleri görülmektedir. Ya da eğitim durumu artsa bile aile de daha önce tıbbi uygulamaların

dışında bir deneyim yaşanıp sonuç alınmışsa, bu durum da pratiklerin uygulanmasında etkili olabilmektedir.

II.1.2. Gebelikten Korunma

Anadolu'da gebelikten korunmak için pek çok yöntem uygulanmaktadır. Bunlar genellikle de birbirine benzemektedir.

Erzurum'da gebe kalmak istemeyen kadının kedi yavrusunu atın üzengisinden geçirmesi, yılan kabuğu adı verilen bitkinin tütsüsüne oturması, ebegümece veya yumurta sarısı ile çiriş unundan yapılmış hamuru rahmine koyması ile gebelikten korunacağına inanılır (Sezen, 1993:55).

Yazılı kaynaklarda Mersin ve ilçelerinde çocuğu olmaması için kadına, katırtırnağı¹, hint sineği² yedirildiği, karanfil ve kına suyu içirildiği de belirtilmektedir (Uğur, 1948:3).

Mersin ve çevresinde gebelikten korunmak için uygulanan pratik ve inanışlardan bazıları şunlardır:

- Halk hekimlerine, ebelere, sağlık ocaklarına gidilir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Kocası korunur (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Sağlık kuruluşlarının önereceği doğum kontrol yöntemleri uygulanır (K1, K2, K12, K21, K29, K31, K56, K59, K66, K69).

¹ Katırtırnağı: Dik duran çalı halinde her zaman yeşil olan odunsu bir bitkidir.

² Hint Sineği: Bu sineğin vücudunun genel rengi sarımsı kahverengidir. Başı sarı, gözleri büyük ve yeşil madeni pırıltılı, kenarları kırmızıdır. Kanatları geniş olup üzerinde siyah ve soluk kahverengimsi şeritler vardır.

- Kına ya da lahana kaynatılarak içilir (K1, K2, K9, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K81, K93).
- Doğum yapmak istemeyen ama gebe kalan kadınlar son yıllarda artık kürtaj yaptırmaktalar. Eskiden kürtaj olayına pek sıcak bakılmazdı. O yüzden de gizli saklı yapılırdı. Eskiden bu yüzden doktora da gidilmezdi. Çocuk düşürmek için olan otlardan içerlerdi. Genellikle bu otların adı bilinmez. Aktara gidildiğinde çocuk düşürmek için olan bitkilerden istediklerini söyleyip alınır (K9, K11, K36, K54).
- Örneğin kadın çok doğum yapmışsa ve artık aile çocuk istemiyorsa, kadın katran gibi kül gibi şeyler içerek gebe kalmasını önlemeye çalışırdı (K9, K11).

Mersin ve çevresinde maddi duruma göre özellikle üç beş çocuktan sonra kadının gebe kalmasını engelleyici önlemler alınmaktadır. Kısırlıkta olduğu gibi gebe kalmamak için yapılan pratikler de büyük çoğunlukla kadınlar üzerindedir. Erkeklerin bu konuda uyguladıkları pratikler hemen hemen yok gibidir. Son yıllarda aile planlamasının ve sağlık kuruluşlarının etkisiyle bu durum biraz değişmeye başlamıştır.

II.1.3. Çocuğun Sağlıklı Doğması

Çiftler evlendikten sonra kadın ister hemen gebe kalsın ister belli çabalardan sonra gebe kalsın kadının bebeğini koruması için bazı şeyleri yapması beklenir. Özellikle kadının daha önceki gebelikleri düşükle sonuçlanmışsa daha çok özen gösterilir. Bunun için de bazı pratikler uygulanır.

Eski Türklerden günümüze kadar gerek Şamanist Türklerde, gerekse Müslüman Türklerde çocuğun sağlıklı doğması ve yaşaması için çeşitli davranışlarda bulunulmuştur. Bunlardan bazıları şöyledir: Yakutlar, aileye musallat olan ölüm ruhunu

aldatmak için çocuğu komşulardan birine satarlar. Urenhalar, çocuğu doğduğu gibi kazanın altına saklarlar. Müslüman Başkurlarda, çocuk doğduktan sonra, ebe çocuğu eline alır, birkaç ev gezdikten sonra babasının evine geri getirir (İnan, 1995:174).

Mersin ve çevresinde çocuğun sağlıklı doğması ve yaşaması için yapılan uygulamalar şunlardır:

- Hamile kadını nazardan korumak için mavi boncuk ve muskalar takılır, çocuğun sağlıklı doğması için dua edilir (K12, K21, K38, K56, K69, K77, K80, K93).

Eski kaynaklara göre Mersin’de hamile bir kadın devenin altından geçerse, çocuğunun çok kuvvetli, adeta pehlivan olacağı inancı vardı. Ayrıca hamile bir kadın, rüyasında koyun görürse, çocuğu uslu olur. Buğday ve at görürse çocuğunun rızkının bol ve çocuğun kahraman olacağına işaret etti (Yalman, 1977: 64-65).

Mersin’de çocuğun sağlıklı doğması için daha çok gebe kalan kadına hamilelik süresince özen gösteriliyor. Ancak doğum anı için özel bir uygulama yapılmıyor. Uygulamalar daha çok çocuk doğduktan sonra çocuğun sağlıklı yaşamasına yöneliktir.

II.1.4. Aşerme

Aşerme gebeliğin belirli dönemlerinde gebe kadında görülen bir durumdur. Beğenmemek, kötölemek anlamındaki “aş yermek” giderek halk arasında anlam değiştirerek, hamile kadının kimi yiyecekleri canı çekmesi onları tatmaktan kendini alamaması anlamına gelmiştir. Bu dönemde hamile kadının istediği her şey verilmeye çalışılır (Artun, 2005:129).

Aşeren kadın, genellikle acı, ekşi ve baharatlı şeyleri yemekten kaçınır ya da yakınları tarafından kaçınmaya zorlanır. Bu tutum çok yaygındır ve “ye ekşiyi doğur

Ayşeyi” tekerlemesinde de anlatımını bulmaktadır. Buna karşılık tatlı yiyecek ve içeceklerse oğlan çocuğunun önbelirtisi olarak yorumlanmaktadır. Bu durum da “ye tatlıyı, doğur atlıyı” tekerlemesiyle açıklanmaktadır. Öte yandan, yaygın olan bir inanç da tatlı, ekşi ayrımı gözetmeksizin, aşeren kadının canının çektiğini yenmesidir. Çünkü yine çok yaygın olan bir inanca göre, canının çektiğini yemeyen kadın bunun zararını sonradan çocuğuna çektirir (Örnek, 2000:134).

Mersin ve çevresinde aşeren kadınla ilgili inanış ve pratiklerden bazıları şunlardır:

- Aşeren kadına her türlü yiyecek kötü kokar (K1, K2, K12, K17, K18, K21, K29, K38, K56, K59, K66, K69).
- Aşeren kadın kokuya hassas olduğundan mutfakta yemek pişiremez, yemeği başkasının pişirmesi gereklidir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K73).
- Aşeren kadının midesi bulanır ve başı döner, ağır işler yapamaz (K1, K2, K12, K17, K18, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Aşeren kadın sahibinden izinsiz ya da haram olan yiyecekleri asla yemez. Aksi takdirde çocuğunun kötü huylu ve hayırsız olacağına inanılır (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Gebe kadına paça içirilmez, yoksa çocuğunun sümüklü olacağına inanılır (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K90).
- Gebe kadın ayva yerse çocuğunun gamzeli ve güzel olacağına inanılır (K2, K12, K17, K18, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K85).

- Gebe kadın elma yerse çocuğun yanakları kırmızı olur (K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K100).
- Keklik yerse çocuğunun gözlerinin sürmeli ve güzel olacağına inanılır (K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K86).
- Çocuğun gözleri yeşil renk olsun ve güzel olsun diye gebe kadına badem yedirilir (K62, K63).
- Hamile kadın ekşi yerse kız çocuğu olacağına inanılır (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K92).
- Hamile kadın tatlı yerse erkek çocuğu olacağına inanılır (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K101).
- Aşeren kadın canının çektiği yiyeceği yemezse çocuğun vücudunda o yiyeceğin lekesi olacağına inanılır (K1, K2, K12, K21, K29, K38, K56, K59, K66, K69, K98).
- Aşeren kadın canının çektiği yiyeceği yemezse çocuğun hayırsız, yerse akıllı olacağına inanılır (K24, K36, K52, K73).
- Aşeren kadın ciğer, çilek gibi leke bırakan yiyecekleri yerken kazara vücudunun bir yerine değdirirse bebeğin de orasında yiyeceğin renginde hatta şeklinde bir leke olacağına inanılır (K11, K36, K54, K68, K73).
- Aşeren kadına çocuğun dudağı yirik olmasın diye tavşan eti yedirilmez (K17, K33, K54, K68).
- Aşeren kadın, aşerirken birine sinirlenirse, çocuğun fiziksel ya da kişisel özellikleri açısından o kişiye benzeyeceğine inanılır (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).

Mersin’de aşeren kadınlarla ilgili eski kaynaklara baktığımızda şu inanışların karşımıza çıktığını görmekteyiz. Ağzı tatsızken (aş yermeye) kadın tesadüfen bir çirkin adam, deve, tavşan gibi şeyler görürse çocuğu çirkin olur. Eğer ağzı tatsız bir kadın, tesadüfen yılan görürse çocuğu çevik, kurt görürse kahraman olur (Yalman, 1977:65).

Çocuğun sağlıklı doğup yaşayabilmesi ve vücudunun biçimli, lekesiz olması için aynı zamanda aşeren kadının hamileliğinin de kolay geçebilmesi için aşeren kadının istekleri anında yerine getirilmeye çalışılır. Gebe kadının canının çektiklerine ve yediklerine göre bebeğin cinsiyeti ve kişiliğiyle de ilgili yorumlarda bulunulur. Bu uygulamalar sayesinde hamile kadının iyi beslenmesi ve zararlı bazı şeylerden uzak durması sağlanır.

II.1.5. Doğacak Çocuğun Cinsiyetini Belirleme

Kadın hamileyken çocuğun cinsiyeti aile tarafından merak edilen önemli bir noktadır. Bu doğrultuda da gebe kadının bazı fiziksel özelliklerine, davranış biçimlerine ya da beslenme biçimine göre bebeğin kız ya da erkek olacağına yönelik yorumlar yapılır. Çoğunlukla da bebeğin hangi cinsiyette doğmasının istendiği belirtilir ki, bu istek daha çok erkek çocuğun istendiği yönündedir.

Tekirdağ’da bebeğin cinsiyetini tahmin etmek için ateşe tavuk ödü atılır. Öd patlarsa oğlan, patlamazsa kız olacağına inanılır. Bebek annesinin karnına çok tekme atarsa bebeğin erkek olacağına inanılır. Yine bir bardak suya biraz süt damlatılır, süt dibe çökerse oğlan, üstte kalırsa kız olacağına inanılır (Artun, 1998:4-28).

Mersin ve yöresinde doğacak çocuğun cinsiyetinin ne olduğunu anlamaya yönelik inanışlar şu şekildedir:

- Hamile kadının bebeğinin kız mı erkek mi olduğunu anlamak için gelinden habersiz oturduğu minderin ya da döşeğin altına bıçak ve makas koyarlar. Eğer gebe kadın bıçağın olduğu yere oturursa erkek, makasın olduğu yere oturursa kız olacağına inanılır (K6, K12, K21, K23, K36, K47, K76).
- Yemek için keçi kesildiğinde kellesi ütülür, ütülürken de çenesini ayırırlar. Bu ayırma işlemi sırasında eğer ki çene etli ayrılırsa erkek, etsiz olursa hamile kadının kızı olacağına inanılır (K21, K23, K24, K31, K38).
- Köy aralarında çocuğu olmayan kişiler eğer tarlada bir demir parçası bulurlarsa erkek çocuğu, mavi boncuk bulurlarsa kız çocuğu olacağına inanırlar (K21, K39).
- Gebelik sırasında güzelleşen kadının oğlu, çirkinleşen kadının kızı olacağına inanılır. Çirkinleşmesinin sebebini de kız çocuğunun annesinin güzelliğini aldığına inanılmasıyla ilgilidir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Kadın sürekli kız doğuruyorsa artık oğlu olsun diye doğumunda göbeği ters çevrilir. Böylelikle çocuğun cinsiyetinin farklı olacağına inanılır (K17, K24, K33, K52).
- Hamile kadın zayıflarsa oğlu, şişmanlarsa kızı olacağına inanılır. Zayıflamasının sebebi de oğlanın anasının gücünü almasıdır (K11, K24, K34, K36, K39, K54, K68, K73).
- Gebe kadının cildinde lekelenmeler olursa kızı olur (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Gebe kadın tatlıya aşeriyorsa oğlu, ekşiye aşeriyorsa kızı olacağına inanılır (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Gebe kadının karnında bebek çabuk hareketlenirse oğlu olacağına inanılır (K9, K11, K24, K33, K54, K68, K73).

- Gebe kadının karnı sivri olursa oğlu, yassı olursa ve kadının kalçası geniş olursa kızı olacağına inanılır (K1, K2, K12, K21, K29, K36, K38, K56, K59, K66, K69, K72, K73).
- Eğer gebe kadının karnında çocuk solda kıpırdanıyorsa erkek, sağda kıpırdanıyorsa kız olacağına inanılır (K31, K38, K39).

Eski kaynaklara göre hamile bir kadın rüyasında boncuk ve süs eşyaları görürse, doğacak çocuğunun kız, para görürse erkek olacağına inanıldığını görmekteyiz (Yalman, 1977:65).

İnceleme alanımızdaki uygulamalar daha çok ile ve ilçeye uzak olan köylerde devam eden inanışlardır. Artık günümüzde il ve ilçelerde çocuğun cinsiyetini öğrenmek için doktora başvurup ultrasona baktırılmaktadır. Ancak, ultrasonda görülmediği zaman yine eski inanışlar devreye giriyor.

II.1.6. Gebe Kadının Uygulamaları/Kaçınmaları

Türk topluluklarında gebe kalan kadına çok özen gösterilir. Özellikle kadının bebeğini düşürme ihtimali varsa gebelik dönemi sıkıntılı ve hassastır. Bu yüzden bebeğin olumsuz yönde etkilenmemesi, fiziksel ve kişisel olarak zarar görmemesi için bazı pratikler uygulanır.

Kadın gerek gebeliği, gerekse lohusalığı süresince çevresinde bir çeşit hasta olarak kabul edilir ve buna göre işlem görür. Başka bir söyleyişle, gebe kadını bağlı bulunduğu grup ya da cemaatin kültürel değerleri hasta kategorisine sokarak ona o gözle bakar; ondan bu değerlere uygun beklentilere göre hareket etmesini ve rolünü üstlenmesini

ister. Bu durumda kadının gebeliği süresince birtakım kaçınımlara ya da bağlı bulunduğu kültürel ortamın geçerli saydığı işlemlere uymaya zorlar (Örnek, 2000:135).

Mersin’de gebe kalan kadınlar için de hemen hemen Anadolu’nun çeşitli yerinde yapılan pratikler uygulanır. Ancak Yörük kültürünün ve Eski Türk inanışlarının da etkisini görmekteyiz.

Mersin ve çevresinde gebe kadının uygulamaları genellikle şu şekildedir:

- Bebeğin kemikleri güçlensin diye süt içmelidir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Bol bol et yemelidir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Gebe kadın canının çektiği yiyecekleri yemelidir, yoksa çocuğun vücudunda bu yiyeceklerin izleri kalabilir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Bal, pekmez, kuru üzüm gibi kan yapıcı yiyecekler yemelidir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K73).
- Çocuğun kemikleri güçlü olsun diye peynir ve yoğurt yemelidir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Çocuk güzel olsun diye elma ve ayva yemelidir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K73).
- Gebelik sırasında hem anne hem çocuk güçlensin diye bol meyve, sebze yenmelidir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Çocuk güzel olsun diye güzel bebeklere ve kişilere ya da onların resimlerine bakılır (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Kötü, tiksinti verici şeylere ve çirkin hayvanlara bakılmaz. Televizyon dahi izlenirken hemen kapatılır. Maymun, baykuş gibi hayvanlara baktırılmaz. Gebe

kadın istemeden görmüşse karnını çimdikler (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).

- Baykuş, maymun gibi hayvanlara ya da kötü şeylere bakıldığı zaman çocuğun ona benzeyeceğine inanılır (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Eğer kadın beklediği günde doğum yapmamışsa ya da birkaç gün geçmişse bu çocuk da deve cinsi var “on ay oldu hala doğmadı” derler. Çünkü deve on iki ayda doğum yaparmış. “Bu çocuğa devenin çanından su içirelim de hemen doğsun” diye devenin boynuna asılan çanda kadına su içirirler (K21, K22).
- Eskiden doğuma yakın anası ata binerse, çocuğunun yiğit olacağı söylenir (K33).

Mersin’de gebe kadın için uygulanan kaçınımlar genellikle şu şekildedir:

- Gebe kadın ağır kaldırmaz, yorucu işler yapmaz. Yoksa bebeğini düşürebilir (K2, K12, K21, K29, K38, K56, K59, K66, K69, K73).
- Gebe kadın saçını kestirmez, aksi halde çocuğun ömrünün kılalacağına inanır (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K78).
- Gebe kadın saçını boyatmaz (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K89).
- Gebe kadın bebek düşebilir diye motora ya da traktöre binmez (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K92).
- Çocuk sakat kalabilir veya ölebilir diye gebe kadın iğne vurdurmaz, ilaç içmez (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K73).
- Gebe kadın bebeğini düşürebilir diye korkutulmaz (K2, K12, K21, K29, K38, K56, K59, K66, K69, K73).
- Hamile kadın çocuğu biçimsiz olmasın diye korkutucu şeylere bakmaz (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).

- Gebe kadın çocuğunun dudağı yarık olmasın ve dişleri de biçimsiz olmasın diye tavşan yemez ve tavşana bakmaz (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K89, K92).
- Çocuk ölebilir diye nar yemez (K2, K12, K21, K29, K38, K56, K59, K66, K89, K100).
- Baş ağrımamasın diye çok su içmez (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K73, K92).
- Anne üzülüp de çocuğunu düşürmesin diye sıkıntıdan, stresten uzak tutulur (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).

Gebe kadının kaçınmaları ve uygulamaları bebeği ve anneyi koruma amaçlıdır.

Bu kaçınma ve uygulamaların fiziksel ve psikolojik olarak anneyi yönlendirdiğini ve bir bakıma da dikkat çekerek bazı durumları aklında tutmasını sağlamak olduğunu söyleyebiliriz.

II.2. Doğum Sırası

Gebe kadının doğum yapmasından hemen önceki ve hemen sonrasındaki zamanı da içine alan doğum anı çok önemsenir. Bu yüzden daha da dikkat edilerek doğum yapan kadının sıkıntılarını gidermek, rahat ve sağlıklı bir doğum gerçekleştirmesi için birtakım inanmalar ve uygulamalar yerine getirilir.

Doğumun kolay geçmesi için eski Türk topluluklarında da birtakım pratikler uygulanmaktadır. Altay Türklerinde ve Kırgızlarda tecrübeli bir kadın ebenin ve oymaktan diğer kadınların doğuma yardım ettiğini görmekteyiz. Altaylarda doğumun kolay olması için çadırın tam ortasına bir direk yerleştirilir. Direğe bir organ bağlanır. Organın bir ucunu

da direğe bağlarlar. Bu organ lohusanın koltukları arasından geçirilir. Böylece kadına musallat olan kötü ruhlardan kadının korunacağına inanılır (İnan, 2000:169).

II.2.1. Doğum Hazırlığı / Doğum Olayı

Doğum hazırlıkları, kadının gebe kaldığı anlaşıldıktan hemen sonra yavaş yavaş yapılmaya başlanır, doğuma yakın hız kazanır. Özellikle kadının ilk doğumuysa hazırlıklar daha bir özenle yapılır. Doğum anında gerekli olacak şeyler ile anne ve bebeğin kırk gün içinde giyecekleri önceden hazırlanır. Doğum da kolay olsun diye bazı pratikler uygulanır.

Mersin'de doğumunla ilgili uygulanan pratiklerden bazıları şunlardır:

- Kadın normal doğum yapacaksa ve hastane uzaktaysa halen doğumlar 'ara ebe' denilen kadınlar tarafından yaptırılır (K24, K36, K54, K68).
- Doğum yapacak olan kadına okunmuş su içirilir (K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Gebe kadının ilk doğumuysa annesi yanında olur. Bebeğin eşyalarını ve beşiğini hazırlar (K17, K18, K24, K33, K52, K73, K80).
- Kadın doğum yaparken kızın annesi ya da yakınları bebek için zıbın, atlet, bez, patik, belek, battaniye, eldiven, şapka, sarı ve kırmızı tülbent, biberon gibi eşyaları hazırlanır (K2, K17, K18, K22, K36, K54, K68, K82).
- Doğum sırasında kadına ısırması için bir mendil verilir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Kadın doğum yapacaksa ve saçları örgülüyse kolay doğum yapsın diye çözülür (K21, K33, K54).

- Kadın sancılanmaya başladıysa gezdirilir, eğer halen suyu gelmemişse uzakta bir yerde silah sıktırılır (K17, K24, K36, K70).
- Gebe kadının sancısı başladığı zaman kum ya da toprak ateşte bir sacda kavrularak bir çarşafın üzerine serilir. Doğum yapacak olan kadın bu toprağın üzerine yatırılır. Böylece kadının rahmi ısınarak rahatlar ve doğuma hazır hale gelir. Ayrıca bu kavru lan toprağın kadının rahminin ve bebeğın mikrop kapmasını engelleyeceğine inanılır. Rahimden çıkan su, kan gibi sıvı ve atıkları da içine çekerek temiz bir doğumun olmasını sağlar (K2, K12, K21, K29, K31, K36, K38, K39, K56, K59, K66, K69).
- Evde bulunan kapalı makasın ağzı açılır (K1, K2, K9, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K86).
- Eğer kadın zor doğum yapıyorsa kocası kadının karnının üzerinden geçirilir (K2, K14, K17, K24, K36, K54, K68, K73).
- Eğer kadın zor doğum yapıyorsa ve sancısı çoksa kadının karnını zeytinyağıyla hafifçe ovalarlar (K24, K36, K52, K76).
- Eğer kadın zor doğum yapıyorsa “içeye çekme” denilen bir işlem uygulanır. Gök keçi denilen maviye çalan gri renkte bir keçi türü vardır. Zor doğum yapan kadının yanına o keçiyi getirirler. Başından keserler. Ölmeden keçiyi başından kuyruğuna kadar karnından, göbekten, dikey olarak keserler. Dikkatlice derisini soyarlar ve sıcağı sıcağına hayvanın ısıyla kadının belinden rahim tarafına aşağı doğru karnına şal gibi sararlar. Derinin sıcaklığıyla kasları gevşesin çabuk doğum yapsın diye bu işlemi yaparlar. Genellikle oğlan çocuklarının zor doğduğuna inanılır. O yüzden de özellikle bu işlem yapılır. İçeye çekerek çocuk doğuran kadının daha sonra çocuğu büyüyüp hasta ya da haylaz olursa anne “Zaten bunu da doğururken

içeye de çekildim” diyerek sezaryen gibi zor doğum yaptığını ifade eder, yani çocuk için doğumu da zor kendi de zor demeye getirir (K21, K22, K38, K68).

- Kadın yine zor doğum yapmışsa “Bizim Ayşe’nin Fatma’nın doğumu zor olur çağırın da gelsin yeniden bir su içirelim” derler ve elbisesinin kolunun içine suyu dökerler. Dirseğinden akan suyu kadına kolay doğum yapsın diye içirirler (K21, K22, K39).
- Doğan çocukta ‘vurgun’ adı verilen hastalık olmasın diye kadın doğum yaparken beyaz bir koyun kesilir. Hayvanın karnı boşaltıp yeni doğan çocuk sıcak sıcak o deriye sarılır ki bu hastalığa yakalanmasın. Bir iki saat o deride bekletirler. Sonrasında da bebeği yıkarlar. Bu uygulama halen Mut ve çevresinde yapılmaktadır (K31, K37, K39, K54).

Mersin’de eski kaynaklara göre doğan çocuk bir zar içinde sarılı doğarsa buna “gömlikli uşak” denirmiş, bu çocuğun öksüz kalacağına inanılmış. Ayrıca doğan çocuğun ağzında diş bulunursa, o çocuk babasının başını yiyecek diye düşünülürmüş.

Mersin ve çevresinde çocuğun doğumunun müjdelenmesi ve cinsiyetinin ifade edilmesi:

- Oğlu olan adam için “Bayramınız kutlu olsun” denir (K1, K36, K83).
- Eğer kadın, erkek çocuk doğurmuşsa Yörüklerde hemen bir keçi kesilir. Yemek yapılır dağıtılır. Ya da komşular, akrabalar erkek çocuk doğuran kadının evinin önüne büyük büyük kütükler atarlar. O kütükler daha sonra o çocuğun düğününde yemekler yapılırken yakılır (K21, K23, K39, K47).

- Kız çocuğu olduğunda “kldken oldu” derler. Kız çocuğunun ev işlerine bakıp, ocakla ilgilenmesinden, ocaktaki kl dkmesinden dolayı o şekilde söylenir (K21).

Eskiden erkek çocuğu olan adam, mutlaka köye davul getirir ve üç beş gün köylüsü ile beraber şenlik düzenlemiş. Erkek çocuğu olan babayı herkes kutlar. Kız çocuğu olan bu saygıyı göremez, hatta birkaç gün halka bile grnemezmiş (Yalman, 1977:27).

Yukarıda bahsettiğimiz bu uygulamaların çoğu kentte yapılmamaktadır. Daha çok kırsal kesimde uygulanmaktadır. Kadınlar artık doğumlarını hastanede ya da sağlık kuruluşlarında yapmaktalar. Doğum sıkıntılı ve sancılı olduğunda yatıştırıcı iğneler vurulmaktadır. Özellikle kadın zor doğum yapacaksa ya da sancı ağrılarını yaşamak istemiyorsa genelde önceden gün alınarak sezaryenle doğum yapılmaktadır. Bunun yanında hazırlıklarla ilgili olarak da kentte giysiden, sse ve doğumu müjdeleyen kartlara kadar her türlü hazırlığı yapan organizasyon şirketleri bulunmaktadır. Bu şirketler değişik yeni alternatiflerle ailelerin isteklerine göre hazırlıkları düzenlemektedirler.

II.2.2. Göbek Kesme/Tuzlama/Yıkama

Doğumdan hemen sonra çocuğun göbeği ve eşi(plasentası) bazı işlemlere tabi tutulur. Çünkü göbek bağı çocuktan bir parça gibi görüldüğünden, çocuğun geleceğinde önemli bir etkisi olduğuna inanılır. Bu yüzden de itina gösterilerek temiz bir şeylere sarılarak gömülür.

Kazak-Kırgız ve Kırgızlarda ocuk dünyaya geldikten sonra toplananlara ziyafet çekilirken, ebenin buğday unundan yaptığı yemekten bir parça ile çocuğun eşi, bir

kaşıkla toprağa gömülür. Bu yapılan işlemle Yakutlar Ayısıt'a, Altaylılar (adak adıyla) Umay'a kurban verirler (İnan; 1995:174).

Kars ve çevresinde çocuğun göbeği küçük çakı ile kesilir. Çakı yıkanmadan doğum yapan kadının yastığının içine konur. Çocuğun göbeği kurduğunda çakı yastıktan çıkarılarak yıkanır. Bu inancın temelinde koruyucu ruhu memnun etme düşüncesi yatmaktadır. Çakı, çocuk ve anne için alkarısından korunmak içindir. Kötü ruhun etkisinden korunmak için çakı yastık altına konmaktadır (Kalafat, 1995:92).

Mersin'de çocuğun eşi yani göbeğiyle ilgili inanış ve pratikler şunlardır:

- Doğumdan hemen sonra çocukla anneyi bağlayan göbek kordonu doğumu yaptıran kişi tarafından kesici bir aletle kesilir, göbek iplikle dikilir. Göbek kordonu kesilirken doğumu yaptıran kişi bebeğe o anda isim verebilir (K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Göbek kordonu doğumu yaptıran ebe tarafından ya da ailenin bir büyüğü tarafından “Peygambere salâvat” diyerek kesilir. O sırada aile önceden bir isim kararlaştırmamışsa rastgele bir isim söyler. Bu isme “göbek adı” denir. Bebeğin dedeleri ya da nineleri bebeği kucaklarına alarak mübarekler (K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Bebeğin göbek adı değiştirilmeden kalabileceği gibi daha sonra ailece değiştirilebilir (K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Eskiden kadın doğum yaptığı zaman bebeğin üzerinden başından aşağı ispirto dökerlerdi ve göbeğini makasla keserek iplikle bağlardı. Çocuğun göbeğine kesik bir soğan koyarlardı (K9).

- Çocuğun okuması isteniyorsa bebeğin göbeği okulun bahçesine gömülür (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K73).
- Dini bütün biri ya da iyi bir Müslüman olsun diye caminin avlusuna veya duvar kenarına gömülür (K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Çocuk zengin ve rızkı denizler kadar olsun diye göbeği denize atılır (K17, K18, K54).
- Sosyal bir insan olması için kalabalık insanların gittiği yerlere gömülür (K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Özellikle kız çocuğunda evden dışarı çıkmasın diye, erkek çocuğun da gözü dışarıda olmasın, evine bağlı olmasın diye evde saklanır (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K89).
- Köylerde ayak basılmayacak bir yere gömülür (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Ulu, büyük insan olsun diye ziyaret ve yatır gibi yerlerin bahçelerine gömülür (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Bahtı açık olsun, işleri su gibi aksın diye suya atılır (K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K73).

Görüldüğü üzere anne ile bebeğin fiziksel bütünlüğün ilk ayrılığı olan göbek kesme, halk arasında oldukça önemli bir yere sahiptir. Göbeğin saklanacağı yere bağlı olarak da çocuğun geleceğinin o yönlü şekilleneceğine inanılıyor. Bebeğin göbeğiyle ilgili bu inanışlar eski Türklerden beri devam etmektedir. Bu pratiklerle aslında bir nevi bebeğin göbeğine ölü muamelesi yapılmakta, göbek bağı sanki bir ölüyü toprağa defneder gibi temizlenip sarılıp gömülmektedir. Halk aynı zamanda çocuğun eşini gömdüğü ya da attığı yerle de çocuktan beklentilerini ifade etmektedir.

Mersin’de bebeğin vücudunun temizlenmesi, mikroplardan arınması, ileriki yaşlarında terinin kokmaması, ayrıca kişiliğindeki beklentilerin gerçekleşmesi için Anadolu’nun pek çok yerinde olduğu gibi tuzlanmaktadır.

Mersin ve çevresinde çocuğun tuzlanması ve yıkanmasıyla ilgili uygulamalar şu şekildedir:

- Doğan çocuk teri kokmasın, sevecen olsun diye tuzlarlar. Bu tuzlama işi doğar doğmaz yapılır. Bunun için bir kabın içine bir miktar su ve tuz konulur. Bebeği banyo yaptırdıktan sonra bu tuzlu suyla yıkarlar. Bazen kokmaması için bal da sürebilirler (K21, K36, K54, K68).
- Bebek tuzlandıktan sonra mersin yapraklarına sarılır (K24, K33).
- Çocuk doğar doğmaz koltuk altları, boynu ve kulak arkaları gibi yerleri tuzlanır bebek en az beş on dakika tuzda bekletilir, ardından yıkanır (K1, K2, K12, K17, K18, K21, K29, K54, K56, K59, K66, K69, K73).
- Tuzlama işlemini ebe ya da bebeğin bir yakını üstlenir. Tuzlamayı yapmalarının nedeni pişik olmaması ve büyüdüğünde de teri kötü kokmasıdır (K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K89).
- Bebek tuzlandıktan sonra bebeğe teni güzel olsun diye bal, bal yoksa pekmez sürülür. Bu şekilde yaklaşık beş dakika bekletilir, daha sonra durulanır (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Tuzlama işlemi bazen üç gün üç kez yapılır (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K92).

II.3. Doğum Sonrası

Doğum sonrasına Anadolu'da büyük önem verilmektedir. Doğum yapan kadının ve çocuğun korunması için birtakım tedbirler alınır. Bu evrede göbek kesme, yıkama, tuzlama, lohusalık, al basması, ad verme, kırklama gibi geçişler için bazı tedbirler alınıp pratikler uygulanır(Artun, 2005: 134).

Mersin ve çevresinde de kadın doğum yaptıktan sonra hem annenin hem de bebeğin sağlıklı ve mutlu olması için bu hassas dönem bazı tedbirler alınarak geçirilmektedir. Bu tedbirlerin başında da lohusanın bakımı gelmektedir. Bunun için de bazı inanış ve pratikler uygulanmaktadır.

II.3.1. Lohusa Bakımı/Lohusa Ziyareti/Lohusa Şerbeti

Yeni doğum yapmış, doğurup da yataktan kalkmamış kadına “lohusa”, “loğsa”, “boğazkesen”, “emzikli”, “nevse” gibi adlar verilir (Örnek, 1995:143). Sözlükte “lohusa” yeni doğum yapmış kadın olarak tanımlanmakta, lohusalığınsa doğumdan sonraki yedi ya da kırk günlük süreyi kapsadığı belirtilmektedir (TS, 1998:1470).

Doğumdan sonra lohusanın yatakta kalması, dinlenmesi istenir. Bu süre üç gün veya bir hafta olabileceği gibi kimi yerlerde yirmi gün de olabilir. Doğum zor olmuşsa veya lohusaya bakacak yakınları varsa bu süre uzun olabilir. Doğum yapan kadına ailesi ve çevresi saygı gösterir ve dinlenmesi için yardımcı olurlar. Lohusaya yatakta kaldığı süre içinde özel bakım uygulanır. Yemesine, içmesine, sağlığına, çevrelerden gelebilecek zararlardan korunmasına dikkat edilir. Sütünün bir an önce gelmesi ve bol olması için özel şerbetler hazırlanır (Başçetinçelik, 1998: 59).

Kadın doğum yaptıktan sonra akrabaları, komşuları ve yakınları tarafından ziyaret edilir. Bu ziyaret hem soya ve sülaleye yeni bir üye kazandıran annenin, hem de ileride toplum içerisinde yerini alacak olan çocuğun kutlanması amacıyla yapılır. Komşuluk ilişkilerinin pekiştirilmesine, şu ya da bu nedenle gevşemiş olan bağların yeni baştan sağlamlaştırılmasına da olanak hazırlayan bu kutlama ziyareti değişik adlarla anılmaktadır; en yaygını “göz aydınına gitme” şeklindedir. Bu adın dışında buna “mübarek olsun gitme”, “lohusaya gitme”, “bebeğe gitme”, “bebe görmeye gitme”, “uşak görmeye gitme” gibi adlar da verilmektedir (Örnek, 2000: 160).

Gaziantep’te lohusaya kuymak adı verilen un, şeker ve yağ ile yapılmış bir tür bulamaç yedirilir. Bu işle ilgili olarak –Oğlan doğurana oğlak, kız doğurana kuymak- sözü ünlüdür. Kuymak yerine şekerli yağ, şeker veya pekmez şerbeti de içirilebilir. Bu yiyecek ve içeceklerin lohusanın sağlığına yararlı olacağı inancı vardır. Yine lohusaya ekşi bir yemek verilmez. Buna uyulmazsa çocuğun büzmecik denen ve ölüme dahi yol açabilen bir hastalığa tutulacağı inancı vardır. Doğum olayı duyulunca yakın akraba ve komşular, doğum yapılan evin kapısına taşla vururlar. Buna kapı taşlama denir. Bu olay üzerine evin bir büyüğü dışarı çıkar ve kapıdakiler çocuksa bunlara para ve şeker dağıtır; büyükse bir ziyafet sözü verir (Güzelbey, 1982:23).

Mersin ve çevresinde lohusa kadınla ilgili uygulamalar şu şekildedir:

Mersin ve yöresinde de lohusa kadının sağlığına ve bakımına çok dikkat edilir. Lohusayı fiziksel ve ruhsal bütün kötülüklerden korumak için özel bakım yapılır ve pratikler uygulanır.

- Lohusaya on beş gün suyu az içirirler (K33, K54).

- Tereyağıyla pekmez kavrulup yenilir. Buna kaynarca denir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Su, şeker, karanfil ve ceviz ile yapılan kaynar içilir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K75, K76).
- Yufka ekmeği ıslatıldıktan sonra tereyağında kavrulan kırmızıbiberin ilave edilmesiyle pişen ‘dolaz’ yedirilir (K1, K12, K16, K21, K29, K56, K59, K66, K89).
- Yağda kızartılmış yumurta yedirilir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Yufkanın içine kıymalı bir harcın konulup sarılması, sonrasında da kızartılarak sarımsaklı yoğurtla karıştırılıp üzerine kızgın tereyağı dökülerek yapılan ‘tutmaç’ adı verilen yemek yedirilir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Su, un, pekmez karıştırılıp kaynatılarak lohusa kadına içirilir. Bu karışıma ‘oklava bulamacı’ ya da ‘üstünden dökme’ denir (K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K76).
- Lohusaya yedi gün kaynamış su içirirler (K24, K36, K73).
- Koyun ciğeri ve buğday kavurgası yedirilir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Ciğer kaynatılır ve lohusanın göğsü ciğerin buharına tutulur (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Lohusanın kırkı çıkıncaya kadar çok yakınları dışında lohusanın ziyaretine pek gidilmez (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).

- Kırkı çıktıktan sonra komşular, yakın akrabalar bebeği görmeye gelirler ve gelirken altın, giysi gibi durumlarına göre hediye getirirler (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K75, K76).
- Lohusa ziyareti en kısa zamanda yapılır (K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K75).
- Tıbikalı (hamile kalıp da çocuğunu düşüren kadın) kadın lohusa ziyaretine gitmez (K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Lohusa ziyaretine hayızlı, kel (regl olan kadın) kadınlar ve lohusa olan kadınlar gitmez (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Lohusa ziyaretine gidenler yanlarında tatlı bir şeyler götürürler. Ziyarete gelenler çocuğunuzun ağzı tatlı olsun derler (K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Lohusa ziyaretine gelen kişilere çeşitli baharat ve şekerden elde edilen bir şerbet olan lohusa şerbeti ikram edilir (K2, K12, K21, K29, K56, K59, K62, K66, K69).
- Lohusa şerbetinden lohusa kadın da içer. Anneyi sıcak tutsun ve şerbetin içindeki baharatlarla da anneyi korusun ve anneye şifa olsun diye içirilir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K75, K76).
- Lohusanın kırkı çıktığı zaman ocak taşından kırk tane küçük taş alırlar, lohusanın yıkanacağı suyun içine atarlar, lohusa bu suyla yıkanır (K17, K18, K24, K36, K54, K73, K80).
- Eskiden lohusalar kırk gün evden çıkmaz. Onların adına “nefse” denir; yanlarında daima adam bulunur. Erkek çocuğu olan kadın al takar, kızı olan bir şey takmaz; fakat seyrek olarak sarı takanlar da bulunur (Yalman, 1977: 28).

Mersin’de lohusa kadınla ilgili uygulanan inanışlar şu şekildedir:

Mersin’de lohusa kadının sütü bol olsun ya da kesilmesin diye kadın ve bebeğin sağlığı yerinde olsun diye bazı inanışlara göre pratikler uygulanır.

- Dağlarda yetişen “boy” diye bir su bitkisi vardır. Daha tohumken bu bitkiler toplanır. Yarım mercimek tanesi büyüklüğünde olur. Bunu haşlayıp yağda kavururlar, iğneyle ipliğe dizerler. “Çaltı” diye bir ağaç vardır. Bu ağaçtan da boncuk yapıp hazırlanan boy bitkisi ile beraber dizerler. Nazar değmesin diye hocaya hazırlattırılan bir muska ve nazar boncuğu ile çocuğun omzuna veya görünen bir yerine asarlar. Ya da çocuğun başına takılan ‘tellik’e asılır (K2, K12, K21).
- Sütü bol olsun diye lohusanın boynuna ‘süt taşı’ denilen beyaz bir taş takılır (K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Eğer hayızlı kadın bebeğe bakmışsa ve bebekte de yaralar çıkmışsa bebeğin iyileşmesi için o kadının adet bezi alınır ve yıkanır. O suyla da çocuk yıkanır. O vakit çocuktaki yaraların iyileşeceğine inanılır (K21).

Mersin’de lohusa kadınla ilgili kaçınmalar şu şekildedir:

- Lohusa kadına humma olur yani deli olur diye su içirilmez. Eğer kadın humma olmuşsa gök rengi bir bezin üstüne pekmez sürerek doğum yapmış hasta kadının başına bağlarlar(K21).
- Lohusa kadın kırk gün korkar ya da kötü bir şey olur diye yalnız bırakılmaz (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K62, K66, K69).
- Lohusa kadın başka bir lohusa kadınla bir araya getirilmez (K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K75).

- Lohusa kadın zorunlu bir durum olmadıkça kırk gün evden çıkmaz bu süre zarfında eve fazla misafir de gelmez (K3, K8, K12, K21, K29, K54, K59, K66, K69, K76).
- Ölü yerinden lohusa ziyaretine gidilmez; lohusa kadın ölü evine gitmez (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K89, K92).
- Lohusa kadın sıcak bir ortamda tutulur, soğuktan bilhassa korunur (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).

Anadolu'nun pek çok yerinde olduğu gibi Mersin ve çevresinde de kadın doğum yaptıktan sonra ilgi ve saygı görür. Kadının ve çocuğun bakımı için gerekli her şey yapılır. Özellikle sıcak tutulmasına, iyi beslenmelerine dikkat edilir. Kadının vücudunun toparlanması, sütün bol olması için lohusalığa özgü yiyecekler içirilip yedirilir. Herhangi bir şey olmaması için kadın da bebek de yalnız bırakılmaz. Kalabalığın çok olduğu ölüm ve düğün törenlerinden ve olumsuz yönde etkilenebileceği her şey inanışları doğrultusunda uzak tutulur. Böyle yapılarak aslında lohusa kadın ve bebek hastalık risklerinden uzaklaştırılmış olunuyor. Yine hem fiziksel hem de ruhsal açıdan kadının temizlenmesi için doğumdan hemen sonra kadın da bebek de banyo yaptırılıp, kadın temiz giysiler giyer. Başına da ya tülbent ya da kırmızı kurdele bağlanır. Kadının banyo yapıp, al takındıktan sonra bebeğini emzirmesi beklenir.

II.3.2. Lohusanın Sütü/İlk Meme/İlk Giydirme

Adana'da görülen, lohusanın sütünün bol olması için kıra giden ineğin ağzına soğan verme veya kıra giden çobana kavurga verme pratiğini Yeşilöz/Güdül'de kıra giden birinin eline ekmek verme, sonra da o ekmeği lohusaya verme biçiminde rastlıyoruz. Çocuğa ilk meme vermek için Adana'da rastlanan üç ezan bekleme pratiğinin uygulanışını yazılı kaynaklarda Gölpazarı ve Zile'de görüyoruz (Başçetinçelik, 2009:88).

Mersin ve çevresinde bebeğe süt verme ile ilgili uygulamalar şunlardır:

- Mersin ve ilçelerinde çocuk, annesinin memesini almadan önce dört ezan vakti geçirirler. Bundan sonra çocuğun kulağına ezan okunur ve ilk süt verilir (Uğur, 1948:5).
- Doktor kontrolünde gerçekleştirilen doğumlarda anne kendine geldikten hemen sonra bebeğini emzirmeye başlar (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K75).
- Emzirmenin ilk günlerinde annenin sütü bebeğin karnını tam olarak doyuramazsa bebeğe şekerli su verilir. Ancak annenin sütünün erken ve bol gelmesi istenir (K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Annenin sütünün bol olması için anneye şekerli yiyecekler yedirilir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Annenin sütünün bol olması için incir ağacının altında kavurğa yedirilir (K9, K17, K24, K33, K68).
- Annenin sütü bol olsun diye boynuna süt taşı takılır (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Yine sütünün bol olması için buğdayın kavrulmasıyla yapılan bir çerez olan kavurğa yedirilir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Annenin sütü eksilmesin ya da çekilmesin diye sıkıntıdan, üzüntüden uzak tutulur (K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K75).
- Annenin canı bir şey yemek isteyip de yiyemediği zaman ‘umma’ olacağına yani memesinin şişeceğine ve süttten kesileceğine inanılır (K9, K17, K24, K52, K68, K80).

- Sütü ilk günlerde az olan anne doğumdan sonraki ilk üç gün banyo yapıp abdest alır. Sütü bundan sonra çoğalır (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K76).
- Bebek ilk emzirileceği zaman törensel nitelikte bir uygulama yapılmaz (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Çocuk emzirme çocuğun durumuna göre birkaç yıl devam eder. Beş yıla kadar emzirme sürebilir. Ancak çocuğun bir yıldan az, üç yıldan fazla emzirilmesi hoş karşılanmaz (K24, K33).
- Eğer annenin sütü yoksa ya da korkma falan olup sütü kesilmişse bebeğe sütanne aranır. Sütannenin iyi, ahlaklı ve sağlıklı olmasına özen gösterilir. Çünkü sütannenin bazı özelliklerinin süt yoluyla çocuğa geçebileceğine inanılmaktadır. Sütanne de en az anne kadar değerlidir (K9, K17, K18, K24, K33, K52, K54, K68, K73, K80, K90).

Mersin ve çevresinde bebeğin giydirilmesiyle ilgili uygulamalardan bazıları

şunlardır:

- Hastanede doğan bebekler ameliyathanede hemşireler tarafından giydirilir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Bebek doğar doğmaz yıkanarak giydirilir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Bebek doğar doğmaz yıkanır, belenir. Kırkıncı gün tuzlandıktan sonra yeni giysiler giydirilir (K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Kız olan bebeğin giysilerinin pembe, erkek olan bebeğin giysilerinin mavi olmasına özen gösterilir (K21, K39, K54, K68, K73, K80, K92).

- İlk giydirmeye için törensel nitelikte bir uygulama yapılmaz (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Son yıllarda bebek için eskisi kadar kundak bile yapılmaz olmuştur (K22, K54, K73).

II.3.3. Albasması

Lohusalık döneminde bebek ve özellikle anne için en büyük tehlikelerden birisi albastı, albasması hastalığıdır. Bu hastalığa alkarısı, alanası, albastı adı verilen olağanüstü ve kötü bir ruhun sebep olduğuna inanılır (Çıblak, 2005:173).

Eskiden beri lohusaları etkilediğine inanılan kötü ruhlar ve güçler vardır. Lohusalara musallat olan bu kötü ruh, Çin Seddi'nden Akdeniz kıyılarına, Buz denizinden Hint'e kadar yayılmış Türk folklor ve hurafelerinde “al karası, albastı, albis, almis” adlarıyla yer almıştır (İnan, 1995:169).

Eski Türklerden günümüze kadar lohusaya musallat olduğuna inanılan bu kötü ruh hakkında bütün Türk topluluklarında benzer inanmalar mevcuttur. Bunlara göre yalnız kalan lohusanın yanına peri kızları gelerek ciğerini alır giderlermiş ve bu suretle lohusayı al basarmış, bu ruh lohusanın ciğerini alıp suya bırakırsa lohusa ölmüş. İnanışlarda; al basması tüfek sesinden, ocaklı adamlardan, demirden ve kırmızı renkten korkar. Bunun içindir ki lohusa yatakta iken başına kırmızı kurdeleli altın takarlar, lohusaya kırmızı şeker götürürler (İnan, 1995:171).

“Artvin’de ve Orta Toroslar’da lohusayı kırkı çıkmadan albasması için yatağının çevresinde kıl urgan dolaştırılır. Baş tarafına hamaylı asılır. Bir kadın mum yakarak urganın iç tarafında üç defa dolanır. Bu esnada “Al mı seni gördü, sen mi alı

gördün?” diye lohusaya sorar, lohusa da cevaben “Ne ben alı gördüm, ne al beni gördü” der” (Kalafat, 1994:17).

Mersin'deki albasması ile ilgili inanış ve uygulamalar şu şekilde görülmektedir:

- Kırk basması ve albasmasında kadına ve kötü çocuğa kötü ruhların musallat olacağına, onları çeşitli hastalıklara uğratacağına inanılır. Kötü ruhun ne olduğu ve ne tür zararlar verdiği konusunda kimsenin bir bilgisi yok (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K76).
- Lohusa kadının yanında kimse bulunmazsa gözüne korkutucu şeyler göreceğine ve üzerine ağırlık çökeceğine inanılır. Kadın albasması olur. Dili tutulur ya da kulağı sağır olur (K17, K24, K36, K52, K89).
- İki komşu kadın aynı anda doğum yaparsa bebeklerinin üzerine al örtü örterler. Al aynı zamanda murat olduğu için buna dikkat edilir. Eğer bu iki kadın birbirini görmeye giderse ‘albastı’ oldu ya da ‘kıyıldı’ derler. O zaman çocuk süten kesilir, zayıflar. Bu yüzden ‘çocukların kırkı karıştı’ ya da ‘kıyıldı’ denilir (K12, K21, K23, K24, K36, K54, K68, K73).
- Lohusa kadını al basmaması için lohusanın başucuna bir elek içinde soğan, ayna, çuvaldız ve Kuran konur (K1, K2, K12, K17, K18, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K92).
- Lohusa kadının başına kırmızı renkte bir tülbent bağlanır, kadına ve bebeğe sürme çekilir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).

- Lohusa kadın albasmasından bayılırsa bir kırmızı bezi ya da tülbendi yakıp lohusanın burnuna tütürürler ya da soğan kesip koklatırlar (K9, K17, K18, K24, K33, K54, K68, K73, K80).
- Yeni doğum yapmış kadının evinin önüne süpürge konur (K17, K24, K36, K68, K82).
- Yeni doğmuş bir kadını al basmasın diye yedi gün yalnız bırakmazlar (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K76).
- Kadını albasmasın diye kapıya süpürge koyarlar (K17, K24, K33, K54, K68):
- Yastığının altına makas, bıçak gibi aletler konulur (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Giysisine muska, dua gibi şeyler iliştilir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K75).
- Bebeği al basmasından korumak için değirmenden gelen un çuvalından bir parça alınarak bebeğin yattığı yerin bir yanına serpilir (K62, K66, K70).

Türk topluluklarında yüzyıllardır varlığını sürdüren albasması inancı Mersin ve çevresinde baskın bir şekilde varlığını sürdürmektedir. Eski Türklerdeki Şamanizm inancı ile İslami öğeler birbirine geçmiştir. Albasmasından korunmak için kapının önüne konulan süpürge bir nevi temizliği simgelemektedir. Süpürge'nin kötü ruhları da evden temizleyeceğine inanmaktadırlar. Böylelikle ruhsal yönden ev temizlenmektedir. Aslında bütün bu uygulamaların hepsi lohusanın ve bebeğin sağlıklı ve mutlu olması için yapılan uygulamalardır.

II.3.4. Kırk Basması

Halk kültüründe lohusanın ve bebeğin doğumdan sonraki gün içerisinde hastalanmalarına “kırk basması” denir.

Doğumdan sonraki kırk gün çocuk ve anne için çok önemlidir. Bu kırk gün içinde anne ve çocuk gelebilecek olan her türlü zararlı etkilerden uzak tutulmaya çalışılır. Kırk günün sonunda anne ve bebeği törenle kırklanır.

Mersin’de kırk basmasının önüne geçmek için şu uygulamalar yapılmamaktadır:

- Kırk basması olmasın diye iki kırklı kadın bir araya getirilmez. Doğum yapan kadın düğüne ve cenazeye gitmez (K1, K2, K9, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K70).
- Yeni doğum yapmış kadının evinden komşular acı ya da tatlı yiyecek almaz. Kırk gün alışveriş yapılmaz. Acı soğan, acı biber, çiğ süt gibi yiyecekler alınıp verilmez. Eğer acı bir şey alınmışsa çocuğun da acı yaşayacağına inanılır. Bebeği olan eve akşamları çiğ süt verilmez. Şayet akşam inek ya da keçi gibi hayvanlardan süt alınırsa o hayvanların yavrularının öleceğine veya hayvanın süttten kesileceğine inanırlar (K6, K12, K21, K39, K47, K62).
- Çocuğun kırkı çıkana kadar çocuğa hayızlı, tıbıklı ya da cünup olan kişi baktırılmaz, dokundurulmaz. Örneğin, regl olan bir kız bebeği öperse öptüğe yerde pütür pütür, pul pul yaralar oluşuyor. Buna ‘sürtük’ oldu derler. Eğer müdahale edilmezse o yara bir hafta içinde bütün vücudu kaplar ve bebek iyice zayıflar, hatta ölüme kadar gidebilir. O yaraları iyileştirmek için kızın adet bezi yaraya sürülür ya da bezin yıkandığı suyu bebeğin başından aşağı dökerler. Pis

diye çok hafif değdirirsen iyileşme olsa bile her aybaşı geldiğinde yara olan o yerler kabarıp (K9, K21, K24, K39).

- Aynı anda doğum yapan kadınların çocuklarının kırkı birbirine karışmasın diye lohusalar iğne, iplik değişirler (K17, K18, K24, K39).
- Eve habersiz et ve un getirilmez (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Silahlı birinin eve girmesine izin verilmez (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Kırklı kadın ve çocuk mezarlıktan geçirilmez (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K73).
- Kırkı çıkmadan kadın babasının evine gönderilmez (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Ev yakınından cenaze ve düğün alayı geçirilmez (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K62, K66, K68, K69).
- Eğer aynı anda birden çok doğum olmuşsa çocukların kırkları birbirine karışmasın diye göbekleri makasla kesildikten sonra kesilen makasın ağzı kapatılır, bir de bir kapı kilidi alınarak kilitlenir. Makasla kilit birbirine bağlanır ve duvara asılır. Bebeğin kırkı çıkana kadar o kilit ve makas duvardan indirilmez ve ne makasın ağzı açılır ne de kilit açılır. Yoksa bebeğin hasta olacağına inanılır (K9, K11, K24, K68).
- Yine eş zamanlı doğumlarda bebeklerin kırkı karışmasın diye ilk bezlerini eşige kapının altına koyarlar (K9, K24).
- İki kırklı kadının bir araya gelmesiyle kırk basması olmuşsa kırk basmasının sonuçlarından kurtulmak için emişme (çocukların birbirlerinin annelerinden süt emmesi) yapılır. Emişmede karşılıklı rıza gözetilir. Eğer hasta olmayan bebeğin

annesi buna rıza göstermiyorsa belekler çalınır ve çocuklar o beleklerle belenir. Ancak bazen bu durum aileler arasında düşmanlığın olmasına da sebep olabiliyor. Çünkü beleş çalınan çocuğun öleceğine inanılır (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).

- Aynı anda doğan çocukların beşiklerine ayna takılır (K9, K17, K18, K24, K36, K54, K80).
- Emişikler (süt kardeşler) birbiriyle evlendirilmez (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Cenaze evinden birinin gelmesiyle kırk geçmişse, çarşamba günü o ölünün mezarından toprak alınır. Alınan toprak suya katılır ve dört yol ayrımında çocuk bu su ile yıkanır. Bu uygulamaya “dört yolun çarşambasında çocuk çimdirmeye” denir (K1, K12, K21, K29, K56, K59, K66).
- Kırk basmasının hangi sebeple olduğu bilinmiyorsa ya da kel (regl olan kadın) bakmışsa, anne çocuğuna kel süt emdirmişse (cünüpken ya da süt korur diye cinsel ilişkiye girip de ikinci çocuğa hamile kalmışsa) veya çocuk gündüz ilişkiye girilerek olmuşsa, bebeğin kırkı çıktıktan sonra çarşamba günü bebek dört yol kavşağında kırklanır. Bu uygulamayı yapmaya giderken komşu kadınlar nere gidersin diye sorarlar. O zaman “... teyzeye aş pişirmeye gidecez” derler. Dört yolun ayrımına bir kazan konur ve altına odun yerleştirilir. Odunları yakmazlar ama yakmış gibi yaparlar. Çocuk bu kazanın içine oturtulur. Orada suyla yıkarlar. Kısa bir müddet bekletildikten sonra çıkartılır. Bu işleme de “dört yolun çarşambasında çocuk çimdirmeye” denir (K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66).

- Çeşitli ziyaretlere üç çarşamba üst üste gidilir. Üç rekât namaz kılınır. Bebek ve anne yatırım çevresinde üç defa dolaşır. Eve dönerken farklı bir yoldan dönülür (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Kırkı karışan bebeklerin aileleri birbirleriyle ekmek değiştirirler (K2, K9, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Kırkı karışan çocuğa aydaş ocağı olan kişiye ilik kертirme yapılır. Çocuğun üzerinde olan kıyafetlerine, örneğin yeleşine, üzerindeyken kesmeden ilik kертirilir. Bunu yaparken de inancına göre dua ederek bir şeyler söyleyiverir (K21, K24, K39).

Eskiden Mersin ve çevresinde bir hafta içinde bir köyde, iki evde çocuk doğarsa bu çocukların anaları kırkıncı gün karşı karşıya gelerek birbirleriyle bir demir parçası veya bir iğne değış tokuş ederler. Bu iş çocuklardan birine kırk basmaması içindir. Kırk basan çocuğun vücuduna ebesi iğne bağlamak ve usturayla bazı yerlerini kanatmak suretiyle tedavi edermiş. Ayrıca çocuğı kırk basarsa, onu, bir terazinin gözüne koyarlar terazinin diğер gözüne hayvan tezeğı doldururlar, ölçerler ve tezeğı bir yerde saklarlar. Bir hafta geçince çocuğı tekrar ölçerler ve eğer ağırlık gözüne bir tezek eklemek gerekiyorsa, tekrar tartarlar ve anne babası çocuğı kucaklarına alarak köre(mezarlığa) götürürler. Çocuğı burada bırakarak geri dönerler, eğer çocuk mezarlıkta ağlarsa döndü derler, ağlamazsa mutlaka öleceğine inanırlar. Bu şekilde ölen çocuklara dönme hastalığından öldü derlermiş (Yalman, 1977:66).

Kırk basması için eski kaynaklara baktığımızda eski inanışların ve pratiklerin günümüzde de hemen hemen devam ettiğini görmekteyiz. Özellikle kırk karışmasında çocukların bezi önem taşıyor. Çocuğun ilk kakalı bezinin hastalıkları iyileştireceğine inanılmaktadır. Ayrıca kırkı karışan bebeklerin ailelerinin birbirlerine verdikleri şeyler

dikkat çekicidir. Örneğin, iğne ve demir parçası alıp vermenin eski Türklerde var olan demir kültü inancının devamı niteliğindedir.

II.3.5. Kırklama

Kırklama çocuk ve annenin doğumdan sonra 3., 7., 20. ve 40. Gününde bir törenle yıkanıp temizlenmesi olayıdır.

Kırk gün içinde yapılan törenlerden bazıları şunlardır: Anne ve çocuk üçüncü günü yıkanılır. Yıkandıkları suya bir altın kırk defa batırılıp, çıkarılır. Çocuk üçlendikten sonra yuvarlanır, böylece ömür boyu aç kalmayacağına inanılır. Akraba ve yakınlarla yemek verilir, komşulara gözleme dağıtılır (Tacemen, 1995:287).

Mersin ve çevresinde kırklamayla ilgili uygulamalar ve kaçınımlardan bazıları şunlardır:

- Doğum yapan kadın kırklanınca yani kırkıncı günü doldurunca kadın, bebek ve onların eşyaları yıkanır. Kırkı çıkınca alışveriş yapmaya başlanır (K6, K12, K21, K39, K47, K62).
- Yeni doğmuş çocuğu tuzladıktan sonra bebeği beleyip sararlar. Bu işlem üç gün boyunca üç kez gerçekleştirilir. Aynı zamanda çocuk bala da belenebilir. Çocuğun ilk kez ağzı açılacağında da bu işlem balla yapılır. Yemesi iyi, huyu güzel olan bir kadına çocuğun ağzı açtırılır ve bir parmak bal sürdürülür. Kadın balı sürerken ‘yemesi de bana çeksın, ahlakı da bana çeksın’ diye söyler (K21, K22).
- Tombalak kökü diye bir bitki vardır. Bu bitki toz haline getirilir. Kırk gün boyunca tombalak tozu katılmış suyla yıkanır (K24, K33).
- Kırklama işlemi, yirmi kırkı ve kırk kırkı şeklinde iki kez yapılabilir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).

- Kırkıncı gün annenin yatağı kaldırılır, bebek ve anne yıkanarak her ikisine de yeni ve temiz kıyafetler giydirilir. Anne ve bebeğin yıkanması için hazırlanan suya besmeleyle kırk defa elle vurulur. Anne ve bebek bu suyla yıkanır (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K62, K66, K69).
- Kırkıncı gün evde büyük bir temizlik yapılır, kırk gün boyunca anne ve bebeğin kullandıkları eşyalar yıkanır (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Kırk taş toplanarak çocuğun yıkanacağı suyun içine atılır. Çocuk bu suyla yıkandıktan sonra taşlar sokağa atılır. Bazen bu taşlar varsa ocak taşından alınır (K2, K12, K21, K29, K56, K59, K62, K66, K69).

Eski geleneklere göre lohusanın kırkı çıkarken kırklamada çocuk ve annesi güzelce yıkanmış. Çocuk yıkandıktan sonra, vücudu bir eşek veya bir tazı çuluyla sarılır; tazı çuluyla sarılan çocukların yaman, eşek çuluyla sarılan çocukların uysal olacağına inanılmış. Çoğunlukla erkek çocuklara tazı, kız çocuklarına eşek çulu kullanmak adetmiş (Yalman, 1977:28).

Anne ve bebek kırk gün itina ile korunduktan sonra hem eve bir hareketlilik gelmesi hem annenin bebeğin fiziksel ve ruhsal açıdan temizlenmesi hem de annenin normal yaşantısına yavaş yavaş ayak atması için kırklama yapılmaktadır. Eski pratiklerin izleri de eskisi kadar olmasa da varlığını sürdürmektedir.

Kırklama yapılacağı zaman yıkanılacak suyun içine ocaktan taş alıp atma ve kırk karıştığı zaman çocuğu dört yol ayırımında ocakta yıkamaları da Eski Türklerdeki Şamanizm inancının bir etkisidir. Ocak ve ateş kültürünün devam ettiğinin hala bir kanıtıdır. Bunun yanında bebeğin vücudunun belirli yerlerinin kesilerek kanının dökülmesi inancının günümüzde nerdeyse kalmadığını görüyoruz. Hatta çocuğun kanının kötülüklerden

arınması için yapılan bu kan dökme geleneğinin çocuğa zarar vereceği düşünülmektedir. Şüphesiz bunda modern tıbbın etkisi ve halkın eğitiminin artması söz konusudur.

II.3.6. Ad Koyma

Eski Türklerde çocuklara doğduğu sırada, çevrelerinde gördükleri eşyalardan, beğendikleri insanlardan veya o sıralarda olan olaylardan birinin adını verirlerdi. Örneğin; güneşin doğduğu sırada dünyaya gelenlere Gündoğmuş, Güngördü, Akkoyaş, Akgün gibi isimler verilirken; kurtların köyleri bastığı sırada doğan çocuklara Kurt, Kurtgeldi, Kurtbağ, Börübeg, Börübay gibi isimler verilirdi (İvgin, 2000:143-144).

Çocuğa ad koyma işlemi genellikle dinsel nitelikli bir törenle gerçekleştirilmektedir. Ad koyma ile ilgili olarak düzenlenen törende yemek, ziyafet, mevlit okutma, törende yakınların ve büyüklerin bulunması, ezan okunması, adın üç kez çocuğun kulağına söylenmesi, çocuğu kible yönüne çevirme, adı sağ kulağına söyleme gibi kalıplaşmış işlemler dikkati çekmektedir. Bu işlemler adın kutsallığını vurgulamakta, ada dinsel bir nitelik kazandırmaktadır (Örnek, 2000:149).

Doğumdan üç gün sonra çocuğun adı konulur. Çocuğun ailesinin yemekler hazırladığı “üç yemeği” adı verilen toplantıda hoca bebeğin kulağına ezan okur, adı konur ve üç defa kulağına bağırlır. Eski yıllarda çocuğa aile büyüklerinin adının verilmesi âdeti yaygındı. Son yıllarda aile büyüklerinin adları göbek adı olarak konulup nüfusa yazdırılmıyor. Kabirde göbek adı ile çağrılacağı inancıyla göbek adı olarak eski adlar verilir. Daha önce çocukları yaşamayan aileler, çocuklarının yaşaması dileğiyle belli adlar koyarlar. Cılız ve hastalıklı çocukların adı ağır geldi diyerek adları değiştirilir. Günümüzde çocuklara konulan adlara, bağlı buldukları kültür çevrelerinin beğenisi hâkim olmaktadır. Eski adlar koymaktan kaçınılmaktadır (Artun, 2005: 139).

Mersin’de çocuğa ad koymayla ilgili olarak şunlar yapılmaktadır:

- Bebeğin ismini koyan aileler doğumdan hemen sonra üçüncü ile yedinci gün arasında bebeğin kulağına ezan okuyarak ismini verir. İsim verme işini bir hoca yapar. Bazen de ailenin yaşlılarından biri yapar. Hoca üç kez ezan okur, sonrasında da bebeğin adını üç kez kulağına söyler (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Ardı ardına kızı olan aileler erkek çocuk sahibi olmak için kızlarına Döndü, Döne, Yeter gibi isimler verirler. Çocuğu ölen aileler ise yeni doğan çocuklarına Dursun, Durhasan, Durmuş, Durdu, Duran, Yaşar gibi isimler koyar (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Ad koyma işlemini ailenin en yaşlı erkeği üstlenir, bu kişi bebeğin sağ kulağına üç kere adını söyler (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Çocuğun adını koyan kişiye havlu, mendil, gömlek gibi bir hediye verilir. Bazen ailenin durumuna göre altın da verilebilir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Bebeğe dedelerinden, atalarından birinin ismi verilir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Çocuğa koyulan adın Kuran’da geçmesine dikkat edilir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- İleriki yaşlarda çocuğu zor ya da gülünç duruma düşürebilecek adlar koymaktan kaçınılır (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Çocuğa adı konulduktan sonra çocuk hasta olursa, çocuğun adı yaramadı denilerek değıştirilir (K9, K17, K18, K24, K39, K54, K68, K73, K80, K92).

- Çocuğun adı değiştirileceği zaman kurban kesilerek çocuğa yeni adı verilir (K17, K24, K36, K54, K68).

Mersin'in Yörüklerinde eskiden çocuklarımıza isim koyma töreni, doğum gününün ertesinde veya doğduğu hafta içinde olurdu. Çocuğa isim konduğu gün kuzu boğazlanır ve davet verilirdi. Erkek çocukların ismini yaşlı erkekler, kız çocuklarının ismini koca karılar okurdu(Yalman, 1977:28).

Çocuğa ad koyma işlemi Mersin ve yöresinde de çok önemsenmektedir. Çocuğun isminin kaderini etkilediğine inanılmaktadır. Bu yüzden ona göre isimler seçilmekte, hatta daha sonraki çocuklarını erkek mi kız mı istediklerine göre aileler isim vermektedir. Ayrıca günümüzde isim verilirken İslami uygulamalara da dikkat edilmektedir.

II.3.7. İlk Gezme

Çocuk ve anne doğumdan sonra ilk kez gezmeye çıkacaksa bazı şeylere dikkat edilir. Mersin ve çevresinde ilk gezmede şunlar yapılır:

- Çocuk ilk gezmeye kırkı çıktıktan sonra götürülür (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Çocuk ilk gezmesinde anneannesine ya da babaannesine götürülür (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Çocuğun ilk gezmesinde gidilen evde çocuğa bir hediye verilir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Çocuk yedi günlük olunca komşuya ya da yakın akrabalarından birinin evine götürülür (K24, K33, K54).

- Çocuk kırkı çıktıktan sonra ilk gezmesine gidecekse ömrünün uzun olması için biraz uzun mesafeye götürülmeye çalışılır (K24, K33, K54).
- Bebek ilk gezmesine götürüldüğü zaman kundağının içine yumurta ve şeker koyarlar, yüzüne un sererler (K17, K18, K24, K39, K54, K68, K73, K80).
- Anne çocuğunu alıp ilk kez gezmeye komşuya gittiğinde komşusu eğer bebek erkekse ona undan bir sakal yapar. Bunu da erkek çocuk çok yaşasın, büyük adam olsun diye yaparlar (K21, K33, K68).
- İlk gezmeye gidilen komşuda bebeğin kısmeti bol olsun diye komşusu yumurta haşlar ve bebek kapıdan girerken bebeğin önüne yuvarlar. Halk kazançlarını topraktan sağladıkları için çocuğun da yerden bereketi olsun diye bu uygulamayı yaparlar (K21).

İlk gezme günümüzde kırsal yerleşim yerleri hariç artık eskisi kadar önem taşımamaktadır. Anne ve bebek hastaneye kontrole gitmek veya bebeğe iğne vurdurmak için kırk gün önceden dışarıya çıkabilmektedir. Eğer anne ve bebek de sağlıklıysa istedikleri yere gezmeye gidebilmektedirler.

II.3.8. Çocuğun Sağlıklı Yaşaması

Çocuğun sağlıklı bir şekilde doğmasını sağladıktan sonra çocuğun yakınları bu defada çocuğun sağlıklı yaşayabilmesi için gayrette bulunurlar.

Mersin ve çevresinde çocuğun sağlıklı doğması ve yaşaması için yapılan uygulamalar şunlardır:

- Aile daha önce doğan kardeşleri ölmüş olan çocuğun yaşaması için, çocuğun saçını yedi yaşına gelinceye kadar kestirmez. Çocuğa başkalarının aldığı giysiler

giydirilir. Çocuk yedi yaşına geldiğinde saçları kesilir ve ailesinin aldığı yeni giysiler giydirilir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K81, K93).

- Çok ağlayan bebeklere nazar değdiğine inanılır ve kurşun döktürülür. Nazardan korunması için yastığının altına cevşen adı verilen bir muska konur (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Bu yörede yetişen ve ‘çaltı’ adı verilen bir bitkiden muska hazırlanır. Bu muskanın içine bu bitkinin yanı sıra kurşun, küçük bir parça kurumuş insan dışkısı koyarlar. Bu muska sayesinde çocuğun nazardan korunacağına inanılır (K36).
- Nazardan korunmak için bir kâğıda Arap harfleriyle 21 kere besmele yazılarak üçgen şeklinde katlanır, mavi bir beze sarılır ve bebeğin çamaşırına iğne ile tutturulur (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K81).
- Yine nazar değmesin diye üçer ya da yedişer defa Felak ve Nas sureleri okunur ve bebeğin yüzüne üflenir (K1, K2, K12, K21, K29, K38, K56, K59, K66, K69).
- Nazar değmesin diye bebeğin giysilerine, yatağına mavi boncuk takılır (K1, K2, K12, K21, K29, K31, K38, K56, K59, K66, K69, K73).
- Sarılık olduğu düşünülen bebeğin yatağına başına yedi adet sarımsak ve yedi adet kuru üzüm bir ipe geçirilerek asılır (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K91).
- Çocuk hasta olmasın diye, yeni doğduğunda bir karışım hazırlanıp vücuduna sürülür. Özellikle ‘yürük’ adını verdikleri vücutta kızarıklıklar sonucu oluşan hastalıktan çocuğun korunması için yapılır. Çamların kabuğu olan ‘avkı’ denilen bir bitki toplanır, dövülür, toz haline getirilir, elekten geçirilir. Üzerine üzüm pekmezi dökülür. Çocuk doğduktan sonra çocuğun vücudunun her yerine bu karışım sürülür, sonra belenir. Bir gün bekletilir, sonra yıkanır. Bu karışım

sayesinde vücudunda leke ya da yara çıkmayacağına inanılır (K24, K33, K81, K93).

- Çocuk hastalanmasın diye belenirken ara bezinin içine, göbeğinin üzerine ve poposunun altına ısıtılmış ince toprak konarak bebek belenir. Günde üç kez yapılır Bir yıl boyunca ara ara bu işleme devam edilir (K24, K33).
- Çocuğun uykusu sağlam ve kendisi güçlü olsun diye, doğduktan sonra üç gün boyunca delikleri kalburdan daha büyük olan ve kalbura benzeyen 'gözne'nin üzerine bir örtü serilerek yatırılır. Göznenin altına da öküz dışkısı koyarlar. Böylelikle çocuğun öküz gibi güçlü olacağına ve uykusunun pek olacağına inanılır (K24, K33, K35).
- Teninin rengi sararan bebeklerin sarılık olduğu düşünülür. Tedavi veya önlem için bebeğin yüzüne sarı renkli bir tülbent örtülür (K1, K2, K12, K21, K29, K38, K56, K59, K66, K69, K73, K80, K93).
- Sancılanan bebeklere kekik ya da nane kaynatılarak birkaç damla içirilir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K62, K66, K69).
- Kulağı ağrıyan bebeklerin kulağına ısıtılmış zeytinyağına batırılmış bir pamuk yerleştirilir (K1, K2, K12, K21, K29, K38, K56, K59, K66, K69).
- Ateşi çıkan bebeklerin vücudu sirkeli su ile ıslatılmış bir bezle sarılır (K1, K2, K12, K21, K29, K38, K56, K59, K66, K69).
- Vücudu düzgün olsun diye bebeğin gövdesi ve bacakları bebek bağı adı verilen bir kumaş parçasıyla sıkıca sarılır (K1, K2, K12, K21, K29, K31, K38, K56, K59, K66, K69).
- Çocuk güzel olsun ve sağlıklı olsun diye yeni doğduğunda vücuduna bal sürerler (K36, K54, K68).

- Gözleri hem güzel olsun diye hem de mikroplardan arınsın diye sürme çekilir, burnu küçük olsun diye sıkılır, alını sivri olmasın diye yeni doğduğunda bebeğin alınına hafiften bastırılır (K36, K54, K68, K73).

II.3.9. Aydaş Çocuk (Hastalıklı, Sıska Çocuk)

Yeni doğan çocuğun zaman içinde gelişmesi, kilo alması beklenir. Ancak beklenen şekilde gelişme göstermeyen, hastalıktan kurtulamayan, zayıf kalmış çocuklara “aydaş çocuk” denir. Bu durumda Mersin yöresinde en dikkat çeken uygulama “dört yolun çarşambasında aydaş aşı pişirme”dir.

Dört yol ağzında kanı karışmadık (akraba olmayan) bir kadın üç hafta üst üste çocuğu yıkar. Silmeden üstünü giydirir. Yol çatındaki bu yıkama yaramışsa çocuk kilo alır. Yaramamışsa gün gün zayıflar. Bu kez evin eşikliğinden toprak alınır, yıkama suyuna atılır, eve gelenlerin nazarı değmiş, çocuk baskın olmuştur diye çocuk bu suyla yıkanır (Özgen, 2007:71).

Mersin ve çevresinde aydaş çocukla ilgili inanış ve pratikler şu şekildedir:

- Eğer çocuk beklenen şekilde gelişmiyorsa, zayıfsa ve hastalığa çok yakalanıyorsa bu çocuklara ‘aydaş çocuk’ denir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Aydaş çocuk için el alan ocaklı biri tarafından “dört yolun çarşambasında aydaş aşı” pişirilir. Üç çarşamba üst üste dört yolun ayrımında ocak kurularak bu iş yapılır. Odunlar yakılıyor gibi yapılır. Çocuk kazanın içine konulur. Kadınlardan birisi bunu yapan kişiye üç defa “Ne yapıyorsun?” diye sorar. O da “Aydaş aşı pişiririm” der. Çocuğun üzerine su döker. Uygulamalardan sonra çocuk kucaklanır

ve ardına bakmasına izin verilmeden eve götürülür (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).

- Hastalıklı çocuk iyileşsin diye ziyarete gidilir. Mut'a bağlı Zeyne Köyü'nün girişinde meydana da bir ziyaret vardır. Ev gibi camiye benzer yapılmış bir ziyarettir. Ziyarete de Zeyne Ziyareti denilir. İçinde yatırlar vardır. Özellikle Silifke'den Gülnar'dan ve Mut'tan bu köydeki ziyarete çocukları hasta olan anne ve babalar gelirler. Ziyaretin içinde yatırların olduğu büyük bir oda vardır. Bu oda da büyük bir tespih vardır. Namaz kılındıktan sonra o tespihin etrafı dolanılır. Bozuk para atılacak bir yer vardır. Oraya para atılır. Dilekte bulunulur, dua edilir. Yatırların kenarında bir direk vardır, oraya çocuğun atlet gibi çamaşırları bırakılır ve aileler çocukları için şifa dilerler. Orada bulunan topraktan şifa olsun diye evlere götürülür. Evde de o toprağı ıslatıp hastanın suyuna yemeğine katılır (K21, K22, K39).
- Yine aydaş çocuğun iyileşmesi için gidilen ziyaretlerden biri de Yalman Dede'dir. Silifke'ye 5 km uzaklıkta ova tarafında Mersin asfaltı yolu üzerindeki Tozara (Arkum) Köyü'nde bulunan bir ziyarettir. Genelde buraya hasta çocukları getirirler. O ziyarette bir bekçi kadın bulunur. O kadına para verirler. Burada banyo yapılacak yerler vardır. Devamlı sıcak su bulunur. Kadın burada çocukları banyo yaptırır. Bu hastalıktan arınalım diye annesi de boy abdesti alır (K21, K22).
- Silifke Kalesi'nin arkasında şehir mezarlığının zirvesinde Hıdırellez diye bir yer var. 6 Mayıs'ta buraya halktan hemen herkes gelir ve her çeşit duada bulunur. Burada bir ziyaret ağacı bulunur. Çocuğu iyileşsin isteyenler bu ağaca bez bağlarlar, çocuğun atleti gibi giysilerini asarlar (K24, K25).

Çocuk aydaş olduğu zaman günümüzde doktora gidiliyor. Ancak hala zayıflaması devam ediyorsa yukarıdaki inanış ve pratikler uygulanıyor.

II.3.10. Yürüyemeyen Çocuk / Köstek Kesme / Konuşamayan Çocuk / Ağlayan Çocuk

Çocuk yürüme yaşına gelip de halen yürüyemiyorsa Mersin’de aileler tedbir alıp çocuğun bir an önce yürümesi için bazı pratikler uygulanır.

Mersin’de yürüyemeyen çocukla ilgili uygulamalardan bazıları şu şekildedir:

- Hocaya okutulur (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Siyah eti döverek çocuğun dizlerine bağlarlar (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Kurban bayramında yedi evden keçi veya kurban ayağı alınır, bunlar pişirilerek çocuğa yedirilir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Cuma günü sala verilirken bir evin dış kapısının önünde çocuk kollarından tutularak sallanır ve “Salladım salaya karşı, yürüsün Mevla’ya karşı” denir (K1, K21, K56, K59, K66).
- Yürüteç adı verilen tekerlekli bir çocuk arabasına oturtularak yürümesi sağlanır (K1, K2, K12, K21, K29, K38, K56, K59, K66, K69).
- Eğer çocuk yürüyemiyorsa ‘üç tekerlek’ adı verilen eskiden kullanılan bir yürüteç yardımıyla çocuk yürütülür(K21, K31, K38, K39).
- Köstek kesme işlemi yapılır (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).

Köstek Kesme:

- Çocuk yeni yürümeye başladığında yürümesi yavaş olan ya da aksayarak, düşerek yürüyen çocuğun yürümesi düzelsin ve hızlı koşsun diyerek iki ayağının arasına 20-25cm uzunluğunda bir ne kalın ne ince bir ip (köstek) bağlarlar, ipin ortasına da ya bazlama sararlar ya da et koyarlar. Çocuğu bahçede ya da sokakta yürütürler. Çocuk öyle yürürken çocuğun yanına bir köpek salarlar. Köpek çocuğun ayağının arasına bağlanan bazıyı ya da eti yemek için çocuğu kovalar. Çocuk da kaçmak için hızlı yürür ya da koşar. Bu şekilde ip de kopar. Eğer köpek bazıyı veya eti yerse çocuğun iyi yürüyüp hızlı koşacağına inanırlar. Hatta ileride çocuk çok koşup dolanıyorsa çocuğa ‘it gibi ne dolanıyon’ ya da ‘it ayağı mı yedin’ diye atıfta bulunurlar. Eğer köpek gelmiyorsa aynı inançla köyde iyi yürüyen ve hızlı koşan birine çocuğun kösteği bıçak ya da makasla bir kerede kestirilir (K21,K35, K36, K38, K39, K89).

Adana ve çevresinde görülen; konuşamayan çocukların dilaltındaki damarın kesilmesi pratiği Zile’de, çocuğun ahıra bağlanması Artvin/Yusufeli/Demirkent’te; yürümeyen çocuğun ziyaretlere götürülmesi pratiği Antakya, Zile ve Tekirdağ’da; kösteğinin kesilmesi pratiği İstanbul, Zile, Konya ve Tahtacılar da görülür (Başçetinçelik, 2009:132).

Mersin’de konuşmayan çocuğun konuşması için şunlar yapılmaktadır:

- Konuşamayan çocuğa kafes bülbülünün su çanağından su içirilir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Kurban bayramında yedi komşudan birer parça kurban dili alınarak pişirilir ve çocuğa yedirilir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).

- Keçi, koyun, sığırdili pişirilerek çocuğa yedirilir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Çocuğa zengin bir adamın ekmeği yedirilir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Abdest alınan ırbıktan çocuğa su içirilir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Nisanda yağmur yağarken evin damına ya da bahçesine bir tencere kapağı konulur, bu şekilde yağmurun suyu bu kapakta biriktirilir. Bu su üç cuma günü üst üste çocuğa içirilir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Özellikle de dış görüntüsü alacalı olan ve öttüğünde çok ses çıkaran her türlü ötebilen “Alakabak (Çığırkan)” adındaki kuşun eti pişirilerek çocuğa yedirilir (K2, K12, K21, K29, K36, K38, K39, K56, K59, K66, K69, K83, K92).
- Tarla kuşunun eti pişirilip yedirilir (K24, K33).

Mersin ve çevresinde ağlayan çocukla ilgili inanış ve pratiklerden bazıları şunlardır:

Ağlayan çocuğu susturmak için Mersin’de uygulanan çok fazla pratik yoktur. Genellikle yapılanlar çocuğu hocaya okutma ve çocuğa muska takmaktır. Bunun dışında yapılan uygulama ‘babiç çaptırma’ pratiğinin yapılmasıdır.

- Çok ağlayan çocuğa da Çarşamba günü “babiç çaptırma” yapılır. Tanınmayan kanı karışmamış yani akraba olmayan biri çocuğun ağzına pabucuyla ilk kez usul usul vurur (K21, K31, K39).

II.3.11. Huy Kesme

Bebek belli bir süre süt emdikten sonra özellikle iki yaşını geçtiği zaman anne, bebeği süttten kesmek ister.

Mersin 'de bebeği süttten kesmek için yapılan uygulamalar şu şekildedir:

- Bebeği memeden kesmek için bebek tiksinsin diye annenin saçından bir parça kesilerek sakızla beraber meme ucuna yapıştırılır. Bebek bu görüntü karşısında memeden soğur (K1, K2, K12, K21, K29, K36, K56, K59, K66, K69).
- Annenin meme ucuna tatsız, acı yiyecekler sürülür. Gerekirse bu işlemler birkaç kez yapılabilir (K1, K2, K12, K21, K29, K33, K56, K59, K66, K69).
- Annenin süttünün kesilmesi için meme ucu tarakla yukarıya doğru taranır (K17, K24, K33, K54, K68, K92).
- Bebek acıktığında maması biberonla verilir (K1, K2, K12, K21, K29, K31, K56, K59, K66, K69).
- Diğer yiyeceklerden verilmeye başlanır. Meyvenin ya da yemeğin suyundan verilir. Başka lezzetli tatlara alıştırılarak memeden soğutulur (K24, K31, K33).

II.3.12. İlk Diş / Tırnak Kesme / Saç Kesme

Çocuk doğduktan sonra çocukta ilk kez yapılacak olan tırnak veya saç kesme gibi işlemler ve ilk diş çıkartması daha sonraki yaşantısını etkileyeceğine inanıldığı için büyük önem taşır.

Doğumdan sonra çocuğa uygulanan adet ve inanmaların bir kısmı da; ilk dişin çıkmasında ve ilk tırnağın kesilmesinde uygulanır. Çocuğun ilk dişinin çıkması aile ve çevresi tarafından sevinçle karşılanır. Çıkan bu dişle birlikte çıkacak diğer dişlerin de

sağlam olması için törenler uygulanır. Anadolu’da bu törenler; diş buğdayı, diş hediği, diş bulguru gibi adlarla anılır. Çocuğun ilk tırnağının kesilmesinde de birtakım adet ve inanmalar uygulanır. Çocuğun eli, tırnakları kesildikten sonra, içinde altın paralar bulunan bir keseye sokturulur; oradan aldığı paralar, erkekse büyüdüğü zaman tutacağı işin sermayesine, kızsız çeyizine “maya” olarak saklanır (Boratav, 1984:155).

İlk Diş:

Çocuğun biyolojik gelişmesinin belirtilerinden birisi olan diş çıkarma, halkımızda genellikle bir törenle kutlanır. Bu törenin temelinde değişik görüşler yatmaktadır. Bu görüşler içerisinde çocuğun beslenmesiyle ilgili olanlar dikkati çekmektedir. Yiyeceğin ezilmesinde, parçalanmasında ve öğütülmesinde birinci dereceden rolü olan dişin ortaya çıkışı nedeniyle düzenlenen bu uygulamalarda yiyeceği kutsama, çocuğun rızkını artırma, bereketi çoğaltma gibi dileklerin yanı sıra çocuğun dişinin sağlam olması isteği de yer almaktadır (Örnek, 2000:162).

Mersin’de çocuk dişini çıkarttığı zaman yapılan uygulamalar şu şekilde görülmektedir:

- Bebeğin ilk dişini gören kişiye bir hediye alınır. Bu hediyeler gömlek gibi küçük hediyelerdir. Bazen tam tersi de olabilmektedir (K1, K2, K12, K21, K29, K36, K56, K59, K66, K69).
- Bebeğin ilk dişi üstten çıkarsa bebeğin annesinin ya da babasının öleceğine inanılır, eğer alttan çıkarsa çocuğun hayırlı bir evlat olacağına inanılır (K17, K24, K33, K54, K68).

- Bebek ilk dişini çıkarttığı anda ailesi çocuk için diş hediği ya da diş bulguru adı verilen yiyecekte pişirerek komşulara ve yakınlarına dağıtır (K2, K12, K17, K18, K21, K29, K36, K56, K59, K66, K69, K73, K80, K92).
- Diş bulguru, komşulara dağıtıldığı gibi eve gelenlere de ikram edilir. Bu bulgurdan yiyenler bebeğe küçük hediyeler verir (K1, K2, K12, K21, K29, K36, K56, K59, K66, K69).
- Diş bulguru geciktirilmeden yapılır, böylelikle çocuğun diğer dişlerinin de erken çıkacağına inanılır (K9, K12, K21, K29, K35, K56, K59, K66, K73).
- Pişirilen bulgurdan bir avuç alınarak çocuğun başından aşağı serpilir ve otuz iki tane bulgur bir ipe dizilerek çocuğun boynuna asılır (K1, K2, K12, K21, K29, K33, K56, K59, K66, K69).
- Çocuğun önüne bir bez açılır, bu bezin üzerine bir makas, bir kalem, bir tarak ve benzeri şeyler konur. Çocuk elini hangisine uzatırsa onunla ilgili bir iş yapacağına inanılır (K2, K12, K21, K29, K38, K56, K59, K66, K69).

Tırnak Kesme:

Gaziantep'te çocuk altı aylık oluncaya kadar tırnağı kesilmez. Yedinci aya basınca sağ eli babasının, dedesinin ya da bir aile büyüğünün kesesine sokulur. Keseden çıkardığı para ile kendisine bir hediye alınır. Bu uygulanmazsa çocuğun hırsız olacağına inanılır. Çocuğun elini keseye sokmasından sonra tırnak kesilir. Yine çocuk bir yaşını bitirinceye kadar da saç kesilmez; aksi takdirde ömrünün kısa olacağına inanılır (Güzelbey, 1982:31).

Mersin'de tırnak kesmeyle ilgili gerçekleşen inanışlar ve uygulanan pratikler şu şekildedir:

- Bebeğin kırkı çıkıncaya kadar tırnağı kesilmez. Eğer tırnakları kesilirse çocuğun hırsız olacağına inanılır. Ancak bebeğin tırnakları yüzünü ya da herhangi bir yerini çizmesin diye eldiven takılır (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Kesilen tırnak, çocuk para alacaksa sadece babasının parasını alsın başkasından para almasın diye bir kâğıdın içine konularak babasının cebine konur (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Çocuk babasının cebinden para aldıktan sonra tırnakları kesilir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).

Saç Kesme:

- Çocuğun ilk saçı kesileceği zaman saçı kesilmeden önce bir bakır kabın (enli leğen, tencere, kazan...) kenarına bıçakla bir işaret koyarlar ve kabı iyice çizerler. Bunu yapan kişi çocuğun ismi ne ise söyleyerek bu kapları ona verdiğini belirtir. Bu işleme 'kertme' derler. Çocuk büyüyüp evlendiği zaman bu kap kacaklar ona verilir(K21).
- Çocuğun saçını kesen kişiye 'arınlık' adı verilen para ya da gömlek, kaşık gibi hediyeler verilir (K36, K62, K70).
- Çocuğun saçı kesileceği zaman çocuğun dedesi, ninesi gibi büyükleri durumları yerindeyse çocuğa tarla hediye eder ya da zeytin ağacı, badem ağacı gibi ağaçlar verilir. Bu ağaçlardan bir tane de verilebilir, üç beş tane de verilebilir (K33, K36).
- Eğer bebeğin ailesi çocuk için herhangi bir adak adamamışsa çocuğun saçı istenildiği zaman kesilebilir (K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K101).
- Eğer anne çocuğun saçını nerede ve ne şekilde kestireceğini önceden belirtmişse çocuğun saçı genellikle yedi yaşında kestirilir ve kesilen saç adağın yapıldığı yere bırakılır (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).

- İlk saçı kesen berbere ise çocuğun ailesi para, havlu, mendil gibi hediyeler verir (K2, K12, K21, K29, K38, K56, K59, K66, K69, K83).

Mersin’de çocuğun dişini ilk görenin hediye alması, dişlerinin bir an önce tam çıkması için boynuna otuz iki tane buğdaydan kolye yapılması, saçlarının kesileceği zaman aile büyüklerinden birinin altın, ağaç, tarla gibi hediyeler vermesi pratikleri görülmektedir. Bu pratikler görüldüğü gibi çok önemsenmekte çocuğun sonraki yaşantısını etkileyeceğine inanılmaktadır.

II.3.13. Kız Çocuklarında Kulak Delme

Kulak delme işleminin baharda yapılmasına dikkat edilir. Sonbaharda kulağı delinen kişinin çok küpe kaybedeceğine inanılır (Yolcu, 2008:50).

- Genellikle erken yaşlarda kız çocuklarının kulakları deldirilmektedir. Cinsiyetini belli etmek için de küpe takılmaktadır. Bir iğnenin ucu ateşle ısıtılıp sarımsağa batırılıp kızların kulakları delinirmiş. Ancak şimdilerde bu iş kuyumculara gidilip yaptırılıyor (K2, K12, K21, K29, K38, K56, K59, K66, K69).

II.3.14. Diğer Uygulamalar

Mersin’de doğum ile ilgili olarak yukarıda yapılanların dışında şu inanışlar ve pratikler uygulanmaktadır:

- Çocuk altı aylık olduktan sonra çocuğun avucuna kına yakılır (K24, K36).
- Çocuğa ilk su içirileceği zaman nasibi bol olsun diye tepside su içirilir (K24, K33).
- Yeni doğan bebeğe nazar değmesin diye üzerine ve beşiğine bazı şeyler takılır. Bunlar: iğde ağacının dalı, iğde çekirdeği, acıbadem, sarımsak, çaltı çekirdeği,

şap, üzerlik tohumu, nazar boncuğu ya da gök boncuk gibi şeyler takılır (K9, K17, K18, K24, K33, K39, K52, K54, K68, K73, K80, K92).

- Çocuk yeni doğduğunda ağırbaşlı olsun diye ağzına taş konur (K11, K36, K54, K68, K73).

II.3.15. Sünnet

Sünnet işlemi, İslam ve Yahudi dinlerinin kuralları arasında yer almakla birlikte, bu dinlerin dışında kalan Okyanusya ve Afrika kavimleri, Amerika gibi yerlileri gibi toplumlarca da uygulanır. Kökeninde, bereket sağlamak amacıyla bereket tanrılarına, kutsal güçlere kurban sunma inanç ve pratiklerinin etkisi olduğu görülür (Boratav, 1984:159).

Sünnet totem inançlarının bir sonucudur. Erkek çocuk belli bir yaşa gelince totem değiştirmede ağır bir sınavdan geçirilirdi. Üreme organının bütün derisi soyulurdu. Sesini çıkarmayan ve acıya katlanan yiğit sayılırdı. Zamanla, yalnız adı geçen yerin ucundaki derinin kesilmesiyle yetinildi. İslam dini bu eski inancı olduğu gibi benimsedi. Heredotos, ünlü tarihi kitabının 64. bölümünde bu olayın Mısır'da uygulandığını anlatır. Eski Türklerde böyle bir inanç yoktu. Eski Anadolu uluslarında da üreme organı kutsal kabul edildiği için, sünnetin uygulandığını gösteren açık seçik belgeler yoktur. Bu inancın, eski Araplara Mısır'dan geçtiği bellidir. Çok tanrılı dinlerde üreme organın kutsal kabul edilip kesilmesi, toprağa gömülmesi bir gelenek, bir inançtı. Bugün Anadolu'daki köylerde, sünnet edilen bir çocuktan alınan deri parçası gizlice toprağa gömülür (Eyüpoğlu, 1987:135-169).

Tahtacılar da tıpkı evlenme törenlerinde olduğu gibi, şeker ve karanfille okuntu dağıtma, bayrak ve bayraktarın evinde delikanlıların eğlenmesi, sünnet işlemi bitiminde

silah atarak haber verilmesi, kesilen parçanın bir tepsiye konarak herkese göstermesi ve sünnetçiye bahşış toplanması, kurban kesip ayin-i cem düzenlenmesi pratiklerine rastlanır. Osmanlı saraylarında, şehzadelerin sünnetinde, kesilen deri parçasının çocuğun annesine gösterilmesi, karşılığında bağıştta bulunma göreneğine uyulurdu. Bilecik/Gölpazarı'nda sünnet düğününün yüklediği masraflar, bütün köy topluluğunca paylaşılır, ağır işler ortaklaşa yapılır (Boratav, 1984:161).

Gaziantep'te köylerdeki sünnet düğünleri gösterişli yapılmaktadır. Düğün bir iki gün sürer. Davul, zurna çalınır ve "Halay ve Leylim" denilen ulusal oyunlar oynanır. Düğüne gelenler davul ve zurnacılar bahşış verirler. Düğüne gelenlere yemek verilir, kimi düğünler içkili olur (Güzelbey, 1982:29).

Erkek çocuğun hayatındaki en önemli geleneksel işlemlerden biri hiç şüphesiz sünnettir. Ülkemizde erkek çocuk sahibi olan aile çocuğunu belli bir yaşa gelmeden önce mutlaka sünnet ettirir. Aksi düşünülemez bile. Çünkü dinsel açıdan, sağlık açısından ve cinsel açılardan toplumun sahip olduğu görüşler doğrultusunda sünnet olayında güçlü bir yaptırım mevcuttur. Çocuk sünnetle beraber toplumsal ve cinsel rolü açısından erkekliğe girmiş olur. Dinsel olarak da İslam topluluğu içerisinde kendini kanıtlamaktadır. Çocuk eğer belli bir yaşa kadar sünnet olmazsa toplum içerisinde çocuk ve aile yeteri saygıyı görmeyeceği gibi çocuk toplumda alay konusu haline getirilerek, küçük de düşürülebilir. O yüzden erkek çocuğu için önemli bir geçiş dönemidir.

Mersin 'de sünnetle ilgili olarak şu uygulamalar yapılmaktadır:

- Sünnet için genellikle bahar ayları tercih edilir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).

- Sünneti yaptıracak olan aile durumuna göre isterse düğün yapar. Eğer sünnet düğünü yapacaksa bir hafta on gün önceden gün belirlenir. Eş dost, konu komşu ve akrabalar davet edilir (K6, K8, K12, K23, K24, K36, K39, K47, K58, K69, K75, K76).
- Sünnet olacağı zaman sünnet yemeği verilir. Eş dost çağrılır. Sünnette keçi ya da dana kesilir, yemekler yapılır, yenir. Dualar okunur (K21).
- Sünnet, son yıllarda çocuk fazla büyümeden doktora yaptırılmaktadır. Ancak eskiden köylerde sünnetçiler olurdu, onlara yaptırılırdı (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Aile çocuğa bir sünnet düğünü yapacaksa, çocuk birkaç gün önceden sünnet ettirilir. Düğünün yapılacağı gün çocuk sünnet kıyafetleri giyer. Müzikli eğlence olur. Çocuk arabayla gezdirilir. Konvoy oluşturulur (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Sünnete gelen konuklar sünnet çocuğuna altın, para, oyuncak, kıyafet gibi hediyeler getirirler (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Sünnet törenine gelenler çocuğa hediye getirerek çocuğun yarasının çabuk iyileşeceğine inanır (K24, K36).
- Mevlitli sünnet yapılacaksa, çocuk yine birkaç gün öncesinden sünnet ettirilir. Biraz iyileşince ailesi evde mevlit okutur, yemekler yapıp yakınlarını davet eder. Aynı şekilde hediye getirilir (K1, K2, K12, K21, K29, K36, K56, K59, K66, K69).

Kirvelik:

Kirve, bir anlamda akrabalık kurulacak olan ailenin erkek çocuğunun sünnet edilmesi sırasında çocuğu kucağına alarak çocuğun acı çekmemesi için yardım eden ve sünnet töreninin masraflarına biraz da olsa destek veren kişidir.

Mersin ve çevresinde ciddi bir anlamda kirvelik geleneği yoktur. Ancak zamanla çevre illerle olan ilişkilerden veya çevre illerden kız alıp vermeden dolayı ve televizyonun da etkisiyle kirvelik geleneği oluşmaya başlamıştır. Özellikle Tarsus ve Çamlıyayla bölgesinde daha çok önemsenmektedir.

Mersin ve çevresinde kirvelikle ilgili oluşan inanış ve pratikler şu şekildedir:

- Çocuk sünnet edilirken yardım eden biri vardır ama kirve geleneği ile zorunlu olarak yapılmıyor. Özellikle son yıllarda (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Çocuk sünnet edilirken sünnet eden kişiye yardım edip çocuğu kucağında tutan kişi kirvedir (K1, K2, K12, K21, K36, K29, K56, K59, K66, K69).
- Son yıllara kadar kirvelik nedir bilinmiyordu. Son yıllarda özentiyle ortaya çıkmaktadır (K31, K36, K39).

Mersin’de erkeğin sünnet olması önemli, ancak sünnet töreni yapmak o kadar önemsenmemektedir. Aileler durumlarına göre sünnet düğünü isterlerse yapmakta, yapmayan aileler yadırganmamaktadır. Kirvelik geleneği de son yıllarda ortaya çıkan bir durumdur. Şunu da belirtmek gerekir ki sünnet düğünü ve kirvelik geleneği Mersin’in batısında kalan yerlere göre doğusunda yer alan Tarsus ve Çamlıyayla’da daha çok uygulanmaktadır.

Değerlendirme

İnsan yaşamının ilk geçiş evresi doğum olayıdır. Bu evre çalışmamızda doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası olarak yer almaktadır. Halk kültüründe geniş ölçüde yeri olan doğum olayı çevresinde gelişen inanç ve pratikler geçmişten günümüze aktararak sürdürülmektedir. Doğum olayı etrafında görülen inanç ve pratikler sürdürüldüğü Çukurova coğrafyasının etkisiyle de bazı değişikliklere uğramaktadır. Mersin ve çevresinde yapılan araştırmalar bu inanç ve pratiklerin, eski Türk kültürü, İslamiyet öncesi inanç sistemleri ve İslam dininin etkilerinin harmanlanarak ortaya çıktığını göstermektedir. Bugün, Mersin ve köylerinde, söz konusu uygulamalar büyük ölçüde geçerliliğini korumaktadır.

Mersin ve çevresinde doğum öncesinde uygulanan inanç ve pratiklerin iki önemli noktada kümelendiğini görmekteyiz. Bunlardan birincisi çiftlerin kısır olmaması, eğer olmuşlarsa da bir an önce kadının gebe kalması için tedbirlerin alınmasıdır. Eskiden kısırlık sadece kadında aranan bir kusurken, günümüzde ise kısırlık artık kusurdan çok bir hastalık olarak görülmektedir. Ayrıca uygulamalar sadece kadın için değil, erkek için de yapılmaktadır. Ancak modern tıbbın yetersiz kaldığı durumlarda ya da evli çiftlerin ekonomik durumları el vermediğinde yine eski uygulamalar yapılmaktadır. Bu uygulamaların büyük çoğunluğu da kadına yöneliktir. Doğum öncesinde ve sırasında ikinci bir önemli nokta kadın gebe kaldıktan sonra çocuğun sağlıklı doğup yaşayabilmesine ve çocuğun daha anne karnındayken kişiliğinin olumlu olmasına yönelik yapılan uygulamalardır. Bu noktada tıbbi önlemlerin yanında eskiden beri devam eden inanç ve pratikler de daha etkin rol oynamaktadır.

Mersin halk kültüründe doğumdan sonra ise, bebeğin ve annenin kötülüklerden, hastalıklardan ve olumsuz etkilerden korunması ve güçlenmesi için inanç ve pratikler uygulanmaktadır. Özellikle annenin lohusalık dönemine ve bebeğin kırkının çıktığı zamana kadar geçen süreye çok önem verilmektedir. Eğitimli insanlarda bile çevrenin de etkisiyle ya dedikleri olursa diye eski inanç ve pratikler yapılabilmektedir. Günümüzde bu çerçevede gerek kadın doğum yaparken sacda toprak kavrulması, gerek kırklama ve aydaş çocukta yapılan ocak pratiklerinde eski Anadolu kültürünün ve eski Türk inanç sistemlerinin etkisiyle toprağa ve ateşe verilen önem kendini göstermektedir. Yine kurban geleneği de, hem İslamiyet'in hem de eski inanışların etkisiyle günümüzde etkin bir biçimde varlığını sürdürmektedir. Örneğin, Mersin Yörüklerinde kadın zor doğum yaparken gök mavisi dedikleri gri renkte keçinin kurban edilmesi ya da kadın erkek çocuk doğduğunda keçi ya da koyun kurban edilmesi gibi. Ayrıca göbeğe yapılan uygulamalarda kansız kurban geleneğinin de yaşatıldığını görmekteyiz.

Mersin bir sahil şehri olmasına karşın uygulamalarda denizle ilgili çok nadir inanç ve pratiklerin olduğu dikkatimizi çekti. İnanç ve pratikler daha çok toprak, ateş, ocak, demir gibi şeylere dayalıdır. Uygulamalarda su da vardır. Ancak birçok yerde yerleşim deniz kenarında olmasına karşın geleneklerde deniz etkin değildir. Denizle ilgili uygulamalar sadece göbek bağının çocuğun rızkı bol olsun diye denize atıldığında ve erkek çocuk istendiğinde kadının üzerinden kırk dalga aşırılmasında kendini göstermektedir.

Diğer bir geçiş dönemi olan sünnet çocuk için önemli bir evredir. Mersin'de sünnet, ailenin durumuna göre çeşitli şekillerde gerçekleşebilmektedir. Son dönemde sünnet işleminin bir doktora yaptırıldığı görülmektedir. Sünnetten sonra, çocuğun sünnet olduğunu duyan yakınları çocuğu ziyaret ederek, çeşitli hediyeler getirmektedir. Mersin ve çevresinde ciddi anlamda bir sünnet düğünü ve kirvelik geleneğinin olmadığını

görmekteyiz. Bu gelenek daha çok son yıllarda kendini göstermektedir. Bu durumda büyük olasılıkla televizyonun ve göçlerin etkili olduğunu görmekteyiz. Televizyon ve alınan göçlerle halk kirveliği tanıyarak bu geleneği uygulamaktadır.

III. BÖLÜM

III. MERSİN HALK KÜLTÜRÜNDE ASKERLİK

Türk halkı askerliği kutsal bir görev olarak kabul eder. Askerlik çağına gelmiş delikanlının askere yolcu edilmesi, askerlik dönüşü karşılanması bir gelenek haline gelmiştir. Askerlik, delikanlının askere gideceğinin belli olmasından başlayarak, askere uğurlanmasından, şiirlere konu olmasından, ardından ağıt yakılmasından, gönderdiği mektuplara kadar belli bir geleneği olan bir geçiş dönemidir. Her törende olduğu gibi askerliğin etrafında da birtakım □detler, inanmalar ve pratikler zinciri oluşmuştur (Artun, 2005:144).

Türkiye’de askerliğini yapmamış erkekler yarım adam olarak sayılır. Askerlik bir eğitim yeri olarak görülür ve bu anlamda erkeklerin hayatında bir dönüm noktası olarak kabul edilir. Bu nedenle askere gönderme, karşılama, asker mektupları kırsal kesimlerde önemlidir; bunlarla gururlanırlar, ağlanırlar, duygulanırlar (Artun, 2005:144).

Erkekler açısından önemli bir geçiş dönemi olan askerlik evresini askere hazırlama, askere uğurlama ve askerden karşılama şeklinde alt bölümlere ayırabiliriz.

III.1. Askere Hazırlık

Mersin ve çevresinde erkek askere gideceği zaman genellikle şunlar yapılmaktadır:

- Çocuk daha askere gitmeden önce ilk kez silah atmaya başladığı zaman bir kuş falan vurduğunda çocuğun babaannesi, anneannesi ya da annesi tarafından bir hediye bağışlanır. Bu hediye genellikle ya bakır bir kap, ya bir ağaç, ya at olarak verilir ya da ailenin durumuna göre tarla bağışlanır (K21, K33).

- Bir erkek askerlik çağına gelip de askere gidecek olursa, öncelikle tüm akraba ve tanıdıklarını teker teker dolaşır, büyüklerinin ellerini öper, veda eder, helallik ister. Ziyaret ettiği kişiler ise gencin cebine ‘arılık’ dedikleri bir miktar harçlık koyarlar. Asker adayı öncelikle büyüklerini bu şekilde ziyaret eder. Sonrasında da asker adayını ve asker adayının ailesini yakın komşu ve akrabaları evlerine yemekli davet eder. Duruma göre kurban kesilir. Kuran okunur. Asker adayının eline kına yakılır. Bu kına simgesel bir şeydir. Kurbanlık koyun gibi asker de ülkesi uğruna Allah yolunda kurban olduğunu bu kına ile belli eder (K1, K2, K12, K17, K18, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K80).
- Mut ve yöresinde askere gidecek delikanlının avucunun içine kına yakılır. Parmağa genellikle kına yakılmaz (K31, K37, K39).
- Aile ziyaretlerinin haricinde askere gidecek olan gencin arkadaşları eve ya da kiralanmış bir salona davet edilir. Burada müzikli eğlenceler yapılır. Kına yakılır. Asker adayı arkadaşlarıyla eğlenir (K1, K2, K12, K17, K18, K21, K29, K56, K59, K66, K69).

III.2. Askere Uğurlama

Mersin ve çevresinde erkek askere uğurlanırken yapılan uygulamalar şu şekildedir:

- Asker uğurlaması ayrı ayrı yapılabileceği gibi evde veya kiralanmış bir salonda yukarıda saydığımız ziyaret, el öpme, yemek, helallik, eğlenme amaçlı yapılanlar bir arada bir defada da yapılabilir. Davul çalınır, eğlenilir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Asker adayının koluna kırmızı kurdele bağlanır (K6, K24, K36, K58, K75, K76).

- Bazen askere gidecek genç için mevlit de okutulmaktadır. Asker dönüşünde de istenirse yine mevlit okutulmaktadır (K8, K21, K36, K47, K58, K76).
- Asker adayı askere gideceği gün davul zurna getirtilerek çaldırılır ve gideceği arabasına öyle bindirilir. Binddiği arabanın önüne ya da aynasına kırmızı kurdele, kırmızı bir tülbent ya da bayrak asılır. Genellikle akşamüzeri yolcu edilir (K6, K8, K12, K23, K36, K39, K47, K58, K76).
- Ulusal bir görevi yerine getirmenin heyecanı yaşatılır. Asker adayı yiğitliğiyle, mertliğiyle ya da kişisel özellikleriyle övülür (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69).
- Son olarak herkes bir konvoyla otogara gider, alkış ve tezahüratlarla onu otobüse bindirirler. Davulcu, zurnacı getirilmişse davul, zurna çalınır. Kurban kesilecekse tam otobüs hareket edeceği zaman ya da asker adayı otobüse bineceği zaman kesilebilir (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K69, K83).
- Arkasından zaman su gibi akıp geçsin, kazasız belasız gelsin diye su dökülür (K1, K2, K12, K21, K29, K56, K59, K66, K89).
- Askere giden delikanlı sözlü ya da nişanlıysa, sözlüsü ya da nişanlısı ona bir mendil işleyip hediye eder. Özellikle kırmızı rengi tercih edilir (K6, K12, K39, K58, K100).
- Eğer oğlan askere gidecekse, kız oğlana oğlan gurbette hasret çektiğinde koklasın diye çıra kesesi, mendil ile uğur getirsin diye para kesesi verir. Kız çıra kesesinin içine o yörede yetişen çam ağaçlarının birinden kabuğunun sakızlı tarafından kesilerek askerde hasret çektiğinde koklasın diye koyar. Kız askerden dönünceye kadar oğlanı bekler (K2, K17, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).

- Delikanlı askerdeyken ondan mektup beklenir, ona mektup yazılır. Bu mektuplarda askerlerin ayrılık, özlem üzerine özellikle yazdıkları maniler, şiirler bulunur. Bu anlamda askerlikle beraber mektup geleneği de devam etmektedir (K8, K17, K21, K36, K58, K75).

III.3. Askerden Karşılama

Mersin ve çevresinde erkek askerden döndüğünde yapılan uygulamalar sunlardır:

- Delikanlının askerden dönüşünde yapılan karşılamalar, uğurlamada yapılanlarla hemen hemen benzerlik gösterir (K6, K8, K12, K23, K36, K39, K58, K76).
- Askerden dönen kişiye çevresine alışması için biraz zaman verilir. Hemen işe başlatma olmaz. Ancak bazen tarla ve bahçe işleriyle uğraşabilir (K1, K17, K24, K33, K54, K73, K80).

Değerlendirme:

Türk halkının kutsal saydığı askerlik, delikanlının askere gideceğinin belli olmasından, askere uğurlanmasından, şiirlere konu olmasından, ardından ağıt yakılmasından, gönderdiği mektuplara, karşılanmasına kadar geleneği olan bir geçiş dönemidir. Askerlik Anadolu'nun her yerinde olduğu gibi Mersin ve yöresinde de çok büyük önem taşımaktadır. Mersin'de Türk toplumunun genelinde olduğu gibi yiğitlik, mertlik önemlidir. Askerlik de erkeğin yiğitliğini ve mertliğini gösterdiği bir yer olarak kabul edilmektedir. Mersin yöresinde de kırsal kesimde silah kullanma gerekliliği, zorlu doğa şartlarına ayak uydurabilmek de önemli olduğundan erkeğin askerde bu yönlerinin gelişmesinden dolayı askerlik yapmak önemli görülmektedir. Ayrıca, vatanın bütünlüğünün korunması için de erkeğin askerliğini yapmasına büyük özen

gösterilmektedir. Mersin ve çevresinde askere gönderirken de bu sebeplerden dolayı eğlenceler düzenleniyor, törenler yapılıyor, yiğit övülüp sayılıyor ve davul zurna çaldırılıyor. Erkek evlat Allah yolunda ve vatan yolunda askere gittiğinde kurban olarak görülür. Onun için de kurbanlık koyuna kına yakılması gibi asker adayının da eline kına yakılır. Bütün bu sebeplerden dolayı erkek askerliğini yapmazsa toplumdan dışlanıp yadırganır.

Askerlik çağına gelmiş bir gencin askere yolcu edilmesi ve askerlik dönüşü karşılanması bir gelenektir. Bu gelenek Mersin’de de sürdürülmektedir. Geleneklerden biri de vatana kurban olduğunun simgesi olarak askere kına yakmaktır. Ancak Anadolu’da pek çok yerde kına gencin serçe parmağına yakılırken Mersin’in Mut, Aydincık gibi batı ilçelerinde gencin avucunun içine yakılmaktadır. Ayrıca son zamanlarda belediye toplu olarak asker uğurlama törenleri de gerçekleştirmektedir.

IV. BÖLÜM

IV. MERSİN HALK KÜLTÜRÜNDE EVLENME

Geçiş döneminin evrelerinden biri olan evlenme, Türk toplumunda çok önemli bir yere sahiptir. Toplumun devamı için gençlerin anlaşıp evlenmesi, çocuk yapması ve böylelikle bir aile kurması beklenir. Gençlerin evliliklerinin ömür boyu sürmesi istenir. Ömür boyu sürecek bu birliktelik içinde mutlu, sağlıklı ve üretken bir ilişkinin olması için evlilikle ilgili her türlü törene büyük önem verilir, inanışlar ve pratikler ona göre büyük bir ciddiyet ama aynı zamanda eğlencelerle yerine getirilmeye çalışılır.

Evlenme iki gencin hayatını birleştirmesiyle gerçekleşir. Kadına ve erkeğe yeni bir rol kazandıran evlilik ile aile olabilmenin ilk adımı atılmış olur. Evlenen gençler anne ve baba olmak için toplumun ilk olarak öne sürdüğü şartı yerine getirmiş olurlar. Evlilik ile yeni akrabalık bağları da kurulmuş olur (Artun, 2005:147).

Evlilikler hem aile kurumu için hem de kişilerin sosyalleşmesi açısından da çok önemli olduğunu biliyoruz. Ancak aynı zamanda evlilik törenleri özellikle eskiden eğlencenin çok daha kısıtlı olduğu zamanlarda ve günümüzde dahi kısıtlı olduğu köy gibi yerlerde insanların rahatlaması için güzel bir toplanma, rahatlama ve vakit geçirme yeridir. Bu doğrultuda insanlar kendi yaşam tarzlarına ve isteklerine göre evlilik törenlerini yapmaktadırlar.

IV.1. Evlenme Biçimleri

Mersin ve çevresinde görülen evlenme biçimleri daha çok görücü usulüyle olmaktadır. Ancak bunun yanında kız kaçırma da vardır. Son yıllarda azalmakla birlikte akraba evlilikleri de yaygındır. Ancak beşik kertmesi, berder, levirat (kayınbiraderle evlenme) ve sorarat (baldızla evlenme) gibi evlenme biçimleri çok nadir görülmektedir.

Son yıllarda Mersin ve çevresinde daha çok gençler kendi aralarında anlaşım evlilik kararı alabiliyor. Yine de görücü usulü özellikle köylerde etkinliğini koruyor. Ancak gençler anlaşılırsa aileler bu duruma göz yumabiliyor. Gençler tanışım evleniyorlar. Hatta internet ortamında dahi anlaşmalar olabiliyor. Aileler de genelde bu karşılıklı ilişkileri olumlu karşılıyor. Anlaşım gençleri birleştirmek için hazırlıklar yapıyor, dünürcü gönderiyor ve görücü usulündeki uygulamaları aynen yerine getiriyorlar. Ama kızın ailesi kızı vermezse, oğlanla kız kaçabiliyorlar.

Kültürel değışimlerin daha etkin görüldüğü büyük kentlerde tanışım anlaşarak yapılan evlilikler giderek yaygınlaşırken, gelenekselliğın ağır bastığı yerlerde görülen evlenme biçimlerinin başında “görücü usulü ile evlenme” gelmektedir. Ülkemizde görülen evlenme biçimleri içerisinde “kız kaçırma” yolu ile gerçekleştirilen evlenmeler de önemli bir yer tutmaktadır (Örnek, 2000:185-186).

Kız kaçırma ile evlilik, birçok Türk topluluklarında görülen evlenme şeklidir. Eski Türklerden itibaren bu tür evliliğe rastlanır. Yakut boylarında kız kaçırmaya gidecek gençler, şaman tarafından bir ayin yapıldıktan sonra çıkarlar. Şaman, atların çevresine kımız saçar, kırk kötü ruhun adlarını söyleyerek, bu kötü ruhlara karşı gençlerin korunması için Tanrı’ya dua eder. Altaylılarda kız kaçırma, kızın rızasıyla hatta anne ve babasının onayı ile olur. Kız kaçırıldıktan sonra delikanlıların arkadaşları çalı çırpıdan otağ hazırlarlar. Gelinle güvey bu otağda üç gün kalırlar. Bunlara dışarıdan ateş verilmez, ateşlerini çakmak taşıyla yakarlar (İnan, 1995:166).

Mersin’de kız kaçırma ile evlilik olduğunda sonradan mutlaka anne babanın rızası alınmaya çalışılır. Bu doğrultuda da çeyiz verilip, düğün yapılabilir. Aynen görücü usulünde olduğu gibi uygulamalar yerine getiriliyor.

IV.2. Evlilik Çağı-Evlilik Yaşı/Evlenme İsteğini Belli Etme

Ülkemizde medeni kanuna göre, evlenme yaşı kızlar ve erkekler için 17'dir. Kızın ergin yaşa girmesi, ev işlerine katılması ve karşı cinsle ilgilenmesi evliliğe hazır olduğunu gösteren belirtilerdir. Erkekler de ise, toplumsal rolüne bürünmesi, evin ekonomisine katkıda bulunması, askerliğini yapması evlenmesi için gerekli ölçütlerdir. Evlenme girişiminde bulunmada kızlarla erkekler birbirlerinden farklı rolleri üstlenirler. Girişim, genellikle erkekten ve erkeğin ailesinden gelir (Örnek, 2000:190).

Dünyanın her yerinde olduğu gibi ülkemizde de iki genç belli bir yaşa geldiğinde yaşları fazla ilerlemeden vakitlice evlenmeleri beklenir. Evlenme yaşı yörelere göre birkaç yaş farklılık gösterebiliyor. Evlenme biçimlerinde ve evlenme isteğini belli etme hususunda da aynı farklılıkları görebiliyoruz. Bu anlamda Mersin ve çevresinde bu uygulamaların, farklılıkların ve benzerliklerin neler olduğunu incelemeye çalıştık.

Mersin'de eskiden gençler 15 ile 17 yaş arasında evlenmeye başlıyordu. Ancak evlilik yaşı son yıllarda yirmili yaşlara kadar çıkmış durumdadır. Evlenme isteğini belli etmede eski uygulamalar bazı yerlerde yapılıyor olsa da bu davranış şekilleri günümüz şartlarında değişmeye başlamıştır. Hem köylerde hem de kentte ekonomik, sosyal ve kültürel nedenlerden dolayı değişmeler olmaktadır.

Çocukluktan çıkıp ergenliğe girmiş kızın davranışları, bağımsızlığı sınırlandırılır. Kızın herkese itaat etmesi, az konuşması ve utangaç olması beklenir. Kız bu dönemde dışarıya gönderilmez; çarşıya veya pazara annesine yardımcı olmak üzere gönderilir. Ergenlik döneminde ise erkekler asabileşir. Büyüklere kafa tutup, saldırgan tavırlar takınırlar. Çocuk olmadıklarını her fırsatta belirtirler. Bu davranışlar gencin ahlakının bozulmaması için erkenden evlendirilmesine yol açar (Tezcan, 1998:64-65).

Mersin ve çevresindeki evlilik çağı ve evlenme isteğini belli etmeyle ilgili

uygulamalar şu şekildedir:

- Evlilik çağı eskiden 15 ile 16 yaşlarında başlamaktaydı. Günümüzde yirmili yaşlardır (K12, K16, K17, K18, K16, K21, K33, K61, K92).
- Evlenmek isteyen kız kendimi asacağım, evlenmek isteyen erkek ise bu diyardan gideceğim der (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Erkek evlenme isteğini sofrada yedikleri bulgur pilavına kaşık saplayarak belli eder (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K68, K89, K90).
- Evlenmek isteyen erkek gece yatarken ayağını yorgandan dışarı çıkarır (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Evlenmek isteyen kız yemeğe tuzu fazla koyar, bulaşık yıkarken kapları birbirine çarpar (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K89).
- Evlenmek isteyen kız ne iş buyrulursa “Keşke ölsem de bu evden kurtulsam” der (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Evlenmek isteyen erkek “Keşke buralardan kaçıp gitsem de bu evden kurtulsam” der (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70, K83).
- Dağda, subaşında, tarlada, çeşmede işaretlerle evlilik isteği belli edilir (K2, K17, K21, K29, K39, K52, K54, K56, K62, K68, K69, K70, K73).
- Kız, bir oğlanı severse, bir mendilin ucunu işleyip oğlana yollar. O mendil gönlüm sende demektir (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K62, K69, K70).
- Erkeğin kızda gönlü varsa oğlan kıza ayna tutar. Kızın da gönlü varsa oğlana yaklaşır, davarlarını oğlanın davarları varsa o yana sürer (K21, K23, K62, K63, K70).

- Erkek ile kız birbirlerinden hoşlanıyorsa ve okuma yazma biliyorlarsa birbirlerine mektup yazıp çeşme başı gibi yerlerde gördüklerinde mektubu oralara bırakırlarmış, böylece hislerini açıklarlarmış (K22, K62).
- Evlenme girişiminde erkek ve erkeğin ailesi ön plandadır (K1, K9, K17, K18, K19, K61, K92).
- Köyde oğlan ya da oğlan tarafı, bir kızı beğendiğinde kızın evlenilebilecek olup olmadığını anlamak için kıza ağzı dar bir kaba ya da testiye su doldurtur, eğer kız suyu doldururken suyu dökmez ve testiye devirmezse evlilik çağına geldiği anlaşılır. Eğer dökerse de kudümsüz yani beceriksiz olduğuna daha vaktinin gelmediğine inanılır (K12, K16, K17, K18, K19, K21).
- Oğlan bir kızı beğendiği zaman ona türkü çığırır (K21, K36, K54, K61, K88, K89, K92).

Eskiden Mersin’de evlenme çağına gelen delikanlıya arkadaşları “Babanın ayakkabısını eşiğe mihla da seni eversin” derlermiş(Uğur, 1948:13). Ayrıca kız aramaya giden insanın adına da “vasıta” denir; vasıta işi pişirmiş(Yalman, 1977:29).

Mersin ve çevresinde gençler yirmili yaşlara geldiğinde genellikle evlenme isteğini belli ediyor. Eskiden daha erken yaşlarda olurken günümüzde çok nadir olarak görülmektedir. Kız ve erkek yirmili yaşlarına geldiğinde kendileri evlenmeyi düşünmeseler bile aileleri onlar için yavaş yavaş hazırlık yapmaya başlıyorlar. Özellikle erkek çocukları konu komşuya, sağa sola uygun bekâr bir kız olup olmadığı soruluyor. Erkekle kızın birbirlerine sevgilerini göstermenin pek çok yolu var. Ancak günümüzde özellikle kent yaşantısında artık bu pratikler uygulanmıyor. Erkekle kız birbirini beğendiği zaman telefonlaşıyorlar ya da internet ortamında görüşüyorlar. Dolayısıyla ara buluculara ve

ailelerin gelin ya da damat adayı araştırmasına pek gerek kalmıyor. Gençler de bu durumu pek hoş karşılamıyor. Günümüzde gençler daha çok kendi seçtikleri kişilerle hayatlarını birleştirmek istiyor. Aileler de bu durumu hoş karşılamak zorunda kalıyor.

IV.3. Evlilik Öncesi

Evlenmeden önce gerek aileler gerekse gençler evlilik için hem bazı hazırlıklar yaparlar hem de evlenecekleri kişilerle ilgili olarak araştırmada bulunurlar. Kız tarafının da erkek tarafının da birbirlerinden beklentileri vardır. Tabii ki her iki taraf da kendisi için en uygun olan eşi seçmeye çalışır. Bunun için de bazı fiziksel, ahlaki ve maddi durumlar göz önünde bulundurulur. Gelin ve güvey seçimi bu durumlar göz önünde bulundurularak yapılır.

IV.3.1. Gelin-Güvey Seçimi

Tekirdağ'da evlenme çağına gelen oğullarına ailesi önce beğendiği bir kız olup olmadığını sorar. Eğer oğlan kız beğenmeyi ailesine bırakırsa ailesi önce çevreden soruşturarak kız arar. Kız ararken kızda ve ailesinde ahlaki yapı, maddi durum, fiziki güzellik vb. özellikleri arar. Oğlanın beğendiği bir kız varsa aynı özellikler soruşturularak araştırılır. Çevredeki evlenme törenleri, kızlarla erkeklerin birbirlerini görüp tanışma ortamlarıdır. Eğer bir kıza karar verilirse kız evine görücü gönderilir. Görücüler oğlanın annesi, teyzesi, halası, yengesi ve komşu kadınlardır. Kız evi bu ziyaretin nedenini sezer. Gelin adayı kız, gelenleri güler yüzle karşılar. Teker teker ellerini öper. El öpme sırasında ve ziyaret boyunca kız belli edilmeden incelenir. Fiziki olarak bir kusuru olup olmadığına dikkat edilir. Yürüyüşü, oturması, kalkması, davranışları gözlenir. Evin temizlik ve düzenine bakılır. Kız beğenilmişse, görücülerden yaşlı bir hanım kızı beğendiklerini, uygun görürlerse kararlaştırılacak bir günde erkeklerin kızı istemeye gelebileceklerini

sorar. Kızın annesi ya da yakınlarından biri bu tekliften memnun kalmışsa “Madem ki siz münasip gördünüz, kısmetse olur. Ama bir kere de erkeklere danışalım.” der. Görücü misafirler uğurlanır (Artun, 1998:4-28).

Yukarıda Tekirdağ yöresinde anlattığımız kız isteme sürecinin birçoğu Mersin’in kent yaşantısının olduğu yerlerde kendisini göstermektedir. Örneğin, oğlana beğendiği bir kızın olup olmadığının sorulması, yoksa uygun bir kızın araştırılması, evin büyükleri ile kızın görülmeye gidilmesi, kızın incelenmesi, beğenildiğinde uygun bir dille ifade edilmesi ve evin büyük erkeklerine danışılması gelenekleri aynıdır.

Mersin ve yöresinde uygulanan kız isteme gelenekleri genellikle şu şekildedir:

- Kız ile oğlanın birbirlerinde gönlü olduğu zaman dağda bayırda kimsenin görmediği yerde buluşurlar, birbirlerine hislerini açarlar. Ancak ben sana sevdalandım gibi sözler pek söylenmez. Evlenmek istediklerinde anne ve babalarına durumu belli ederler. Ailelerin tepkilerini ölçerler. Eğer aileler sıcak yaklaşmazsa oğlan kızını kaçırabilir (K21, K24, K39, K62).
- Eğer oğlan askere gidecekse, kız oğlana oğlan gurbette hasret çektiğinde koklasın diye çıra kesesi, mendil ile uğur getirsin diye para kesesi verir. Kız, çıra kesesinin içine o yörede yetişen çam ağaçlarının birinden kabuğunun sakızlı tarafından keserek oğlan askerde hasret çektiğinde koklasın diye koyar. Kız askerden dönünceye kadar oğlanı bekler (K2, K9, K17, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Eğer kızın askerde bir beklediği varken başka bir erkek kıza laf atarsa, kıza gönlü olduğunu belli edecek işaretlerde bulunursa, kız o zaman aşağıdaki maniyi söyler:

Kayalar darda kaldı

Gönüller zorda kaldı

Gönül kapısı kilitli

Anahtar yarda kaldı

Bu yolla gönülünün başkasında olduğunu belirtir (K21).

- Gelin adayında aranan özellikler; becerikli olması, güzel olması, damadın yanına yakışmış olması, hanım hatun olması, kudümlü olması, iyi bir ailenin kızı olması, adının bir başkası ile çıkmamış olması, terbiyeli, hoşgörülü, sevecen, tatlı dilli, güler yüzlü ve saygılı olması, bunun yanında çeyizinin bol olması da aranan özellikler içindedir. Son yıllarda bu özelliklere bir de okumuş olması eklenmiştir. Ancak eğer kız köye gelin gidiyorsa gelin ve damat köyde yaşayacaklarsa çiftin tarla ve bahçe işlerinden de anlaması beklenir (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70, K89, K92, K101).
- Evlenecek olan damat adayında aranan özellikler ise, iyi bir ailenin oğlu olması, okumuş olması, askerliğini yapmış olması, iyi bir iş sahibi olması, ailesini geçindirebilmesi, zengin, güçlü kuvvetli olması, aile ve kökeninin Müslüman olması terbiyeli, dürüst ve namuslu olmasıdır (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70, K93).

Mersin’de evlenilecek kız ve erkeğin de genel anlamda şu özelliklere sahip olması beklenir. Eğer köyde ya da kırsal kesimde yaşayacaklarsa bağ, bahçeleri varsa veya çiftçilikle uğraşacaklarsa kızın da erkeğin de bahçe işlerinden ve hayvan bakımından anlaması beklenir. Hatta son yıllarda seracılıktan da anlaması isteniyor. Eğer kentte yaşayacaklarsa kızın ev işlerinden iyi anlaması özellikle de son yıllarda kızın da erkeğin de okumuş olması istenir. Bu özelliklerin dışında kızın güzel, eli-yüzü düzgün, güler yüzlü,

tatlı dilli, ağırbaşlı, becerikli, dinine bağlı iyi bir aile kızı olması istenir. Erkeğin de evine bağlı, eşine sadık, sigara, içki, kumar gibi kötü alışkanlıkları olmayan, işinde gücünde meslek sahibi, dinine bağlı, yakışıklı, dürüst ve namuslu olması aranan özellikler içindedir. Ayrıca ailelerin de iyi anlaşması önemlidir.

IV.3.2. Kısmet Açma

Evlilik çağı gelmiş olup da evlenemeyen gençlerin, kız ya da erkek olması fark etmez, kısmetlerinin kapalı olduğu düşünülür. Bu istenmeyen durumu tersine çevirmek için bazı uygulamalar vardır. Bunlar kapalı olduğuna inanılan kısmetin açılması amacıyla yapılır.

Anadolu'da gençlerin kısmeti açılsın diye, nişanda yüzüklerin bağlandığı kırmızı kurdele kesildikten sonra, evlenmek isteyen gençlere bu kurdelenin parçalarından verilir. Kına gecesinde geline hazırlanan kınadan küçük parçalar bekâr gençlere “darısı bulaşsın” diye dağıtılır. Düğünde, gelinin ayakkabısı altına ad yazma, gelinin duvak telinden küçük bir parça koparma gibi eylemler evlenmek isteyen gençlerde görülen davranışlardır (Başçetinçelik, 2009:169).

Mersin'de kişilerinin kısmetinin kapalı olduğu düşünüldüğünde kısmeti açılsın diye uygulanan inanışlar şu şekilde görülmektedir:

- Yatır ve ziyaretlere gidilir (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
 - Silifke'ye 18 km uzaklıkta Kırtıl Köyü'nde TRT'nin verici istasyonlarının bulunduğu yüksek yerde Kırtıl Dede dedikleri bir ziyaret vardır. Silifke yöresi ağırlıklı olmak üzere Mut'tan ve Gülnar'dan kısmeti kapalı olan gençler özellikle de genç kızlar bu ziyarete giderler.

Kan akıtırlar. Horoz veya keçi olmak üzere bir adak keserler. Bu ziyarette bir delikli taş vardır. Gençler bu taşın etrafını Kırtıl Dede'nin mezarıyla beraber üç kez güneyden kuzeye ve sağdan sola dolanırlar. Dolanırken de “Kırtıl Dede Kırtıl Dede kocamı ver de kurtul dede” derler. O delikten böyle söyleyerek üç kez geçerler. Dolandıktan sonra da adak kesilir. Kesilen adağın kanından gencin alınına muradı olsun diye bir nişan koyarlar, yani kanı alınına parmağın ucu büyüklüğünde sürerler. Adağın etinden oraya gelenlere dağıtılır. Sonra da gelinen yoldan gençler arkasına bakmadan giderler (K21, K22).

- Mut'a bağlı Zeyne Köyü'nün girişinde meydanda da bir ziyaret vardır. Ev gibi camiye benzer yapılmış bir ziyarettir. İçinde yatırlar vardır. Özellikle Silifke'den Gülnar'dan ve Mut'tan bu köyedeki ziyarete gençler kısmet açtırmak için gelirler. Ziyaretinin içinde yatırların olduğu büyük bir oda vardır. Bu odada yatırım yanında büyük bir tespih vardır. Namaz kılındıktan sonra o tespihin etrafında dolanılır. Bozuk para atılacak bir yer vardır. Oraya para atılır. Dilekte bulunulur, dua edilir (K21, K22, K39).
- Silifke Kalesinin arkasında şehir mezarlığının zirvesinde Hıdırellez diye bir yer vardır. 6 Mayıs'ta buraya halktan hemen herkes gelir ve her çeşit duada bulunur. Burada bir ziyaret ağacı bulunur. Kızlar kısmet açmak için bu ağaca al bağlarlar. Ziyaretin kenarını üç kez dolanırlar, bozuk para atarlar. Oradan dileklerinin sayısına göre taş alırlar. Bir sene sonra gerçekleşen her bir dilekleri için taşı eksiltirler. Olmayan dilekleri için de taşları götürüp yenileriyle değiştirirler (K21, K22).

➤ Kısmet açtırmak isteyen gençler Mersin'in Gülnar ilçesine yakın olan Yedi Yatır Türbesi'ne giderek dua ederler (K9, K21, K22).

- Falcılara gidilir (K2, K9, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Hocaya kitap açtırılır. Kuran'dan rastgele bir yer seçilir. Kişinin durumuna göre yorumlanır (K2, K21, K29, K39, K52, K68).
- Muska yaptırılarak takılır (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Kurşun döktürülür (K2, K9, K17, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Genç kızlar kısmetleri açılsın diye yeni evlenen bir gelinin kurdelesinden ya da gelin telinden haberi yokken bir parça alır ve saklarlar (K9, K17, K21, K56, K69).
- Kızlar bir an önce kısmetleri açılıp evlenelim diye gelinin ayakkabısının altına isimlerini yazarlar. Hatta o yazılış sırasına göre evleneceklerine inanırlar (K9, K21, K22, K56, K69, K73).
- Kızın başında kilit açılır (K17, K18, K24, K36, K54, K70).
- Kızın kısmeti açılsın diye evin en büyüğü olan kadın Cuma namazına gider, dua eder. Caminin çıkışında bekler, camide Cuma namazından çıkan ilk kişiye üç kez kilit açtırılır. Bu işlem üç Cuma üst üste yapılır (K54, K68).

Gençler belli bir yaşa gelip de halen evlenmemişse kısmetinin açılması beklenir. Ancak bununla beraber dualar edilir, düğünlere ve gezmelere götürülür. Arabuluculardan yardım istenir. Tavsiyelerde bulunulur. Muska yazdırma, fal baktırma, kilit açtırma uygulamaları yapılır. Kilidin kapalılığıyla kısmetin kapalılığı arasında bağ kurulduğu için kilidi açtırarak kısmeti kapalı kişinin de kısmetinin açılacağına inanılır. Ziyaretlere gitmek de yaygın kısmet açma pratiklerindedir. Ulu kişilerden ve velilerden medet umma, İslamiyet öncesinden beri gelen pratiklerdendir. Bunun yanında kurdele ve

gelin teli alma pratiği de kısmeti kapalı olan kızın kaderinin tersine dönerek evlenen gelinin kaderine benzemesi için yapılan bir uygulamalardır.

IV.3.3. Görücülük/Kız İsteme

Mersin ve çevresinde kız beğenme birkaç şekilde olur. Bunlardan en eskisi, geleneklerimizde yer alan görücü usulüdür. Diğer kız beğenme şekilleri ise aynı mahallede veya aynı şehirde yaşayan, aynı iş yerinde çalışan veya herhangi bir ortamda birbirini görüp beğenen iki gencin birbiriyle tanışması sonucu olanlardır. Mersinde beşik kertmesi yoktur, ancak berdel (denişik)e Tarsus ve Çamlıyayla'da özellikle dışarıdan gelenlerde bazen rastlanmaktadır. Ancak genelde olan görücü usulüdür. Bu usulde de kızı istemeye ailenin büyükleri gider.

Yörük törelerine göre kız istemeye Yörük beyleri giderler. Evlenme görücü usulüyle olur. Aile reisinin verip vermemesiyle sonuca bağlanır. Anadolu'da ve kırsal kesimde evlilik önemli olaydır. Yörüklerde kız on yedisinde, erkek yirmi ikisinde evlendirilmelidir. Kız isteme, oğlanın askerden gelmesiyle yerine getirilmesi gereken bir borç olarak nitelenir. Oğlanın yakınları beğendikleri kıza bir akranını göndererek gönlü olup olmadığını araştırır. Olumlu bir haber alırlarsa büyükler devreye girerler. Oğlan evinden seçilen uygun kişiler kızın evine gider. Kız isteme olayına "Allah'ın Emrini Anına" da denir. Bu ziyaret sırasında kızın davranışları dikkatle izlenir. Kızın davranışları olumluysa oğlan tarafı düşüncelerini açar. Kız tarafı düşünmek için zaman ister. Teklif kabul edilmezse uygun bir dille oğlan tarafına bildirirler. Olumlu cevap verilirse birkaç gün sonra oğlan evi kız tarafını yeniden ziyaret eder. Kız verildikten sonra tatlı yenilerek ağızlar tatlanır. Tatlı sonrası su ve ikram edilen şerbetler içilir. Kız, büyüklerin ellerini

öper. Oğlan evi ve kız evi, nişan ve düğün şekli ve tarihlerini, neler yapacaklarını belirler (Artun, 1996:25).

Çukurova yöresindeki Yörüklerde görülen kız isteme uygulamalarının aynısı Mersin yöresindeki Yörük kültüründe de devam etmektedir (K17, K18, K19, K21, K22, K36).

Görücülük, daha çok şehir ve kasaba ortamlarının bir göreneği olarak belirir. Köy çevresinde, görücülük ile kız isteme töreleri birbirine karışmıştır. Aynı köyde veya aynı mahallelerde yaşayan gençler ve aileleri zaten birbirlerini gördükleri ve tanıdıkları için, bu çevrelerde görücülüğe gitmek yerine, doğrudan dönürcülüğe gidilmektedir. Geleneğin devam ettiği yerlerde kız görmeye kadınlar gider. Bu kişiler oğlanın anası ile yakın akraba ve yaşlı kadınlardır. Kadınlar, önce kızın güzelliği, törelere uygun davranışları üzerinde durur, yargıya varırlar. Daha sonraki aşamalar kızın ve ailesinin soruşturulmasıdır. Bu arada kız tarafına da düşünme süresi tanınmış olur. İki taraf karşılıklı olumlu değerlendirmeye varınca, görücülerin işi sona erer (Boratav, 1984:173).

Mersin ve çevresinde kız istenirken şunlar yapılmaktadır:

- Görücü usulünde, erkek herhangi bir akrabadan yakını olan kızını görüp beğenir. Bu bir komşu veya herhangi bir tanıdık da olabilir. Tavsiye edilen kız, erkeğin ailesi tarafından görülür. Görme genellikle kız evinde olur. Haberli veya habersiz oğlan tarafı kız evine ziyarete gider. Usulen oturulur, kız evi ikramda bulunabilir. Oturma süresi içinde oğlan evinden gelen görücüler, kız hakkında beğenme veya beğenmeme noktasında bir karar verir. Misafirlik bittikten sonra dönüşte değerlendirme yapılır. Uygun bir ortamda oğlanın da fikri alınarak kız, oğlana tavsiye edilir. Bu tavsiye üzerine oğlan fikrini söyler ya kızını kendi görmek ister ya

da siz beğendiyseniz tamam der. Oğlan eğer kızı görmek isterse bir görüşme ortamı ayarlanır. Oğlan görmeden isteme kararı alınmışsa birinci kere oğlan tarafından büyükler kız istemeye giderler. Giderken yanlarında çiçekle çikolata ya da lokum götürürler. Buna “dünürlüğe gitme” denir. Bu dünürlükte büyüklerden birisi geliş sebebini açıklar “Allah’ın emri peygamberin kavli ile kızınız ...yı oğlumuz ...ya istemeye geldik” der. Kız tarafı bir düşünelim der ve birinci dünürlük misafirlik şeklinde biter. Kız tarafı bir değerlendirme yapar. Öncelikle oğlan tarafını inceler sonra da kızın fikrini sorar. Eskiden ailesi kızın fikrini hiç sormayabilirdi. Günümüzde ise kız fikrini söyleyip, evlenmeyeceğini belirtebilir. Ya oğlanı görmek ister, ya da işi anne babaya havale eder. Oğlanı görmek isterse oğlan bir ortamda kıza gösterilir. İşler olumlu giderse ikinci dünürlük de yapılır. Olumsuzsa ikincide dünürlük biter. Olumluysa kız tarafı yumuşak davranır, işin bitmesi üçüncü dünürlüğe kalır. Bu süre içinde kız tarafı kızı verme kararı alır ve yakın büyüklerine danışılır (K2, K21, K29, K36, K39, K52, K54, K56, K62, K69, K70).

- Oğlan tarafı kız istemeye giderken boynuzlarına kırmızı kurdele bağlanmış bir koç götürürler. Eğer kızın ailesi kızı vermeyi kabul ederse koç kesilir, etinden konu komşuya dağıtılır. Ya da kurbanın etinden yemek pişirilip, yakınlar çağrılarak beraber yenir. Yüzük takılır (K36, K52).
- Kız istemeye cuma günü dışında hemen her gün gidilebilir. Cuma günü gidilmesi pek hoş karşılanmaz. Diğer günler içinde de daha çok perşembe ve pazar günleri kız istemeye gidilir (K12, K16, K18, 19, K33, K54, K88).
- Eğer kız akrabadan alınıyorsa ve çok iyi tanınıyorsa ailenin kızı vermeye gönlü varsa ilk istemede kız verilir. O zaman ayıplanmaz (K17, K24, K33, K54, K68).
- Önceleri yabancından hiç kız istenmezdi.

Aşımız aşımıza benzesin, işimiz işimize.

Yöreğin nereyse malağın orası olsun.

“Komşudan kız isteme kalaylı kaptan su içmeye benzer” diye komşudan, bilinen yakınlardan kız alınırdı. Kızın erkeğin haberi bile olmazdı. Büyükler ne derse o olurdu. Gençler almak istemese bile evliliğe boyun eğerler (K17, K21, K33, K39).

- Amca, dayı, dede, baba gibi büyükler dünüre giderler (K2, K17, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Dünüre perşembe ya da pazartesi gitmek alışkanlıktır. Eğer ilk gitme pazartesi olmuşsa ikinci kez gitme perşembe günü olur. Yani ikinci ve üçüncü kez gitmeler de yine o günlerde olur (K2, K17, K21, K29, K36, K39, K52, K56, K69, K70).
- Dünüre gidildiğinde önce kadınlar (genelde hala ya da teyze ile anne) gider ve şöyle derler:

“Biz çalı daşlayıcısıyız,

Çulumuzu sizin üstünüze silkeceğiz.”

Bu sözler söylendiği vakit kız evi anlar ki bu sözü söyleyenlerin oğlu vardır ve kızlarını istemektedirler. Bu sözlerde geçen çalı bu yörelerde yetişen maki ağaçlarıdır. Bu ağaçlara kuşlar yuva yapar. Bu çalıları taşıdığında da buradaki kuşlar uçar. Bu benzetmeyle o evdeki kızın uçma vakti geldiğini söylemek isterler. Kız tarafı da gönlü var mı bir kıza sorayım ya da babasına, abisine bir danışayım gibi şeyler söyler (K21, K36).

- Eğer evde kızın büyüğü varsa kız anası “Yok olmaz, çal-duvar(bahçe duvarı) yıkılmaz” der. O büyük olan kardeş evlenmedikten sonra küçüğü verilmez (K21, K36).

- Dünüre gidildiği gün oğlan tarafı bir torbaya biraz tuz koyar. Tuz bitinceye kadar, oğlan evinin mallarına veya canlarına herhangi bir şey olursa kız yaramadı ya da uğursuz denir. Hatta kızdan geri dönülebilir (K2, K21, K29, K39, K54, K56, K69, K70).
- Dünürçüler geldiği zaman kız hemen dışarı çıkar ve ayakkabıların yönüne bakar. Eğer kızın gönlü varsa gelen dünürçülerin ayakkabılarının ucunu kapının içine doğru, istemiyorsa dışa doğru çevirir (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K73).
- Kız hemen kahveyi sürüp çayı yaparsa gönlü vardır. Eğer ağırdan alıyorsa ya da yapmıyorsa gönlü yok demektir (K21, K89).
- Hemen ilk kız istemede kız verilmez. Hemen verilirse kızın ailesi sanki kızına değer vermiyor gibi görünür diye naz edilir. İkinci istemede de verilmez. Uğursuzluk olarak görülür. Onun için üç kez dünür gidilir (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K77).
- Kız babası eğer kızını veriyorsa “İşiniz hayırlı olsun ya da Allah’ın dediği olur”, vermiyorsa “Sizin aradığımız bizde yok” der. Oğlan tarafı ise eğer yanıt olumsuzsa “Biz bir çalı taşıyıcısıyız, çulumuzu başkasının üstüne silkeriz” deyip kalkerlar (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Eğer kız verilmişse kız tarafı kaynananın ya da görümcenin başına yağlık yani tülbent örter (K52, K73).
- Kız kaçırma geleneği azda olsa mevcut, hatta başlık isteme ve berdel de az da olsa uygulanmaktadır. Eskiden kız kaçırma hoş karşılanmasa da son yıllarda eskisi kadar tepki almıyor (K52).
- İç güveysi de beşik kertme de pek yoktur. Dışarıdan kız alıp verme de son yıllarda olmuştur. Kısmeti nerdeyse diyerekten veriliyor (K52, K83).

- Akraba evlilikleri çok fazladır (K52, K69).

Mersin ve çevresinde kız istemeye giderken önce kız ve ailesi araştırılır. Eğer olumlu bilgiler alınır, oğlan da kızını beğenirse aile büyüklerinden bu işlerden anlayanlar kızını istemeye gider. Genelde ilk isteme de kız verilmez. Daha çok üçüncü istemede verilir. Geçen zamanda da oğlan ve oğlanın ailesi soruşturulur. Kız tarafı da oğlan tarafını beğenirse kız verilir. Kız isteme sırasında herhangi bir takıntı olmaz. Daha çok tatlı gibi şeyler götürülür. Kent yaşantısında ise son yıllarda çiçek ve çikolata götürme geleneği yaygınlaşmıştır. Kız verildikten sonra, götürülen tatlı oradakilere dağıtılır.

Kıza görücü gelenler kızın hal ve tavırlarına, nasıl iş yaptığına, büyüklerine nasıl davrandıklarına bakarlar. Eğer kızın gönlü yoksa kahveyi çayı hemen yapmaz. Misafirlerin ayakkabısının ucunu dışarı doğru çevirebilir. Eğer kızın gönlü varsa ve davranışlarını beğenmişlerse kız istemeye öyle giderler.

Akrabalar arasında son yıllarda azalsa da kız alıp verme oldukça fazladır. Bu durumun böyle olmasında köyde insanların çoğunun birbiriyle akraba olması, mal mülkün yabancıya gitmesinin istenilmemesi, akrabaların meşreplerini bildikleri için daha rahat anlaşacaklarına inanılması gibi nedenler etkilidir. Hatta akraba evliliklerinin kötü sonuçlarının bilinmesine karşın yine de akrabadan kız alma geleneği halen devam etmektedir.

IV.3.4. Söz Kesme / Tatlı Yeme / Başlık

Söz kesme, kız istendikten sonra eğer dünürçüler anlaşmışsa, kızla oğlan birbirlerini beğenmişse olayın iyice netleşip evliliğin olması için yapılan bir ilk törendir. İstenirse ailelerden daha çok kişi davet edilir. Söz kesiminde nişanın düğünün nasıl olacağı

ya da hediyeler gibi konular da konuşulabilir. Bu konular da söze bağlanır, yüzük takılır. Tatlı yenilir.

Mersin’de söz kesme ve tatlı yemede yapılan pratikler genelde şöyle görülmektedir:

- Kız tarafı, kızı vereceğini oğlan tarafına yumuşak davranarak önceden belli eder. Bunun üzerine oğlan tarafı, tatlı alarak oğlanla beraber kız evine gelir. Eskiden damat adayı gelmeyebilirdi. Bu, genellikle üçüncü dönürlükte olur, o gün kız verilir. Buna söz kesme denir. Oğlanın getirdiği tatlı cinsinden hediye de açılır, hayırlı olsun denilerek bu küçük tatlı yenir. Tanışma usulü ile yapılan dönürlükte zaten birbirini tanıyan kız ve oğlan bu işe dışarıda karar verir. Oğlanın kararına ailesi de olumlu yaklaşırsa oğlanla birlikte birinci dönürlüğe gidilir. Bu dönürlükten önce kız da ailesini ikna etmiştir. Bazen kız ailesi ikna olmayabilir. Zaten ikna olmamışsa oğlan tarafı istemeye gitmez. Tanışma usulü dönürlükte bazen kız birinci istemede verilebilir. Ama usulen ikinci istemeye bırakılır. İkinci istemede oğlan tatlı cinsinden bir hediye de getirir. Kız verilir. Bu şekilde söz kesilmiş olur. (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Mersin’de başlık parası ile ilgili genel anlamda bir uygulama bulunmamaktadır (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Kız verilmişse; oğlan evine haber gider. Kız tarafının kadınları çörek, lokum getirirler. Kız el öper, yenilir içilir buna “ağız tadı” denir. Tatlı yendikten sonra ağızlarının tadı bozulmasın diye hemen su içilmez. Biraz zaman geçmesi beklenir. Oğlan kız evine gelmez (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).

- Eskiden kız verildiğinde, kızın verildiğini duyurmak için erkek tarafı, köyün kahvesinde lokum dağıtır. Şimdi de bu gelenek bazen yapılmaktadır (K1,K33, K83).
- Nişan ve düğün günleri ayarlanır. Buna da “ara kesme” denir. Ayrıca nişanda ve düğünde ne alınıp verileceği kararlaştırılır. Aynı zamanda ne kadar pamuk, altın gibi eşyaların alınacağı da belirtilir, anlaşmaya varılır (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Aydıncıkta söz kesilip, tatlı yeme nişan gibi yapılır, davullu zurnalı olur. Tatlı yemede kız mavi renk elbise, kına gecesinde kırmızı renk, düğünde de beyaz renk elbise giyer (K17,K19).

Mersin ve çevresinde kız istendikten sonra, eğer anlaşılırsa söz kesilir. Kızın verileceği üçüncü istemede oğlan tarafı tatlı getirir. Ailesi kızı verdikten sonra tatlı yenir. Yüzükler takılır. Büyüklerin elleri öpülür. Buna “küçük tatlı” denir. Böylelikle kızın başı bağlanmış olur. Daha sonra da akrabaların ve tanıdıkların katılımıyla “büyük tatlı” yapılır. Tatlı, kahve, lokum, bisküvi, şerbet gibi yiyecekler ikram edilir. Kıza yüzük, bilezik, küpe gibi takılar takılır. Düğüne kadar ve düğünde neler yapılacağı kararlaştırılır. Eğer istenirse nişan töreni yapılır. Nişan töreni daha çok son yıllarda yapılmaya başlandı. Hatta eskiden meydanlarda ya da evde olurken şimdilerde nişan töreni salonlarda yapılıyor. Herhalde söz kesme töreninin Aydıncık ve Bozyazı ilçelerinde nişan gibi davullu zurnalı olmasının sebebi de eskiden nişan töreninin olmamasındandır. Çevreye kızı verdiğini göstermenin de en etkili yollarından biri olmasındandır.

IV.3.5. Nişan

Söz kesiminden sonra gelen aşama “nişan”dır. Nişan töreni genellikle kız evi tarafından düzenlenir. Nişan elbisesini giyen kıza kayınvalidesi ile oğlanın yakınları tarafından “takı” adı verilen ziynet eşyaları takılır. Daha önceden alınmış olan yüzükler, bir aile büyüğü tarafından kalıplaşmış söz ve dilekler eşliğinde âdet olduğu üzere adayların sağ ellerinin yüzük parmaklarına takılır. Gelen misafirler çeşitli yiyecek ve içeceklerle ağırlanırlar (Örnek, 2000:193).

Tekirdağ’da nişan, evliliğe atılan ilk adımdır. Bu törende adayların evlenme istekleri çevreye duyurulmuş olur. Nişan kız evinde yapılır. Nişan günü kız evi oğlan evi tarafından istenilen bohçaları, yanında bir tepsi de nişan tatlısını oğlan evine gönderir. Oğlan evi nişan tatlısını nişan işareti olarak, konu komşuya akrabaya dağıtır. Kız ve oğlan tarafının ve köy halkının hazır bulunduğu bir bahçede nişan töreni yapılır. Yüzükler bu törenle takılarak gençlerin nişanları ilan edilir (Artun, 1998:14).

Nişan töreni aile arasında veya geniş bir davetle pastalı, şerbetli, çerezli ve çalgılı yapılabilir. İki taraf birbirine yüzükleri takarak iyi dileklerde bulunur. Büyükler dua eder. Kıza diğer nişan takıları takılır.

Mersin ve çevresinde nişan çerçevesinde yapılan uygulamalar şunlardır:

- Söz kesildikten sonra iki aile, düğünlerini çeşitli şekillerde yapma kararı alabilir. Bazı aileler, aile arasında bir tatlı yiyelim, sonra bir nişan yapar arkasından da düğün yaparız diyebilir. Bazı aileler ise tatlıya çok kişi çağırır, bu tatlıda bir de yüzük takar ve nişan yapmaya gerek duymadan düğün yapılır. Evde tatlıyı kendi arasında yiyen dünürler nişan işini konuşarak davetliyi daha kalabalık tutarlar ve

nişan genellikle düğün salonunda yapılır. Eskiden köy düğünlerinde yapılan nişanlara bütün köy çağrılır, nişan da yerel müzikle yapılırmış. Şimdi genellikle bu iş için salonlar tercih edilmektedir. Tatlı yemede takı takılmaz, damat ve gelin adayları özel bir kıyafet giymezler. Eğer evlilik öncesi zaman uzun sürecekse nişan yapılır. Nişanda nişan yüzüğü takılır. Aileler, aralarında nişanın atkılı veya atkısız olacağını yani davet edilen misafirlerin hediye mi hediyesiz mi geleceklerini de konuşurlar. Ama ister atkılı ister atkısız olsun damat nişanda mutlaka yüzükle beraber başka bir altın da geline takar. Nişanda gelin nişanlılık yani kabarık etekli abiye bir kıyafet giyer. Bu nişanlılığı kendi bütçesinden karşılar. Tatlıda veya nişanda yenecek, ikram edilecek şeyler damada aittir. Kızın yüzüğünü damat, damadın yüzüğünü de kız tarafı alır. Kız fakirse anlaşmaya göre yüzüğü de damat alabilir. Salon nişanları da müzikli olur (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70, K83).

- Şimdilerde pek uygulanmasa da kız verileceği vakit erkek tarafı kızın annesine 'süt parası' verir. Annesine bu para kızını emzirdiği yıllarca büyüttüğü için verilir. Çünkü kız çocuğunu yıllarca beslersin ama sonra elin oğlu gelir alır, derler. Bu paranın verilmesiyle artık kızın ailesinin kız üstünde söz hakkı pek kalmaz (K52, K73).
- Belirlenen bir günde kız evinde nişan yapılır (K2, K21, K29, K36, K39, K52, K56, K69, K70).
- Oğlan evine gelen misafirler davul eşliğinde, gelin kıza alınan kıyafetler (asbap) bir bohça içinde başlarına alarak, bohçanın üstüne al örtüyle kız evine gelirler. Kız anası veya kız kardeşi bahşiş vererek bohçayı alır. Davul çalar, gençler oynar, yeni

çiftlere ziynet(takı) takılır. Avayit (hediyeler) verilir. Nişin son bulur (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).

- Eskiden nişan törenleri yemekli olurdu. Şimdi pasta ve meyve suyu gibi yiyecek ve içecekler ikram ediliyor. Ancak nişan töreni köyde meydana yapılacaksa halen bazen yemekli olabiliyor (K1, K16, K17, K18, K19, K21, K33, K54).
- Tarsus'ta büyük nişan ve küçük nişan olmak üzere iki tören yapılır. Küçük nişan tatlıların yendiği ve yüklerin takıldığı törendir. Büyük nişan ise eğlenceli olan daha çok altının takıldığı daha çok yakının davet edildiği törendir (K52, K73).
- Son yıllarda imam nikâhı küçük nişandan hemen sonra yapılır. Resmi nikâh çok sonra olsa bile imam nikâhı yapılıyor (K52, K73).

Eskiden Mersin'de nişan töreninde pek masraf yapılmazdı, dünürçülere bir kahve veya şerbet sunulurdu (Yalman, 1977:29).

Mersin'de kız istenip de söz kesildikten sonra nişan töreni için hazırlıklara başlanır. Kız tarafı ile erkek tarafı alışverişe çıkar. Giysiler ve takılar alınır. Masrafları çoğunlukla erkek tarafı karşılar. Kız tarafı da erkek tarafına nişan bohçası hazırlar. Eskiden bohça pratiği bu kadar yaygın değilken son yıllarda eğer nişan töreni yapılacaksa bohça da hazırlanıyor. Kent yaşantısında ise bohçanın yerini bavul almıştır. Her iki taraf da birbirine bavul hazırlayabilmektedir.

Nişan yemekli ya da yemeksiz olabiliyor. Eğer yemek yapılmayacaksa pasta, içecek veya çerez ikram edilebiliyor. Nişan töreni genellikle çalgılı oluyor, ama bazen mevlitli de yapılabiliyor. Nişan töreninde kırkım ya da atkı töreni dedikleri takı merasimi yapılıyor. Her iki taraf da kıza altın takılar takıyor. Akraba ve yakınlar da kıza altın, para

takabiliyor, ya da hediye veriyorlar. Toplanan paralar da kızın çeyizi olarak kullanılabilir.

IV.3.6. Nişanlılık

Nişandan sonra düğüne kadar geçen zaman nişanlılık dönemini oluşturur. Bu dönemde evlenecek olan gelin ve damat adayları birbirlerini daha yakından tanıma fırsatı bulur. Aileler de birbirlerini tanır ve birbirleriyle kaynaşır. Nişanlılıkta da uygulanan birtakım gelenekler vardır. Bunlar:

- Nişan töreni son yıllarda yapılmaya başladı. Eskiden tatlı yenip yüzükler takılır, aradan biraz vakit geçtikten sonra da çok uzatmadan düğün yapılırdı (K24,K33).
- Bu dönem boyunca her bayramda oğlan tarafı kız tarafını ziyarete gider (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Kıza altın ve hediyeler alınır (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Kızla oğlanın görüşmelerine aile denetiminde izin verilir (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Kız evine ziyarete gidilirken çikolata, lokum vb. tatlılar götürülür. Kızın annesine, babasına ve kardeşlerine de bir defaya mahsus elbiselik kumaş, gömlek, havlu, seccade vb. hediyeler alınır (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Nişanlıyken ilk bayramda damat tarafı kız tarafına alnında altın bilezik asılı bir koç gönderir (K77, K78).
- Nişanlılık dönemi tadı kaçır diye ya da bir şey olur diye çok uzun tutulmaz (K21, K36).

- Nişandan sonra eğer oğlan ve kız tarafının araları açılırsa yüzük ve hediyeler geri gönderilir. Böylelikle de nişan bozulmuş olur (K2, K9, K16, K17, K18, K19, K24, K33, K54, K77).

Ancak, şunu belirtmeliyiz ki Mersin yöresinde genellikle son yıllar hariç özellikle bir nişan yapılmazmış. Kız istenip yüzükler takıldıktan sonraki evre nişanlılık olarak adlandırılmış. Yukarıdaki pratikler de kızın istenmesinden düğünün olmasına kadar olan evrede yapılmış. Ayrıca eskiden nişanlılar evlenecekleri güne kadar birbirlerini göremezken günümüzde aileden birileri olsun ya da olmasın nişanlılar görüşebiliyor. Dolayısıyla anlaşmama durumu varsa ortaya çıkıyor. Bunda dolayı da nişandan dönme olayına günümüzde daha çok rastlamaktayız.

IV.3.7. Davet/Okuntu

Düğüne çağrı, Anadolu'nun birçok yerinde okuntu, okuma deyimleriyle karşılır, kimi yerlerde bu amaçla gönderilen hediyelere yolluk denmektedir. Toroslar bölgesinde düğüne çağrı, yol dağıtma olarak adlandırılmaktadır. Bu iş genellikle kadınlar tarafından yapılır. Sivas'ta kadın okuyucuya bir de çocuk katılır. Eskişehir'de, okuyucuların, düğün sahibinin evinden ayrılması sırasında defçilerle uğurlanması, olaya düğünün başlangıcı anlamında önem verildiğini göstermektedir. Okuyucular ya sabun, şeker, mum gibi şeyler ya da kumaş gibi hediyeler götürürler ve düğüne çağrılacak olan kişilere düğün kesimlerinin (gelin hamamı, kına, duvak...) günlerini, yerlerini haber verirler. Mudurnu köylerinde, çağrılanlara ayrı ayrı mum gönderildiği gibi, sadece muhtara bir tek mum gönderildiği de olur. Muhtar bu mumu köyün camisine diker ve bütün köyün davetli olduğunu bildirir (Boratav, 1984:216).

Adana’da olduğu gibi pek çok yörede yakınlar düğüne okuntu veya yol adı verilen hediyelerle davet edilir. Polatlı, Çumra ve Tekirdağ’da, düğüne davette Adana’daki gibi basma kullanılırken, Çumra’da ise Adana’da olduğu gibi su bardağı da kullanılmakta, ayrıca kız evinin dağıtacağı okuntular, oğlan evi tarafından alınarak kız evine verilmektedir (Başçetinçelik, 2009:205).

Mersin ve çevresinde davet ve okuntu ile ilgili yapılan uygulamalar aşağıdaki gibidir:

- Mersin’de oğlan ve kız tarafı düğüne davet edileceklere havlu, mendil, gömlek veya diğer küçük hediyeler alıp, düğün davetiyesi olarak bir kadın tarafından yakınlık derecesine göre hediye gönderir. Buna “okuntu” denir (K2, K21, K29, K36, K39, K52, K56, K68, K69, K89).
- Davetliler kendilerine gönderilen okuntunun değerine göre düğünde atkı atarlar (K2, K21, K29, K36, K39, K52, K56, K68, K69, K70).
- Şimdi okuntu dağıtma geleneği yerine düğün tarihini ve yerini belirten davetiye dağıtılmaktadır (K2, K21, K29, K36, K39, K52, K56, K68, K69, K70, K83, K92, K101).

Mersin ve çevresinde son yıllarda nişana ve düğüne davet etmek için daha çok davetiye gönderiliyor. Özellikle kent yaşamında okuntu geleneği bitmiş durumdadır. Ancak köylerde bu uygulamalar karışık olarak yapılmaktadır. Davetiye de gönderilebiliyor, okuntu da dağıtılabilir. Dağıtılan hediyeler genellikle havlu, elbiselik kumaş, gömlek, tülbent, çorap, mendil, ayna, tarak, iğne, şeker gibi okuntular oluyor. Aileden birileri bu hediyeleri yakınlık derecesine göre dağıtıyor. Akrabalara biraz daha değerli hediyeler veriliyor.

IV.4. Düğün

Düğünün ne zaman olacağına iki tarafın ailelerinin anlaşmasıyla karar verilir. Bu süre çok kısa olabileceği gibi, senelerce de uzayabilir. Kimi zaman oğlanın askerliği kimi zaman da oğlan tarafının ağırlığı sağlayamaması veya çeyizi tamamlayamamasından dolayı düğün gecikebilir. Anadolu’da düğünler genellikle sonbaharda olur. Harman işlerinin sona ermesi, kış hazırlıklarının tamamlanması ve yayladan dönülmüş olması, düğün masraflarını karşılayabilme bakımından en elverişli zamandır (Boratav, 1984:176).

IV.4.1. Düğün Şekilleri:

Mersin ve çevresinde köy düğünü, salon düğünü, aldı kaçtı düğünü (kız kaçırma), mevlitli düğün ve nikâh olmak üzere çeşitli düğün şekilleri bulunmaktadır:

IV.4.1.1. Köy Düğünü:

Düğün tarihi belli olunca köylüler imece şeklinde düğün odununa gider. Düğün odunu düğün esnasında oğlan ve kız evinde ısınma ve pişecek yemekler için kullanılır. Düğünlerde genellikle yahni ve keşkek pişirilir. Perşembe günü uzun bir sırığın tepesine bir Türk bayrağı takılır, ihtiyarlar ve hocalar gelip dua eder ve bu bayrak oğlan evinin önüne dikilir. Dikilen bu bayrak düğün bitene kadar burada dikili kalır. Köy düğünü müzikli ise köye oğlan evine, düğünden bir gün öncesinden ayarlanan çalgıcılar gider. Çalgıcılar eşliğinde sabaha kadar eğlenilir. Cuma günü oğlan tarafından kız evine yemekçiler gider. İkinci gün, kız evinde tomgavıtçılar(düğünde yemek yapan kişiler) aracılığıyla oğlan evi tarafından yemek yapılarak gelenlere ikramda bulunulur. Gelin evden çıkmadan ailesiyle vedalaşır ve geline, babası eğer baba hayatta değilse ağabeyi ya da amcası tarafından “gelin kuşağı” bağlanır. Kuşak kırmızıdır. “Artık ben seni gönderiyorum, namusunla git” demektir, veda anlamındadır. Bu arada çalgıcılar da gelin

alma ve gelin bindirme havasını çalar. Öğleyin de gelin evden alınır, arabayla oğlan evine götürülür. Buna “gelin alma” denir. Müzik, cuma günü oğlan evinde, cumartesi ve pazar günü ise kız evinde çalar. Her iki düğün evinde de akşamları yakılan düğün ateşi etrafında güreşler tutulur. Gelin, pazar günü oğlan evine atla gider. At üstünde gelen gelini damat dam başında onun üzerine çeşitli şeyler (bozuk para, üzüm, buğday, şeker) serpererek karşılar. Gelin, at üstünde iken kaynana veya kayınbaba geline bir hediye verir. Bu hediye, bir hayvan, ağaç, tarla vb. olabilir. Buna “gelin indirmeliği” denir (K2, K16, K17, K18, K19, K21, K29, K33, K39, K52, K56, K69, K70, K102).

IV.4.1.2. Salon Düğünü:

Düğün, salon düğünü ise salon kirasını, gelinliği, çalgıcı ücretini damat öder. Bir gün önce kız evinde kına gecesi yapılır. Düğün günü ikinci gündür. Gelin ve damadın yakınları salona gitmeden önce mutlaka düğün sahiplerinin evlerine uğrarlar, burada pişirilmiş olan geleneksel yemekler (genellikle keşkek ve yahni) misafirlere ikram edilir. Düğün günü gelin, kuaförde süslenir, damatla beraber düğün salonuna girer. Müzik eşliğinde dans eder. Misafirlerle beraber oynar. Belli bir süre sonra pasta kesimine ardından kına yakılmasına ve takı takılmasına geçilir. Kınada damat ve gelin beraber oturur. Müzik eşliğinde kına havası çalınarak gelinin ve damadın kınası yakılır. Kınadan sonra damat tarafı, gelin tarafı ve misafirler, isim okunarak geline altın takarlar veya para hediye ederler. Buna “atkı” denir. Atkı bitince bir müddet daha müzik eşliğinde eğlenilir. Mersin salon düğünlerinde, hem yerel müzik (klarnet, keman, davul) hem de org ve buna uygun müzik yapan her iki grup da bulunur. Sırayla ayrı ayrı çalarlar. Normal vakit dolunca yerel müzik “gelin alma havası” çalmaya başlar. Bu düğünün bittiği anlamına gelir. Gelin kuşağı bağlama ile düğün sona erer. Gelin kuşağı kırmızı renkli bir kurdeledir. Varsa gelinin erkek kardeşi ya da babası, yoksa amcası ya da dayısı kıza bu kuşağı bağlar.

Bu kuşak, kızın bekâretini temsil eder. Kuşak bağlandıktan sonra gelin, gelin arabası ile kendi evine veya balayı yapacağı yere gider.

Eski dönemlerde gerek köy düğününde gerekse salon düğününde gelinin bir yakını, ilk gecede bir sorun olup olmadığını görmek için gelin ve damatla beraber gelin evine gelirdi. Ama şimdilerde bu uygulama yavaş yavaş azalmaktadır. Gençlerin birbirlerini görüp anlaşmaları bunu ortadan kaldıran etmenlerden biridir (K2, K19, K21, K29, K36, K39, K52, K56, K69, K70, K100).

IV.4.1.3. Aldı Kaçtı (Kaçarak Evlenme) :

Mersin ve çevresinde az da olsa gençler tatlı veya nişan yapmadan yahut tatlısı veya nişanı yapılmış olsa da düğün yapmadan kaçabilirler. Bu kaçarak evlenme âdeti damadın çok fakir olup, düğün masraflarının altından kalkamamasından kaynaklandığı gibi kız ailesinin kızı vermemesinden de kaynaklanır. Burada kızın yaşı 18'i geçmişse ve kaçmaya gönüllü ise herhangi bir problem çıkmaz. Çünkü emniyet sorgusunda kızın gönüllü olduğu anlaşılınca takibat yapılmaz. Kızın yaşı 18'den küçükse aile de şikâyetçi ise oğlan hakkında gerekli kanuni yaptırımlar uygulanır. Burada yine kızın ifadesi geçerlidir. Kız kaçırma olaylarında Mersin'de herhangi bir kan davası güdülmez. Genellikle büyükler araya girerek iki aileyi barıştırır. Barışan aileler bir karara vararak aralarında bir düğün şekli belirler ve gençlerin düğününü güçlerine göre yaparlar. Kız ailesi barışmazsa oğlan ailesi maddi gücüne göre bir düğün şekli kararlaştırır, bu düğüne kız ailesi gelmeyebilir (K16, K17, K18, K19, K21, K29, K39, K52, K54, K69, K70, K97, K98).

IV.4.1.4. Mevritli Dügün:

Bazı aileler düğünlerinde müzik yerine Kur'an okunsun isterler. Eğer köy düğünü ise kız evinde düğün esnasında hem yemek pişirilerek misafirlere ikram edilir hem de Kur'an okunur. Salon düğünü ise yemek pişirme imkânı olmayan aileler sadece Kur'an okutur, ikram olarak ailenin gücüne göre çerez, meyve suyu, pasta, çikolata gibi yiyecek ve içecekler dağıtılır. Mevritli düğün, diğer düğün şekilleriyle beraber yapılır, yalnızca müzik yapılmaz, onun yerine Kur'an okunur (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).

IV.4.1.5. Nikâh:

Bazı aileler hazırlıklar düğün aşamasına geldiğinde, düğün yerine nikâh yapmak isterler. Seçilen herhangi bir salonda davetlilerin huzurunda nikâh memurları tarafından resmi bir nikâh yapılır. Ailenin gücüne göre gelen davetlilere, bir şeyler ikram edilir. Ve düğün bitmiş olur (K9, K16, K17, K19, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70, K101).

IV.4.2. Bayrak / Sağdıç / Kız Başı

Mersin'de köy düğünleri Anadolu'nun pek çok yerinde olduğu gibi perşembe veya cuma günü bayrak dikilmesiyle başlar. Bayrak dikimi için oğlan tarafından erkekler özellikle oğlanın genç arkadaşları çevredeki ormandan ya da koruluklardan yaklaşık 20- 30 metre uzunluğunda bir çam kesip sabahtan getirirler. Bu ağacı dallarından ayırarak sadece gövdesi olacak şekilde temizlerler. Sadece ucundaki filizi bırakırlar ve bir tane portakal geçirirler. Sağdıç bu işlere hep ön ayak olur. Bayrağı sağdıçlar hazırlar ve oğlan evine davulla zurnayla götürür. Bu uygulamaları aşağıda daha ayrıntılı ele alacağız.

IV.4.2.1. Bayrak Dikme:

Anadolu’ da düğünler pazartesi veya perşembe günü düğün evine bayrak dikilmesiyle başlar. Düğün bayrağı, ay yıldızlı Türk bayrağı olabileceği gibi kimi yerlerde ‘ şah, nahıl, şimşir, gelbere, yom’ adlarını alan, çeşitli süslerin takıldığı, değişik adlardaki ağaç dallarından oluşur. 60- 70 cm uzunluğunda, bilek kalınlığında bir sopa, bir altlığa dikilir. 7-9 dal çakılarak ağaç görünümü verilir. Dallara 7-9 türden 3’er adet 10 tane meyve ve şekerli yiyecek asılır. En son pişmiş yumurta, şahın tepesine bağlanır. Bu işleme ‘şah bezeme’ adı verilir. Bu işi bu işte uzmanlaşmış kadınlar yapar. Şah, hem oğlan hem kız evinde ayrı ayrı bezenir. Masrafları sağdıçlar karşılar. Kız evine gelenlere kız şahından, oğlan evine gelenlere oğlan şahından ikram edilir. Oğlan şahı, gerdek odasına törenle getirilir, gerdek odasında üzerine de üç mum yakılır (Başçetinçelik, 2009: 214).

Nevşehir’de oğlan evi düğün davetini yaptıktan sonra, delikanlılar bayrak kaldırır. Sivas Türkmenlerinde, bayrak donatılır. Ucuna üç çeşit tülek dikilir. Topluluğa getirilir. Hoca dua eder, iyi dileklerde bulunarak bir gence verir. Genç, diğer gençlerle mezarlığa giderek üç kez dolaşırlar, dua ederler, sonra da silah atarak geri dönerler. Bayrağı gelinin geleceği evin kapısına dikerler. Bir bayrak da sağdıç kapısına dikilir (Bozyiğit, 1995:263).

Mersin ve çevresinde düğünün başlaması, düğün bayrağı ve bayrak dikme ile ilgili inanışlar ve pratikler şu şekildedir:

- Düğünden bir gün önce oğlan evine bayrak dikilir. Yemekler hazırlanır. Öğlen namazından sonra, oğlan evinde toplanılır. Yaş bir ağacın en uzununu kesilerek, tepesine bir portakal takılır, bayrak ucuna bağlanır. Yemek için kesilen keçinin kanına ağacın dalı batırılır. Gelen erkekler dua ederek bayrağı kaldırır, bu törene

“bayrak kaldırma” denir. Bayrak, evin en yüksek yerine dikilir, buna da “bayrak dikme” denir (K2, K29, K33, K36, K39, K52, K56, K69, K70).

- Bayrak dikilmeden önce bayrağın dikileceği düzgün bir odun bulunur, evin bir köşesine konulur. Düğünden bir gün önce sabahleyin bir keçi kesip bu kurbanın kanına bayrak sopasını, özellikle de bayrağın dikileceği tarafını bularlar. Keçiyi pişirip yemek yaparlar. Öğlen de gelen misafirler o keçinin yemeğini yerler, sonra kibleye dönerler. Bayrak öndedir ve duasını okurlar. Tepesine de tatlı olduğu için bir portakal takarlar. Duadan sonra bayrağı kaldırırılar. Buna ‘bayrak kaldırma’ denir. Daha sonra gençler bayrağı alarak evin en tepe bir yerine dikerler. Buna da ‘bayrak dikme’ denir (K11, K17, K21, K23, K33, K36, K39).
- Düğünlerde bayrak dikilmeden davul çalınmaz (K2, K9, K16, K17, K18, K19, K24, K33, K54, K77). (K2, K9, K16, K17, K18, K19, K24, K33, K54, K77).
- Bayrak dikilmesi düğünün başlamasının simgesidir ve gerdekten sonra indirilir (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Bayrak dikildikten sonra meydan cümbüşü yapılır. Davul zurna eşliğinde oynanır. Erkekler kadınların yanında oynamaz. Ancak halay çekilecekse genç olan kız ve erkekler bir araya gelebilir (K36).
- Bayrak dikilen sopanın üzerine mevsimine göre bir meyve (elma, portakal, nar) dikilir (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Bayrak dikilirken silah sıkılır (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Düğün bittikten sonra bayrak indirilirken köyün delikanlıları sopanın üzerindeki meyveyi almak için yarışırılar, meyveyi alana damadın ailesi tarafından bir hediye verilir (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).

Mersin’de bayrak dikme kent düğünlerinde görülmemektedir. Bu gelenek köy düğünlerinde uygulanan bir pratiktir. Hemen hemen de her ilçesinde görülmektedir. Bir günlük düğün yapıldığında bile bayrak dikme pratiği uygulanmaktadır. Ancak günümüzde bayrağın dikilmediği düğünleri de görmekteyiz. Bayrak dikme işlemi düğünün başlangıcını simgeliyor. Bayrak dikilmesiyle beraber misafirler de gelmeye başlamaktadır. Düğünün bitmesi de bayrağın kaldırılmasıyla oluyor. Uzun bir ağacın kesilmesiyle ve dallarının temizlenmesiyle elde edilen direk aslında Eski Türklerden günümüze kadar gelen ağaç kültü inancının da bir göstergesidir. Ayrıca, bayrak dikilmeden önce direğin uç kısmında kurban kesip kanını akıtmak da yeni çiftin üzerinden kötülüklerin gitmesi amacıyla yapılmaktadır. Bunun yanında yine direğin tepesine portakal, soğan ya da diğer sebze ve meyve saplamalarının sebebi evliliklerinin bereketli geçmesi için yapılan pratiklerdir. Genelde her yemeğe soğan girdiği için çiftlerin evlerinde sürekli yemek pişsin diye tercih edilmektedir. Bayrak ayrıca kutsallığı da simgelediği için çiftin evlilikleri de aslında kutsanmış oluyor. Davul ve zurnayla dikilen bayrak düğünden sonra gerdek gecesinin ardından sağdıçlar tarafından indirilir.

IV.4.2.2. Sağdıç/Kız Başı:

Sağdıç düğünde damada veya geline kılavuzluk ve yardım eden kişilerdir. Düğün boyunca gelini ve damadı yalnız bırakmazlar. Neler yapılması gerektiği konusunda onları yönlendirirler. Davetlilere yardımcı olup onların eğlenmesi için ne yapılması gerekiyorsa yaparlar. Düğün masraflarına da katkıda bulunurlar.

Mersin ve çevresinde sağdıç ve kız başıyla ilgili uygulamalar :

- Mersin’de damada yardımcı olan erkeğe ‘sağdıç’, geline yardımcı olana ise ‘yengelik’, ‘kız başı’ veya ‘hacı ana’ gibi isimler verilir. Bu kişiler genellikle

damada ve geline yakın olan kişilerdir. Özellikle gelin ve damadın yakın arkadaşlarından seçilir. Bu kişilerin güvenilir ve akıllı olmasına özen gösterilir (K2, K21, K29, K36, K39, K52, K56, K69, K73).

- Damat için iki tane sağdıç seçilmişse bunlardan birinin bekâr, diğerinin evli olmasına dikkat edilir (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Sağdıç, düğün sırasında damadın neleri yapması ve neleri yapmaması gerektiği konusunda damada uyarılarda bulunur (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Hacı ana, gerdek gecesi ile ilgili geline bilgiler verir ve gerdekten sonra da gelinle bu konuda konuşur. Ayrıca, düğün sırasında damadın neleri yapması ve neleri yapmaması gerektiği konusunda uyarılarda bulunur (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Düğün başlarken bir el tüfek atılır ve bu tüfek atılmasından itibaren düğün bitinceye kadar damat, sağdıca, gelin ise hacı anaya teslim edilir (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).

Mersin’de de sağdıçlar Anadolu’nun pek çok yerinde olduğu gibi kız ve oğlanın yakın arkadaşlarından ya da akrabalarından seçilir. Sağdıçlar ikişer tane seçilir. Bu sağdıçların birinin evli birinin bekâr olmasına özen gösterilir. Düğün süresince gelin ve damadın yanında olup onlara destek olurlar. Bir ihtiyaçları olursa onu karşılamaya çalışırlar. Ayrıca gelen konuklarla ilgilenirler, onlara hizmet ederler. Düğünün bitmesiyle sağdıçların ve kız başlarının işi biter.

IV.4.3. Çeyiz/Esvab

Anadolu'nun birçok yöresinde kız çocuğu olan aile, ileride çeyiz masraflarının karşılanması için bir kavak ağacı diker. Çeyizlik bez eşyalar sandıklarda saklanır, sandık uzun süre havasız kaldığından sararmasın diye, çeyiz sık sık çıkarılıp havalandırılır. Günümüzde özellikle kentlerde, çeyiz evin temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir anlam kazanmıştır. Kız tarafı çeyiz olarak; mutfak eşyası, yatak odası takımları, buzdolabı, fırın gibi ihtiyaçları karşılamakla yükümlü sayılmaktadır (BL, 1988:2668).

Arapça "cihaz"dan gelen çeyiz; gelin için hazırlanan sandık eşyası; kızın baba evinden götürdüğü mal ve mülktür. Geleneksel kültürümüzde, kız çocukları daha ergenlik çağına gelmeden çeyiz hazırlıklarına başlanır. Çeyizin, kızların yüz akı olduğu görüşü yaygındır, ilk hazırlananlar yatak çarşafı, yastık kılıfı, yorgan yüzü, mendil, örtü vb. eşyalardır. Bunların kenarlarına dikilmek üzere oyalar, danteller hazırlanır. Hazırlanan bez eşyaların tümü işlemelidir. Çevreler, yağlıklar, kenarları oyalı yazmalar, el örgüsü çoraplar, çeyizin tamamlayıcı öğeleridir. Ailenin ekonomik durumuna göre birkaç yatak ve yorgan, iç çamaşırları, giysiler ile kilim, halı, kap-kacak, kıza verilen eşyalar arasındadır (Başçetinçelik, 1998:167).

Mersin'de kız çeyizinde bazı şeylerin olması beklenir. Eşyalar büyük bir özenle alınır, yapılır ve saklanır. Düğünden önce de gelinle damadın yaşayacağı evde sergilenir.

Mersin'de çeyizle ilgili olarak yapılan uygulamalar şunlardır:

- Kız istendikten sonra kız ve erkek tarafı bir çeyiz listesi hazırlar. Bu çeyiz listesine göre çeyiz düzülür. Düğünden yaklaşık bir iki hafta önce bu çeyiz oğlanın evine

götürülür ve ertesi gün gelinle damadın oturacakları eve çeyiz serilir. Hatta eskiden evin duvarlarına çiviyle çakılmış. Şimdi de bazen iğneleniyor (K22, K39, K36, K52, K62).

- Kız istendikten sonra komşular ve akrabalar gelir. Kızın ne eksikliği varsa sorarlar. Ona göre çeyiz görmeye gidildiğinde o hediyeler verilir (K22, K52).
- Kız istendikten sonra yapılan bir işlem de ‘çapak kesme’ adı verilen bir işlem vardır. Kızın çeyizine konacak olan dokuma bezlerden eşyalar kesilir, biçilir, dikilir. Böylelikle nişan dönemi de başlamış olur (K24, K33).

Elbise Alma (Asbab Alma):

- Düğün yaklaşınca eşya alma sırası gelmiştir. Burada bazı aileler kız tarafı ne alır oğlan tarafı ne alır diye birlikte kararlaştırabilirler. Mersin’de genellikle, yatak odasını ve mutfak eşyalarını kız tarafı almaktadır. Oturma odasını, salon takımlarını, halıları ise oğlan tarafı alır. Perdeyi genellikle kız tarafı alır ancak bunun belli bir kuralı yoktur, ailelerin anlaşmasına bağlıdır. Ama her damat, geline iç ve dış olmak üzere birkaç kat çamaşır ve gündelik giysi ve makyaj takımlarını düğünden önce alır. Yine kız tarafı evinde biriktirdiği çeyizi (ev eşyaları) kızına hediye olarak verir. Eşyalar kız evinden oğlan evine herhangi bir şekilde tören yapılmaksızın getirildiği gibi çalgıcılar eşliğinde de getirilebilir (K1, K2, K6, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K76, K89).
- Mersin’de ‘asbab alma’ ya da ‘esvab kesme’ işi aslında çeyiz hazırlama ve çeyiz götürme işidir (K24, K33).
- Daha eski dönemlerde kıza çeyiz olarak hazırlanan eşyalar arasında bulunan elbiselik kumaşlar, örtüler, yatak ve yorgan yüzleri, çarşaflar, ipekliler vb. bez

eşyalar, düğünden birkaç hafta önce kızın evinde toplanan kadınlar tarafından kesilip dikilir. Bu geleneğe “esvap kesme” adı verilir. Aldıkları esvapları bohça yaparlar ve üzerine al örterler. Düğünden önce bu bohça gelin evine götürülür. Esvap bohçasını verenlere avayitler verilir (K21, K24, K33, K36, K39).

- Esvap kesileceği vakit komşu ve akrabalar çağırılır. Gelinin yakınları esvap kesmeye gidecekleri vakit gelinin ihtiyaçlarına göre ev eşyası ya da altın hediyeler götürürler (K21, K24, K39).
- Esvap kesilen yerde altı m² büyüklüğünde bir namaz kılacak bir al battaniye serilir. Her genç kızın çeyizinde bu battaniden olur. Battaniyenin üzerine abdest almış bir kadın(gelinin yengesi ya da ablasıdır) elinde esvap bohçası ile gelir. Bu bohça başının üzerindedir ve üç kez sağdan sola çevirir, yönü kibleye olur. Sonra da yere atar ve sağ ayağıyla basar üstüne. Esvabı açmadan hoca Kuran okur. Alı çıkarır. Hocaya küçük bir hediye verilir. Sonra bohçayı açarlar. Bunu da işleri pekişsin, mutlulukları daim olsun diye yaparlar (K21, K24, K39).
- Esvap kesme bohçasının içinde şunlar olur: Çimtiyanlık (pijamalık,donluk), yağlık (kadınların başlarına örttükleri örtü), zıbnlık, hıra (ceket ile hırka arasında bir giysi), sındı (makas), yatak-yastık yüzü, bez... gibi eşyalar olur. Yakınların getirdikleri bu türden kıyafetler ve eşyalar da bu bohçaya konur. Başında bohçayı döndüren kadın tellalcılık yapar. Örneğin kızın teyzesinden şu, halasından, yengesinden, komşusundan bunlar diye kimin ne getirdiğini söyler ve gösterirler. Yenmesi için kavurga (kavrulmuş buğday, fıstık, kuru üzüm) dağıtırlar (K21, K24, K33, K39).

- Esvap kesme yerine oğlan evi kız evinden kaşık, oklava gibi bir eşya çalar. Genelde tahta kaşıktır. Gelin oğlan evine geldiğinde o çalınan kaşık geline kırdırılır (K2, K9, K16, K17, K18, K19, K24, K33, K54, K77).
- Esvap kesildikten sonra artık düğüne bir hafta ya da on gün kaldı demektir. Hazırlıklar ona göre yapılır (K21, K24, K36, K39, K76).

Mersin ve çevresinde kız çeyizinde bulunması gerekenler şunlardır:

- Kızın bir çeyiz sandığı olur. Eskiden daha çok çeyiz bohçası olurmuş. Sandığın ya da bohçanın içinde el işleri, örtüler, yatak-yorgan yüzleri bulunur (K2, K9, K16, K17, K18, K19, K24, K33, K54, K77).
- Kızın çeyizinde mutfak eşyaları ve büfesi için cam eşyaları bulunur. Son yıllarda mutfakta olması gereken her şey ve teknolojik aletler de dâhil olmak üzere her türlü mutfak eşyası kız evi tarafından karşılanıyor. Eğer kız tarafının ekonomik durumu yetmezse özellikle teknolojik aletleri erkek tarafı alıyor (K9, K16, K17, K18, K19, K24, K33, K54, K77).
- Yatak odasıyla ilgili eşyalar da kız çeyizinde bulunması gerekenlerdendir. Özellikle yatak, yorgan, döşek, minder gibi eşyaları kız tarafı hazırlar (K2, K11, K16, K17, K18, K19, K24, K36, K54, K89).
- Kent yaşamında kız tarafı sandık çeyizi, mutfak eşyası ve yatak yorganın dışında oturma odası için çekyat ya da oturma grubu da alabilmektedir (K11, K54, K81, K101).

Mersin ve çevresinde oğlan çeyizinde bulunması gerekenler şunlardır:

- Erkeğin çeyizinde perde, halı, mobilya, misafir odası, yemek odası, beyaz eşya, televizyon gibi büyük eşyalar bulunur. Eğer kız evi alamamışsa yatak odasını,

oturma odasını, büyük mutfak eşyalarını da erkek tarafı alır (K2, K9, K16, K17, K18, K19, K24, K33, K54, K77, K82, K101).

Mersin ve çevresinde çeyiz götürülürken şunlar yapılmaktadır:

- Mersin’de genellikle kamyon üzerinde kız evinden oğlan evine çalgıcılar eşliğinde çeyiz götürme geleneği çoğunlukla yapılmaktadır. Bu çeyiz götürme sırasında kız tarafından birçok kişi, eve kızla beraber çeyiz sermeye gelir. Çeyizden önce de kız evi, oğlan evi ile kızın arkadaşları beraber evde şenlikli bir temizlik yapabilirler. Çeyizin serilmesinden itibaren düğüne kadar konu komşudan çeyize bakmaya gelenler de olabilir. Eskiden esvap alındıktan sonra köylerde esvap atma geleneği varmış. Esvap atmaya, köyün bütün bayanları katılmış. Bu törende kızın eşyaları, gelenlere isim sayarak (bu kızın ceketi, bu kızın ...) gösterilmiş. Gelenler de karınca kararınca hediyelik eşya getirmiş. Esvap alırken oğlan tarafı kızın ailesine (anne, baba, kardeş, büyükanne, dede gibi) hediyelik kız tarafı da oğlanın ailesine hediyelik almış. Ancak günümüzde bu geleneklerin yavaş yavaş ortadan kalktıkları görülmektedir (K1, K2, K6, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K76, K89).
- Eskiden çeyiz götürülürken de gelin ata ya da eşeğe bindirilirmiş. Çeyiz de bu binek hayvanlarıyla götürülürdü. Eskiden bu kadar çeyiz de olmazmış. Daha çok yatak yorgan, kap kacaktan oluşmuş. Günümüzde ise mutlaka beyaz eşya ya da teknolojik aletler gibi eşyalar çeyizde bulunuyor (K24, K36, K39, K62).
- Çeyiz genellikle şu günler gider: Ya düğünden on gün ya da bir hafta önce pazar günü gider ya da düğünden iki ya üç gün önce cuma günü gider (K2, K9, K16, K17, K18, K19, K24, K33, K54, K77).

- Çeyizin gittiği gün davul çaldırılır, gençler kendi aralarında eğlenir, yemek yapılır ve yenir. Eşyaların eve taşınmasına yardım edilir (K22, K39, K62).
- Eşyalar taşındıktan sonra çeyiz serilir. Gelinin yatağını mutlu ve huzurlu bir evliliği olan bir kadına hazırlatırlar ki, evli çiftin ağzının tadı kaçmasın (K2, K9, K16, K17, K18, K19, K24, K33, K54, K77, K89).
- Yatak hazırlandıktan sonra da gelinin oğlan çocuğu olsun diye yatağa bir erkek bebek atılır (K2, K9, K16, K17, K18, K19, K24, K33, K54, K77).

Eskiden Yörüklerde düğünün son günlerinde gelinin elbiselerini ve çeyizini siniler üstüne koyup davulla birlikte köyün içinde göstermek âdettenmiş. Her şeyi erkek tarafı almış. Kızın çeyizi Yalman'ın da kitabında bahsettiği üzere bir sinide gösterilecek kadar az olurmuş. Ancak günümüz koşullarıyla beraber yaşam biçimleri de değiştiği için çeyiz geleneğinde de değişimlerin olduğunu görmekteyiz. Şimdilerde çeyiz listeleri hazırlanıyor, mutlaka istenen eşyalar oluyor. Ekonomik duruma göre de bu eşyalar daha da çeşitlenebiliyor. Bu nedenle eskiye göre çeyizde bulunan eşyaların türü de değişmiştir. Eskiden kızın el işlerinin ve birkaç kap kaçağın bulunduğu çeyiz, günümüzde ailenin ekonomik geliri yüksek olmasa bile zenginleşmiştir. Artık günümüzde yatak, yastık, yorganın dışında yatak odası, ütü, ütü masası, oturma odası, vitrini, büfesi, vitrin içi eşyaları, elektrikli süpürgesi, sandık çeyizi, yemek masası, dikiş makinesi, fön makinesi, mutfak robotu, tost makinesi, vestiyeri, televizyonu, misafir odası, buzdolabı, çamaşır makinesi vs. gibi pek çok eşya çeyizin içinde yerini almıştır. Ailelerin de maddi durumlarının ölçütünü sergiledikleri bir durum haline gelmiştir. Gösterişin dışında yeni kurulacak aile bireylerinin de rahat etmeleri için çeyiz büyük önem taşımaktadır.

IV.4.4. Gelin Hamamı

Mersin ve çevresinde gelin hamamıyla ilgili olarak uygulanan inanışlar ve pratikler şu şekildedir:

Gelin hamamı Tarsus dışında Mersin'in diğer ilçelerinde pek yaygın olan bir uygulama değildir. Tarsus'ta, Mersin'de ve çok az olsa da Silifke ve Anamur 'da gelin hamamı geleneği devam ettiriliyor. Ancak bu yerler içerisinde hamam geleneğine en çok Tarsus'ta rastlıyoruz. Tabi bunda Şahmeran hikâyesinin de büyük bir etkisi var.

- Gelin hamamına özellikle perşembe günleri gidilir (K18, K77, K78).
- Gelin hamamına gidildiğinde amaç temizliktir ancak masumiyeti de simgeler, o yüzden önemlidir. Geline özellikle daha çok itina gösterilir. Yıkaması daha uzun sürer (K18, K21, K54, K77, K78).
- Gelin çevresinde kismetleri açılışın diye genellikle genç kızlar yer alır (K21, K77, K78).
- Gelin hamamına gidildiğinde bu uygulamaya özgü ağıtlar ve türküler söylenir. Zaman zaman da neşeli türküler söylenerek eğlenilir (K54, K77, K78).
- Gelin hamama gitmez, evde temizlenir (K2, K9, K16, K17, K19, K24, K33, K54, K89).

Gelin hamamı geleneği daha çok şehirlerdeki düğünlerde görülmektedir. Oğlan tarafıyla kız tarafı karışık da hamama gidilmektedir. Bazen de sadece kız tarafı ya da gelin ve arkadaşları hamama gidilebilmektedir. Hem banyo yapıp hem de yenilip içilerek eğlenilmektedir.

IV.4.5. Kına

Ülkemizde evlenmeyle ilgili yaygın geleneklerden biri de “kına gecesi”dir. Kına gecesi gerdekten bir gün önce kadınlar arasında kız evinde yapılır. Kız kınası kadar yaygın olmasa da bazı yerlerde damada da kına yakılmaktadır (Örnek, 2000:194).

Kına âdeti çok yaygındır. Türk inançlarında seçilmiş, adak edilmiş olanı gösterme inancına göre kına işaretini taşıyan canlı ve cansız tüm varlıkların kutsallığına inanılır, onlara dokunulmaz. Bunlara dokunana uğursuzluk geleceği inancı yaygındır. Bunlar adanmışlar, bir tür koruma altına alınmışlardır (Kalafat, 1995:51).

Halk hekimliğinde tedavi ve güzellik malzemesi, halk türküsünde konu, halk şairinde ilham kaynağı olan ve düğün geleneğimizin kına gecelerine adını veren kına, aynı zamanda folklorumuzun en eski ürünlerinden biridir (Köse, 2005:659)

Zira Dedem Korkut Hikâyeleri’nde kınaya yapılan atıflar, çok daha eski geçmişlerde geleneğe girdiği kanaatini telkin ediyor. Tepegöz’ün Basat tarafından öldürülüşünün anlatıldığı bölümde, “Elcügezi kınalı kızcağuzları çok yemişem Karışukları tutdu ola gözüm seni...” ifadesi vardır. Bamsı Beyrek’in gerdek çadırının yıkılarak tutsak alınmasının sonucu ana atası evindeki olaylar anlatılırken, “...Bay Büre Begün dünlüğü ban altun an evine şiven girdi. Kızı gelini kas kas gülmez oldu. Kızıl kına ağ eline yakmaz oldu” ifadesi, kına yakma olayının o tarihteki sebep kavramları ile bugünkü arasında hemen hemen hiç fark olmadığını gösterir (Köse, 2005:660).

Köy düğünlerinin kına gecesi, düğünün bütün şenlik ağırlığını toplar. O gece oğlan evi kız evinin misafiridir. Şenlik iki tarafın katılmasıyla genişlik kazanır. Telaşın büyüğü ise kız evindedir. Zira kız evi mutlulukla beraber kız çıkarmanın üzüntüsünü birlikte yaşar. Kıza kına yakılırken kız evindeki bu duygu çelişkisi doruğa ulaşır. Kıza kına

yakılması, daha doğrusu kınaya razı göstermesi bu evliliğe de rıza göstermesi anlamına gelir. Yani elinde kına yakılan kız artık anası evinde bir gecelik misafirdir (Köse, 2005:660)

Mersin’de kız gelin olmadan önce ve erkek askere gitmeden önce kına yakılır.

Kına yakmak önemlidir. Düğünden önce bu bağlamda kına gecesi yapılır.

Kına Gecesi:

Ülkemizde evlenmeyle ilgili yaygın geleneklerden biri de “kına gecesi”dir. Kına gecesi gerdekten bir gün önce kadınlar arasında kız evinde yapılır. Kız kınası kadar yaygın olmasa da bazı yerlerde damada da kına yakılmaktadır (Örnek, 2000:194).

Mersin ve çevresinde Kına gecesiyle ilgili olarak uygulanan inanışlar ve pratikler şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

- Kına gecesi düğünden bir gün önce yapılır. Akşam olunca kadınlar def çalarak cümbüş yaparlar. Oyunlar oynanır, türküler söylenir (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Oğlan tarafı kız tarafına kınaya gider (K1, K2, K6, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K76, K89).
- Kına gecesinden önce gece için hazırlıklar yapılır. Kına, tepsi, mum, boncuk, kırmızı kese, altın, yiyecek-içecek gibi malzemeler alınır. Kırmızı keseler ve içerisinde kınalarla mumların dizili olduğu bir büyük tepsi hazırlanır. Keselerin içine mavi nazar boncukları konur (K9, K16, K17K77, K78).

- Gelinin başına, kına yakılmadan önce, kırmızı al atılır ve tepsi gelirken ‘Kınayı getir aney’ gibi kına türküleri söylenir (K11, K16, K17, K18, K19, K24, K77, K78).
- Kınayı geline evliliğinde mutlu olan biri yakar ki gelin de mutlu olsun istenir (K12, K16, K17, K18, K19, K24, K33, K77, K78).
- Gelinin avucuna kına yakılırken kınanın üstüne mutlaka altın konulur. Hatta gelin altını görmezse naz eder, avucunu açmaz (K77, K78).
- Kına ilk önce sağ ele sonra sol ele yakılır (K2, K9, K16, K17, K18, K19, K24, K33, K54, K77).
- Geline kına yakıldıktan sonra kalan kına diğer misafirlere dağıtılır (K2, K9, K16, K17, K18, K19, K24, K33, K54, K77).
- Kına yakılırken kızlar gelinin etrafında oynar (K2, K9, K16, K17, K18, K19, K24, K33, K54, K77).
- Kına gecesinde türküler söylenir. Bunlardan bazıları şunlardır:
 - Kız anası kız anası
 - Var mı bunun öz anası
 - Kız kınayı yaktırmıyor
 - Yanına gelsin anası

 - Kız anası kız anası
 - Başında mumlar yanası
 - İşte koyup gidiyorum
 - Hani bunun öz anası (K21, K77).

Tasta kına ezilir
Ak ellere sürülür
Ela gözler süzülür
Gelin kızımın düğünü var

Büyük evde kaba direk
Oynar gümbür gümbür yürek
Buna bir ana gerek
Gelin kızımın düğünü var

Atladı geçti eşiği
Sofrada kaldı kaşığı
Büyük evin yakışığı
Gelin kızımın düğünü var (K21, K78).

Çattılar ocak taşını
Kurdular düğün aşını
Çağrın gelsin kardeşimi
Çeksin atımın başını

Baba kulun olayım
Sakalının teli olayım
Verme beni yad ellere
Kapıda kul olayım

Biner atın iyisine
 Gider yolun koyusuna
 Çağrın gelsin dayısını
 Tutsun atının başını (K21, K78).

- Köyde mani söylemeyi iyi bilen bir kadın, gelini ağlatana kadar mani söyler. Çünkü gelin ağlarsa evine bereket getireceğine inanılır (K21, K77, K78).
- Tarsus'ta kına gecesi kadınlar arasında düğünden daha önemlidir. Onun için özel şeyler yapılır. Bunlardan biri de Tarsus'a özgü 'kelle şekeri kırma'dır. Kelle şekeri özel bir şekerdir. Baharatçılarda kına gecesi için yer alan malzemelerin içinde yer alır. Kına gecesinde gelin adayına kına yakılmadan önce al atılır ve ilk önce kelle şekeri kırılır. Şeker kırma işini kızın kayınvalidesi yapar. Kızın başında kırılan bu şekerin tepe kısmı kızın annesine verilir. Kızın annesi de o şekerle limonata yapar. Yapılan o limonata gerdek gecesinden sonra gelinle damada ömür boyu ağızlarının tadı olsun diye içirilir (K77, K78).
- Yine Tarsus'ta yapılan bir uygulama da damat kına gecesinde kına yakıldıktan sonra kızın alını açar ve yüz görümlüğü takar (K77, K78).
- Bazen Tarsus'ta kına geceleri yemekli de olabiliyor (K77, K78).
- Anamur'da kız tarafı oğlan tarafına kına için gider. Kız tarafı oğlan evine geldiğinde oğlan tarafı gelini kandırıp bir odaya kilitlerler. Gelini odadan çıkarmak için kız tarafından avayit isterler. Hediye verildikten sonra kız odadan çıkarılır. Oğlan tarafında kına olduktan sonra kız tarafına kınaya gidilir. Eğlenceli olur. Kız tarafı da aynı şekilde damadı kandırarak kilitler. Odadan çıkarmak için avayit istenir (K19, K100, K102).

Eskiden kına geceleri yalnız kadınlar arasında yapılır ve kadınlar kendi kendilerini eğlenirlermiş. Bazı kına gecelerinde özellikle Yörüklerde kına gecesinde erkekler de bulunmuş, çünkü biz kadın erkek daima bir arada yaşarız, birbirimizden korkumuz yoktur diye düşünülürmüş. Beraber kına gecelerinde bir takım türküler söyleyerek eğlenirlermiş (Yalman, 1977:29).

Mersin ve çevresinde kına gecesini gelin babası evinden ayrılmadan düğünden önce genellikle cumartesi gecesini kız evinde yapılır. Son yıllarda özellikle kent yaşamında oğlan evinde de bir gün öncesinden kına gecesini yapıp damada da kına yakılabiliyor. Oğlan evinde kına gecesini yapılması Anamur ilçesinde bir gelenek olmuştur. Bozyazı'da da bu gelenek görülebilmektedir. Ayrıca Tarsus'ta ise kına gecesinde gelinin başında kelle şekeri kırma geleneği yer almaktadır.

Eskiden kına gecesinde kınaya özel kırmızı yöresel bir kıyafet giyilirdi. Son 10-15 yıldır kına gecesinde abiye giyiliyordu. Ancak son birkaç yıldır kına gecesinde tekrar yöresel olan kırmızı kına gecesini kıyafetini giyilmeye başlandı. Kızlar özellikle bu kıyafetini tercih ediyor. Tabii bu durumun böyle olmasında televizyonun da büyük etkisi var. Çünkü mankenler bile kına gecelerinde yöresel kıyafetlerini giydikleri için kızlar da bu pratiğini uyguluyor.

IV.4.6. Düğün Odunu

Ateş ve ocakla ilgili inanmalar eskiden olduğu gibi günümüz halk inanışlarında da yerini korumuştur. Şamanistlerin inanışlarına göre ateş her şeyi temizler, kötü ruhları kovar (İnan, 1995: 68). Anadolu uygarlıklarında ateş hep kutsal olmuştur. Din törenleri, ateşle ocak başında yapılmıştır. Tanrılara sunulan adaklar ateşe atılmış, ateşte yakılmıştır.

Anadolu'nun pek çok yöresinde köylerde ev yapılırken sıra ocak taşını yerine koymaya gelince, dua okunur, kurban kesilir, bağışlar dağıtılır (Eyüboğlu, 1987:83).

Mersin 'de düğün odunu ile ilgili inanışlar ve pratikler şunlardır:

- Düğünden bir hafta ya da on gün önce oğlan tarafı ekme atar. Buna 'ekme atma töreni' denir. Bu törende köyün ne kadar genci varsa bir araya gelir. Köydeki eşek ve atlar toplanır, düğün odununa gidilir. Her eşeğe bayrak dikerler. Bir dalın ucuna bağlanan bayrak, eşeğin semerine takılır. Def denilen delbeği alırlar. Çala çala giderler. Delbeğin sesini duyanlar düğün odununa gidildiğini anırlar. Oğlan tarafı yemekler hazırlar. Bu yemekler genellikle şunlardır: keşkek, yahni yüzük çorbası, hamur çorbası, topalak, kuru fasulye... Dört gün bu yemekler hazırlanır. Bu yemeklerin hazırlanmasıyla düğün başlar ve düğün bitene kadar da yemekler pişirilir. Yemek için koyun keçi gibi hayvanlar da kesilir, pişirilir. Oğlan tarafı geldiği zaman yemeklerin piştiği kazanların kapağı açılır. Ancak açmak için de para isterler. Ya da hediye verilmesi istenir. Cümbüş olur. Yapılan bu cümbüşe 'meydan cümbüşü' denir. Gençler çalar, söyler, eğlenir. Bazen içki de içilir bu eğlencelerde (K11, K17, K21, K24, K33, K36, K39, K58).

- Bir eşeğin bir taşımık yükü için köyün muhtarına nikâh kıyacağı için bir paket çay ve şeker götürülür. Düğün odununun bir kısmı da düğün günü kız evine tomgavıçılara götürülür. Kızın annesine de 'Ununa suyunu kattın' diyerek kızını verdiğini onun için kızının ekmeğini suyunu ve tuzunu onun ayarlamasını isterler. Gelin anası una suyu ve tuzu kattıktan sonra oğlan tarafından biri de hamuru yoğurur. Bu aynı zamanda iki ailenin iyi anlaşmasının da göstergesidir. Eğer herhangi bir dargınlık ya da hoşnutsuzluk varsa gidilmez. Ekmek yapılırken buğday ve kuru üzüm gibi yiyeceklerden hazırlanan kavurğa oğlan tarafının erkekleri tarafından ev ev dolaşarak en az bir avuç dağıtılır. Bunu yaparak düğün ekmeğininin atılacağını haber verirler. Bu sırada da hazırlanan hamurun ortasına bir

çiçek ya da yeşil yaprak yerleştirip, üzerine de al attıktan sonra oğlan evine hamuru ekmek pişirmek üzere götürürler. Hayırlı olsun, derler. Gelin gelene kadar hamurun ortasına dikilen çiçeği atmazlar. Helkelerde suya ıslarlar. O çiçek çocuğunuz olsun, demektir. Ekmeğe en az üç direk atarlar. Yani hamuru ince uzun en az üç eşit parçaya bölerler. Pişirirler. Bu işleme 'ekmek atma' denir. Ekmek pişerken de düğüne gelmesi istenen misafirlere okuntu gönderilir. Okuntu da yakınlık derecesine göre gömlek, mendil, havlu gibi hediyeler gönderilir. Okuntunun karşılığında da gelen misafirler avayıt getirirler (K11, K17, K21, K24, K33, K36, K39, K58).

Ateş, Türk inanışlarında eskiden beri önemli bir yere sahiptir. Ateşin her şeyi temizleyeceğine ve kötü ruhları kaçıracağına inanılır. Mersin'de de düğünlerde düğün odunu yakılır. Bu odunlar damadın arkadaşları tarafından toplanır. Düğün boyunca düğün odunu yanar. Aynı zamanda bu ateşte yemekler pişirilip gelen misafirlere dağıtılır.

IV.4.7. Düğün Davulu

Mersin'de düğünlerde davul çaldırma geleneği eskiden beri yaygındır. Halen de köy düğünlerinde davul çaldırılmaktadır. Bütün ilçelerinde davul çaldırılıyor, ama Tarsus'ta davul çaldırma geleneğine daha bir önem veriliyor.

Mersin 'de düğün davulu ile ilgili olarak yapılan uygulamalar şu şekildedir:

- Eskiden oğlan evinin önünde geceleri ateş yakılır, davullar çalınırdı. Güreşler yapılır ve oyunlar oynanırdı. Gelen misafirlere yemek verilirdi. Misafirler gelirken de giderken de müzikle çalgıyla karşılanır ve uğurlanırdı (K2, K9, K16, K17, K18, K19, K24, K33, K54, K77).

- Tarsus'ta askerde, nişanda, düğünde vb. törenlerde davul mutlaka çaldırılır. Davul çaldırılması çok önemlidir, çünkü Şahmeran hikâyesi ile ilişkisi vardır. Bu hikâyeye göre, Şahmeran diye yeraltında yaşayan belden aşağısı yılan olan bir kadın vardır. Tarsus'ta yaşayan bir kralın oğluna âşık olur. Oğlan da ona âşıktır ve evlenmek ister ama kral oğlunun bu yarı yaratık olan kadınla evlenmesini istemez. Şahmeran da aslında biliyordur ki yukarıda kendisine ait bir yaşam yoktur. Ancak aşkı üstün basar ve yeryüzüne çıkmaya karar verir. Ama çıkarken de yılanları uyarır. Düğünüm de davullar çaldıracağım, eğer davullar susarsa o zaman hepimiz yukarı çıkıp insanları sokarak öldüreceksiniz, der. Kral da bu arada adamlarına Şahmeran'ın öldürülmesini emreder. Bunun için bir plan hazırlar. Şahmeran geldiği zaman ona bu yörede gelinlerin, düğünden bir gün önce gelin hamamına gitmelerinin bir gelenek olduğu söylenir. Onun için seni gelin hamamına götüreceğiz, derler. Şu an Şahmeran Hamamı diye bilinen gelin hamamında kralın adamları Şahmeran'ı göbük taşında keserek öldürürler. Kral bir şekilde Şahmeran'ın yılanlara söylediği uyarıyı öğrenir ve davullar çaldırılır. O günden bugüne her düğünde ya da böyle toplu bir törende yılanların gazabına uğramamak için davullar çaldırıldığı rivayet edilir. Hatta Davulcular Pazarı diye bir yer vardır Tarsus'ta, orada sürekli davula vurulur ki aşağı ses gitsin diye. Onun için düğünde davul çaldırmak şenliğin eğlencenin ve ağız tadının bozulmaması için çok önemlidir (K77, K78).

Eskiden köy düğününe davul gelirken 5-10 dakika uzaklıkta çalmaya başlar. Düğün sahibinin akrabalarından birkaç tanesi davula karşı çıkar ve davulun önüne düşerek tek ayakla seke seke köye girer ve aynı şekilde köyü davulla beraber dolaşır ve köyün meydanına gelir. Bu her düğünde yapılan eğlenceli bir törendir (Yalman, 1977:78).

Anadolu'nun pek çok yerinde olduğu gibi Mersin'in düğünlerinde de davul çaldırılır. Davul hem çiftlerin mutlu gününde eğlenmek amacıyla çalınır, hem de düğünün herkes tarafından duyulmasını sağlar.

IV.4.8. Gelin Alma

Gelin alma günü düğün başladıktan sonra üçüncü ya da dördüncü güne rastlar. Kına gecesinden sonra olur. Bu gün genellikle pazar günüdür. Gelin alıcılar geldikten sonra gelin ailesiyle vedalaşır ve yeni evine uğurlanır. Bu yüzden gelin evi sessiz ve hüzünlüdür. Gelin alıcılar, gelini yeni evine getirirken türkülerle, oyunlarla, eğlencelerle getirirler. Bundan dolayı da oğlan evinde neşe hâkimdir.

Mersin'de gelin almayla ilgili uygulamalar şu şekildedir:

- Gelin evden çıkmadan ailesiyle vedalaşır (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Gelin eskiden genellikle 'car' ya da 'zifir' adı verilen kırmızı üstü kapalı yöresel kıyafetini ve ipekli, süslemeli, renkli ve işlemeli, başlıklı kapalı olan bir kıyafet giyerdi, ancak şimdi bütün gelinler gelinlik giyiyor (K33, K36).
- Özellikle Silifke ve Mut'ta baba evinin aldığı kıyafete 'çıkıtlık' derler. Bu kıyafetler de süslü, renkli, ipekten ve işlemeli olurdu. Gelinlik olarak bu kıyafetler de giyilebilirdi (K24, K33).
- Geline babası tarafından eğer babası sağ değilse ağabeyi ya da amcası tarafından gelin kuşağı bağlanır. Kuşak kırmızıdır (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Geline nazar değmesin diye gelinin kulağının arkasına kömürden kara sürülür (K24, K36).

- Gelin alma töreni sırasında, çalgıcılar da gelin alma ve gelin bindirme havasını çalarlar (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Öğle vakti gelin evden alınır, arabayla oğlanın ağabeyi ya da dayısı tarafından oğlan evine götürülür. Eskiden at veya eşekle götürülürdü. Şimdi daha çok arabayla gidiliyor (K2, K21, K29, K36, K39, K52, K56, K69, K70, K83, K102).
- Eğer esvap kesme sırasında oğlan tarafı kız evinden bir şey çalmamışsa gelin alınacağı gün tabak ya da kaşık çalar (K2, K9, K16, K17, K18, K19, K24, K33, K54, K77).

Gelin, babası evinden ayrılıp da oğlan evine gideceği zaman kızın babası ya da erkek kardeşleri kıza izin verdiklerini göstermek için, temiz olduğunu ifade etmek için, bağlılığının sürmesi için kırmızı renkte bir kuşak bağlarlar. Kuşak bağlanırken dualar edilir. İyi temennilerde bulunulur. Günümüzde kuşak düğün salonunda da bağlanabilmektedir. Kız anne-babası ve kardeşleriyle vedalaştıktan sonra oğlan evinden gelen oğlanın ağabeyi ya da dayısı kıza olarak oğlan evine götürür. Eskiden gelinlik giyilmez onun yerine “car” ya da “zifir” adı verilen kırmızı ya da mavi renkte olan yöresel kıyafetler giyilirdi. Bu, başka renkler de olabilirdi. Ancak çoğunlukla kırmızı ve mavi renkler tercih edilirdi. Günümüzde sadece gelin gelinlikle düğün yerine gidiyor.

IV.4.9. Gelin atı

Mersin’de gelin atı geleneği neredeyse yok olmak üzeredir. Sadece eğlence amaçlı ya da değişiklik olsun diye yapılmaktadır. Özellikle festivallerde yöresel kültürü tanıtmak amacıyla düğün olduğunda gelinler ata bindirilmektedir. Mersin’de gelin atı ile ilgili yapılan uygulamalar şu şekildedir:

- Gelin attan indikten hemen sonra oğlan evine girmeden önce içi su dolu olan ırık teptirilir, ip kırdırılır. İpi kırdırmalarının sebebi, eğer gelin ipi kırabilirse gelinin sağlam olacağına inanılır (K24, K36).

- Gelin ata binmeden önce gelinin duvağının üzerine başının arka tarafına gelecek şekilde küçük yuvarlak bir ayna takılır. Tahminen gelinin fark edilmesi, gelinin geçtiğinin bilinmesi için bu ayna takılıyor (K36, K62).

Eskiden Yörüklerde gelini güveyin evine götüren at köyün en iyi atından seçilirmiş. Gelin güveyinin kapısı önünde atından iner inmez, kendine güvenen delikanlılardan birisi, hızla ata biner ve bütün köy çocukları tarafından taşlanarak kaçar, atla gelinin evine giderek bir hediye almış. Fakat bu âdet oldukça tehlikeli olduğu için çok defa atı kaçıranın başı yarılmış (Yalman, 1977:79).

Geleneksel kültürde ayna; aydınlığın, el değmemişliğin simgesidir. Düğünlerde gelinin bakireliğini temsil eder. Gelin oğlan evine ayak bastığında, aydınlık olsun diye, ayna tutulur. Yörüklerde ayna, gerdek gecesi çadırın görünür yerine asılır. Yeni bir eve taşınırken önce ayna götürülür. Yola çıkanın ardından şansı açık olsun diye, gittiği yöne doğru açıklık bir yere ayna yerleştirilir (BL, 1988:1117).

Mersin ve çevresine baktığımızda gelin ata bindiği zaman gelinin başına ayna takılması halen devam eden bir uygulamadır. Çiftlerin ilişkilerinin aydınlık olması için şans getirmesi için takılır. Bazen bu uygulamaları neden yaptıklarını sorduğumuzda çoğu aslında neden yaptığını bilmiyor. Genellikle de akıl yürütüyorlar. Neden yapıldığını bilen ancak birkaç kişi çıkıyor. Artık günümüzde pratikler, başkaları yapıyor biz de yapalım düşüncesiyle uygulanıyor.

IV.4.10. Gelin İndirme

Eski Türklerden günümüze uzanan saç geleneği, gelinin geldiği günde gerçekleştirilir. Saç geleneği Türklerde her devirde karşımıza çıkmaktadır. Avcılık devrinde avın kanı, yağı ve eti; çobanlık devrinde süt, kımız ve hayvanların yağı; çiftçilik

devrinde darı, buğday, çeşitli meyveler saçı olarak kullanılmıştır. Saçı, yabancı soya mensup olan kızı, kocasının soyunun ataları ve koruyucu ruhları tarafından kabul edilmesi için yapılan kurban ayinidir (İnan, 2000:167).

Gelin oğlan evine geldikten sonra arabadan inmeden önce kaynana veya kayınbaba indirmelik veya üzengilik olarak adlandırılan bir hediye vermek zorundadır. Bu hediye ailelerin varlık durumuna göre değişmekle birlikte tarla, koç, koyun vs. olabilmektedir. Bazen etraftakiler kaynanaya “ne bağışladın?” veya “gelinin ayağı topal inmiyor” sözlerine karşılık “oğlumun bağışladım” veya “koç gibi oğlan bağışladım” karşılığını verdiği olur (Santur, 1996:10).

Mersin’de gelin indirme olayı şu şekilde gerçekleşmektedir:

- Damat ve gelin düğünden sonra balayı şeklinde bir yere gitmemişlerse ve gelin çeyiz serilen evine gelmişse, kapı önünde, gelin indirme geleneği uygulanır (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Gelin, arabadan inmeyip “indirmelik” isteyebilir. Damat tarafı buna bir hediye ile karşılık verir. Bu hediye duruma göre altın, ağaç, tarla gibi hediyelerdir (K2, K17, K21, K29, K33, K36, K39, K52, K56, K69, K70).
- Hediye sonrası, eğer imam çağrılmışsa, gelin inerken bir dua okunur (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Damat tarafının maddi gücü yerinde ise gelinin ayağına bir kurban keserler (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Kurban kanından gelin ve damadın alınına sürülür (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).

- Damat tarafından bazı kişiler gelinin kudümlü olup olmadığını anlamak için su dolu bir ırbığı ya da testiye geline teptirirler (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Köylerde gelin oğlan evinin önüne geldiğinde yemek kazanının etrafında geldiği eve bereket getirsin diye üç kere dolaştırılır (K2, K9, K16, K17, K18, K19, K24, K33, K54, K77).
- Geçimleri tatlı olsun diye, geline, kapının üzerine bir parmak bal sürdürülür (K2, K21, K29, K36, K39, K52, K56, K62, K69, K70).
- Yaptıkları işler bereketli olsun diye bir çekiç ve bir çivi ile kapı üzerine asma yaprağı çaktılır (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Kapının önüne çekilmiş olan, çiçeklerle dizilmiş ip kırdırılır (K22, K62).
- Geline esvap kesmede ya da gelin alma sırasına kız evinden çalınan kaşık ya da tabak kırdırılır ki bereketini de beraberinde getirsin diyedir (K2, K9, K16, K17, K18, K19, K24, K33, K54, K77).
- Gelin kaynananın sözünü tutsun diye kaynananın kolunun altından geçirilir (K62, K70).
- Gelin attan inip eve girerken yüz görümlüğü takılır. Ancak yüz görümlüğünü isteyen takar, istemeyen takmaz (K24, K36).
- Gelin indirmelerde, oğlan evinin hali vakti yerinde ise gelin inerken çalgıcı getirilir ve gelin, çalgıcıların çaldığı yerel müzikler eşliğinde iner. Sonra istenirse çalgı eşliğinde oynanır. Gelin ortada oynar. Damat oynamak istese bile geride bekler. Gelin onu oyuna davet eder. Ancak o zaman beraber oynarlar (K2, K21, K29, K36, K39, K52, K56, K69, K70).
- Gelin indirmede türküler söylenir. Bunlardan bir ikisi şu şekildedir:

Kapıda söğüt gelinim

Verdiğim öğüt gelinim

Sevdiğin yiğit gelinim

Ağzın tatlı olsun

Sen sefa geldin gelinim

Gelmen kutlu olsun

Yarenim, yoldaşım, bacım

Ağzın tatlı olsun

Çarşıda nişe gelinim

Okkası beşe gelinim

Sevdiğin paşa gelinim

Ağzın tatlı olsun

Sen sefa geldin gelinim

Gelmen kutlu olsun

Yarenim, yoldaşım, bacım

Ağzın tatlı olsun (K21, K77).

Kapıda mazı gelinim

Mazının özü gelinim

Kaynanan cadı gelinim

Sen sefa geldin gelinim

Dilin tatlı olsun

Giydiğin atlas gelinim

İğneler batmaz gelinim

Yalnız yatmaz gelinim

Sen sefa geldin gelinim

Dilin tatlı olsun

Kapıda söğüt gelinim

Sözlerim öğüt gelinim

Nişanlın yiğit gelinim

Sen sefa geldin gelinim

Dilin tatlı olsun (K21, K78).

Mersin ve çevresinde gelin alma günü kız oğlan evine getirildiği zaman öncelikle “indirmelik” denen para verildikten sonra kız eve girer. Eve girerken de dualar okunur. Oğlan tarafının hali vakti yerindeyse kurban kesilir. Başından aşağıya buğday, kuru üzüm, şeker ve bozuk para atılır. Kızın kudümlü yani becerikli güçlü kuvvetli olup olmadığını anlamak için ırbık ya da helke teptirirler. Esvap kesmede ya da gelin alma da kız evinden çalınan kaşık ya da tabak kırdırılır. Çiftin birlikteliklerinin sağlam olması için evin duvarına çivi çaktırılır. Çocukları olsun diye asma yaprağı çiviye takılır. Ağızlarını tatlı olsun diye gelin evin kapısına bal sürer. Kaynanasının sözünü dinlesin diye gelin kaynananın kolunun altından geçer. Yapılan bütün bu pratikler büyüsel niteliktedir. Şans, bereket ve aydınlık getirmesi amacıyla yapılmaktadır. Eski inanışların izlerini taşımaktadır.

Ancak şunu da belirtmeliyiz ki günümüz kent yaşantısında bu uygulamaların pek çoğuna rastlamamaktayız. Bu inanış ve pratikleri daha çok kırsal kesimde görmekteyiz.

IV.4.11. Damat Tıraşı

Mersin ve çevresinde damat tıraşı ile ilgili olarak yapılan pratikler şunlardır:

- Gelini almaya gitmeden önce berber oğlanın evine gelir. Damat ve sağdıçları tıraş olur (K2, K9, K16, K17, K18, K19, K24, K33, K54, K77).
- Eskiden damat tıraşını büyükler yapardı. Tıraş olurken davul çalınır, damada para takılırdı (K1, K36, K79).
- Damadı tıraşa arkadaşları götürür. Damat tıraşı tarifesi biraz daha pahalı olur. Ücreti ya sağdıçlar öder ya da damadın arkadaşları öder (K2, K9, K16, K17, K18, K19, K24, K33, K54, K77).
- Eskiden damat tıraş olurken bazı şakalar yapılırdı. Saçına tipine bakılarak, damada takılırlardı. Konuşursa iğne batırırlardı. Diğer kötü şakaların yapılmaması için de sağdıçlar damadı korur (K1, K39, K79).

Mersin ve çevresinde damat tıraşı gelin oğlan evine inmeden önce yapılıyor, bazen de indikten sonra yapılabilir. Kırsal yerleşimlerde berber damada gidiyor. Kent yaşantısında ise damat berbere gidiyor. Her ikisinde de damadın arkadaşları damadı yalnız bırakmıyorlar ve masrafı onlar karşılıyor. Tıraş olurken arkadaşları ya da yakınları damada takılır. Aslında amaç damadı rahatlatarak düğüne hazırlamaktır.

IV.4.12. Fotoğraf Çektirme

Son yıllarda düğün gelenekleri içinde fotoğraf çektirme de bir gelenek haline gelmiş durumdadır. Hemen hemen Anadolu'nun her yerinde bu uygulamaya rastlamaktayız. Özellikle kent yaşamında kendini gösteren bu pratik köy düğünlerinde dahi

yapılmaktadır. Düğün günü kız tarafı da oğlan tarafı da düğün için hazırlık yapmakta, giyinmekte ve süslenmektedirler. Genellikle kız tarafının kuaförde işi bittikten sonra oğlan tarafı gelip kız tarafını almakta ve hep beraber fotoğraf çektirmeye gitmektedirler. Genellikle de düğün salonuna gitmeden önce bu uygulamayı görmekteyiz. Gelin ve damat fotoğrafçıda tek tek beraber, aileleriyle ve yakın arkadaşlarıyla arkada çeşitli fonlarla resim çektirmektedirler. Daha sonra bunlardan bazıları çerçeveletilmekte evin muhtelif yerlerine asılmaktalar. Aynı zamanda da bir düğün albümü oluşturulmaktadır. Düğüne gelemeyenlere, göremeyenlere bu albüm gösteriliyor. Ayrıca fotoğrafı çeken yer düğünü de videoya almaktadır. Özellikle kent yaşamında düğünün videoya kaydedilmesi büyük önem taşıyor (K2, K9, K16, K17, K18, K19, K24, K33, K54, K77, K102).

IV.4.13. Nikâh / Gerdek

Nikâh:

Nikâhın amacı, kadın-erkek beraberliğini ilan etmek, toplumun gözünde geçerli saymak, kutlamak ve kutsamaktır (Örnek, 2000:198).

Mersin halk kültüründe nikâh ile ilgili uygulamalar şu şekildedir:

- Resmi nikâh düğünden önce yapılır (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- İmam nikâhı gelin oğlan evine geldiğinde, evde yapılır (K2, K9, K16, K17, K18, K19, K24, K33, K54, K77, K102).
- İmam nikâhı nişandan hemen sonra ya da düğüne yakın bir zamanda da kıyılabilir (K2, K21, K29, K36, K39, K52, K56, K69, K70).
- İmam nikâhı gerdekten önce yapılmalıdır (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).

- İmam nikâhı yapılırken otuz iki farz sorulur (K2, K9, K16, K17, K18, K19, K24, K33, K54, K77, K102).
- Nikâh son zamanlarda düğün salonunda düğün esnasında kıydırılmaktadır (K2, K9, K16, K17, K18, K19, K24, K33, K54, K77, K102).

Anadolu'nun pek çok yerinde olduğu gibi Mersin'de de düğünden önce mutlaka imam nikâhı yapılıyor. Eskiden imam nikâhı gelin oğlan evine geldiği zaman yapılırdı. Ancak günümüzde kız verildikten sonra çiftin rahat gezmesi laf söz olmaması için hemen yapılmaktadır. Yörede çiftlerin sadece imam nikâhı yaparak evlenmeleri ve yaşamaları hoş karşılanıyor, ama sadece resmi nikâh pek hoş karşılanmıyor. Ancak son yıllarda artık ikisi de mutlaka isteniyor. Eğer resmi nikâh yapılmayacak olursa aile kızını vermiyor. Resmi nikâhı da düğünden hemen önce belediyeye giderek yapıyorlar. Bazen de nikâh memuru salona çağırılabilir.

Gerdek:

Medeni ya da dini nikâhtan sonra gelinle damadın bir araya gelmesine “gerdek”, bir araya gelecekleri yere “gerdek evi, gerdek odası, gerdek damı” gibi adlar verilir (Örnek, 2000:197-198).

Nikâhtan sonra çiftin kalacağı odaya “gerdek odası” denir. Damat, sağdıç ve arkadaşları tarafından şamatayla gerdek odasına sokulur. Geleneğin ve dinselliğin ağır bastığı yerlerde, damat başkalarıyla birlikte namaz kıldıktan sonra ilahilerle gerdeğe sokulur. Gelinle damadın karı-koca oldukları geceye “gerdek gecesi” ya da “zifaf gecesi” denmektedir. Ülkemizde son yıllarda, özellikle kentlerde, ekonomik durumu elveren kişiler gerdek gecesini evlerinin dışında bir otelde ya da başka bir kentte geçirmektedirler. Buna yaygın adıyla “balayına çıkma” denilmektedir (Başçetinçelik, 2009:310).

Mersin 'de gerdekle ilgili yapılan uygulamalar şu şekildedir:

- Gerdeğe girmeden önce damada ve geline şekerli şerbet içirilir (K2, K21, K29, K36, K39, K52, K56, K69, K70).
- Kızın ailesi gerdekten önce yatak odasına bir tepsi tatlı gönderir (K16, K17, K18, K19, K24, K33, K54, K77, K102).
- Gelin gerdeğe girerken bir tane elma verilir (K9, K16, K17, K18, K19, K24, K33, K54, K77, K102).
- Sağdıçlar ve kız başları gelinle damada öğütler verir (K2, K9, K16, K17, K18, K19, K24, K33, K54, K77, K102).
- Gelin odasının yakınında gelinle damadın yakını olan iki üç yaşlı kadın bekler (K2, K9, K16, K17, K18, K19, K24, K33, K54, K77, K102).
- Gerdeğe girmeden önce gelin ve damat iki rekât namaz kılar (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).
- Gerdeğe girmeden önce damat geline ‘yüz açıcılığı’ olan altın, takı gibi kıymetli şeyler takar ya da verir (K21, K39).
- Gerdek bittikten sonra kapıda bekleyen kadınlardan biri çarşafı alarak kaynanaya gösterir. Ancak son yıllarda olay gelinle damat arasında gerçekleşmektedir (K2, K9, K16, K17, K18, K19, K24, K33, K54, K77, K102).
- Eğer kız temiz çıkmazsa babası evine gönderilebilir (K2, K9, K16, K17, K18, K19, K24, K33, K54, K77, K102).
- Oğlan evinde perşembe günü dikilen bayrak gerdekten sonra indirilir. Gerdek gerçekleşmezse bayrak asılı kalır (K2, K21, K29, K39, K52, K56, K69, K70).

Eskiden gerdekle ilgili olarak Mersin’de özellikle Yörüklerde güveyi gerdeğe girerken sopalarla kovalanır ve çevik davranmazsa dayak yerdı. Güveyi gerdeğe girdiği gece kızın vücudunda ve yüzünde görülebilecek olan yerlerini morartır, hatta çok gelinlerimizin yüzü gözü bere içinde kalırdı. Bunu yapmayan delikanlılar ayıplanırdı. Sabahleyin gelinin yüzünü bere içinde gören oba kadınları güveye öfkelenerek, ellerine değnek alıp onu dövmeye başlarırdı. Güveyi dayak yerken karşılık veremezdi. Yalnız güveyinin arkadaşları olan erkekler, güveyi kadınların elinden kurtarmağa çalışırdı. Bu □det bütün Türkmenlerde böyleydi. Hatta bazı güveyilerin başı yarılr ve kolları da kırılırdı. Erkekler, erkek tarafı, kadınlar, kadın tarafı sayılır; sonunda gelin araya girer ve erkeğe kollarını açarak onu korurdu (Yalman, 1977:31).

IV.5. Düğün Sonrası

Anadolu’da gerdeğin ertesi günü çeşitli adlarla anılır. İstanbul’da ve pek çok yerde “paça günü” adı verilen bu günde, o gün gelen konuklara paça ikram edilir. Bu günün adı Toroslar bölgesinde “çarşaf” Mudurnu ve Çivril’de “duvak”, Hatay ve Kerkük’te “suphe”, Isparta’da “gelin ertesi”, Kastamonu ve Sinop’ta “Samet, samat, semet”, Kayseri’de “güvey başı” Yörüklerde “kâkül” günüdür. Evlenme gelenekleri dizisi bu günle sona erer. Ondan sonraki günler gelin ve güveyin el öpme gezileri, oğlan eviyle kız evinin karşılıklı ziyafetleri ve hediye alıp verme gelenekleri ile devam eder (Boratav, 1984:188).

Mersin’de düğün sonrası için kent yaşamında özel bir isim kullanılmamaktadır. Ancak Yörük kültürünün etkisiyle kırsal kesimde “kâkül günü” denilmektedir. Çünkü gerdekten hemen sonraki gün gelinin kâkülü kesilmektedir. Gelinin gelin olup olmadığı da bu kâkülden anlaşılmaktadır. Bunun dışında anne ve babanın elleri öpülüyor. Misafirler ve tebrikler kabul edilip gelin evine gelenlere ikramlarda bulunuluyor.

IV.5.1. Duvak

Mersin ve çevresinde duvakla ilgili uygulanan inanışlar ve pratikler şu şekildedir:

- Yeni evlilere “Allah hayırlı geçim versin” denilir (K2, K9, K16, K17, K18, K19, K24, K33, K54, K77, K102).
- Yüz açımı genellikle pazartesi günü gündüz olur. Herkes bir aradayken eğlence olur, yemek için bir şeyler dağıtılır (K2, K21, K29, K36, K39, K52, K56, K69, K70).
- Kadınlar gelin evinde toplanırlar. Gelinin üzerinde gelinliği vardır. Bazen de elbise giyip sadece duvağını da takabilir. Kayın biraderlerinden biri çağrılır. Kayın, eline şiş ve oklava alır, bununla üç defa gelinin peçesini önce kaldırır, sonra indirir. Sonra şişi veya oklavayı kırar. Geline, bir de hediye verir. Bu hediye altın ya da ev eşyası olabilir (K2, K21, K29, K36, K39, K52, K56, K62, K69, K70).
- Duvak açımında bazen de aile isterse mevlit okutabilmektedir (K2, K9, K16, K17, K18, K19, K24, K33, K54, K77, K102).
- Kadınlar, gelinden “kekil” (saçın ön kısmından bir parça) keserler. Bundan sonra gelin, odadakilerin elini öper, böylece düğün bitmiş olur (K2, K21, K29, K36, K39, K52, K56, K69, K70).
- Eskiden duvak günü gelin erkenden kalkarak düğünde kesilen hayvanların kellerini tütüleyerek paça pişirirdi. Bu çorbadan gelen misafirlere ikram edilirdi. Şimdilerde bu uygulama hiç yapılmıyor (K2, K9, K16, K17, K18, K19, K24, K33, K54, K77, K102).

Mersin’de kent yaşamında son yıllarda düğünün ertesi günü daha çok mevlit yapılıyor. Bundan dolayı da bu güne “duvak mevlidi” deniyor. Ancak kırsal kesimde

özellikle Mersin'in batı tarafında Yörük kültürünün etkisiyle bu güne "kâkül günü" deniyor. Ama kırsal kesimde mevlit geleneği yaygınlaşmış bulunuyor. Bunların yanında düğünden sonra son yıllarda özel bir şey de yapılmayabiliyor. Sadece birkaç gün sonra misafir kabul edilip ikramlar yapılıyor. Gelin de bazen gelinlik giyebiliyor. El öpme merasimi gerçekleşiyor.

IV.5.2.Diğer Uygulamalar

Mersin ve çevresinde yukarıda saydıklarımızın dışında evlenme ilgili ayrıca şu pratikler yapılmaktadır:

- Gelin, geldiği evde konuşmaz. Gelini konuşturmak için ona altın gibi hediyeler alınır. Bu uygulamaya 'söyletmelik' denir (K1, K2, K6, K13, K20,K21, K33, K39, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K76, K89).
- Evlenen erkek askere gideceği vakit gelin oğlanın evinde kalır. Kaynanası ve kayınbabasının yanında oturur ve onlara hizmet eder (K21, K36, K54, K88).

Değerlendirme

Evlilik, geçiş dönemleri arasında çok önemli bir yer tutmaktadır. Kadın-erkek ilişkilerinin toplum tarafından onaylanmasını, kabul görmesini sağlayan düğün, Anadolu'nun her yerinde olduğu gibi Mersin'de de belli başlı uygulamalarla kutlanmaktadır. Bu çerçevede de pek çok inanış, âdet, gelenek, görenek ve pratikler kendini göstermektedir. Düğün öncesi ve sonrasında da inanış ve uygulama açısından Mersin yöresinin oldukça zengin olduğu gözlenmektedir. Bu uygulamaların pek çoğu, eski Türk inanç sistemlerinin, İslami motiflerle bezenerek devam ettirildiğini de göstermektedir. Ancak şu da açık ki, bu inanış ve pratiklerin geçmişteki kadar önemsenmemeye başladığını da görmekteyiz. Örneğin gelinin ata binmesi geleneği

günümüz koşullarının da etkisiyle son yıllarda kaybolan bir gelenek halini almıştır. Sadece yöresel kültür tanıtıldığında ya da festivalde toplu nikâh töreni olduğunda gösteri amaçlı ortaya çıkmaktadır. Diğer taraftan da geçmişte uygulanan bazı geleneklerin günümüzde tekrar canlandığını görmekteyiz. Örneğin son birkaç yıl öncesine kadar kına gecesinde gelin çoğunlukla abiye kıyafet giyiyordu. Ancak günümüzde kent yaşamında dahi gelinlerin kına gecesinde eski yöresel kıyafetleri giyip eski düzende kına gecesini yaptığını gözlemlemekteyiz. Sonuç olarak eski ve yeni geleneklerimiz kendini toplum içinde sentezleyerek varlığını sürdürmektedir.

Mersin’de görülen evlenme biçimleri görücü usulüyle anlaşarak evlenmedir. Son yıllarda kaçarak evlenmeler de eskiye oranla artmıştır. Kızlar ve erkekler evlenme isteklerini bazı davranışlarıyla belli etmekte ya da bu isteğini açıkça ailesine dile getirmektedir. Kız isteme, tatlı yeme, nişan ve ardından yapılan düğünle evlilik olayı gerçekleştirilmektedir. Evlenme gelenekleri içinde artık eskisi gibi uygulanmayan gelenekler de vardır. Bunun yanında çok gelenekçi aileler veya kişiler düğünlerinde farklılık istediğinde bu uygulamalar yapılmaktadır. Ancak halen canlılığını koruyan düğün gelenekleri de vardır. Örneğin köyde de olsa kentte de olsa genellikle aileler düğünde davul çaldırmaktadır. Durumu iyi olan aileler kurban kesmektedir.

Mersin halk kültüründe yöre halkının kendine özgü bir kültürü var, ancak çevre illerle ilişki sonucu bazı gelenekler de geçmiştir. Mesela, kına gecesinde gelinin başında kelle şekeri kırma geleneği var. Bu geleneğin Adana’da yer aldığını görmekteyiz ve Adana’nın Tarsus’a çok yakın olmasından dolayı bu geleneğin birinden diğerine bir şekilde geçebileceğini düşünmekteyiz.

Bununla birlikte, Mersin ve çevresinde geçiş dönemlerinde uygulanan inanç ve pratiklerin bazılarında, özellikle evlenme geleneğinde değişimler vardır. Bu durumun böyle olmasında teknolojik kültürün etkisi, ulaşımın kolaylığı, dışarıdan kız alıp vermeler ve göçebe yaşamla beraber göç eden halkın kültürünü yaşatmasıyla yerel halkın göç eden kültürün ilgi çekici olanlarını zamanla uygulaması, insanların eğlence anlayışının değişmesi etkili olmaktadır. Yine çok etkili olan bir faktör var ki, o da televizyondur. Televizyon sayesinde Anadolu'nun diğer yerlerinde uygulanan geleneklerden bazıları ilgi çekici bulunarak Mersin'de ve büyük ihtimalle diğer yörelerde de uygulanabilmektedir. Günümüzde yapılan uygulamalarda hızlı yaşamın etkisiyle artık kolaylık aranmasından dolayı da diğer yerlerde görüp kendi geleneklerine göre daha kolay buldukları bir uygulamayı halk da zamanla benimseyip yapabilmektedir. Bunun yanında kırsal kesimde dahi televizyonun etkisiyle değişimler vardır.

Mersin'de geçiş dönemlerinde özellikle evlenme kültüründe yukarıda saydığımız unsurların etkisiyle evlenme isteklerinde, gelin-güvey seçiminde, evlenme biçimlerinde, kılık-kıyafette, enstrümanlarda, söylenen ve çalınan parçalarda, düğünlerin icra ortamında değişimler tespit edilmiştir. Ancak eski kültür de özellikle kırsal kesimde yoğun ve kapsamlı olarak devam etmektedir.

V.BÖLÜM

V. MERSİN HALK KÜLTÜRÜNDE HAC GELENEĞİ

Hac olayı da geçiş dönemlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Hac olayını geçiş dönemleri içerisinde almamızın sebebi bir kişinin hacca gidip geldikten sonra belirli olaylarda belirli davranışlar göstermesi beklenir. Hacca gidip dönen kişilerin adlarının önüne hacı sıfatı konularak anılmaya başlanır. Sözüne güvenilir birisi olarak kabul edilir. Düğünlerde dans etmemeleri, yalan söylememeleri ve namaz kılmak, oruç tutmak gibi dini görevlerini eksiksiz olarak yerine getirmeleri beklenir.

Mersin ve çevresinde de hacca gitme geleneği maddi imkânlar çevresinde gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır.

V.1. Hacca Hazırlık

Hacca gidecek olan kişiler genellikle aşağıdaki uygulamaları yapmaktadırlar:

- Evlendikten sonra çiftler çocuklarını belli bir yaşa getirdikten ya da evlendirdikten sonra ölmeden önce dini bakımından farz kılınan hac ibadetlerini yerine getirmek isterler. Bunun için belli bir miktar para biriktirirler. Kadının tek başına hacca gitmesi pek hoş karşılanmaz. Onun için çiftler ikisi de sağken beraber gitmek isterler. Eğer kadın eşini kaybetmişse erkek evladı varsa onunla gider. Ancak günümüzde hacca gitmek için kuraya katılmak gerekiyor. Bazen çiftlere aynı anda kura çıkmayabiliyor. O zaman kadın tek gidebiliyor. Maddi açıdan da belli bir külfeti olduğu için bazen iki çiftin giderleri karşılanamayabiliyor, o zaman genellikle kadın gitmiyor. Erkek tek gidebiliyor. Sonra para denkleştirilirse kadın o zaman gidiyor (K9, K55, K70).

- Hac ibadeti kutsal bir ibadet kabul edildiği için hacca gitmeden önce belirli hazırlıklar yapılır. Orada giyilecek kıyafetlerden zaruri ihtiyaçlarını gidermek adına ne gerekiyorsa hepsi hazırlanır. Konu komşuya borç varsa onlar kapatılır. Vasiyette bulunulabilir (K9).

V.2. Hacca Uğurlama:

Mersin ve çevresinde hacca gidecek kişi hacca uğurlanırken yapılan uygulamalar şunlardır:

- Gitmeden önce hacca gidecek kişinin yakınları hac adayını ziyarete gelir. Hacca gidecek kişiyi uğurlarlar. Dualar ederler. Karşılıklı helallik isterler. Hacca gidecek kişilerden tespih, oranın toprağından bir avuç kadar toprak, zezem suyu gibi bazı isteklerde bulunabilirler ya da yakınların bir dileği varsa hacı adayının kendisi için dua etmesi istenir (K83, K89).
- Hacca giden kişi hacdan dönerken kendisinden bir şey istenmişse onları getirmenin yanında eşe dosta vermek için tespih, namazlağı, tülbent, koku, hurma, battaniye, inci, gümüş hac yüzüğü, hac giysisi gibi hacca özgü hediyelik eşyalar alır (K9, K90).

V.3. Hacdan Karşılama

Mersin'de hacdan dönen kişiler karşılanırken ve karşılandıktan sonra yapılan uygulamalar şunlardır:

- Hacdan döndükten sonra hacıyı yakınları karşılamaya gelir. Hacı ile dua ve salâvatlarla selamlaşma yapılır. Eğer adak adanmışsa bazen kurban kesilir. Eve gelen misafirlere şeker, hac hurması, zezem suyu gibi yiyecek ve içecekler

ikram edilir. Bu ikramlar dualar ve salâvatlar getirilerek yenilir. Hacıya neler yaptığı anlatılır (K9, K36, K62 K100).

- Hacdən gelen kişilere Hacı diye hitap edilmeye başlanır ya da Hacı Ahmet, Hacı Zekiye gibi isimlerinin önüne “hacı” sıfatı eklenerek hitap edilir (K9, K63).
- Hacca gitmiş kişilerden döndükten sonra daha dini bütün yaşaması, gelişen olaylar karşısında daha olgun davranması beklenir. Topluluk içinde hacca gitmiş kişiler daha saygın karşılanır (K9, K63).

Değerlendirme

Çalışmamızın bu bölümünde hac olayı bir diğer geçiş dönemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Genellikle insanlar ölmeden önce dini bir görev olarak gördükleri bu uygulamayı yerine getirmeye çalışıyorlar. Çünkü bu olaydan sonra insanlardan belirli olaylarda belirli davranışlar göstermesi beklenir. Hacca gidip döndükten sonra adlarının önüne hacı sıfatı konularak anılmaya başlayan bu kişiler, sözüne güvenilir olarak kabul edilir. Eğlencelerde dans etmemeleri, yalan söylememeleri ve namaz kılmak, oruç tutmak vb. dini görevlerini eksiksiz olarak yerine getirmeleri beklenir. Mersin ve çevresinde hac geleneği etkin bir şekilde varlığını sürdürmektedir. Son yıllarda televizyonun ve hacca gidenlerin artmasıyla hacca gitmenin daha çok önemsendiğini ve uygulandığını görmekteyiz. Öyle ki özellikle kırsal kesimde insanlar hacca gitmeyi eskisinden daha çok önemsemekteler. Hacca gidebilmek için daha çok çaba sarf edilmektedir. Hacca gidip gelen insanlara değer verilmekte ve onlardan helallik istenmektedir. Hacca gidecekleri ve gelenleri ziyarette bulunmaktadır. Onlardan dua etmelerini istemektedirler ve hediyeler alınıp verilmektedir. Bununla birlikte hac geleneği çerçevesinde İslami koşulların dışında çok fazla inanış ve pratiğin de gelişmediğini görmekteyiz.

VI. BÖLÜM

VI. MERSİN HALK KÜLTÜRÜNDE ÖLÜM

Ölümlle insan yaşamı sona erer. Bir kişi öldüğünde ölünün yakınları ölen kişiyi bir daha göremeyeceklerini bilirler. Bu yüzden de ölü için son görevlerini en iyi şekilde yerine getirmeye çalışırlar. Bu çerçevede de insanoğlu zamanla pek çok inanış ve pratik oluşturmuştur.

Doğum ve evlenmede olduğu gibi, ölüm çevresinde de birçok inanma, □det, töre, tören, ayin, kalıp davranış oluşmuştur. Ölüm çevresinde kümelenen ve ölüyle toplum üyelerini kuşatan bu inanmalar, âdetler, işlemler, törenler ve kalıp davranışlar başlıca üç önemli işleve sahiptir. Bunlardan bir grubu ölenin “öte dünyaya gidişini kolaylaştırmak; onun gerek geride bıraktıklarının gözünde, gerekse “öte dünyada” saygın ve mutlu bir kişi olmasını sağlama amacına yöneliktir. Bir başka grupsa; ölenin geri dönüşünü önlemek, yakınlarına ve geride bıraktıklarına zarar vermesini engellemek amacıyla yerine getirilenlerdir. Üçüncü grupta toplananlarsa; ölenin yakınlarının bozulan ruhsal durumlarını sağaltmak; sarsılan toplumsal ilişkilerini düzeltmek ve yeniden topluma katılmalarını sağlamak için uygulanmaktadır. Ölümün herkes için kaçınılmaz bir son oluşu, dünyanın her yerinde ölüm çevresinde toplanan □detlere ve işlemlere evrensel bir karakter kazandırmıştır (Örnek,1995:207).

İnsanoğlu var olduğu günden beri yaşam ve ölüm sırlarını öğrenmeye ve anlamaya çalışmış ve insanı yaratan nesneyi “*nefes, tın, rüzgâr, esinti*” anlamlarına gelen sözcüklerle ifade etmiştir. Eski Türkler can ve ruh kavramı karşılığında “*tun*” (nefes) sözcüğünü kullanmışlardır. Altaylılara göre nefes kavramını karşılayan “*tın, süne ve kut*”tan başka insanın “*yula*” adı verilen bir de eşi vardır. İnanca göre, insan uyurken yulası

her yerde dolaşabilir. Düş, yılanın gördüğü şeylerden ibarettir. Şamanistlere göre can; kanda ya da yürekte bulunur (İnan, 1995:176).

Ölüm, insan hayatının sonu ve geçiş dönemlerinin son aşamasıdır. Ölüm ilk çağdan günümüze kadar her toplumun çaresiz kalıp elinin kolunun bağlandığı bir durumdur. Anadolu Türklerinde ölümle ilgili inanç ve uygulamalar da doğal olarak değişen coğrafya ve ortamdan etkilenmiştir, ancak birtakım noktalarda da kendisini koruyacak ortamları bulmuştur. Bu doğrultuda Anadolu inanç ve ortamının ağırlığını şüphesiz İslam dini oluşturmaktadır (Artun, 2005:170).

Mersin’de ölümle ilgili inanış ve pratiklere baktığımızda bazılarının eski Türklerin inanışlarından geldiğini görmekteyiz. Ancak yine de bu inanış ve uygulamaların çoğu İslam çerçevesinde meydana gelmiştir.

VI.1. Ölüm Öncesi

Ölüm insanı o kadar çaresiz kılıp korkutur ki insanlar çevresinde olup biten olayları, eşyanın şu ya da bu şekilde duruşunu ölümün ön belirtisi olarak sayar. İnsanlar bunun için ölümü sezdirenen olaylardan ve nesnelere uzak durmaya çalışırlar (Örnek, 2000:208).

Anadolu’nun pek çok yerinde olduğu gibi Mersin ve çevresinde de ölümü düşündüren pek çok inanış vardır. Özellikle ortak olan inanışlardan biri hayvanlarla ilgili olandır. Baykuş, karga, köpek gibi bazı hayvanların çeşitli hareketlerine göre insanlar ölümle ilgili yorumlarda bulunurlar. Hayvanlarla ilgili inanışlardan sonra ölümle ilgili diğer önemli inanışlar da rüya çevresinde oluşanlardır. Ölümle ilgili olarak neredeyse kalıplaşmış rüya yorumları kendini gösterir. Bütün inanışlardan hareketle insanlar ölüm olgusuna ve olayına karşı kendini hazırlamaktadır.

VI.1.1. Ölümü Düşündüren Belirtiler

Ölüm korkusunun bilinçaltındaki baskısıyla tedirgin olan halk düşüncesi, alışlagelmişin dışındaki birtakım davranışları, araç-gereçlerin şu ya da bu biçimdeki kullanılışlarını, meteorolojik olayları, hayvanların hareket ve seslerini, düşlerdeki görüntülerle hastadaki psikolojik ve fizyolojik değişiklikleri çoğu zaman ölümün bir işareti ya da bir ön belirtisi saymaktadır(Örnek, 2000:208).

Mersin ve çevresinde ölümle ilgili belirtiler olarak şunları tespit ettik:

- Halk arasında kötü olarak bilinen biri insanlara iyi davranmaya başlamışsa, onlardan helallik istiyorsa, sevdiklerini ziyarete gidiyorsa o kişi için üstüne “ölüm iyiliği” gelmiş denir. Yakında öleceğine inanılır (K9, K21, K54, K101).
- Eğer bir kişi çok hastaysa ve birdenbire iştahı açılmışsa, borcunun alacağıın peşine düşmüşse, sevdiklerini görmek istiyorsa ve yakınlarından helallik istiyorsa o kişinin ölümünün yaklaştığı düşünülür (K1, K6, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K76, K89, K100).
- Hastanın ayakları şişerse, burnu sertleşirse, sivrilirse, kulaklarının arkası sararırsa, vücudu soğursa, morarırsa hastanın öleceği düşünülür (K1, K2, K13, K20, K29, K56, K66, K69).
- Hastanın vücudunda “hasbir” dedikleri benek benek kırmızı yaralar olursa hastanın öleceğine inanılır (K2, K16, K20, K29, K56, K78).
- Hastanın nabzı yavaşlayıp halsizleşirse öleceğine inanılır (K2, K16, K20, K29, K56, K78).
- Hastanın gözleri sadece bir tarafa dik dik bakarsa öleceği düşünülür (K2, K9, K13, K20, K29, K56, K66, K69, K101).

- Hasta çok sayıklarsa ya da dili tutulursa öleceğine inanılır (K1, K6, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K76, K89, K100).
- Hastanın başında çok fazla karasinek dolanırsa öleceğine inanılır (K2, K9, K13, K20, K29, K56, K66, K69, K101).
- Hasta sık sık nefes alırsa; tükürüğünü, balgamını çıkartamazsa öleceğine inanılır (K2, K9, K13, K20, K29, K56, K66, K69, K101).
- Hastanın ağzı eğilirse ve yemek yiyip su içemezse, eli titrerse, ayakları sertleşirse öleceği düşünülür (K2, K9, K13, K20, K29, K56, K66, K69, K93, K100).
- Eğer ayakkabı ters dönerse o evden bir ölü çıkacağına işarettir (K1, K13, K29, K66, K69, K70).
- Eğer bir köyde bir yıl içerisinde birkaç dul evlenip düğün yaparsa ve başına al atılırsa yani ikinci evliliğinde başına al atarak evlenmişse “bu yıl dula alı çok atan oldu, köyden ölü çıkacak” derler. Düğünlerde gelinlerin başına kırmızı tülbent örterler. Özellikle gelin ata bineceği zaman ister yerel kıyafet giysin, ister gelinlik giysin fark etmez gelinin başına mutlaka kırmızı bir örtü örterler. Al yeni geline atılır. Dullara al atılması pek hoş karşılanmaz. Al atılan dul sayısı kadar ölü çıkacağına inanılır (K21,K22, K36).
- Damda baykuş öterse o evden ölü çıkacağına inanılır (K2, K29, K56, K69, K70).
- Birkaç gece üst üste köpek ulursa çevreden birinin öleceğine inanılır (K1, K20, K56, K69).
- Rüyada boş yatak görülürse bir ölüm olacağına inanılır. Kimin yatağı görülmüşse onun öleceği düşünülür (K1, K6, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K76, K89, K100).

- Eğer kişi rüyasında bir çukura düşmüşse ve çıkamıyorsa öleceğine inanılır (K17, K22, K68, K75).
- Rüyada gelinlik giymek ölüm olacağına işarettir (K2, K6, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K76, K89, K93).
- Falda ve rüyada büyük bir kalabalık ve Kur'an yazısı görülürse ölüm olacağına inanılır (K9, K16, K17, K18, K19, K22, K36, K54, K79, K93).
- Mezarlıkta açık mezar varsa yakın zamanda birinin öleceğine inanılır. Açık mezar için ölü bekliyor denir. Onun için ölenin mezarı öldükten sonra kazılır (K24, K33, K35).
- Rüyada mezar ya da tabut görmek bir ölüm olacağına işarettir (K11, K24, K33, K77, K85, K91).
- Hasta olan birinin gözleri bir yere dikilirse, burun delikleri genişlerse, çenesi seğirirse, alını terlerse hastanın ölümünün yaklaştığı düşünülür, başında beklenir. Hastanın ağzına bez ıslatılarak su damlatılır. Yakınları çağrılır. Vasiyeti varsa söylenir (K33, K37, K50, K62).
- Öleceği düşünülen hastanın canını kolay vermesi için dua edilir (K24, K33).
- Eğer hasta çok can çekişiyorsa sevdiği birini gözlüyor derler. Gurbette sevdikleri varsa ve gelemeyecek durumdaysa sevdiğinin resmini gösterirler. Bir eşyası varsa onu verirler. O zaman hastanın ruhunu çabuk teslim edeceğine inanılır (K21, K36, K77, K85).
- Hasta can çekiştiğinde şeytana uymaması için başucuna Kur'an koyarlar ve ağzına su damlatırlar. Hastanın can çekişme acısını azaltmak için başucunda Yasin suresini okurlar (K9, K18, K21, K67, K83, K100).

Mersin ve çevresinde hastanın durumundaki fizyolojik ve psikolojik belirtilere bakarak kişinin ölümünün yaklaşp yaklaşmadığıyla ilgili yorumlar yapılabiliyor. Ayrıca Mersin’de insanların bazı hayvanların hareketlerine göre veya rüyalarında gördükleri şeylere istinaden ölümle ilgili çeşitli inanışlarının yer aldığını görmekteyiz.

İnsanlar, hasta insanların duruşlarından, yüz hareketlerinden, tenlerinin renginden, teninin soğukluğundan, gözlerinin bakışından, konuşma şeklinden, isteklerinden, davranış şekillerinden hastanın ölüp ölmeyeceğiyle ilgili çıkarımlarda bulunurlar.

Fizyolojik belirtilerden sonra en belirgin inanışlar hayvanlar ve rüyalar çevresinde şekillenmektedir. Hayvanların sezgilerine güvenilmekte geceleyin bir köpeğin ulumasından ya da baykuşun ötmesinden dolayı ölüm olacağına inanılmaktadır. Bunun dışında rüyada kişinin çukura girip çıkamaması da insanın ölüm karşısındaki çaresizliğiyle örtüştürülerek ölümle ilgili yorumlanmaktadır.

VI.1.2. Kaçınmalar

Ölümü düşündüren belirtiler dışında, ölümün insandan uzak olması için insanların çeşitli gerçekleştirdikleri pratikler vardır. Bunlar genellikle yakın zamanda biri öldüğünde ölünün beraberinde kimseyi götürmemesi için ölünün eşyaları, davranışı ve durumlarıyla ilgili korkuyla yapılan uygulamalardır. Ayrıca yapılmaması gereken bir şey yapıldığında da insanın başına kötü şeyler geleceğine inanılır.

Mersin ve çevresinde ölümü uzaklaştırmak için uygulanan kaçınmalar şu şekildedir:

- Ölüm uzak olsun diye tahtaya vurulur (K9, K16, K17, K18, K19, K22, K36, K54, K79, K93).
- Akşamüzeri komşuya süt ve yoğurt verilmez (K9, K21, K33, K69).
- Eskiden Çarşamba günü çamaşır yıkanmazdı (K24, K33, K100).
- Cenaze çıktıktan sonra bir tabak bulgur, tuz, bir bardak yağ ve soğan bir fakire verilirdi. Böylelikle ölünün rızkının da beraber gideceğine inanılırdı (K9, K16, K17, K18, K19, K22, K36, K54, K79, K93, K101).
- Arkasından başka ölü çıkmasın diye ölünün ayakkabıları kapının önüne ya da dışına konur (K1, K2, K13, K21, K25, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89, K100).
- Ölünün olduğu odada eğer birisi hapşırırsa, hapşıran kişinin üstündeki kıyafetlerinden herhangi birisi ya da eşarbı hemen yırtılır ki ölüm o kişinin başına gelmesin (K69, K77, K78, K89).
- Ölümün devamı gelmesin diye ölünün başında tahta kaşık kırarlar (K2, K16, K24, K33, K69, K77, K78).
- Ölü yıkandıktan sonra yıkama suyunun ısıtıldığı kazan ters çevrilerek üç gün bekletilir (K11, K16, K21, K24, K33, K54, K67, K78, K90, K97).
- Ölünün yıkandığı yerde üç gün ateş yakılır (K9, K16, K17, K18, K19, K22, K36, K54, K79, K93, K100).
- Cenaze kefenlenirken “üzerlik” tütürülür (K24, K33, K69).

- Cenaze evden çıktıktan sonra ev süpürülüp temizlenir. Ölünün yatağı yıkanır (K9, K16, K17, K18, K19, K22, K36, K54, K79, K93).
- Cenaze taşınırken önüne geçilmez (K1, K9, K16, K17, K18, K19, K21, K36, K54, K79, K93, K102).

Mersin ve çevresinde ölümden uzak durmak için yapılan pratikler özellikle ölen birinin arkasından ölünün birilerini daha götürmesin diye korkuyla yapılan pratiklerdir. Ölünün eşyalarının dağıtılması, fakirlere bir şey verilmesi, ölünün yıkandığı suyun kazanının ters çevrilmesi, yıkandığı yerde ateş yakılması, cenaze evden çıktıktan sonra temizlik yapılması, tütsü tütürülmesi, cenazenin önüne geçilmemesi yeni bir ölümün olmaması için yapılan işlemlerdir. Bunun dışında akşam süt yoğurt verilmemesi, tahtaya vurulması gibi pratikler de gündelik yaşamda ölümden uzak durmak için yapılan uygulamalardır. Bu pratiklerin çoğunda eski Türk inanç sistemlerinin etkileri kendini hissettirmektedir. Örneğin, ölümün uzak olması için tahtaya vurulması ağaç kültü inancının halen yaşadığının bir göstergesidir. Yine cenaze çıktıktan sonra evin süpürülüp temizlenmesi ve ölünün yıkandığı yerde ateş takılması evde dolaşan ölüm ruhunu ve kötü ruhları uzaklaştırmak içindir. Dolayısıyla Mersin’de ölümü geciktirmek için yapılan pratiklerde ateş kültü inancını ve Şamanist inancın izlerini görmekteyiz.

VI.2. Ölüm Sırası

Ölüm kaçınılmaz bir şey olduğu için tam olarak ne zaman nasıl geleceğini insanoğlu bilemez. Ancak beklenen bir ölüm de olsa aniden gelişen bir ölüm de olsa insanların uyguladıkları şeyler hemen hemen aynı oluyor. Bir an önce hazırlıkların yapılp ölünün fazla bekletilmeden defnedilmesiyle beraberindeki pek çok inanç ve pratik hemen uygulanmaktadır.

VI.2.1. Ölüm Sırasında Yapılan İşlemler

Yakınları, ölmek üzere olan kişiye son görevlerini en iyi şekilde yerine getirebilmek için çabalar. Bunun içinde gelenek- görenekler ve İslami uygulamalar çerçevesinde ölünen rahat ve imanlı gitmesi için birtakım pratikleri yerine getirirler.

Karakeçili Türkmenlerinde “elden ayaktan düşmüşler” için “Allah kurtardı” denilir. Bu kişiler için fazla acı duyulmaz. Ölünün çıktığı evdeki bütün sular dökülür. Ağır hastanın öleceği anlaşılırsa, evin eşiğine Azrail’in kılıcını yıkaması için su konur. Hastaya son nefesinde zezem suyu içirilir (Kalafat, 1999:35).

Mersin ve çevresinde hastanın öleceği anlaşıldığında uygulanan işlemler şunlardır:

- Öncelikle ölen kişinin kelime-i şahadet getirmesi sağlanır (K1, K13, K25, K39, K50, K51, K56, K59, KK66, K69, K70).
- Öleceği anlaşılan kişi, sağ tarafına yatırılır (K1, K2, K13, K37, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70).
- Öleceği düşünülen kişiye son olarak şartlar elveriyorsa zezem suyu yoksa su içirilir. Su içirilemiyorsa dudakları bir pamuk yardımıyla ıslatılır. Çünkü şeytan ölecek olan kişiyi günaha sokmak için suyla kandırırılmış (K1, K13, K38, K51, K56, K59, K66, K69).
- Hoca çağırılır. Başında Kuran okunur (K9, K16, K17, K18, K19, K22, K36, K54, K79, K93).
- Yakınları çağırılır, vasiyeti varsa dinlenir (K9, K16, K17, K18, K19, K22, K36, K54, K79, K93, K102).

- Ölünün başında yüksek sesle konuşulmaz, ayakucuna oturulmaz (K1, K11, K16, K21, K33, K67, K69, K79, K94, K100).

Mersin ve çevresinde hastada görülen değişikliklerle ölümünün yaklaştığı hissedilince imanlı gitmesi için hemen bir hoca çağrılır. Şeytan ölecek kişiyi suyla kandırarak inkâra davet edeceğine inanıldığından ölünün şeytana uymaması için ölüye varsa zemzem suyu yoksa normal su içirilir. Ölecek kişi rahatsız edilmemeye çalışılır. Ruhunu kolay teslim etmesi için ayakucuna oturulmaz. Hasta canını vermeden önce yakınları helalleşerek son söylediklerini dikkatle dinlerler. Bu kişinin son isteklerini yerine getirmeye çalışırlar.

VI.2.2. Ölümünden Sonra Yapılan İşlemler

Ölüm olayı olduğunda, ölen kişinin yakınları ağlamalarıyla ölüm olayını çevreye duyururlar. Olayı duyan komşular ve yakınları ölü evinde toplanarak, ölenin yakınlarının acılarına ortak olmaya, onları avutmaya, gerekli hazırlıkları yapmaya yardımcı olurlar. Bu arada komşular ve ölümün gerçekleştiği ev ahalisi gerekli yerlere ölüm olayını haber verirler (Örnek, 1995:213).

Bir kişi öldükten sonra ilk önce ölüm haberi yakınlarına duyurulmaya çalışılır. Ölünün yakınları camide salâ veririr. Gazete veya yerel televizyon gibi iletişim araçlarıyla ölüm ilanı verilir. Son yıllarda ölünün yakınları tarafından gazeteye ilan verme yaygın hale gelmiştir. Ölüm haberinin duyurulmasından sonra da ölüyü gömme hazırlıkları başlar.

Mersin ve çevresinde ölümünden sonra yapılan işlemler şu şekildedir:

- Ölümünden sonra belli başlı yapılan işler vardır. Hazırlıklar hep bu işlemlere göre yapılır. Bu işlemler; ölünün yıkanması, kefenlenmesi, cenazenin taşınması ile

cenaze işlemleridir (K1, K2, K13, K20, K33, K37, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).

- Ölü bir kez evin etrafında döndürülür (K21, K33, K40).
- Ölen kişinin gözleri açık kalmışsa kapatılır ve çenesi bağlanır. Çenesi ve ayakları bağlandıktan sonra yere yatırılır, üstü soyulur, üzerine çarşaf örtülür (K1, K2, K3, K13, K20, K21, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K70).
- Ölen kişinin giysileri bıçakla veya elle parçalanarak üzerinden çıkarılır (K9, K16, K17, K18, K19, K22, K36, K54, K79, K93).
- Ölümden sonra ölünün üzerine şişmesini engellemek amacıyla bir metal eşya (bıçak, makas vs.) konulur (K2, K13, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89, K102).
- Ölen kişi erkekse karnının üzerine bıçak, kadınsa makas konulur (K1, K25, K37, K62).
- Ölen kişinin kolları kadınsa göğüs hizasında, erkekse bel hizasında birleştirilerek sağ el üstte olacak şekilde konur (K9, K16, K17, K18, K19, K22, K36, K54, K79, K93, K102).
- Ölen kişi kadınsa başına kırmızı tülbent örtülür (K36, K62, K70).
- Eğer kişi eniştesinin evinde ölmüşse ölü baş tarafından değil, ayak tarafından çıkartılır. Ancak ölen, oğlunun evinde ölmüşse baş tarafından, kızının evinde ölmüşse ayak tarafından çıkartılır (K25, K36, K52).
- Ölünün kıyafetleri hemen dağıtılır., çevrede fakir kimseler varsa onlara verilir (K9, K2, K37).

- Cenaze olduğu zaman ölünün yakınları bir un çuvalının içine soğan koyarlar, bu çuval daha sonra fakirlere verilir. Sebebi de ölümün yarattığı acının bir an önce o evden çıkması içindir (K2, K13, K33, K39, K50, K51, K66, K69, K70, K89).
- Ölü evden çıkana kadar başında Kuran okurlar. Yakınları da başında ağıt yakabilirler. Ancak abartılı ağıtlar hoş karşılanmaz (K12, K20, K21, K33, K40, K66, K70, K81, K90).
- Camide salâ verilerek ölenin ismi çağırılır (K9, K16, K17, K18, K19, K22, K36, K54, K79, K93, K102).
- Ölen kişi bir vasiyette bulunmuşsa, yakınları tarafından bu vasiyet yerine getirilmeye çalışılır (K1, K2, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89, K102).

Mersin ve çevresinde ölümden hemen sonra yapılan işlemler hemen hemen Anadolu'nun her yerinde yapılanlarla aynıdır. Bu uygulamalar genellikle İslami uygulamalar esas alınarak yapılan uygulamalardır.

VI.2.3. Ölünün Bekletilmesi

Anadolu toplumunda ölünün bekletilmesi hoş karşılanan bir şey değildir. Eğer ölünün sevdiği ya da uzaktan gelecek bir yakını varsa birkaç gün bekletilir. Ancak zaman uzayacaksa özellikle de yaz mevsimiye uzaktan gelecek kişi beklenmez, ölü hemen gömülür. Eğer ölü gece ölmüşse sabaha kadar bekletilir, başında Kuran okunur.

Mersin ve çevresinde ölünün bekletilmesiyle ilgili inanış ve pratikler şu şekildedir:

- Ölünün bekletilmesi pek hoş karşılanmaz. Mecburi olmadıkça da ölü bekletilmez. Yoksa ölünün ruhunun rahat etmeyeceğine inanılır (K1, K2, K13, K20, K33, K37, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).

- Ölü bekletilirken ölünün üzerine şişmesin diye bıçak, makas gibi metal eşyalar konulur (K2, K33, K50, K51, K56, K59, K69, K70, K89, K93).
- Ölü genelde en fazla bir gece bekletilir, o da uzakta yakınları varsa gelip görsün diyedir (K1, K2, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89, K91).
- Eğer kişi gece ölmüşse gömülmesi için güneşin doğması beklenir (K9, K16, K17, K18, K19, K22, K36, K54, K79, K93, K102).
- Cenaze evde uygun bir oda varsa orada, yoksa camide bekletilir (K9, K16, K17, K18, K19, K22, K36, K54, K79, K93).
- Ölü bekletilecekse üzerine bir çarşaf örtülür ve soğuk bir yerde bekletilir. Hastanede ölmüşse morgda bekletilir (K1, K9, K16, K17, K18, K19, K22, K36, K54, K79, K93, K101).
- Ölü beklenirken ölü evinde kimse uyumaz, ölünün başında beklenir (K1, K9, K16, K17, K18, K19, K22, K36, K54, K79, K94).

Ölüm olayı herkes için zordur, ama ölen kişinin uzakta olan yakınları için daha da zordur. Ölünün uzakta olan yakınları cenaze gömülmeden önce sevdikleri kişiyi son bir kez görmek ister. Ölü beklerken ölünün diğer yakınlar da ölünün ruhunun rahat etmesi için ve kendilerine herhangi bir zarar gelmemesi için dinsel ve geleneksel inanışlarda bulunur ve pratikler uygular.

VI.2.4. Ölünün Gömülmeye Hazırlanması

Göktürklerin defin törenleri sırasında ölü çadıra konur. Oğulları, torunları, erkek-kadın başka akrabası atlar ve koyunlar keserek çadırın önüne koyarlar. Ölünün bulunduğu çadırın etrafında atla yedi defa dolaşırlar. Yüzlerini bıçakla keserek ağlarlar ve

bu töreni yedi kere tekrar ederler. Sonra belirlenen bir günde ölünün eşyalarını, atını ve ölüyü yakarak külünü belirlenen başka bir günde gömerler (İnan, 2000:178).

Anadolu'nun her yerinde olduğu gibi Mersin'de de ölü güneş battıktan sonra gömülmemekte güneşin doğması beklenmektedir. Sabah ölen kişi öğlen namazından sonra, öğlen ölen kişi ikindi namazından sonra, akşam ya da gece ölen kişi ertesi sabah gömülmektedir Cenaze namazı cemaatle vakit namazından sonra davet edilerek beraber kılınır. Ölünün cenaze namazı kılındıktan sonra mezarlığa götürülür (K9, K16, K17, K18, K19, K22, K36, K54, K79, K93).

VI.2.5. Yıkama ve Kefenleme

Ölüyü gömmeden önce ilk olarak dinsel ve geleneksel kurallar çerçevesinde ölü yıkanır. Ölü yıkama işini genellikle meslekten yıkayıcılar, hocalar ve bu işte tecrübeli olan kişiler yaparlar. Ölünün yıkandığı suyun temiz olması önemlidir. Ölü yıkanırken ölünün başında yıkayana yardım eden bir kişi ile ölünün yakınlarından biri bulunur. Kadınları kadın, erkekleri erkek yıkayıcılar yıkar. Genellikle bu yıkama işlemi, kentlerdeki mezarlıklarda bu iş için ayrılan yerlerde belli bir miktar para karşılığında bu işi yapanlarca yapılır. Daha küçük yerleşim yerlerinde ise bu işi sevabına yapan insanlar da vardır.

Mersin ve çevresinde ölü yıkamada ve kefenlemede uygulanan pratikler ve inanışlar şu şekildedir:

- Ölünün yıkanmasında ve kefenlenmesinde dini kurallar gözetilir. Yıkama işi, ölü yıkayıcılar, hocalar, ölünün yakınları ve bu işi bilen insanlar tarafından yapılabilir (K1, K2, K13, K20, K33, K37, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).
- Kefen bezi mutlaka beyaz olur. Erkek kefeni üç parçadan, kadın kefeni ise beş parçadan oluşur. Kefen bütün vücudu örtecek şekildedir. Erkeklere iki kat, kadınlara

ise üç kat kefen sarılır (K1, K2, K13, K20, K33, K37, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).

- Kişi sağken kefeni ve ölüm masrafları için bir kenara para ayırır (K1, K2, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).
- Kefen genellikle hacca gidildiğinde alınır ya da hacca giden birine getirilir (K1, K2, K13, K20, K33, K51, K56, K59, K6, K70, K89).
- Ölen kişi gelinse gelinliğiyle kefenlenir ya da gelinlik mezarının üstüne konur. Mezarın başına da al dikilir. Eğer ölen yeni damatsa bayrak dikilir (K21, K39, K62, K70).
- Ölü yıkama işi evin içinde, bahçesinde veya hastanede yapılabilir (K1, K2, K13, K21, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).
- Ölünün yıkanacağı su temiz olmalıdır. Temiz olduktan sonra her yerden alınabilir (K1, K2, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).
- Ölünün yıkanacağı su kaynatılırken suya hiç el sürülmez (K24, K36).
- Ölü yıkanmazdan önce giysileri özenle çıkartılır (K1, K2, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).
- Ölü genellikle su kabağına benzeyen 'kevkî' adı verilen kurutulmuş bir bitki ile yıkanır. Bu bitkinin ağzı bıçakla kesilmez. Bir taş yardımıyla açılır. Taş ile ağzı kırıldıktan sonra çukur olan tarafı ile ölü yıkanır. Ölü yıkandıktan sonra da o kevkî atılır. Bir daha kullanılmaz. Kevkinin olmadığı yerde su kabağı da kullanılabilir (K11, K25, K33, K36, K37, K39, K83, K89, K102).
- Ölü yıkandıktan sonra kevkînin ucu taşla kırılarak içine su konulur ve ölünün yıkandığı yerde o su üç gün bekletilir (K24, K33).

- Ölü yıkanacağı zaman teneşir tahtasının üzerine yatırılır, pis olan yerleri bezle silinerek temizlenir. Ölünün her yeri ılık ve sabunlu suyla sağdan başlanarak yıkanır. Abdest aldırılır (K1, K2, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).
- Kadının yıkandığı yerde erkekler, erkeğin yıkandığı yerde de kadınlar bulunmaz. Mekânın kapalı olmasına ya da ölünün üzerinin örtülü olmasına özen gösterilir. Eğer örtü varsa ölüye örtünün altından abdest aldırılır (K2, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).
- Ölü yıkanırken tütsü kokutulur (K2, K13, K20, K33, K51, K56, K59, K69, K70, K89).
- Kefene çörek otu serpilir, zezem suyu yoksa gülsuyu dökülür (K1, K2, K13, K20, K50, K51, K56, K59, K66, K69).
- Ölünün yıkanacağı su kazanda kaynatılırken suyun içine hem güzel kokması için hem de arındırıcı özelliği olmasından dolayı turunç yaprakları, portakal yaprağı veya reyhan atılır (K24, K77, K78, K89, K100).
- Ölünün ağızına, gözüne, kulağına parmaklarının arasına pamuk koyulur (K1, K2, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).
- Ölü yıkandıktan sonra hoca tarafından kefenlenir (K9, K16, K17, K18, K19, K22, K36, K54, K79, K93).
- Hoca isterse kefenlemeden önce yakınlarını çağırıp el öptürür (K9, K16, K17, K18, K19, K22, K36, K54, K79, K93).
- Kefen ölüye göre biçilir. Kefen bezi kadınlarda yedi, erkeklerde beş parça olur (K1, K9, K16, K17, K18, K19, K22, K36, K54, K79, K94, K101).

- Erkeklerle iki kat, kadınlara üç kat kefen sarılır (K9, K16, K17, K18, K19, K22, K36, K54, K79, K93, K102).
- Ölü yıkanıp kefenlendikten sonra baş ve ayak tarafı bağlanır (K1, K2, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).
- Ölünün yıkandığı su artarsa toprağa dökülür (K1, K2, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).
- Ölünün yıkandığı yerde ateş yakılır. Işık yakılıp ağaca da asılabilir. O ateşin üç gün boyunca yanmasına özen gösterilir. Ölünün üç gün boyunca gezineceğine inandıkları için bu ateşin yanmasına özen gösteriliyor (K25, K36, K37, K39, K54, K69, K83, K89, K100).
- Ölü yıkama suyunun ısıtıldığı kazan ters çevrilir (K1, K2, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).

Eskiden ölünün yıkandığı yerde gece bir ateş yakılır. Bazen mezarın başında da ateş yakmak adet sayılırdı (Yalman, 1977:268). Günümüzde ölünün yıkandığı yerde halen ateş yakılıyor. Ancak mezarı başında eskisi gibi ateş yakma geleneği pek yoktur.

Ateş ve ocakla ilgili inanmalar eskiden olduğu gibi günümüz halk inanışlarında da yerini korumuştur. Şamanistlerin inanışlarına göre ateş her şeyi temizler, kötü ruhları kovar (İnan, 1995: 68).

Mersin ve çevresinde de ölünün yıkandığı yerde ateş ve su bekletilmesi eski Türk inanışlarından olan ateş ve su kültürünün devamının bir kanıtı gibidir. Ancak İslam diniyle de örtüştürülmüştür. Ateş konmasının sebebiyse hem evden kötü ruhları uzak tutmak içindir, hem de cenazenin yıkandığı yerde cenazenin ruhu, yıkandığı yeri gelip görsün diye üç gün boyunca ateş yakarlar. Suyun konmasının sebebi, Azrail'in kılıcını o

suda yıkayarak ardından başka ölü götürmemesi içindir. Ayrıca kazanın ters çevrilmesiyle de taklit büyüsünü görmekteyiz. Bir daha ölü için su ısıtmak istemediklerinin bir göstergesidir.

Ölü yıkanırken ve kefenlenirken daha önce kullanılmamış eşyalar kullanılır. Sabun, bez, havlu hepsi yenidir. Ayrıca ölü, Mersin yöresinde özellikle kullanılan su kabağına benzeyen bir bitki olan “kevki” ile yıkanır. Bu kevkinin de daha önce kullanılmamış olması gerekir. Bu kevkinin ağzını da bıçakla değil taşla açarlar. Ölünün yıkandığı suyun temiz olmasının yanı sıra içine portakal ve turunç yaprakları atılması, bazen de defne yaprağının konması suyun güzel kokmasının yanında büyüsel bir özellik de taşıyor gibidir.

Görüldüğü gibi Mersin ve çevresinde ölü yıkama ve kefenleme işleminde İslamiyet öncesine ait inanış ve pratikler kendini etkin bir biçimde göstermektedir. Ancak bunun yanında İslam dinin gerektirdikleri de bütün ayrıntılarıyla yapılmakta bazı inanış ve pratikler örtüştürülmektedir.

VI.2.6. Cenazenin Taşınması

Cenaze Anadolu'nun her yerinde olduğu gibi Mersin ve çevresinde de mezarlığa kadar sal ve tabutla taşınmaktadır. Tabutun üzerine de Arapça yazılarla bezenmiş bir yeşil örtü örtülmektedir. Ancak halktan insanlar bu örtünün üzerinde ne yazdığını ve anlamını genellikle bilmemektedir. Oysa bu örtünün üzerinde genellikle kelime-i tevhit yazmaktadır. Cenaze mezarlığa kadar omuzlarda ve sağ elle taşınmaktadır. Cenazenin önüne geçilmemektedir. Cenaze taşımak halk arasında çok sevap olarak görülmekte bunun için de en az on adım taşınmaktadır.

Anadolu'nun kimi yerlerinde tabutun ağaç dallarıyla, elmayla süslendiği olur. Tokat ve Zile'de, cenaze giderken salın önünde söğüt ve kavak dalları, renkli bez parçalarıyla süslenerek götürülür. Harput'ta, baharlarda ve yazın ölenlerin cenazelerinin önlerinde iki söğüt dalı mezarlığa kadar götürülür. Gömüldükten sonra bunlardan birisi mezarın başucuna, diğeri ayakucuna dikilir ve sulanır. Kayseri'de genç ölüm için, bir ağaç dalına elma takılır. Bu elmalı dal, tabutun önünden mezarlığa kadar birisi tarafından taşınır. Tahtacılar da genç ölenin akranları, ipekli ve renkli kumaşlardan yaptıkları bayraklarla tabutun ardından giderler (Örnek, 1971:57).

Mersin ve çevresinde cenazenin taşınmasıyla ilgili olarak uygulanan inanç ve pratikler şu şekildedir:

- Cenaze yıkanıp kefenlendikten sonra cenaze namazı kılınır. Namazı da kılındıktan sonra ölü mezarlığa götürülür (K1, K2, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).
- Cenaze eğer yolda gidiyorsa herkes cenaze tabutunun (salının) altına girerek en az on adım omzunda götürür. Böylelikle sevaba girdiklerine inanırlar (K1, K20, K33, K51, K56, K59, K70, K89).
- Cenazenin salı tutulurken “Bismillah ve billâh ve ala milleti resulullah” denir (K2, K13, K20, K51, K56, K59, K70, K89).
- Eğer cenaze erkekse tabutun başına şapkası, kadınsa başörtüsü ve bir bohça asılır (K1, K2, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89, K100).
- Yörüklerde, eğer kişi evinde veya oğlunun evinde ölürse ölüyü dışarıya başından çıkarırlar. Kızının evinde ölmüşse ayağından çıkarırlar. Çadırda ölmüşse çadırın

arka tarafının altından çıkarırlar (K13, K20, K21, K24, K33, K51, K66, K69, K70, K83, K89).

- Cenaze evden çıkarken hoca “Ey ahali bu mevtayı nasıl bilirdiniz?” diye sorar. Cemaat de “İyi insandı Allah rahmet eylesin” der (K1, K2, K13, K16, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89, K101, K102).
- Cenaze evden çıkmadan önce yakınları ayakkabısının bir çiftiyle, üzerinde bir baş soğan bulunan un dolu bir tabağı dışarı koyar. Böylelikle o kişinin evden kısmetiyle ayrıldığına inanılır (K20, K33, K56, K59, K66, K69, K70, K89).
- Eğer ölen kişi genç ise tabutuna bir kavak dalı veya bir bayrak asarlar (K9, K21, K24, K33, K51, K66, K69, K70, K83, K100).

Birisi öldükten sonra tabutu mezarlığa götürülürken insanlar onun için artık son görevlerini yerine getirmektedirler. Onun için de cenazenin taşınması büyük bir saygıyla ve sükût içerisinde olur. Ölüye herhangi bir saygısızlık affedilmez. Ölüyle ilgili iyi şeyler söylenir. Tabutu taşırken dualar edilip rahmet dilenir.

VI.2.7. Cenaze Namazı

Anadolu'nun her yerinde İslam dinine mensup olan her kişinin İslami kurallara göre yıkandıktan sonra mutlaka cenaze namazı kılınır. Cenaze namazı bir cemaatle beraber kılınır. Vakit namazından sonra cemaat cenaze namazına davet edilir. Cemaatten katılanlar ve yakınlarla beraber cenaze namazı kılınır. Cenaze namazı kılınırken ölünün tabutu cemaatin ve imamın önünde olur. Namazda okunacak dualar ölünün yetişkin, çocuk, kadın ve erkek oluşuna göre değişir.

Mersin ve çevresinde cenaze namazıyla ilgili yapılanlar şunlardır:

- Cenaze namazı İslami kurallara göre belli dualar okunarak normal vakit namazından farklı bir biçimde kılınan bir namazdır (K1, K2, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).
- Cenaze namazına herkes katılabilir (K1, K9, K16, K17, K18, K19, K22, K36, K54, K79, K94).
- Cenaze namazı ayakta kılınır (K1, K9, K16, K17, K18, K19, K22, K36, K54, K79, K94, K101, K102).
- Cenaze namazı cenazeye karşı ve kıbleye dönük olarak kılınır. Ona göre saf bağlanır, niyet edilir. İmam tekbir alarak ellerini vakit namazında olduğu gibi bağlar. Cemaat de içinden tekbir getirerek ellerini bağlar. Tekbirin arkasından hem imam hem cemaat “ve celle senaüke” biçimli ‘Subhaneke’ duasını içlerinden okurlar. Arkasından da imam ellerini kaldırmadan ‘Allah u Ekber’ diye yüksek sesle tekbir alır. Sonra da herkes içinden ‘Allahümme salli’ ve ‘Allahümme barik’ dualarını okur. Tekrar aynı şekilde tekbir alınır. Bilenler cenaze duasını, bilmeyenler de ‘Fatiha’ suresini okurlar. Duanın ardından “Allah u Ekber” denilip eller kaldırılmadan tekbir alınır ve sonrasında imam yüksek sesle, cemaat de alçak sesle önce sağa sonra da sola selam verir (K1, K2, K13, K20, K33, K50, K51, K59, K70, K89).

İslamiyet’in bir gerekliliği olan cenaze namazı Mersin ve çevresinde de Anadolu’nun her yerinde olduğu gibi kılınıyor. Kentte cenaze namazı daha çok camide kılınırken kırsal yerleşim yerlerinde mezarlıkta da kılınabiliyor.

VI.2.8. Gömme ve Mezarlıkta Yapılan İşlemler

Mezarlıklar; köy, kasaba ve şehirlerde oturma yerlerinin hemen dışında yer alır. Genellikle yol kenarlarına kurulmuştur. Ülkemizde mezarlıkların çoğu terk edilmiş bir görüntü çizer. Bir kısmı ise derli toplu, çiçekli ve adeta süslü bir park düzeni içindedir. Köy ve kent mezarlıklarının genel görünüşü farklıdır. Mezarların tipleri, yapımı, taşları ve süslenmesi bu farklılığı oluşturur. Büyük kentlerde kubbeli, pahalı, mimar elinden çıkma mezarlıklar görülür. Mezarların süslenmesi için ağaç, çiçek ve belli otlar kullanılır. Mezarların başına ağaç dikmek, üzerlerine çiçek ekmek, bakımlı otlar yetiştirmek daha çok kentlerde görülür (Başçetinçelik, 2009:363).

Mersin'in içinde bir Mersin Şehir Mezarlığı bir de Güneykent Mezarlığı bulunuyor. Her ilçenin de kendi mezarlıkları var. Ayrıca bilinen her köyde bir mezarlık bulunuyor. Bu mezarlıkların yanında kaya ve kale mezarlıkları gibi tarihi mezarlıkları var.

Mezarın dışsal özelliklerinin yanında bir de ölü gömülürken dikkat edilen hususlar vardır.

Mersin çevresinde ölü son yolculuğuna uğurlanırken şunlara dikkat edilir:

- Ölü, mezara yakınları tarafından gömülür (K1, K2, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).
- Ölünün hazır kazılmış mezara konulması pek hoş karşılanmaz (K24, K33).
- Kadınlar cenazeyi yedi adım ya da daha fazla geriden uğurlarlar (K1, K13, K20, K33, K56, K59, K66, K69, K70, K89).
- Ölünün yönünü kibleye gelmek üzere yatırırılar (K1, K2, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89, K94, K101, K102).

- Ölü mezara konduktan sonra, gözüne toprak atılır (K1, K9, K16, K17, K18, K19, K22, K36, K54, K79, K94).
- Ölen kişinin üzerine doğrudan toprak gitmesin diye mezarın içine tahta ve büyük taşlar yerleştirirler. Aralarındaki boşlukları ise otlarla ya da yapraklarla doldururlar (K1, K2, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).
- Ölü, mezara konulduktan sonra herkes ölünün mezarına birkaç kürek toprak atar ve mezarın etrafı düzeltilir (K1, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).
- Gömme işlemi tamamlandıktan sonra iri taşlarla, mezarın etrafı çevrelenir ve mezar toprağının ortasına küçük bir çukur açılarak oraya biraz su dökülür (K1, K2, K13, K20, K33, K51, K56, K59, K70, K89).
- Ölü, mezara gömüldükten sonra hoca mezarın başında Kur'an okur (K1, K2, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).
- Ölü mezara konduktan sonra böcek gelmesin ve sırtlan gibi hayvanlar gelip mezarı eşelemesin diye mezara püse atılır ya da püseli çabıt dikilir. Püseye 'zift' de denilebiliyor. Hayvanlar, özellikle böcekler, püsenin kötü kokusundan dolayı mezara gelmezler. Ayrıca püsenin mikropları kırdığı için ve ölünün kokmasını önlediği için mezara atılır (K1, K40, K62, K63, K83).
- Mersin'de püse eskiden köyde püse yapımını bilenler tarafından yapılırdı. Şimdilerde çarşıdan hazır alınıyor. Eskiden yaparken öncelikle çam ağacının çırası yani hemen yanan kırmızı olan öz kısmı, gövdesi, bir yere ince ince kıyılarak iskiflenir yani toplanır. Bir ya da iki metre kare bir alana taştan duvar yapılıp içine dizilir. Çıranın üstüne de çamın pürü yani dalları kuru olsun yaş olsun konur,

üzerine toprak atılır. Toprak pürün üstünü iki üç parmak kalınlığını geçecek biçimde atılır ve üzerinde ateş yakılır. Ateş yakmadan önce üzerine çıralar nemli olacak şekilde az miktarda su dökülür. Suyu çıralar demlenip teriyle tavlansın diye dökerler. Çıra bir iki gün ince ince yanar. Çıraların altında say vardır yani çevrelenen duvarın bir yerine yanma sonucunda oluşacak püsenin çıkması için bir delik açılarak tencere büyüklüğünde bir yalak (bir tür tas) konur. O yalağa terleyip buğulaşan çıra dökülür. Zamanla bu koyu kıvamdaki sıvı zamanla güneşte çekleşerek kurur. Elde edilen bu karışıma “püse” denir. Sadece mezara atmak ya da dökmek için kullanılmaz. Aynı zamanda el çatlaklarına, yarıklarına ve yaralara da sürülür (K83).

- Ölü gömüldükten sonra mezarın üstüne çalı konulur, buğday atılır. Çalı konmasının sebebi yırtıcı bir hayvanın mezarı gelip eşelememesi ve ölüyü yememesi içindir (K1, K40, K63).
- Ölünün ruhu için mezarın başındayken ölünün yakınları tarafından meyve, şeker, ekmek gibi şeyler dağıtılır (K2, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).
- Bütün bu işlemlerden ve herkes gittikten sonra, sadece hoca kalır ve ölüye telkin verir (K1, K2, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).

Eskiden mezar kazanlara ücret verilmezdi; Yörüklerde mezar kazma ortak bir görevdi. İlk günü mezarı kazanlara yemek yedirilir. Aynı zamanda eskiden mezara “kör” veya “sin” derlerdi. Türkmenlerde ölü gömüldükten sonra bir kurban kesmek □dettendi. Bu kurbanın ismine “kazma takırtısı kurbanı” denirdi. Ayrıca ölünün mezarı başında ateş yakmak, Türkmenlerde eskiden kalma bir □dettir (Yalman, 1977:31-268).

Ölü defnedilirken mezara konduktan sonra ölüne gözüne toprak atılmasının sebebi ölen kişinin dünya malına doyması içindir. Halk göz çukurunu bir tek toprağın doyuracağına inanıyor. Bundan dolayı da ölen kişinin dünya malına bir daha dönüp bakmaması için gözünün dünyada kalmaması için gözüne toprak atılmaktadır.

Mersin ve çevresinde ölüne mezara konulup gömülmesi İslami kurallara göre yapılır. Ölüyü mezarın içine kibleye gelecek şekilde yatırılır ve üzerine doğrudan toprak gelmesin diye tahta veya büyük taşlardan gererler. Eğer tahta ya da taşların arasında boşluk varsa ot ve yapraklarla kapanır, sonra üzerine toprak atarlar. Mezara gelen herkes birkaç kürek toprak atar. Sonra mezarın iki tarafını düzeltirler. Taşla mezarı çevrelerler. Ayakucuna taş veya tahta dikilir. Taşta ölen kişinin adı, soyadı, doğum ve ölüm tarihi yazılır. Toprağın çökmesi için biraz su dökerler. Mezarın başında dualar okunur. Ölüne ruhu için meyve, şeker, kuru üzüm, ekmek gibi yiyecekler dağıtılır. Sonrasında da sadece hoca kalır ve ölüye telkin verir. Mezarın yapılması ise sonraya bırakılır.

VI.3. Ölüm Sonrası

Ölümden sonra dikkat edilen ve özen gösterilen bazı hususlar vardır. Öncelikle ölen kişinin öte dünyaya gitmesini kolaylaştırmak ve sevap kazanması için dini vecibelerin yerine getirilmesi sağlanır. Sonrasında ölenin yakınlarının ruhsal durumlarının sağlıklı kalması için eş, dost ve akrabaların yaptıkları uygulamalar vardır. Ölüne ruhu için yemekler verilir. Eğer ölüne borçları varsa onlar ödenir. İstekleri yerine getirilmeye çalışılır. Eşyaları dağıtılır. Geride kalanlara telkinde bulunulur.

VI.3.1. Cenaze Evi

Cenaze defnedildikten sonra Türklerde eskiden günümüze kadar devam eden ölü evinde yemek yeme geleneği halen devam etmektedir. Bunun yanında ölüne

yakınlarını teselli edip ölünün ruhu için dualar edilmesi de öncelikli yapılan uygulamalardandır.

Ölü gömüldükten sonra, ölünün sahipleri ve yakınları cenaze evine gelirler. Ölünün evden çıktığı gün Bulgaristan Türklerinde ve Anadolu'nun kimi yerlerinde evde yağ kokutulur. Bu amaçla helva pişirilir, helvayı yiyenlerin hayır duası alınır (Tacemen, 1995:615).

Mersin ve çevresinde ölünün defnedilmesinden sonra cenaze evinde uygulanan inanışlar ve pratikler şu şekildedir:

- Ölü sahipleri, mezara gidip gelenler yesin diye pişi(hamur kızartması) yaparlar (K21, K40, K90).
- Düğünde ne yemek yapılırsa ölü evinde de o yemekler yapılır. Bunlar yahni, keşkek, yüzük çorbası, fasulye tarzı sulu yemekler ve pilav, lahmacun gibi yemeklerdir (K11, K17, K18, K24, K40, K94, K100).
- Cenaze evdeyken, gelenler “cenazeniz nur olsun” derler (K1, K2, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).
- Ölünün ardından “uğur ola; toprağın bol, kabrin nur olsun; Musa Peygamber yoldaşın olsun” gibi dualar ederler (K1, K2, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).
- Gelenler birbirlerine “hoş geldin” ya da “hoş bulduk” demezler (K20, K33, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).
- Baş sağlığı dilenmez. Onun yerine “Emir Allah'ın” denir. Ev sahibi de “Emrine şükür” der (K2, K6, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K76, K89, K101).

- Tatlı getirilmez, ikram edilmez (K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).
- Ölünün olduğu evde televizyon radyo açılmaz. Büyük ayna varsa üstü bir örtüyle örtülür (K1, K62).
- Cenaze yakınları al, beyaz, yeşil giymezler (K1, K21, K33, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).
- Ağıtlar yakılır. Örneğin kocası yeni ölen bir kadın “yükümü yükledim de göçüyorum yurdumdan. Ben ölüyorum derdimden, selam söyleyin yârim de gelsin arımdan” gibi ağıtlar yakar (K21, K33).
- Ölünün toprağa verildiği ilk gece ‘can gecesi’ adını taşır. Bu gece ev sahibi yemek yapmaz. Misafirler getirir. Genelde toplu yemek yenir. Ara ara ağıtlar yakılır (K36, K40).
- Ölen kişinin ölüm anından sonraki ilk ‘perşembe yemeği’ vardır (K24, K40, K89, K100).

Eskiden Mersin’de Yörüklerde cenaze evinde o gün ölü gömüldükten sonra bir yemek verilirdi ve ölüyü gömen topluluk da bu yemeğe katılırdı. Bu ziyafetin adına da “kazma takırtısı ziyafeti” denirdi. Yörüklerde bir evden ölü çıkınca, üç gün o evde ocak yakmak ayıptı. Ev sahibinin yiyeceğini komşular ve dostlar sağlardı (Yalman, 1977:61-268).

Mersin ve çevresinde eskiden ölü evinde yemek pişirilmezdi. Ölünün yakınları, komşuları ölü evine yemek getirirlerdi. O yemekler yenilip dualar edilirdi. Ancak günümüzde hem ölü evi hem de komşular ve yakınlar yemek yapabiliyor. Ölüm olduğunda düğünde hangi yemekler pişiyorsa ölü evinde de o yemekler oluyor. Yalnız bu uygulama

da yavaş yavaş ortadan kalkıyor gibidir. Ölü evinde daha çok lahmacun gibi kolay ve hazır yemekler yapılıp tüketiliyor.

Ölü evinde ağır ve hüzünlü bir hava hâkimdir. Çok fazla ses yapılmamaya çalışılır. Abartılı bir matem olması hoş karşılanmaz. Ancak ölçülü bir şekilde yas tutulur, ağıtlar söylenir, dualar edilir.

VI.3.2. Belirli Günler/Ölü Yemeği

Türkler ölülerine aş vermeyi önemli bir görev saymışlardır. Eski Türklerde defin törenleri ve ölümler kültüyle ilgili en eski tören “ölü aşı” denilen törendir. İlkçağlarda aş doğrudan doğruya ölüye verilirken, yani mezarına aş konulurken veya dökülürken, zaman içinde kültürlerin gelişmesiyle bu uygulama ölünün ruhuna kurban sunma şeklinde olmuştur. Ölünün gömülmesinin ardından evde topluca yemek yeme pratiği İslamiyet’ten sonraki Türk topluluklarında da devam etmiştir. Bugün Anadolu’da ölü gömüldükten sonra eve gelinir, ölünün ruhuna dualarla yemek yenilir. Toplumumuzda uygulanmakta olan ölünün ruhu için 3., 7., 40. ve 52. gün gibi belirli günlerde toplu yemek yeme, kurban kesme, mevlit okutma gibi pratikler İslamiyet öncesi âdet ve inanmalardan günümüze kadar gelmiş, İslami renk almış uygulamalardır (Başçetinçelik, 2009:26).

Mersin ve çevresinde ölünün belirli günlerinde ve ölü yemeğinde uygulanan pratikler ve inanışlardan bazıları şunlardır:

- Ölümünden sonra ölü evine ölünün yakınları ve komşuları tarafından yemekler pişirilip getirilir. Bunun yanında ev sahibi de ilk günden sonra gelenlere yemek yapabilir (K12, K77, K90, K94).
- Yedi gün boyunca cenaze evinde yemek pişirilmez, yemekler akrabalar ya da yakın komşular tarafından getirilir (K20, K33, K66, K69, K89, K100).

- Ölümden yedi gün sonra ölü evinde yemek pişirilir, herkes toplanarak yemek yenir, ölünün ruhuna Kuran ve Mevlidi Şerif okunur (K1, K2, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89, K100).
- Yas yerine götürülen yemeğin kabı geri getirilmez. Yemeği yapan eve de ölüm uğramasın diye kaplar alınmazmış (K62, K70).
- Kırkıncı ve elli ikinci günü ölen kişinin ailesi ya da yakın akrabaları tarafından pilav ve sulu bir yemek ya da lahmacun yapılır. Yapılan bu yemekler komşulara ve yakınlarla dağıtılır. Yahut cenaze evine komşu ve akrabalar davet edilir ve yapılan yemekler burada hep birlikte yenir ve ölen kişinin ruhu için dualar edilir (K2, K20, K33, K39, K56, K59, K66, K69, K70).
- Yedinci, kırkıncı ve elli ikinci günü dua okunur, mevlit okutulur (K1, K2, K13, K20, K33, K39, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).
- Ancak yedinci, kırkıncı ve elli ikinci günü yemekleri eskiden yapılmazdı. Senesinde de bir şey yapılmazdı. Son yıllarda rağbet edilmeye başlandı. Eskiden eğer yapılırsa sadece elli ikinci gününde mevlit okutulurdu. Bunun da sebebi, ölünün etinin kemikten ayrılma süresinin elli iki gün içinde olduğuna inanılmasıdır (K24, K33, K54).
- Tarsus'ta ölü gömüldükten sonra üç gün üst üste irmik helvası pişirilir, dua okunur (K77, K78).

Eskiden ölü çıkan eve ertesi gün ekmek ve yemek göndermek âdetti. Ayrıca ölünün canı için yedi gün sonra çörek dağıtmak, helva dökmek de âdetti (Yalman, 1977:269).

Anadolu'nun çoğu yerinde olduğu gibi Mersin'de de ölü evinde yemek yenmesi bir gelenektir. Bunun dışında eski Türklerden günümüze kadar gelen ölünün

belirli günlerinde yapılan uygulamalar Mersin’de de kendini göstermektedir. Ancak son yıllarda daha çok rağbet edildiği söylenmektedir. Diğer taraftan bu geleneklerin İslami bir uygulama olmadığına bilinmesine karşın yine de yapılmaktadır.

VI.3.3. Ölünün Eşyaları

Ölenin geride bıraktığı eşyalarla ilgili olarak ortaya çıkan uygulamaların yapılmasının başlıca iki sebebi vardır: Ölen kişinin geri geleceği korkusu, ölünün anısını yaşatma isteği. Ölenden geriye kalan eşyalar arasında özellikle giysilerinin ve ayakkabılarının başkalarına verilerek en kısa zamanda evden uzaklaştırılmasının nedeni “hayır yapma” amacından ziyade yukarıda belirtilen korkular yatmaktadır. Çünkü ölen kişinin ölümden sonra da geride bıraktıklarıyla olumlu ya da olumsuz ilişkilerini devam ettirdiğine inanılmaktadır (Örnek, 1971: 75).

Mersin ve çevresinde ölünün eşyalarıyla ilgili uygulamalar kendini şu şekilde göstermektedir:

- Ölünün eğer borcu varsa öncelikle ölüden kalanlarla bu borçlar ödenir (K1, K2, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K89).
- Ölmeden önce vasiyet eden kişilerin malları vasiyetleri doğrultusunda kullanılır (K1, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89, K101).
- Ölen kişinin ayakkabıları evden başka ölü çıkmasını diye dış kapının önüne konur (K2, K13, K20, K21, K33, K39, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).
- Ölen kişinin eşyalarından bazıları hatıra kalması amacıyla çocukları tarafından saklanır (K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).

- Ölen kişi bir vasiyette bulunmamışsa kalan mal ve para ölen kişinin geride kalan ailesi tarafından paylaşılır. Eş ya da kardeşler yoksa yakın akrabalar arasında paylaşılır. Paylaşım yapılırken kadın erkek ayrımı gözetilmez (K1, K2, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).
- Eğer ölen kişinin yakınları ölen kişiyi rüyalarında görmüşse ve rüyada bir şeyin kendi istediği şekilde olmasını istemişse, bu şekilde de vasiyet yerine getirilebilir (K1, K12, K20, K29, K33, K56, K59, K66, K92).
- Ölen kişinin kıyafetleri hayrına fakirlere dağıtılır (K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).

Mersin ve çevresinde bir kişi öldükten sonra öncelikle ayakkabıları ya kapının dışına konuluyor ya da bir fakire veriliyor. Ölünün diğer eşyalarından bazıları hatıra amacıyla saklanıyor. Yine geri kalan kısmı da ölü evinden uzakta yaşayan fakirlere veriliyor. Bunun sebebi ölünün yakınlarının bu eşyaları görüp üzülmemesi içindir. Ölü yakınlarının kendilerine hatıra diye ayırdıkları eşyalar da genellikle resim, tespih, saat, bıçak, ayna, takı gibi eşyalardır.

VI.3.4. Devir-Iskat

İslamî inanışlarına göre, ölen bir Müslüman'ın sağlığında çeşitli nedenlerle tutamadığı oruçları, kılamadığı namazları ve yerine getiremediği yeminleri için bir fakire para vermesi gerekmektedir. Bir Müslüman, ölümünden sonra kalan malının bir bölümünün “ıskat-ı salât” için yoksullara dağıtılmasını vasiyet etmişse, bu vasiyetin yerine getirilmesi gerekir. Böyle bir vasiyette bulunmasa bile ıskat-ı salât yapılması caiz görülür. Kuran'da ve hadislerde böyle bir emir bulunmamakla birlikte, fıkıhçıların böyle bir uygulama ile ölünün günahlarının bağışlanacağı görüşü, Müslümanlar arasında devir

işlemini bir gelenek haline getirmiştir. Ölünün, yaşadığı dönemde erginlik çağından itibaren yaşamı süresince yükümlü bulunduğu bütün namazlarının toplamı bulunarak, her vakit namazının karşılığında bir yılda bir kaç yoksula bir “fitre” (bir günlük yiyecek tutarı) verilir. Ölünün mirasından ayrılan mal ya da para (mirasın en çok üçte biri), bütün namaz vakitlerinin tutarını karşılamıyor olabilir. Bu durumda eldeki malın tutarı kadar para ya da altın, gümüş gibi akçeler (ıskat akçesi) en çok on yoksulun katılacağı “devir işlemi” ile elden ele verilir ve bu işlem bütün mallarının karşılığı “ıskat” tutarına ulaşıncaya kadar sürdürülür. Devir işlemi bittikten sonra ölünün günahlarının bağışlanması için dua edilir ve “ıskat akçesi” devire katılan yoksullar arasında bölüştürülür (BL, 1988: 5492).

Mersin ve çevresinde devir-ıskat işlemi ile ilgili uygulamalardan bazıları şunlardır:

- Mersin’de kişinin ölmeden önce dağıtılmasını istediği şeylere “ıskat” deniliyor. Ölen kişinin sağlığında kılmadığı namazlar, tutmadığı oruçlar için kurban kesilip etinin dağıtılması, fakirlere para ve yemek verilmesi, mevlit ve Kuran okutulmasına ise “devir” deniliyor (K2, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89, K94).
- Devir ve ıskat verildiği zaman ölünün dünyada yerine getiremediği dini görevlerinin karşılığının bir parça ödendiğine inanılır (K1, K2, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K70, K89, K102).

Mersin’de devir ve ıskat daha çok eskiden yapıldı, şimdi çok fazla rağbet edilmiyor. Yine de bazı insanlar ıskat geleneğini devam ettiriyor. Ancak kılınamayan namaz ve tutulamayan oruçlar için bedel ödemenin pek bir işe yaramayacağı düşünülüyor. Onun yerine ölünün ruhunun rahat etmesi için dua edilip hayır yapılabiliyor.

VI.3.5. Yas Tutma-Ağıt Söyleme

Ölüm, insan hayatının sonu ve doğal olarak da geçiş dönemlerinin son aşamasıdır. Ölüm ilk çağdan günümüze kadar her toplumun çaresiz kaldığı bir durumdur. Çocuk, genç, yaşlı herkesin başına gelir ve ertelenemez, üstesinden gelinemez. İnsanoğlunun bu sonsuz yenilgisi ağıtlarda bir isyan olarak ifade edilir (Avcı, 1988:157).

Çin kaynaklarında eski Türklerin yas tutma âdetlerine dair bazı kayıtlar bulunmaktadır. Bu kayıtlara göre yas tutanlar ölünün bulunduğu çadırın etrafında atlarıyla hızla dolaşırlar, bağıra çağıra ağlarlar, saçlarını başlarını dağıtırlar, ölenin atlarını, kuyruklarını keserek kurban ederlerdi. Yas tutanlar yüzlerini, kulaklarını parçalarlar, keserler ayrıca yemek verirlerdi. Bu âdete Manas Destanı'nda da rastlanmaktadır. Yine yas alametlerinden bir diğeri de elbiseyi ters giymektir. Kırgız-Kazakların bazı boylarında kadınlar ağıt söyleyip ağlarken ters oturur ve elbiselerini ters giyerler. Bu âdete Anadolu'nun bazı bölgelerinde de rastlanmaktadır (Kocasavaş, 2002:73).

Mersin ve çevresinde yas tutma ve ağıt söylemeyle ilgili olarak yapılan uygulamalardan bazıları şu şekildedir:

- Aşırı dövünmeler ve bağrışmalar olmadan yas tutulur, ağıtlar yakılır. Televizyon açmama, koyu renkler giymeme pek yoktur (K16, K21, K40).
- Ölümünden sonra, ölü evdeyken ve cenaze kalkarken kadınlar ve bazı erkekler ağıt yakarlar, ölünün iyiliklerini sayarak ve nasıl biri olduğunu söyleyerek ağlarlar (K1, K2, K13, K20, K21, K50, K51, K56, K59, K66, K70).
- Ölünün ardından genellikle şu ağıtlar yakılır:

Ne karaymış şu alnımın yazısı

Meleşmiyor koynumun kuzusu

Öyle zormuş sevdiğinin acısı
Ben nerelere gidem oy (K33).

İşte geldim işte gittim
Yağ çiçeği gibi bittim
Şu dünyada ne ettim
Ömrüm geçti gitti (K21).

Kara çadır delik delik
Ordu olur bölük bölük
Benim gardaşımın oğlu ölüğ
Ben nerelere gidem oy (K21).

- Ölünün arkasından kötü konuşulmaz. Kötülükleri varsa kapatılır, iyiliklerinden bahsedilir (K50, K63, K70).
- Ölü evine baş sağlığı dilemek için gelenler de ölü sahibi ile beraber ağlarlar (K2, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).
- Ölünün ailesi ve yakın akrabaları kırk gün yas tutarlar; düğüne, hamama, eğlence yerlerine gitmezler, ellerine ve saçlarına kına yakmazlar, yeni elbise giymezler ve gezmeye gitmezler (K1, K2, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).
- Ölü evinde yedi gün boyunca gelenler karşılanıp uğurlanmaz (K1, K2, K20, K33, K51, K56, K59, K66, K70, K89, K94).

- Akrabalar ve komşular yas tutan aileye saygı gösterirler. Yas tutma bitmeden komşular ve akrabalar herhangi bir tören (düğün, nişan gibi) yapacaklarsa ölü evinin iznini isterler (K2, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89, K93, K102).
- Kırk gün boyunca ölünün yakınları al yeşil giymezler (K1, K2, K6, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K76, K89).

Türkmenler, eskiden genç ölmüş bir adamı gömdükten sonra, onun atını süslerlerdi ve ölünün üstünden çıkarılan elbiseyi bir ağaca giydirirlerdi. Köyün kadınları donatılmış bu at ve giydirilmiş ağacın karşısına geçerek ağıtlar okur ve ağlardı. Günümüzde bu uygulamalar neredeyse kaybolmuş durumdadır.

Mersin’de yas tutma günleri üç gün ile kırk gün arasında değişiklik gösterebiliyor. Abartılı bir yas tutma geleneğinin olmadığını tespit ettik. Daha çok ölünün ruhuna saygısızlık olmasın diye ölçülü davranma şekilleri vardır. Ancak yine de abartılı olmamak şekilde bir iki ağıt yakılıp ölen kişinin iyi yanları vurgulanabiliyor. Tabii bu durumun zamanla böyle gelişmesinde şüphesiz İslam dininin de etkisi büyüktür. Çünkü İslami inanca göre ölünün ardından aşırı dövünüp ağlamak Allah’a isyan olarak algılandığı için zamanla halk arasında da bu tür uygulamaların azaldığını görebilmekteyiz.

VI.3.6. Mezar Ziyaretleri/Mezarlıklarla ve Ruhlarla İlgili İnanmalar

Mezarlar Türk halk kültüründe en önde gelen kutsal yerlerden biridir. Eski Türklerde ‘atalar kültü’ adı verilen bu inançla Türkler, atalarının mezarlarını ziyaret eder, onlara kurbanlar sunarlar, çevresindeki ağaçlara bez parçaları bağlardı. Bu inanç günümüzde ‘veli kültü’ olarak devam etmektedir. Bütün Oğuz boylarının bilicisi, danışmanı Dede Korkut İslam öncesi devirden İslami devre intikal eden efsanevi bir kişilik

olmuştur. Türkler onu kopuzuyla birlikte bir veli olarak düşünmüşlerdir (Ocak, 1992: 11-18).

Mersin ve çevresinde mezar ziyaretleri, mezarlıklar ve ruhlarla ilgili inanışlardan ve uygulanan pratiklerden bazıları şu şekildedir:

- Mezar yeri ziyaretlerine genellikle perşembe günleri yani cuma arifesinde, Ramazan ve Kurban bayramlarının arifesinde ya da bayram günlerinde gidilir (K1, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).
- Mezara gidildiğinde mezarın üzerine kuşlar yesin de ölüye sevap olsun diye buğday veya arpa serpilir (K24, K33).
- Mecbur kalmadıkça gece mezarlığa pek gidilmez. Ölüler rahatsız edilmek istenmez (K2, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66).
- Cenaze kalktıktan sonra ölünün yakınları rüyalarında ölen kişiyi görürse rüyanın durumuna göre mezar ziyaretinde bulunup ölüye mezarının başında dua okur (K1, K12, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89, K94).
- Mezarın yanına gelindiğinde selam verilir. Ölenin ruhuna dua edilir. Kuran okunur. Genellikle de Fatiha ve Yasin sureleri okunur. Salâvat getirilir (K1, K2, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K83).
- Mezarın üstündeki otlar temizlenir ve mezar sulanır. Gerekliyorsa çiçek ekilir, ağaç dikilir (K2, K13, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89, K102).
- Mezarlık çıkışı çocuklara şeker dağıtılır (K1, K2, K13, K51, K56, K59, K66, K70, K89).
- Mezarlıklara ağaç dikilir. Böylece ağaçların rüzgârda sallandıkça Allah'ı andıkları düşünülerek ölenin azap çekmeyeceğine inanılır (K1, K2, K13, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K100).

- Mezarlıklardan korkulur ve büyük saygı gösterilir. (K20, K33, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K89).
- Mezarlıkta yapılacaklar bittikten sonra fazla beklenmez ve mezarlıktan çıkılır. Yoksa ölülerin rahatsız olacağı düşünülür (K1, K2, K13, K20, K50, K51, K56, K59, K66, K69, K70, K83, K101).
- Mezar kazılırken eğer mezardan yılan, akrep ya da zehirli böcekler gibi hayvanlar çıkarsa ölen kişinin ölümden sonraki hayatının pek de iyi olmayacağına inanılır (K1, K20, K33, K50, K51, K56, K59, K66).
- Eğer mezar kazılırken ya da gömüldükten sonra mezardan su çıkarsa ölünün o dünyasının iyi olacağına inanılır (K1, K20, K24, K33, K50, K51, K56, K59, K66, K94).
- Vurularak veya şehit olarak ölen kişilerin mezarlarına şehit düştükleri yerin adı verilir (K1).
- Şehit mezarlarında ara sıra şehit ateşi yandığına inanılır (K24, K33).
- Eğer ölen bir bebek ya da çocuksa onun melek olduğuna inanılır (K1, K39, K62).

Mersin ve çevresinde de mezarlıklara büyük saygı gösterilmekte, dualarla girilip çıkılmaktadır. Bayram arifelerinde özellikle ziyaret edilmektedir. İslami bir uygulama olarak cuma günleri mezar ziyareti yapmanın sevap olduğuna inanılsa da Mersin’de düzenli olarak mezar ziyaretinin yapıldığını görmemekteyiz. Daha çok bayram arifelerinde yapılıyor. Ancak arada sırada ölü yakınlarından isteyenler mezarın bakımı için mezar ziyareti yapmaktalar.

Mezarlık ve ruhlarla ilgili hurafelere günümüzde artık pek inan yoktur. Ancak ruhun varlığı kabul edilmekte ve asıl can olarak ruh görülmektedir. Yaşama gücünü ondan

aldığına inanılmaktadır. Yine de insanların ruhun ne olduğuyla ilgili çok net düşünceleri bulunmamaktadır. Bunun yanında Mersin’de ölünün dirilmesine veya kılık değiştirmesine inanma geleneğinin pek olmadığını görmekteyiz.

VI.4. Ölümle İlgili Diğer Uygulamalar

Mersin ve çevresinde ölümle ilgili olarak diğer inanışlar ve gerçekleşen pratikler şu şekildedir:

- Anne karnında ölenlerin doğduktan sonra üstüne üç tas su dökülür, sonra toprağa gömülür (K24, K33).
- Mersin’de savaşta ölenler öncelikli olmak üzere boğulanlar, yanarak ölenler, lohusayken ölenler şehit kabul edilir (K23).

Mersin ve çevresinde ölümle ilgili inanç ve pratiklerde İslami uygulamaların, yerli Anadolu kültürünün ve eski Türk inanışlarının izlerini görmekteyiz.

Değerlendirme

Geçiş dönemlerinin son aşaması olan ölüm çevresinde de birçok inanma, âdet, töre, tören, kalıp davranış ve işlemler kümelenmektedir. Çalışmamızda bu âdet, inanış ve pratikleri ölüm öncesi, ölüm sırası ve ölüm sonrası başlıkları altında ele aldık. Tespit edilen inanç ve pratiklerin büyük kısmında İslami inanç çevresinde şekillenmiştir. Bununla birlikte, eski Türk inanç sistemleri de İslamiyet’le örtüştürülerek yaşatılmaya devam ettirilmektedir.

Ölümle ilgili gerçekleşen inanış ve pratiklerin, gelenek ve göreneklerin temelinde, ölen kişinin rahat can vermesini sağlamak vardır. Bununla birlikte ölünün öte dünyaya gidişini kolaylaştırmak, orada ruhunun rahat etmesini, mutlu olmasını sağlamak

için bunlar yapılmaktadır. Ayrıca insanın ölümü mümkün olduğu kadar kendinden uzak tutması için, ölen kişinin zarar vermesini önlemek için geri dönüşünü engellemek, ölen kişinin arkada bıraktığı yakınlarının ruhsal durumlarını iyileştirmek ve toplumsal ilişkileri düzenlemek için bu uygulamalar yapılmaktadır.

Mersin ve çevresinde de ölünün yıkandığı yerde ateş ve su bekletilmesi eski Türk inanışlarından olan ateş ve su kültü inançlarının izlerini taşımaktadır. Ancak İslam diniyle de örtüşürülmüştür. Ateş, hem evden kötü ruhları uzak tutmak için, hem de cenazenin yıkandığı yerde cenazenin ruhu, yıkandığı yeri gelip görsün diye üç gün boyunca yakılmaktadır. Suyun konmasının sebebi, Azrail'in kılıcını o suda yıkayarak ardından başka ölü götürmemesi içindir. Aslında yine eski inanışların izleri vardır, amaç kötü ruhları kaçırmak için bu gelenekler İslami kisveye büründürülmüştür. Ayrıca kazanın ters çevrilmesiyle de taklit büyüsünü görmekteyiz. Halkın bir daha ölü için su ısıtmak istemediklerinin bir göstergesidir. Ölü evden çıktıktan sonra ölünün yattığı yerin süpürgeyle süpürülmesi temizlik amaçlıdır. Ancak bu temizliğin hem fiziksel bir temizlik, hem de kötü ruhları evden uzaklaştırmak için yapılan bir pratik de olduğunu söyleyebiliriz.

Ölü yıkanırken ve kefenlenirken daha önce kullanılmamış eşyalar kullanılmaktadır. Sabun, bez, havlu hepsi yenidir. Ancak Mersin yöresine özgü olan bir gelenek vardır. Ölü, Mersin yöresinde özellikle kullanılan su kabağına benzeyen bir bitki olan "kevki" ile yıkanır. Bu kevkinin de daha önce kullanılmamış olması gerekir. Bu kevkinin ağzını da bıçakla değil taşla açarlar. Bu kevki bir kez kullanılır. Dolayısıyla bir kez kullanılması ve bıçakla açılmaması ölümle ilgili kötü ruhları uzaklaştırmak amaçlıdır. Ölünün yıkandığı suyun temiz olmasının yanı sıra içine portakal ve turunç yaprakları atılması, bazen de defne yaprağının konması suyun güzel kokmasının yanında büyüsel bir özellik de taşıyor gibidir.

Ölmek üzere olan insanın ruhunu rahat bir şekilde teslim etmesi için dini ve büyüsel nitelikli uygulamalara başvurulmaktadır. Ölüm olayı gerçekleştikten sonra da ölünün gömülme işlemleri, İslami yöntemler gözetilerek yapılmaktadır. Bundan sonra gelen yas döneminde ölüden gelebilecek istenmeyen kötülüklerden korunmak, ölünün ruhunun diğer dünyada rahat etmesini sağlamak için, dualar okunup belirli günlerde yemekler verilmektedir. Varsa ölünün geride bıraktığı borçlar ödenerek giysileri fakirlere dağıtılmaktadır. Ölüm olayından sonra yapılan mezar ziyaretleri ise belirli aralıklarla sürdürülmektedir.

SONUÇ

Mersin ili yaklaşık bir milyon altı yüz bin nüfusuyla Akdeniz Bölgesi'nde yer alan bir ilimizdir. Akdeniz ikliminin hâkim olduğu il toprakları genellikle dağlıktır. Anamur, Aydıncık, Bozyazı, Çamlıyayla, Erdemli, Gülnar, Mut, Silifke, Toroslar, Akdeniz, Yenişehir, Mezitli ve Tarsus'tan oluşan ilçeleriyle Mersin'in ekonomisi tarım, hayvancılık ve turizme dayanır.

Halk kültürü açısından bakıldığında oldukça zengin bir görünüm arz eden Mersin yöresinde göçebe kültür öğelerine sıklıkla rastlanmaktadır. Coğrafik açıdan dağlık bölgesi fazla olan bu ilde tarım ve hayvancılık yaygın bir geçim kaynağı olmuştur. İlde halk yazın yaylalara kışın ise sahil kesimlerine göç etmektedir. Bu göçebe yaşam biçimi halk kültürü ürünlerine de belirgin olarak yansımıştır.

Son yıllardaki gelişen teknolojiyle beraber ortaya çıkan kültürel etkileşim, küreselleşme, sosyolojik, kültürel ve ekonomik olaylar, nüfus ve göç olayları, halk kültürünün değişmesinde ve gelişmesinde etkin rol oynar. İnceleme alanımız olan Mersin ve çevresinde de bu etkenlerden dolayı halk kültürü öğeleri sürekli olarak değişim ve gelişim göstermektedir. Bu değişim ve gelişim var olan kültür öğelerine yeni renkler kazandırırken, kimi halk kültürü ürünlerinin değişmesine ve kaybolmasına da neden olmuştur.

Halk kültürü öğelerinden doğum, askerlik, evlenme, hac ve ölüm insan yaşamının başlıca geçiş dönemleridir. Bunlardan her biri kendi içinde de birtakım alt bölümlere ayrılır. Bu önemli aşamaların çevresinde birçok inanç, âdet, töre, tören, ayin, dinsel ve büyüsel nitelikli işlemin kümelenerek, söz konusu geçiş dönemlerinin bağlı buldukları kültürlerin beklentilerine ve kalıplarına uygun bir biçimde devam ettiği

görülür. Bunların hepsinin amacı da kişinin söz konusu geçiş dönemindeki yeni durumunu belirlemek, kişiyi yeni döneme alıştırmak, kutsamak, kutlamak, aynı zamanda bu kişiyi bu zamanda yoğunlaştığına inanılan tehlikelerden ve zararlı etkilerden korumaktır. Çünkü yaygın olan inanca göre, insan bu tür dönemler sırasında güçsüzdür ve dolayısıyla da zararlı ve kötü etkilere açıktır. Kişiyi geçiş döneminde bu tür olumsuz etkilerden koruyup güçlendirmek ve yeni durumuna alıştırmak için geçiş dönemleri çevresinde pek çok inanç ve pratik gelişir.

Mersin'deki geçiş dönemlerine baktığımızda geçmişten günümüze yüzyıllardır devam eden inanışlar ve pratikler olduğunu görmekteyiz. Ancak, son yıllarda bu inanışlara daha az inanılmakta olduğunu ve pratiklerin de eskiye oranla daha az uygulandığını tespit ettik. Belki önümüzdeki yıllarda büyük çoğunluğunun kaybolacağı halk kültürümüzün bu unsurlarını yitirmeden önce derlemek istedik.

Çalışmamızda genel bilgilerin verildiği birinci bölümün ardından ikinci bölümü geçiş dönemlerinin ilki olan doğum oluşturmaktadır. Mersin ve çevresinde yapılan araştırmalar doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrasında karşımıza çıkmaktadır. Doğum öncesinde uygulanan inanç ve pratiklerin iki önemli noktada kümelendiğini görmekteyiz. Bunlardan birincisi çiftlerin kısır olmaması, eğer olmuşlarsa da bir an önce kadının gebe kalması için tedbirlerin alınmasıdır. Eskiden kısırlık sadece kadında aranan bir kusurdu. Günümüzde kısırlık artık kusurdan çok hastalık olarak görülmektedir. Ayrıca uygulamalar sadece kadın için değil, erkek için de yapılmaktadır. Ancak modern tıbbın yetersiz kaldığı durumlarda ya da evli çiftlerin ekonomik durumları el vermediğinde yine eski uygulamalar yapılmaktadır. Bu uygulamaların büyük çoğunluğu da kadına yöneliktir. Doğum öncesinde ve sırasında ikinci bir önemli nokta kadın gebe kaldıktan sonra çocuğun sağlıklı doğup yaşayabilmesine ve çocuğun daha anne karnındayken kişiliğinin olumlu

olmasına yönelik yapılan uygulamalardır. Bu noktada tıbbi önlemlerin yanında eskiden beri devam eden inanç ve pratikler de daha etkin rol oynamaktadır.

Mersin halk kültüründe doğumdan sonra ise, bebeğin ve annenin kötülüklerden, hastalıklardan ve olumsuz etkilerden korunması ve güçlenmesi için inanç ve pratikler uygulanmaktadır. Özellikle annenin lohusalık dönemine ve bebeğin kırkının çıktığı zamana kadar geçen süreye çok önem verilmektedir. Eğitimli insanlarda bile çevrenin de etkisiyle ya dedikleri olursa diye eski inanç ve pratikler yapılmaktadır. Günümüzde bu çerçevede gerek kadın doğum yaparken sacda toprak kavrulması, gerek kırklama ve aydaş çocukta yapılan ocak pratiklerinde eski Anadolu kültürünün ve eski Türk inanç sistemlerinin etkisiyle toprağa ve ateşe verilen önem kendini göstermektedir. Yine kurban geleneği de, hem İslamiyet'in hem de eski inanışların etkisiyle günümüzde etkin bir biçimde varlığını sürdürmektedir. Örneğin, Mersin Yörüklerinde kadın zor doğum yaparken gök mavisi dedikleri gri renkte keçinin kurban edilmesi ya da kadın erkek çocuk doğurduğunda keçi ya da koyun kurban edilmesi gibi. Ayrıca göbeğe yapılan uygulamalarda kansız kurban geleneğinin de yaşatıldığını görmekteyiz.

Mersin bir sahil şehri olmasına karşın uygulamalarda denizle ilgili çok nadir inanç ve pratiklerin olduğu dikkatimizi çekti. İnanç ve pratikler daha çok toprak, ateş, ocak, demir gibi şeylere dayalıdır. Uygulamalarda su da vardır. Ancak birçok yerde yerleşim deniz kenarında olmasına karşın geleneklerde deniz etkin değildir. Denizle ilgili uygulamalar sadece göbek bağının çocuğun rızkı bol olsun diye denize atıldığında ve erkek çocuk istendiğinde kadının üzerinden kırk dalga aşırılmasında kendini göstermektedir.

Diğer bir geçiş dönemi olan sünnet çocuk için önemli bir evredir. Mersin'de sünnet, ailenin durumuna göre çeşitli şekillerde gerçekleşebilmektedir. Son dönemde

sünnet işleminin bir doktora yaptırıldığı görülmektedir. Sünnetten sonra, çocuğun sünnet olduğunu duyan yakınları çocuğu ziyaret ederek, çeşitli hediyeler getirmektedir. Mersin ve çevresinde ciddi anlamda bir sünnet düğünü ve kirvelik geleneğinin olmadığını görmekteyiz. Bu gelenek daha çok son yıllarda kendini göstermektedir. Bu durumda büyük olasılıkla televizyonun ve göçlerin etkili olduğunu görmekteyiz. Televizyon ve alınan göçlerle halk kirveliği tanıyarak bu geleneği uygulamaktadır.

Çalışmamızın üçüncü bölümü, Türk halkının kutsal saydığı askerlik, delikanlının askere gideceğinin belli olmasından, askere uğurlanmasından, şiiirlere konu olmasından, ardından ağıt yakılmasından, gönderdiği mektuplara, karşılanmasına kadar geleneği olan bir geçiş dönemidir. Askerlik çağına gelmiş bir gencin askere yolcu edilmesi ve askerlik dönüşü karşılanması bir gelenektir. Bu gelenek Mersin’de de sürdürülmektedir. Geleneklerden biri de vatana kurban olduğunun simgesi olarak askere kına yakmaktır. Ancak Anadolu’da pek çok yerde kına gencin serçe parmağına yakılırken Mersin’in Mut, Aydıncık gibi batı ilçelerinde gencin avucunun içine yakılmaktadır. Ayrıca son zamanlarda belediye toplu olarak asker uğurlama törenleri de gerçekleştirmektedir.

Çalışmamızın dördüncü bölümü evlilik, geçiş dönemleri arasında sosyal açıdan önemli bir yer tutmaktadır. Toplumumuzda, evlenme süreci içerisindeki her aşama etrafında çok çeşitli âdet, inanç ve pratikler oluştuğu açıkça görülmektedir. Mersin’de görülen evlenme biçimleri görücü usulüyle anlaşarak evlenmedir. Son yıllarda kaçarak evlenmeler de eskiye oranla artmıştır. Kızlar ve erkekler evlenme isteklerini bazı davranışlarıyla belli etmekte ya da bu isteğini açıkça ailesine dile getirmektedir. Kız isteme, tatlı yeme, nişan ve ardından yapılan düğünle evlilik olayı gerçekleştirilmektedir. Kadın-erkek ilişkilerinin toplum tarafından onaylanmasını, kabul görmesini sağlayan düğün, Anadolu’nun her yerinde olduğu gibi Mersin’de de belli başlı uygulamalarla

kutlanmaktadır. Bu uygulamaların pek çoğu, eski Türk inanç sistemlerinin, İslami motiflerle bezenerek devam ettirildiğini de göstermektedir. Son yıllarda bazı düğün geleneklerinde yeniden eskiye dönüldüğünü de görmekteyiz. Örneğin, eskiden kına gecesinde kınaya özel kırmızı yöresel bir kıyafet giyilirdi. Son 10-15 yıldır kına gecesinde abiye giyilmekteydi. Ancak son birkaç yıldır kına gecesinde tekrar yöresel olan kırmızı kına gecesini kıyafeti giyilmeye başlanmıştır. Kızlar artık özellikle bu kıyafetleri tercih etmektedir. Tabii bu durumun böyle olmasında televizyonun da büyük etkisi var. Çünkü mankenler bile kına gecelerinde yöresel kıyafetleri giydikleri için kızlar da bu durumdan etkilenip bu pratiği uygulamaktadır.

Evlenme gelenekleri içinde artık eskisi gibi uygulanmayan gelenekler de vardır. Günümüzde gelinler köyde olsalar bile artık ata pek binmemektedirler, oğlan evinin önüne herkes bayrak dikmemektedir. Eğer düğün festivale rastlamışsa ya da belediye tarafından toplu düğün töreni yapılıyorsa eski gelenekler gösteri amaçlı uygulanmaktadır. Bunun yanında çok gelenekçi aileler veya kişiler düğünlerinde farklılık istediğinde bu uygulamalar yapılmaktadır. Ancak halen canlılığını koruyan düğün gelenekleri de vardır. Örneğin köyde de olsa kentte de olsa genellikle aileler düğünde davul çaldırmaktadır. Durumu iyi olan aileler kurban kesmektedir.

Mersin halk kültüründe yöre halkının kendine özgü bir kültürü var, ancak çevre illerle ilişki sonucu bazı gelenekler de geçmiştir. Mersin ve çevresinde geçiş dönemlerinde uygulanan inanç ve pratiklerin bazılarında, Çukurova yöresindekilerle paralellikler vardır. Bu durumun böyle olmasında gelişen teknolojiyle beraber ulaşımın kolaylaşması, dışarıdan kız alıp vermelerin ve göçün artması, insanların eğlence anlayışının değişmesi etkili olmaktadır. Yine çok etkili olan bir faktör var ki, o da televizyondur. Televizyon sayesinde Anadolu'nun diğer yerlerinde uygulanan geleneklerden bazıları ilgi çekici bulunarak

Mersin’de ve büyük ihtimalle diğer yörelerde de uygulanabilmektedir. Günümüzde yapılan uygulamalarda hızlı yaşamın etkisiyle artık kolaylık aranmasından dolayı da diğer yerlerde görüp kendi geleneklerine göre daha kolay buldukları bir uygulamayı halk da zamanla benimseyip yapabilmektedir. Bunun yanında kırsal kesimde dahi televizyonun etkisiyle değişimler vardır. Örneğin, bir genç kız düğününü televizyonda beğenip gördüğü bir düğüne göre yapabilmektedir. Bütün bunların sonucunda da bazı yörelerde eski geleneklerin geçmişe oranla daha az tercih edildiğini ya da uygulandığını görmekteyiz. Nitekim kaynak kişiler çoğu gelenekten bahsederken genellikle “Eskiden şöyle yapılırdı, artık pek yapılmıyor” gibi ifadeler kullanıyor. Sonuçta da bütün bu etkiler halk kültürü açısından zenginlik gösteren bu geleneklerin yavaş yavaş ortadan kaybolmasına ya da değişmesine neden olmaktadır.

Çalışmamızın beşinci bölümü olan hac olayı da bir diğer geçiş dönemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü bu olaydan sonra insanlardan belirli olaylarda belirli davranışlar göstermesi beklenir. Hacca gidip döndükten sonra adlarının önüne hacı sıfatı konularak anılmaya başlayan bu kişiler, sözüne güvenilir olarak kabul edilir. Eğlencelerde dans etmemeleri, yalan söylememeleri ve namaz kılmak, oruç tutmak vb. dini görevlerini eksiksiz olarak yerine getirmeleri beklenir. Mersin’de hac geleneği çerçevesinde İslami koşulların dışında çok fazla inanış ve pratiğin de gelişmediğini görmekteyiz. Ayrıca son yıllarda televizyonun ve hacca gidenlerin artmasıyla hacca gitmenin daha çok önemsendiğini ve uygulandığını görmekteyiz.

Çalışmamızın son bölümü olan altıncı bölümde, halk kültüründeki geçiş dönemlerinden bir diğeri olan ölüm çevresinde de birçok inanma, âdet, töre, tören, kalıp davranış ve işlemler kümelenmektedir. Çalışmamızda bu âdet, inanış ve uygulamalar, ölüm öncesi, ölüm sırası ve ölüm sonrası başlıkları altında belirtilmiştir. Tespit edilen inanç ve

pratiklerin büyük kısmında İslamiyet'in etkisi açıkça görülmektedir. Bununla birlikte, eski Türk inanç sistemleri de İslami bir kimliğe büründürülerek yaşatılmaya devam ettirilmektedir. Ölmek üzere olan insanın ruhunu rahat bir şekilde teslim etmesi için dini ve büyüsel nitelikli uygulamalara başvurulmaktadır. Ölüm olayı gerçekleşikten sonra da ölünün gömülme işlemleri, İslami yöntemler gözetilerek yapılmaktadır. Bundan sonra gelen yas döneminde ölüden gelebilecek istenmeyen kötülüklerden korunmak, ölünün ruhunun diğer dünyada rahat etmesini sağlamak için, dualar okunup belirli günlerde yemekler verilmektedir. Varsa ölünün geride bıraktığı borçlar ödenerek giysileri fakirlere dağıtılmaktadır. Ölüm olayından sonra yapılan mezar ziyaretleri ise belirli aralıklarla sürdürülmektedir.

Mersin ve çevresinde de ölünün yıkandığı yerde ateş ve su bekletilmesi eski Türk inanışlarından olan ateş ve su kültü inançlarının izlerini taşımaktadır. Ancak İslam diniyle de örtüşürülmüştür. Ateş, hem evden kötü ruhları uzak tutmak için, hem de cenazenin yıkandığı yerde cenazenin ruhu, yıkandığı yeri gelip görsün diye üç gün boyunca yakılmaktadır. Suyun konmasının sebebi, Azrail'in kılıcını o suda yıkayarak ardından başka ölü götürmemesi içindir. Aslında yine eski inanışların izleri vardır, amaç kötü ruhları kaçırmak için bu gelenekler İslami kisveye büründürülmüştür. Ayrıca kazanın ters çevrilmesiyle de taklit büyüsünü görmekteyiz. Halkın bir daha ölü için su ısıtmak istemediklerinin bir göstergesidir. Ölü evden çıktıktan sonra ölünün yattığı yerin süpürgeyle süpürülmesi temizlik amaçlıdır. Ancak bu temizliğin hem fiziksel bir temizlik, hem de kötü ruhları evden uzaklaştırmak için yapılan bir pratik de olduğunu söyleyebiliriz.

Ölü yıkanırken ve kefenlenirken daha önce kullanılmamış eşyalar kullanılmaktadır. Sabun, bez, havlu hepsi yenidir. Ancak Mersin yöresine özgü olan bir gelenek vardır. Ölü, Mersin yöresinde özellikle kullanılan su kabağına benzeyen bir bitki

olan “kevki” ile yıkanır. Bu kevkinin de daha önce kullanılmamış olması gerekir. Bu kevkinin ağzını da bıçakla değil taşla açarlar. Bu kevki bir kez kullanılır. Dolayısıyla bir kez kullanılması ve bıçakla açılmaması ölümlle ilgili kötü ruhları uzaklaştırmak amaçlıdır. Ölünün yıkandığı suyun temiz olmasının yanı sıra içine portakal ve turunc yaprakları atılması, bazen de defne yaprağının konması suyun güzel kokmasının yanında büyüsel bir özellik de taşıyor gibidir.

Halk kültüründe geçiş dönemleriyle ilgili inanç ve pratiklerde eski Türklerin inanç sistemlerinin, eski Anadolu yerli kültürünün izlerinin ve özellikle günümüzde İslam dininin etkisi büyüktür. Bu gün uygulanan birçok inanç ve pratik, zaten eski Türk inançlarının günümüze gelmiş şekilleridir. Bunlar arasında halk tarafından İslamiyet’in gereğindenmiş gibi kabul edilip yaşatılanlar da vardır.

Mersin ve çevresinde geçiş dönemleri çerçevesinde oluşan inanç ve pratiklerin çoğu, daha çok kent yaşamından uzak olan yörelerde ve köylerde etkin olarak uygulanmaktadır. Şehir yaşamına doğru uygulamaların yavaş yavaş azaldığını ve değiştiğini görmekteyiz.

Yerel halka Mersin’de geçiş dönemleriyle ilgili uygulanan inanışları neden yaptıklarını sorduğumuzda genellikle cevap alamamaktayız. Neden yapıldığıyla ilgili olan açıklamaları daha çok yaşlılar cevaplandırabilmekte, gençlerin ise inanış ve pratiklerle ilgili pek fikri olmamaktadır.

Bu çalışmamızın bundan sonra yapılacak olan halk kültürü araştırmalarına katkıda bulunması en büyük temennimizdir. Bu çalışmayı hazırlarken bize ışık tutan tüm bilim adamlarına ve çalışmamızda yardımcı olan herkese teşekkürlerimizi sunarız.

KAYNAKÇA

1.SÖZLÜ KAYNAKLAR

Kaynak kişi ile ilgili bilgiler; “adı, soyadı, doğum yılı ve yeri, öğrenim durumu, mesleği, medeni hali ve ikametî” şeklinde sıralanmıştır.

- K.1. Mehmetali Arı, 1928/Gülнар, yok(öğrenim), emekli, evli, Gülнар/Bereket Köyü
- K.2. Hatice Aydoğdu, 1940/Gülнар, ilkokul, ev hanımı, evli, Gülнар/Tol Köyü
- K.3. Mustafa Aydoğdu, 1945/Gülнар, ilkokul, emekli, evli, Gülнар/Tol Köyü
- K.4. Eyup İlhan, 1944/Gülнар, lise, emekli, evli, Gülнар/Tol Köyü
- K.5. Durmuş Meydan, 1940/Gülнар, ilkokul, çiftçi, evli, Gülнар/Beydili Köyü
- K.6. Hatice Meydan, 1949/Gülнар, yok, ev hanımı, evli, Gülнар/Beydili Köyü
- K.7. Selime Ay, 1965/Gülнар, ilkokul, ev hanımı, evli, Gülнар/Beydili Köyü
- K.8. Musa Işık, 1935/Gülнар, ilkokul, çiftçi, evli, Gülнар/Üçoluk Köyü
- K.9. Ümmühan Işık, 1945/Gülнар, yok, ev hanımı, evli, Gülнар/Üçoluk Köyü
- K.10. Hatice Atmaca, 1916/Gülнар, yok, ev hanımı, dul, Gülнар/Üçoluk Köyü
- K.11. Zeynep Yassıbağ, 1959/Gülнар, lise, emekli, evli, Gülнар/Merkez
- K.12. Mebrure Bıyık, 1953/Erdemli, ilkokul, ev hanımı, evli, Erdemli/Arpaç/Bahşiş Köyü
- K.13. Mehmet Aşkın, 1959/Erdemli, ilkokul, bahçeci, evli, Erdemli/Arpaç/Bahşiş Köyü
- K.14. Selime Kayhan, 1944/Gülнар, yok, ev hanımı, evli, Gülнар/Kuskan
- K.15. Saide Yıldız, 1956/Gülнар, ilkokul, ev hanımı, evli, Gülнар/Kuskan
- K.16. Emine Özenin, 1927/Gülнар, yok, ev hanımı, evli, Gülнар/Kuskan
- K.17. Fatma Köse, 1948/Aydıncık, ilkokul, ev hanımı, evli, Aydıncık/Merkez
- K.18. Fehime Aksekili, 1949/Anamur, ilkokul, ev hanımı, evli, Anamur/Merkez

- K.19. Raziye Çimen, 1943/Bozyazı, yok, ev hanımı, evli, Bozyazı/Çopurlu Köyü
- K.20. Ali Solak, 1926/Silifke, okur-yazar, emekli, evli, Silifke/Merkez
- K.21. Esmâ Deveci, 1960/Silifke, ortaokul, ev hanımı, bekâr, Silifke/Kabasakallı Köyü
- K.22. Hatice Ceylaner, 1957/Silifke, lise, ev hanımı, dul, Silifke/Kabasakallı Köyü
- K.23. Bayram Arslan, 1946/Silifke, ilkokul, emekli, evli, Silifke/Kabasakallı Köyü
- K.24. Ayşe Kara, 1952/Silifke, okur-yazar, ev hanımı, evli, Silifke/Kabasakallı Köyü
- K.25. Nahit Dölek, 1958/Silifke, ilkokul, bahçeci, evli, Silifke/Evkaf Çiftliği
- K.26. Mehmet Uzun, 1938/Silifke, ilkokul, bakkal, evli, Silifke/Ovacık Köyü
- K.27. Mahmut Çomak, 1947/Silifke, üniversite, eczacı, evli, Silifke/Merkez
- K.28. İlyas Kandış, 1947/Silifke, ilkokul, işçi, evli, Silifke/Merkez
- K.29. Günay Serin, 1965/Silifke, ortaokul, fırıncı, evli, Silifke/Merkez
- K.30. Havva Pancar, 1948/Silifke, ilkokul, ev hanımı, evli, Silifke/Yenisu
- K.31. Zarife Fakir, 1978/Silifke, ilkokul, ev hanımı, evli, Silifke/Sayağzı
- K.32. Hüsniye Can, 1946/Silifke, ev hanımı, evli, Silifke/Uzuncaburç
- K.33. Şerife Soldan, 1928/Silifke, yok, ev hanımı, dul, Mut/Hocalı Köyü
- K.34. Kudret Soldan, 1958/Mut, lise, emekli, evli, Mut/Hocalı Köyü
- K.35. Saffet Soldan, 1961/Mut, ortaokul, emekli, evli, Mut/Hocalı Köyü
- K.36. Durdu Erdem, 1955/Mut, okur-yazar, ev hanımı, evli, Mut/Ballı Köyü(Eleksi)
- K.37. Ömer Baykal, 1957/Mut, ilkokul, emekli, evli, Mut/Hocalı Köyü
- K.38. Fatma Metin, 1938/Mut, ilkokul, ev hanımı, dul, Mut/Çömelek Köyü
- K.39. Ayşe Baykal, 1960/Mut, ilkokul, ev hanımı, evli, Mut/Çömelek Köyü
- K.40. Gülcan Tüysüz, 1981/Mut, yüksek lisans, okutman, evli, Mersin/Merkez

- K.41. Mustafa Güneyatan, 1955/Mut, ilkokul, emekli, evli, Mut/Merkez
- K.42. İbrahim Çerçi, 1938/Erdemli, ilkokul, çiftçi, evli, Erdemli/Merkez
- K.43. Ali İhsan Serin, 1935/Erdemli, yok, çiftçi, evli, Erdemli/Kayacı Köyü
- K.44. Rüstem Gülşen, 1950/Erdemli, ilkokul, çiftçi, evli, Erdemli/Koyuncu
- K.45. Havana Eseli, 1947/Erdemli, yok, ev hanımı, dul, Erdemli/Koyuncu
- K.46. Mehmet Bayır, 1973/Erdemli, ilkokul, çiftçi, evli, Erdemli/Çiriş Köyü
- K.47. Ümmü Aslan, 1930/Erdemli, yok, ev hanımı, evli, Erdemli/Hüsametli Köyü
- K.48. Hıdır Kürük, 1935/Mersin, ilkokul, emekli, evli, Mersin/Merkez
- K.49. Sevim Kürük, 1949/Mersin, ilkokul, ev hanımı, evli, Mersin/Merkez
- K.50. Y. Hayati Kantar, 1942/Tarsus, lise, emekli, evli, Tarsus/Merkez
- K.51. Mustafa Erdoğan, 1947/Tarsus, ilköğretim, gazeteci, evli, Tarsus/Merkez
- K.52. Hatice Kaya, 1956/Tarsus, ilkokul, ev hanımı, evli, Tarsus/Kaleburcu
- K.53. Mehmet Karacülük, 1933/Tarsus, okur-yazar, bahçeci, evli, Tarsus/Merkez
- K.54. Eda Uyur, 1961/Tarsus, lise, ev hanımı, evli, Tarsus/Merkez
- K.55. Alırıza Sezer, 1934/Tarsus, okur-yazar, emekli, evli, Tarsus/Çevreli Köyü
- K.56. Sevgi Çetin, 1965/Tarsus, ilkokul, ev hanımı, evli, Tarsus/Meşeli Köyü
- K.57. Abdurrahman Dölek, 1932/Erdemli, yok, çiftçi, evli, Erdemli/Merkez
- K.58. Zeynep Çerçi, 1933/Erdemli, yok, ebe, dul, Erdemli/Koyuncu
- K.59. Süleyman Gülşen, 1922/Erdemli, okur-yazar, emekli, evli, Erdemli/Merkez
- K.60. Leyla Çerçi, 1961/Erdemli, yok, ev hanımı, evli, Erdemli/Merkez
- K.61. Raziye Kuş, 1959/Anamur, yok, çiftçi, evli, Anamur/Çaltıbüğü Köyü
- K.62. Cevriye Eren, 1957/Çamlıyayla, ilkokul, ev hanımı, evli, Çamlıyayla/Beylice Köyü

- K.63. Ömer Eren, 1959/Çamlıyayla, ilkokul, bahçeci, evli, Çamlıyayla/Fakılar Köyü
- K.64. Müzeyyen Tepebağ, 1961/Çamlıyayla, ilkokul, ev hanımı, evli, Çamlıyayla
- K.65. Zekiye Karacülük, 1962/Çamlıyayla, ilkokul, bahçeci, bekar, Çamlıyayla/Berkçınar Köyü
- K.66. Fatma Ünlü, 1967/Çamlıyayla, ilkokul, ev hanımı, evli, Çamlıyayla
- K.67. Zekeriya Tucay, 1940/Çamlıyayla, yok, çiftçi, evli, Çamlıyayla
- K.68. Fatma Demirezen, 1952/Çamlıyayla, yok, sıkmacı, evli, Çamlıyayla/Zebil Köyü
- K.69. Nazmiye Sandal, 1926/Çamlıyayla, okur-yazar, ev hanımı, evli, Çamlıyayla/Gorucak Köyü
- K.70. Cemile Çetin, 1964/Çamlıyayla, ilkokul, ev hanımı, evli, Çamlıyayla/Fakılar Köyü
- K.71. Murat Demir, 1977/Tarsus, üniversite, işletmeci, evli, Tarsus/Merkez
- K.72. Sıtkı Saltuk Keskin, 1977/Tarsus, üniversite, eczacı, evli, Tarsus/Merkez
- K.73. Dursun Demir, 1942/Tarsus, yok, ev hanımı, dul, Tarsus/Kargılı
- K.74. Emine Kargıner, 1925/Tarsus, yok, ev hanımı, dul, Tarsus/Merkez
- K.75. Serpil Kargıner, 1948/Tarsus, ortaokul, ev hanımı, evli, Tarsus/Merkez
- K.76. Tülin Sönmez, 1952/Tarsus, ortaokul, ev hanımı, evli, Tarsus/Merkez
- K.77. Serpil Demir, 1959/Tarsus, lise, emekli, evli, Tarsus/Merkez
- K.78. Figen Aktan, 1967/Tarsus, lise, işletmeci, evli, Tarsus/Merkez
- K.79. Abdurrahman Özdemir, 1962/Anamur, ilkokul, işçi, evli, Anamur/Ortaköy
- K.80. Fatma Özdemir, 1961/Anamur, ilkokul, ev hanımı, evli, Anamur/Ortaköy
- K.81. Serpil Çelik, 1972/Anamur, ilkokul, ev hanımı, evli, Anamur/Merkez
- K.82. Mehmet Çelik, 1964/Anamur, ilkokul, çiftçi, evli, Anamur/Alataş Köyü
- K.83. Yakup Yolcu, 1968/Aydıncık, ilkokul, çiftçi, evli, Aydıncık/Eskiyörük Köyü

- K.84. Hüseyin Keskin, 1965/Anamur, ilkokul, bekçi, evli, Anamur/Çaltıbükü Köyü
- K.85. Naile Keskin, 1964/Anamur, lise, ev hanımı, evli, Anamur/Çaltıbükü Köyü
- K.86. Ali Arslan, 1955/Aydıncık, ilkokul, çiftçi, evli, Aydıncık/Merkez
- K.87. Abdurrahman Midilliç, 1955/Aydıncık, ilkokul, çiftçi, evli, Aydıncık/Karaseki Köyü
- K.88. Hüseyin Taşkiran, 1967/Aydıncık, ilkokul, çiftçi, evli, Aydıncık/Sipahili Köyü
- K.89. Alime Taşkiran, 1972/Aydıncık, ilkokul, çiftçi, evli, Aydıncık/Sipahili Köyü
- K.90. Aysel Yolcu, 1972/Aydıncık, ilkokul, ev hanımı, evli, Aydıncık/Karatepe Köyü
- K.91. Ayşe Arslan, 1956/Aydıncık, ilkokul, ev hanımı, evli, Aydıncık/Merkez
- K.92. Mehmet Atalay, 1979/Bozyazı, ortaokul, muavin, evli, Bozyazı/Merkez
- K.93. Fatma Midilliç, 1960/Aydıncık, ilkokul çiftçi, evli, Aydıncık/Karaseki Köyü
- K.94. Havva Aktan, 1925/Aydıncık, yok, ev hanımı, dul, Aydıncık/Merkez
- K.95. Durmuş Çimen, 1933/Aydıncık, yok, emekli, evli, Aydıncık/Merkez
- K.96. Hasan Kaş, 1948/Gülнар, ilkokul, aşçı, evli, Gülнар/Merkez
- K.97. Aysel Gönen, 1968/Bozyazı, ilkokul, emekli, evli, Bozyazı/Kaledibi Köyü
- K.98. Necati Başdemir, 1946/Tarsus, emekli, bekâr, Bozyazı/Merkez
- K.99. Fatma Kayhan, 1962/Bozyazı, ilkokul, ev hanımı, evli, Bozyazı/Merkez
- K.100. Sevim Çelik, 1936/Anamur, yok, ev hanımı, evli, Anamur/Merkez
- K.101. Mehmet Turan, 1958/Anamur, lise şoför, evli, Anamur /Merkez
- K.102. Özcan Çelik, 1966/Anamur, üniversite, ziraat mühendisi, evli, Anamur/Nasrettin Köyü

2.YAZILI KAYNAKLAR

- Akalın, L.S. (1994) . *Edebiyat terimleri sözlüğü* . İstanbul : Varlık Yayınları.
- AB. (1989) . Örf. *Ana britannica* içinde (Cilt 17, ss.306). İstanbul : Ana Yayıncılık.
- Artun, E. (1998) . *Tekirdağ ritüelleri ve balkanlardaki varyantları*. Tekirdağ: Tekirdağ Genç Yönetici ve İş Adamları Derneği Yayınları.
- Artun, E. (1996). Çukurova Yörüklerinin gelenek ve görenekleri bunlardaki eski kültür izleri. *1. Akdeniz yöresi Türk toplulukları, sosyokültürel yapısı (Yörükler) sempozyum bildirileri* içinde (ss.25). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Artun, E. (2000) . *Adana halk kültürü araştırmaları I*. Adana : Adana Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Artun, E. (2004) . *Anonim Türk halk edebiyatı nesri* . İstanbul : Kitabevi Yayınları.
- Artun, E. (2004) . *Türk halk edebiyatına giriş* . İstanbul : Kitabevi Yayınları.
- Artun, E. (2005). *Türk halkbilimi* . İstanbul : Kitabevi Yayınları.
- Aslan, İ. (1988) . *Silifke tarihi* . Adana : Kemal Matbaası.
- Avcı, A. H. (1988). *Halkbilimi araştırmaları I*. Ankara
- Başçetinçelik, A. (1998) . *Adana halk kültüründe doğum-evlenme-ölüm*. Altın Koza Yayınları.
- Bekki, S. (2004) . “Türk anlatılarında ölüm ruhu motifi” . *Milli folklor*, 8 (62), s.53.
- Boratav, P.N. (1982) . *Folklor ve edebiyat III* . İstanbul : Adam Yayınları.

- Boratav, P.N. (1984) . *100 soruda Türk folkloru* . İstanbul : Gerçek Yayınevi.
- Bozyiğit, A.E. (1995). *Bizde adet böyledir*. Ankara: Ürün Yayınları.
- BL. (1988). Adana. *Büyük larousse* içinde. (Cilt 1,ss.89). İstanbul : Gelişim Yayınları.
- BL. (1988). Adet. *Büyük larousse* içinde. (Cilt 1, ss.99). İstanbul : Gelişim Yayınları.
- BL. (1988). Ayna. *Büyük larousse* içinde. (Cilt 1, ss.1117). İstanbul : Gelişim Yayınları.
- BL. (1988). Çeyiz . *Büyük larousse* içinde. (Cilt 5, ss.2668) . İstanbul : Gelişim Yayınları.
- BL. (1991). Örf. *Büyük larousse* içinde. (Cilt 17, ss.9047). İstanbul : Gelişim Yayınları.
- BL. (1990). İskat. *Büyük larousse* içinde. (Cilt 10, ss.5492). İstanbul: Gelişim Yayınları.
- Çıplak, M.N. (2003) . *İçel tarihi*. Mersin : Selim Ofset Matbaacılık.
- Çıplak, N. (2005) . *Mersin tahtacıları*. Ankara : Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (1999) . *Halk bilimi kuramları ve araştırma yöntemleri tarihine giriş*.
Ankara : Akçağ Yayınları.
- Deveci, E. (2003) . *Yörük kızı*. Mersin : Sesimiz Ofset Matbaacılık.
- Elçin, Ş. (1986) . *Halk edebiyatına giriş*. Ankara : Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Erşahin, İ. (2005), *Halk kültürü ve edebiyatı sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Eyüboğlu, İ.Z. (1987) . *Anadolu inançları Anadolu mitolojisi inanç-söylence bağlantısı*.
İstanbul : Geçit Kitabevi.
- Güleç, H. (2002) . *Halk edebiyatı* . Konya : Çizgi Kitabevi.
- Güvenç, B. (1999). *İnsan ve kültür*. Ankara: Remzi Kitabevi.

- Güzelbey, C.C. (1982). Gaziantep’te doğum ve çocuğa ilişkin eski töre ve inançlar. *Türk Folkloru Araştırmaları 1981/2*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları.
- İnan, A. (1995). *Tarihte ve bugün Şamanizm*. Ankara : TTK Yayınları.
- İvgin, H. (2000). Ad verme geleneği Afyonkarahisar’daki uygulamalar. *V. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*. Afyonkarahisar: Afyon Belediyesi Yayınları.
- Kalafat, Y. (1995) . *Doğu Anadolu’da eski Türk inançlarının izleri*. Ankara : AKM Yayınları.
- Kaya, D. (1996) . “Düğünlerimizle ilgili terimler ve bunların fonksiyonel özellikleri” *III.Milletlerarası Türk halk edebiyatı kongresi* . Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kocasavaş, Y. (2002). Eski Türklerde yas ve ölü gömme âdetleri. *Türkler ansiklopedisi içinde*. (Cilt 3, ss.73). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Köprülü, F. (1981). *Türk edebiyatı tarihi*. İstanbul : Ötüken Yayınları.
- Köse, E. Altay, D. (2005) . *Mut(Claudiopolis)* . Mersin : Mut Belediyesi Kültür Yayınları.
- Nirun, N. Özönder, C. (1990) . “Türk sosyokültür yapısı içinde adetler, örfler, görenekler, gelenekler” *Milli kültür unsurlarımız üzerine genel görüşler*. Ankara : Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- OCAK, A.Y. (1984). *Türk halk inanç ve edebiyatında evliya menkıbeleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

- OCAK, A.Y. (1992). *Menâkıbnâmeler*. VII. Dizi, S.140. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları TTK Basımevi.
- Örnek, S. V. (1971). *Anadolu folklorunda ölüm*. Ankara: Ankara Üniversitesi DTCTF Yayınları.
- Örnek, S. V. (1988). *100 soruda ilkelde din, büyü, sanat, efsane*. İstanbul : Gerçek Yayınları.
- Örnek, S. V. (2000) . *Türk halkbilimi* . Ankara : Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Özbek, M. (1981) . *Folklor ve türkülerimiz* . İstanbul.
- Özgen, Z. N. (2007). *Adana (merkez) halk hekimliği araştırması*. Adana: Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Özkırımlı, A. (1987) . *Türk dili ve edebiyatı ansiklopedisi*. İstanbul : Cem Yayınları.
- Santur, M. (1996). İç Anadolu Bölgesinde kız evinden oğlan evine getirme sırasında uygulanan gelenekler. *III. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı Kongresi Bildirileri* içinde (ss.10). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Sevindik, H. (1996). Akçaören ve Yeşilöz(Nevşehir) köylerindeki doğum geleneğinin halkbilimsel açıdan incelenmesi. *I. Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyumu Bildirileri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Sezen, L. (1993). *Erzurum şehir folkloru*. Erzurum: A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi.
- Tacemen, A. (1995). *Bulgaristan Türkleri inanışları veya Türk kimliği*. Ankara: Üçbilek Matbaası.

Tezcan, M. (1998). *Çocuk nişanlılığı*. Türk Halk Kültürü Araştırmaları 1997. Ankara: HAGEM Yayınları.

Türkçe sözlük (2000) . C.III . Ankara : TDK Yayınları.

Türk dili ve edebiyatı ansiklopedisi (1983) . Ankara : Dergah Yayınları.

Tan, N. (1997) . *Folklor (halkbilimi) genel bilgiler*. İstanbul : ABO Basım.

Uğur, S. (1947) . *İçel folkloru*. Ankara : Ulus Basımevi.

Uğur, S. (1948). *İçel folkloru II (İnsan hayatının çeşitli safhalarına ait adet ve inanışlar)*. Ankara: Ulus Basımevi.

Uğur, S. (1945). *İçel tarihi II*. Mersin: Yenimetsin Basımevi.

Yalman(Yalkın), A.R. (1977). *Cennupta Türkmen oymakları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Yıldırım, D. (1993) . *Halkbilim ve edebiyat yazıları*. Malatya : Açıksöz Yayınları.

Yolcu, F. (2008). *Adana ili Ceyhan ilçesi halk kültürü araştırması*. Adana: Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

YA. (1982). İçel. *Yurt ansiklopedisi* içinde (Cilt 5, ss.3617-3659). İstanbul: Anadolu Yayıncılık.

<http://www.mersin.gov.tr>, 15 Mayıs 2009 – 15 Ağustos 2009.

http://www.tarsus_bld.gov.tr, 15 Mayıs 2009 – 15 Ağustos 2009.

http://www.silifke_bld.gov.tr, 15 Mayıs 2009 – 15 Ağustos 2009.

SÖZLÜK**-A-****alık:** çamaşır, giyecek.**anem:** vergi.**arık çekmek:** develerle yük taşımak.**avayıt:** hediyeler.**-B-****belek:** çocuk kundağı, çocuk bezi.**borcak:** Toroslarda maki ağacı (yakacak olarak kullanılır).**-C-****cııldak:** derin akmayan akarsu.**cice:** abla.**-Ç-****çalma:** başörtüsü.**çeç:** harman.**çedirik:** küçük iki kişilik kara çadır.**çimtiyanlık:** pijamalık, donluk.**çit:** basma.

-D-

deblek: tef.

dilik dilik: yırtık yırtık olmak, parçalanmak.

dürü: kız evinin oğlan evine, oğlan evinin kız evine gönderdikleri hediyeler.

-E-F-

ennik: ekin biçerken ele takılan tahtadan oyulmuş ağaç parmaklık (parmağı orak kesmemesi için kullanılır).

feri sönmüş: gözünün canlılığı kaybolmuş.

-G-

gelinaba: yenge.

gelin alıcısı: ellerinde bayraklarla yürüyen topluluk.

göbet: derin olan akarsu.

gönülleşmek: sevmek.

gulunc: iki kürek arasından kuyruk sokumuna kadar inen kısım.

gücük: erkek gömleği.

-H-

hamay: muska.

hangar: Susanoğlu Harnuplu kahvenin karşısındaki sahilde bulunan tarihi yapı.

hava: türkü.

hava çekmemek: yağışsız geçmek.

hıra: ceket ile hırka arasında bir giysi.

hint sineği: Bu sineğin vücudunun genel rengi sarımsı kahverengidir. Başı sarı, gözleri büyük ve yeşil madeni pırıltılı, kenarları kırmızıdır. Kanatları geniş olup üzerinde siyah ve soluk kahverengimsi şeritler vardır.

horanta: aile.

-I- -İ- -J-

ite: sofrası.

iskiflemek: toplamak.

-K-

katırtırnağı: Dik duran çalı halinde her zaman yeşil olan odunsu bir bitkidir.

kefereklik: aniden lazım olur diye bazı şeylerin saklanması .

kekil: kakül.

kiriş: koyun ve keçi bağırsağından yapılan misine gibi yaya bağlanarak pamuk ve yün kabartmaya yarar.

kör duman: sis.

kudümlü: ev ve bahçe işlerinde becerikli kişi.

kül kakış: iyice yaşlanmadan çektiği acıdan yaşlanmak.

-L- -M- -N-

malak: yüz.

mazı: bir tür şifalı bitki.

merkep: eşek.

nişe: nişasta.

-O- -Ö-

okla: oklava.

-P- -R-

parpılamak: hastalıktan arındırmak.

peşkir: havlu.

-S- -Ş-

saka: erkek ceketi.

salan: nadas.

sepmek: dökmek.

sındı: makas.

sofa: evin girişteki odası.

şamal: güney.

-T-**tentene:** dantel.**tevellit:** doğum tarihi.**tıbıklı:** çocuğu olmayan ya da çocuğunu düşüren kadın.**tıska:** bakır leğenin küçüğü.**tirmek:** tutmak.**tomgavit:** aşçı.**-U-Ü-V-Y-Z-****yad ellere aşırnak:** uzaklara götürmek .**yağlık:** kadınların başlarına örttükleri örtü.**yangılı:** karşılıklı sevmek.**yanış:** nakış.**yedek:** hediye getirilen davar.**yörek:** yön, göç yolları.**yunak:** çamaşır.**yurmak:** yıkamak.**zabtiye:** asker**zıbın:** kadınların giydiği üç etekli elbise.**ziynet:** takı.

EKLER

EK 1. FOTOĞRAFLAR

F 1: Mersin'in şehir merkezinin genel bir görünümü

F 2: Mersin'in Çamlıyayla ilçesinde bir Yörük çadırı

F 3: Mersin'in Tarsus ilçesinde toplu sünnet töreni

F 4: Erkek çocuğunun sünnet ediliş anı

F 5: Askere giden gencin eline kına yakılması

F 6: Mersin'in Gülnar ilçesine bağlı Gezende Köyü'nde düğün için bayrak dikilmesi

F 7: Gelin atı

F 8: Düğün Davulu

F 9: Anamur'da bir salon düğünü

F 10: Merhum Mahmut Arslan'ın cenaze namazı

F 11: Ölü'nün yıkanmasında kullanılan "kevki"

F 12: Mersin kent mezarlığı

F 13: Mersin / Çamlıyayla mezarlığı

F 14: Erdemli Türbe Mezarlığı

EK 2: İNCELEME ALANININ HARİTASI

Şekil 1:

Şekil 2:

EK 3.
ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı-Soyadı: Nejla KAYALI

Uyruğu: TC

Doğum Yeri: Gaziantep

Doğum Tarihi: 03.03.1981

Medeni Hali: Bekâr

ÖĞRENİM DURUMU

Yüksek Lisans: 2007- 2010, MEÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Ed. AD
“Mersin Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri”

Yüksek Lisans: 2005–2006, Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fak. Tezsiz Yüksek Lisans

Lisans: 2001–2005, MEÜ. Fen-Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı (Bölüm Birinciliği)

Ön Lisans: 1999–2001, MEÜ. M.M.Y.O. Turizm ve Otelcilik (Bölüm Birinciliği)

Ortaöğretim: 1996–1998, Gaziantep Bayraktar Lisesi

İŞ DENEYİMLERİ

1. 2006–2007 Eğitim–öğretim yılı Mersin İnönü İlköğretim Okulunda ücretli Türkçe öğretmenliği.

2. 2007–2008 MEÜ. Deniz Ticaret Meslek Yüksekokulunda Türk Dili öğretim elemanı

3. 2008- ... MEÜ. Rektörlük Türk Dili Bölümü Okutmanı

YABANCI DİL

İyi düzeyde İngilizce, orta düzeyde Arapça ve İspanyolca

BİLGİSAYAR

Windows XP, Ms. Excel, Ms. Word, Ms. PowerPoint

İLGİ ALANLARI ve FAALİYETLERİ Müzik

Mersin Büyükşehir Belediye Konservatuvarı TSM Korosu ses sanatçısı

Mersin Üniversitesi TSM Korosu ney sanatçısı

Mersin Hoşseda Sanat Müziği Topluluğu ney ve ses sanatçısı

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Tlf: (Cep) 0 537 373 22 40

E-mail: aljen_ilyak@hotmail.com , nejlakayali@mersin.edu.tr

